

Бозор Содиқ

шаиру шеъра
азар жаст...

Мураттиб ва муҳаррир
Низом Қосим

Бозор Собир

Шоиру шеърре агар ҳаст...

(шеърҳо ва мақолаҳо)

Тавассути ин китоб ашъори ҷиддан таҳрирхӯрдаи пешин ва шеърҳои тозаҷоди шоири маъруф, барандаи Ҷоизаи давлатии Тоҷикистон ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ Бозор Собир манзури хонандаи соҳибзавқ мешавад.

If There Is a Poet and a Verse
Copyright © 2006 Bozor Sobir
All rights reserved.

Душанбе, «Адиб»

2006

1. ДУР РАФТЛАН АЗ ВАТЛАН
ЦИХОН НАДОРАД...

Зүлхөн ватан кагидан дахь сарх сол,
Дигарн ватан кагидан дахь сарх сол,
Медикалан аз харитан дэвөрн,
Дүршн ватан кагидан дахь сарх сол.

ТОЧИКИСТОН

Тоҷикистон, Тоҷикистон,
Ҳар кучое рафтам аз оғӯши ту,
Доманамро ман такидам раҳ ба раҳ
дар ҳар қадам,
Пойи худро раҳ ба раҳ афшонда рафтам,
Аз заминат
(Сарзамини камзаминам),
Гарди хоке кам накардам.

Ҳар кучое об дидам,
Қатрае хӯрдам агар,
Ман гирифтам қатрае дар чашм,
То ба дарёят фишонам,
Оби дарёят шавад як қатра бисёр.

По ба ҳар хоке ниҳодам,
Гарди хокеро гирифтам дар сари мижгон,
То ба саҳроят фишонам,
Хоки саҳроят шавад як зарра бисёр.

Ҳар кучое санг дидам,
Даст бурдам бар сараш чун
бар сари фарзанди хеш
Бо навозиш,
Гуфтам: инро аз Бадахшон кандаанд,
Тифли ширхори маро
аз банди пистон кандаанд...

Тоҷикистон, Тоҷикистон,
Мекунам шукри каму бисёри ту,
Мекунам шукрона аз озарму аз озори ту.
Аз ту ман сарват намехоҳам,
Ватан ҳастӣ, бас аст,
Бо хасу хорат баробар
зиндагӣ кардан бас аст.

ЗАБОНИ МОДАРӢ

Ҳарчи ӯ аз моли дунё дошт, дод,
Хитгаи Балху Бухоро дошт, дод,
Суннати волою девон дошт, дод,
Тахти Сомон дошт, дод.

Душмани донишгадош
«Дониш»-и Сино гирифт,
Душмани бесуннаташ
девони Мавлоно гирифт,
Душмани суратпарасташ
сурати Бехзод бурд,
Душмани бехонааш дар хонаи ӯ чо гирифт.

Қомати кӯтоҳи манғит
Аз манори каллаи аҳли Хуросон
шуд баланд,
Пастии саҳрои Қипчок
Аз баландии Бадахшон шуд баланд.

Аз ватан то бар кафан ҳар буду нобудаш,
ки буд,
Бар ватанталбу кафанталбандаҳо
бахшиду дод,
Аз ватан то бар кафан худро адо кард,
Аз ватан то бар кафан худро гадо кард.

Дар миёни тангчашмоне,
ки чашми тангашонро
Ҳеч ганче пур намекард,
Ҳафт хони Рустамашро барҳадар густурд,
Ҳафт ганчи қимати Афросиёбашро
Барҳадар рехт,
Ҳафт мулкашро фидо кард.

Оқибат аз ҳафт иқлим
Зери пояш як қадам монд,
Як қадам аз мулки чам монд,

Лек дар дасташ қалам монд,
Бо қалам дар ҳар қадам монд.

Мағзи кӯҳистон даромад,
Балки гӯристон даромад
Тарки дунё карду тарки шоирӣ не,
Тарки ин пайғамбарӣ не;
Ғорҳоро мактаби шеърӯ ғазал кард,
Дар забони модарӣ сеҳру амал кард,
Ҷилди девони ғазалро
Ҷилди девони азал кард.

(То ҳанӯз аз токи ғоре,
Аз мағоке, аз мағоре,
Аз мазору гӯшаи вайронае
Метавон дарёфт тӯморе, баёзе,
Дафтаре аз шоири гумном).

Дар сарояш тоҷик аз бахти нагун
Ғарчи бо ғабру мусулмон ҳамсаро буд,
Ҳамрасулу ҳамхудо буд,
Дар забон, аммо ҷудо буд;

Оҷ гум карду забонро гум накард,
Тоҷ гум карду забонро гум накард,
Тахт гум карду забонро гум накард,
Рахт гум карду забонро гум накард,
Бахт гум карду забонро гум накард.

Дар ҳаду сарҳадшиносии ҷаҳон,
Сарҳади тоҷик –
Забони тоҷик аст,
То забон дорад ватандор аст ӯ,
То забондор аст бисёр аст ӯ,
Бешумор аст,
Беҳисоб аст,
Беҳад аст.

Тирамоҳи 1975

ЧУН ҚАЛАМ НЕСТ КАСЕ ҲАМХУНАМ

Чеваке ман ба сари дил дорам,
Қои пул нест, барои қалам аст,
Қалами ман ба дилам наздик аст,
Ба ҳавои дилам одат кардаст.

Ҳиш-хиши тарзи қаламронии ман
Тапиши қалби маро мемонад,
Тапиши қалбам агар мавзун аст,
Ҳиш-хиши хомаи ман мавзун аст;
Чун қалам нест касе наздикам.

Ин қадар ранг, ки дар дафтари ман
Аз димоғи қаламам мерезад,
Ба худо, хуни ман аст,
Ба худо, ранги қалам хуни ман аст.
Аз димоғи қаламам дар дафтар
Хуни ман мерезад;
Чун қалам нест касе ҳамрангам,
Чун қалам нест касе ҳамхунам.

Набзи ман дар таги ангушти қалам,
Қаламам набзи маро месанчад,
Қаламам набзи маро мешумарад,
Менигорад қаламам набзи маро;
Тапиши набзам агар мавзун аст,
Ҳиш-хиши хомаи ман мавзун аст.

Қалами ман, ки дар ангушти ман аст,
Қаламам нест, як ангушти ман аст,
Ба ин ангушт шаш ангушти ман аст,
Ин шаш ангушт, ки дар мушти ман аст,
Басам ин мушт, ки дар пушти ман аст.

6 январи 2002, Сизтл.

Дар қатори фавчи мӯраш ҳамқадам дорам,
Балки ман дар он қаламрав сад найистон
ҳамқалам дорам.

Лангари дуру дарози турнаҳои
навбаҳораш ку?
Чок-чоки чокаки шабзиндадораш ку?
Кӯчаҳои Каҳқашони пахтазораш ку?
Пуштаи хоке, ки хоки хоксори
қиблагоҳам буд, ку?
Хонаи ман – хонақоҳам буд, ку?

Ку сафедорони анбӯҳи саропо чашм –
Чашми пурмехру муҳаббат?
Ку чанорони саропо панҷаи даст –
Панҷаи дасти мададгор?

Аз ватан рафтам,
Валекин дур рафтан аз ватан имкон надорад,
Мекашад хокаш;
Аз кашиданҳои хокаш набзи ман кандаст,
Зарбати набзам мураттаб нест,
Зарбати қалбам мураттаб нест.

Аз ватан рафтам, валекин мекашад хокаш,
Хоку хошокаш.

Зимистони 1997, Ҷексонвил.

ДАҲ СОЛ МАН НАБУДАМ...

Даҳ сол гул начидам аз пуштаҳои кишлоқ,
Аз пуштаҳои кишлоқ як дам ҳаво нахӯрдм
Дар сарзамини ғурбат аз сакта нотавонам,
Дур аз Хами Мазорам ман чон намесупурдам.

Дар пуштаҳои кишлоқ хобида ҳафт пуштам.
Эй кош мегирифтам ҳар пуштаро ба пуштам.
Як дам агар накардам кишлоқро фаромушт,
Гуфти ту, мезанад саҳт калтути он маро мушт.

Гирди мазори модар даҳ сол ман нагаштам,
Даҳ сол ман нагаштам гирди мазори додар.
Ҳар як гули сияҳгӯш чун хоҳари сияҳпӯш
Дар орзӯи ман буд даҳ сол дидааш тар.

Бе ман дар ин қадар вақт гӯри падар фуру рафт,
Токи падар баромад, аз боғ кӯ ба кӯ рафт;
Ангури лаълаш акнун аз хуни синаи ман,
Ангури ҷавзаш акнун аз ашки дидаи ман.

Гардуни ғурбатамро ман пора-пора дидам,
Чун шишаи шикаста, чун шишапора дидам,
Чун шишамезанад рағ, чун шишапора тез аст,
Чун шиша мекунад хун, чун шиша хунрез аст.

Боре наорамидам ман дар канори Ором,
Ҳар кадр мавчи обаш пои маро набӯсид,
Беҳ аз Хами Мазорам ку ҷои орамидан?
Чун мӯмиёй одам дар хоки худ напӯсид.

Борони ғурбати ман даҳ сол кам наборид,
Сабзид устухонам, шохи қалам насабзид,
Баъд аз ту, эй Душанбе, ман шеъри тар нагуфтам,
Дар шаҳри ғурбати ман ҷуз хори ғам насабзид.

Наврӯзи навзамонро ман зинда карда будам,
Даҳ сол ман валекин Наврӯзро надидам,
Обу ҳавои ғурбат кай софу муътадил буд,
Дар шаҳри ғурбати ман ман рӯзро надидам.

Даҳ сол ман кӣ будам? –
Побанди нотавонӣ,
Шояд маро кушоянд чун мурғи осмонӣ
Дар ҷашни дилфурӯзи Наврӯзи бостонӣ,
Наврӯзи дostonӣ, Наврӯзи ориёнӣ.

Душанбе, 18.02.04

ҚАЛАМ

Ҳарчанд ки ин нони ман аз нуни қалам нест,
Гулгун хати ман чуз пайи нохуни қалам нест.

Ман хуни қалам рехтаам ин ҳама бебок,
Дар гардани ман ғайри ҳамин хуни қалам нест.

Моро, ки қаламдон бувад аз чангали найзор,
Чандаш набуридем, сару буни қалам нест.

Нақши қалам аз пардаи дилҳо натавон шуст,
Эй шустагарон, сабр, ки собуни қалам нест.

Ангушти қалам руста дар ангушти қаламдаст,
Чуз аҳли қалам ҳамрагу ҳамхуни қалам нест.

Тега накунад ҳамчу қаламтега қаламҳо,
Ку он, ки дар ин масъала мафтунӣ қалам нест.

Дар мактаби ман ғайри раҳи дафтари хат-хат,
Эй мактабиён, роҳи дигаргуни қалам нест.

Савганд ба чон мехурад ин мардуму моро
Савганд ба чуз бо сари гулгуни қалам нест.

Ман доди қалам додаму дар кишвари тоҷик
Чанбар ба сарам шоҳаи зайтуни қалам нест.

03.09.04.

ЗИЁРАТИ ҚИШЛОҚ

Баъди даҳ сол омадам мушток
Аз ғарибӣ зиёрати қишлоқ,
Ба димоғам расид рӯёрӯ
Бӯйи пӯдина, бӯйи шафтолӯ.

Қад-қади роҳҳои хокии ман,
Қад-қади рӯзҳои покии ман
Хокро тоб дода мечарханд
Ҳамчу ғалтак ачинабодакҳо,
Ҳамчу кӯдак ачинабодакҳо.

Шохи шахтут пухта хунолӯд
Ҳамчу бинии кӯдакии ман,
Дар рағи шоирии ман чорист
Хуни ин тут,
Хуни ин шахтут.

Бар дари кулбаҳо сафедорон
Сарашон нарм-нарм дар ҷавлон,
Осмонро ту гӯйӣ мерӯбанд,
Ҷорӯбанд.

Хонабонанд ин сафедорон,
Чашм доранд ин сафедорон,
Ҳамчу чашмони духтари қишлоқ
Сурмаҳо аз хок.

Дастҳои чанори пирашро
Ба зиёрат гирифта мебӯсам,
Ҳамчу пазмон гирифта мебӯсам,
Ба дида мемолам
Ва сарамро дурушт мехорад
Дастҳои чанори тобистон
Зайли як дасту панҷаи деҳқон.

Чашмаҳо, чашмаҳо!
Дуруд, дуруд!
(Дурбинҳои кӯдакии ман,
Дурбинҳои кӯдаконаи ман.
Осмонро чу чашмаи чик-чик
Дурбине намекунад наздик.)
Абрхоро, ки дар шумо дидам,
Кай чунон абр дар ҳаво дидам.
Кӯдакиро вале намебинам
Дар шумо, дурбини деринам.

Ҳавзи обаш, ки ҳавзи найзор аст,
Нест найзор, як қаламзор аст,
Нест найзор, як қаламдон аст.
Ҳамқаламҳо агар надорам ман,
Як қаламдон пур аз қалам дорам.

Кавараш пухта лаб-лаби чарҳо
Даҳанаш ғарқи хун механдад,
Тарбузакҳои кӯдакии ман.

Зоғҳо ошӯна гум карда
Дар ҳаво ошӯна мечӯянд,
Беҳатар нӯги як дарахти азим –
Чойгоҳе, ки дар ҳаво холист,
Чои садсола чормағзи азиз.

Фавчи мӯраш ҳанӯз беҳотир
Дар ду пой ту ришта мебандад,
Ба замин ҳамчу банди мӯри сиёҳ
Ҳеч банде туро намебандад.

Мӯрҳо, чӯраҳои кӯхнаи ман
Даҳ сари сол шуд, ки мехоҳам
Бо шумо дастакӣ салом кунам,
Ҳамчу мӯре ба дасти мӯрона,
Ҳамчу мӯре саломи мӯрона,
Рӯбарӯ, мӯбамӯ, рафиқона.

Қалъаи кофир, эй мазористон,
Қабру курғони кӯзаҳои сафол,
Қабру курғони косаҳои сафол,
Қабру курғони тангаҳои қадим.
Ғори момочавобакат хаспӯш,
Акси овози ман намеояд
Ҳар қадар гӯш мекунам хомӯш.

Пуштаҳо, пуштаҳо!
Салом, салом!
Пуштаҳои дулонаҳои қатор,
Эй дарахтони зарди тиллоӣ,
Шохсорони зарди тиллоӣ,
Меваҳои сағераҳо будед,
Ҳамчу рӯи сағераҳо зардед...

Бингарам чун ба хӯшаи ангур,
Оби чашмам маро ба ёд ояд,
Гуфтӣ, дар навдаи буридаи ман
Пухта ангури оби дидаи ман.
Ҳамрагам ман ба ҳар рағи тоқаш,
Чун рағи тоқ ку рағи поқаш.

Бингарам чун ба гӯшаи гандум,
Хоҳаронам маро ба ёд оянд,
Ҳарду абрӯ чу хӯшаи гандум,
Сафи мижгонашон аҷаб хушрӯ,
Ҳамчу мижғони хӯшаҳо анбӯҳ.

Бингарам чун ба чӯчаҳои ятим,
Додаронам маро ба ёд оянд.
Ҳамчу кӯдак гирифта аз ҳама дар
Чӯчае чеғ мезанад модар,
Чӯчаи бепар.

Дуди печони ошдонҳояш
Дар ҳаво, дар ҳаво, ки мепечад
Ҳамчу гесӯи духтари қишлоқ,
Кокулони фалонӣ мегӯям,
Дар гулӯям садо, ки мепечад,

Бесадо, бесадо ҳамегӯям.

Ба кучое назар намедӯзам,
Рағ ба рағ, шарҳа-шарҳа месӯзам,
Мӯ ба мӯ сӯхтам ману лекин
Кам нашуд, кам намешавад сӯзам.

Деги шираш, ки медамад ба назар,
Медамад деги осмони сахар.
Бас маро, бӯйи шири гармаш, бас,
Бас маро бӯйи нони гармаш, бас,
Як нафас, як нафас ҳавояш бас,
Пойандози сояҳояш бас...

Солҳо пеш модарам ин ҷо
Аз сари теппае гуселам кард,
Гуфтӣ, аз кӯдакӣ гуселам кард.
Сӣ сари сол баъди модарамон
Охирин додарам гуселам кард,
Абадӣ аз ватан гуселам кард.

*Душанбе - Seattle, USA,
10. 03. 04*

ҶУНБИШИ ГАҲВОРАИ САБЗАШ – ҶУНБИШИ НАБЗАШ

Ҳар дам чаро чаноза бихонем?
Ҳар дам чаро кабуд бипӯшем?
Ҳар дам чаро бародари худро
Хунинкафан ба хок супорем?

Дасту бағал кушода биёед
Аз пӯстҳои хеш бароем,
Дар пӯстҳои ҳамдигар бидароем,
Аз чилди танги чанг бароем,
Дар чилди ору нанг дароем.

Дар пешгоҳи ҳазрати Мавлоно,
Дар пешгоҳи чашмаи шаҳ Носир,
Пеши мазори ҳазрати Султон,
Бо ҳам намози тавба гузорем,
Бо ҳам намози сулҳ бихонем.

Аз мо шикаст ҳурмати ҳамхунӣ,
Аз мо шикаст ҳурмати ҳамширӣ,
Аз мо шикаст иззати хешӣ,
Аз мо шикаст решаи пайвандӣ.

Дар зери хоку моки Хуросон,
Дар зери сангу хоки Бадахшон,
Дар қабрҳои кӯҳнаи Хатлон,
Дар қалъаҳои кӯҳнаи Вахшон,
Аз шарми чанги мо
Ҷунбид устухони азизон,
Ҷунбид устухони ниёгон.

Ранчид рӯҳи Бурхи Валӣ аз мо,
Ранчид рӯҳи Буалӣ аз мо,
Ранчид рӯҳи Рӯдакӣ аз мо,
Ранчид рӯҳи Хоҷа Камол,
Ранчид рӯҳи ҳазрати Иқбол.

Хешу таборамон ҳама саргашта,
Саргаштаҳои гумгашта,
Хобанд пушта-пушта дар Афғонистон,
Хобанд пушта-пушта дар Покистон,
Хобанд пушта-пушта дар Эрон.

Оё умеди покии мо ҳаст?
Оре, умеди покии мо ҳаст:
Бигузор, ҳамчу мардуми осӣ
Бӯсида риши мӯсафедонро,
Бӯсида чашми ятимонро,
Дар пеши ҳайкали Фирдавсӣ,
Дар пеши пой ҳайкали Сино,
Дар пеши ҳайкали Айнӣ,
Дар пеши пой ҳайкали Восе
Зону занем аз пушаймонӣ.

Барпо кунем ҷашни ниёиш,
Барпо кунем ҳафтаи пӯзиш,
Барпо кунем тантанаи бахшиш
В-аз устухонҳои шаҳидон,
Аз гӯрхонаҳои азизон,
Аз ҳар шаҳид узр бипурсем,
Аз ҳар мазор узр бипурсем,
Бо нолаҳои зор узр бипурсем.

Ҳар сина покшӯӣ шавад аз кина,
Ҳар даст покшӯӣ шавад аз хун,
Ҳар чашм покшӯӣ шавад аз заҳр,
Ҳар ном покшӯӣ шавад аз доғ,
Яъне, ки покшӯӣ шавад барпо,
Монанди покшӯии тилло,
Аз касофати дарё.

Бигзор шири модари тоҷик
Чун чашмаи бихиштӣ нахушқад!
Бигзор, гоҳвораи сабзаш
Чунбад баробари набзаш.

1995, Москва.

ЧАРО НАМЕОӢ?

Дубора моҳ бадар шуд, чаро намеоӢ?
Дубора моҳи дигар шуд, чаро намеоӢ?

Парандаҳои муҳочир ба лона баргаштанд,
Дубора чаҳ-чаҳа сар шуд, чаро намеоӢ?

Бародарони мусофир ба хона баргаштанд,
Дубора қаҳ-қаҳа дар шуд, чаро намеоӢ?

Ҳазор лола ба дил лолазори Файзобод
Дубора хуни чигар шуд, чаро намеоӢ?

Ниҳоли пушти дарат бо қадат баробар буд,
Чанори хушқаду бар шуд, чаро намеоӢ?

Гули пиёда¹ ба манзил пиёда боз омад,
Ба рафтани чӣ қадар шуд, чаро намеоӢ?

Ҳамон бинои баланде ватан бувад номаш,
Ба хишти ҷони падар шуд, чаро намеоӢ?

Ҳамон сутуни баланде ватан бувад бомаш,
Ба устухони падар шуд, чаро намеоӢ?

Апрели 1998, Сиэтл.

¹ Гулҳои алафӣ.

ШОИРУ ШЕЪРЕ АГАР ҲАСТ

*Шоир андар синаи миллат чу дил,
Миллати бешоире анбори гил.
(Иқбол)*

Шоиру шеъре агар ҳаст,
Арсаи сарбозие ҳаст,
Аз худову шоҳу аз пайғамбари дунё
Як нафар норозие ҳаст,
Ёғие ҳаст,
Осие ҳаст.

Шоиру шеъре агар бошад,
Дар сари дасти баланди халқ чарме ҳаст, –
Парчаме аз домани оҳангаре ҳаст,
Коваи оҳангарею сангаре ҳаст.

Муҳтарам халке, ки «Девони Кабир»-аш
Бартар аз девони тақдираш,
Баски девон дорад ў, деве надорад.
Муҳтарам халке, ки шоирпарвар аст,
Шоҳу пайғамбар надорад, лек дорад шоире;

Шоире, к-аз синааш ҳар нуктаро
Меканад чун маъдане аз кон,
Балки ҳамчун поре аз чон,
Ҳамчу маҳбусе, ки дар талвосаи чонканданаш
Меканад девори маҳбасро ба дандон...

Гарчи мардум ҳарчи мегӯянд;
Чӯби сад доре ба хуни шоирон сурхида,
мегӯянд;
Шоиреро дар фалақ куштанд, мегӯянд;
Шоиреро сӯхтанд,
Ҳокистарашро ҳам ба оби Дачла афканданд;
Шоиреро дӯхтанд аз гуфтугӯ лаб...

Гарчи мардум ҳарчи мегӯянд,
Кӣ чу ман дар орзӯи номи Ҳофизвор нест;
Кӣ намехоҳад, ки якто не,
Камтарин бошад, валекин шоире бошад,
Шоҳқоре не агар, байте бимонад ёдбуд
Дар забони миллати худ...

Мон маро, бадбахт бошам, лек бошам шоире,
Мон маро, сарсахт бошам, лек бошам шоире.
Мон, ки ҳамчун Саъди Салмон
Бо гуноҳи шоирӣ дар чоҳу зиндонам кунанд,
Чун Ҳилолӣ, шеър дар лаб,
сангборонам кунанд.
Балки ҳамчун Рӯдакӣ кӯрам кунанд,
Аз дару дарбор берунам кунанд.

Гар бимирам,
Ҳамчу Фирдавсӣ маро
Дар мазори халқ нагзоранду лек
Шеър дар ҳалқам бимирам,
Шоири халқам бимирам.

ТЕҒИ СИНО

*Ҳама қонунҳо ҳукуматианд,
ғайри «Қонун»-и Бӯали Сино.*

Турку тоӣ ҳар кучо даъвои Сино мекунад,
То ба боми шухрати ӯ нардбон пайдо кунад,
Лек Сино нардбонашро ба бомаш бурдааст,
Турку тоӣ барҳадар ин турктозиҳо кунад.

Аз азал дорӯи тоҷик решаи хор асту лек
Бӯии Сино мекунад ин халқ аз даври қадим,
Метавонӣ аз забони пиру кампираш шунид:
«Дасти ман не, дасти ман не, дасти Лукмони ҳаким!»

Бӯалиро дӯш ин миллат ба даҳр овардааст,
Чун набудаи ғайри дарди бедаво нақди дигар,
Интизори нӯшдорӯ буд Сухробаш ханӯз
Дар сари дасти падар, хуншор аз дасти падар.

Рум агар аз шохи Искандар фаромуш кард зуд,
Дар Хуросон захми теги шохдораш монда буд.
Гар Қутайба аз Хуросон бозпас баргашту рафт,
Дар Хуросон решҳои зулфиқораш монда буд.

Қиссаи мурғи самандар пеши ман афсона нест,
Саргузашти мардуми печидафарёди ман аст, –
Он ки месӯзад, вале аз тӯдаи хокистараш
Мекунад парвоз чун паррандаи оташпараст.

Соате Маҳмуди саҳроӣ ба султони расид,
Дасти Сино то ба набзи Нӯҳи Сомонӣ расид,
Зери дасташ балки набзи Нӯҳи Сомонӣ набуд,
Номурақтаб набзи асри хештанро мешумурд.
Асри турку асри тоӣ буд асри Бӯалӣ,

Асри шуми турктозӣ буд асри Бӯалӣ.
Дар таги гарди саворон аз ватан овора гашт,
Оқибат аз зиндагӣ дар гӯшаи зиндон гузашт...

Соате Чингиз девори Бухороро шикаст,
Дар миёнаш тир, теғи тези хунрезаш ба даст,
Халқи тоҷик теғи дармонбахши Синоро гирифт,
Теғи дармонбахши Сино рӯи дунёро гирифт.

ДЕВОРИ БУХОРО

*Аз он тангчашимони дуну данӣ
На обистанӣ монду не рустанӣ.
(Ҳотифӣ)*

Пуштгардон бар Бухорои хасис,
Дар Бухорои шариф истодааст,
Ним-ним аз рӯзгорони қадим,
Ҳар дилеро мекунад ним...
Аз кулӯхаш сад ҳазорон мушт,
Душмани дерина дар пушт.

Ҳар тараф анбӯҳи найзораш
Чун қатори найзадораш;
Ҳар тараф сарнайзаи тез –
Теги хунрез;
Душмани дерина дар пеш аст,
Дашна месояд ба дандон,
Чашмҳо чун чашми сӯзан.

Синаи чокест ҳар чокаш,
Ҳар тараф як захми носур.
Рахнаҳои сина мебинам дар ин девор,
Ҳамчу дар оина мебинам дар ин девор;
Канда аз ҳам муҳраи банди миён аст,
Муҳраи банди миёни давлати Сомониён аст.

Бору банди як ҳазору як саду ансола аст
бар дӯши ин девор,
Бору банди як ҳазору як саду ансолаи
як миллати хуншор;
Назди ин девори абгор
Мешавӣ як нақши девор.

Турктозиаш харошидасту пошидаст,
Тешаи бодаш тарошидаст,

ДАРВОЗАИ БУХОРО

Як замон шаҳри Бухоро дошт девори баланд,
Гуфтӣ, устунмуҳраи пушти Бухоро буд,
Балки устунмуҳраи миллат, –
Сахт маҳкам,
Тахтапушташ даҳ қадам паҳн.
Ёздаҳ дарвоза дошт
Кандакорӣ,
Қуббакорӣ,
Зарнигорӣ.

Шоҳашонро

ҳазрати Исмоили Сомонӣ мегуфтанд,
Шоҳи одил буд, «Девори Бухоро»
буд унвонаш,
Балки девори миллат буд,
Девори Хуросон буд:

Бар даромадгоҳи қасраш зангу занчири
адолат буд овезон,
Ҳар ки меҷунбонд занчири адолатро,
Шоҳи одил мепазирuftаш ҳамон соат...

Дар ҳавои барфи шабҳои зимистон
Рост меистод дар майдони Регистон,
То ба мардум дастрас бошад,
Меҳрубон бошад ба мардум дар шаби сармо:
Ғарибонро,
Ятимонро,
Мусофирҳои барзанро мадад созад.

Баъди ин Исмоили Сомонӣ мардум
То чиҳил сол
Ҳар шикоятномаи худро
Дар таги санги мазораш мениҳоданд
В-аз ҳамон ҷо,

Пур буд саросар он маҳал аз хонаи сафед,
Аммо набуд кулбаи урфии хоси ӯ,
Он туту току он дару он дарғаҳи куҳан, –
Он ғуфраи ба Ҳайрату Айни шиноси ӯ.

Баргашт бар қаламрави авҳом бе қалам
Аз пушти чӯву хандаку девор, хам ба хам.
Маҳ метанид дар қалами хорҳои хушк
Аз нурҳои намзадааш торҳои хушк.

Ин лаҳза буд лаҳзаи пиндору пинакаш,
Молид дидарову ниғаҳ кард пешу пас:
Дар бора низ марқади хораш наменамуд,
Он гӯри бе катибаи зораш наменамуд.

Шабнам, ки мечакид дар он гӯшаи хароб,
Гуфтӣ ту, мегирист сахаргоҳ моҳтоб...
Аз маҳдуми муҳандису аз аълами нучум
Монд оқибат бухории гумгӯру хонагум.

Январӣ 1990

АЙНИ

Умри Айнӣ аз барои халқ сарфи хома шуд,
Халки моро дафтари Айнӣ шаҳодатнома шуд.
Сарзамини мо худ аз осори ӯ сар мешавад,
Ин замин бо ӯ ба дунёе баробар мешавад.

То ба Айнӣ гарчи дарёи сухан шодоб буд,
То ба ӯ дар зиндагӣ пайроҳаи ноёб буд,
Мисли он рӯзе, ки онро метавон дар ёд дошт,
Дар лаби Вахшу Зарафшон мардуме бе об буд.

Ин ҳақиқат мекунад чашми маро ҳар бор тар:
Кас набуд дар Панҷрӯд аз Рӯдакӣ гумномтар.
Дар Бухоро бохабар буд мардум аз дунё агар,
Аз Алӣ буд бохабар, аз Бӯалӣ буд бехабар.

Гарчи табъи Рӯдакӣ шеъри зақӣ эҷод кард,
Офарин бар табъи Айнӣ – Рӯдакӣ эҷод кард.
Гар ба дунё рафт Сино чун табиби иллоте,
Кард ӯро ҳиммати Айнӣ табиби миллате.

Точиконро аз замин чун донаҳо дарёфт ӯ,
Чун китоби кӯҳна аз вайронаҳо дарёфт ӯ.
Тоҷикистон гар на, ҳар як тоҷике осори уст,
Хотири бедори мардум хотири бедори ӯст.

ВОЙ БАР МАН!

Панҷаи дасти маро то ман бурид
Ҳар араб бо панҷаҳои Борбад,
Ҳамчу дасти Бобак² ин дасти маро
Қард то ман ҳар араб аз тан ҷудо.

Аз сари ман сангсороне гузашт,
Сангборон, тирбороне гузашт;
Турку тозии фаровоне гузашт,
Турктозии фаровоне гузашт.

Сарбадоре будаам ман то ба ман,
Зери доре будаам ман то ба ман;
Қаллаи ман дар қанори қаллае
Будааст андар манори қаллае,
Вой бар ман! Вой бар ман! Вой! Вой!

Осиёбоне, саропо гарди орд,
Дашна зад то ман маро бо Яздигурд,
Рехт ӯ хуни маро дар хони ман,
Тар шуд аз хуни равонам нони ман,
Осиёбон бурд обашро ба хун,
Қард қардон осибашро ба хун;
Вой бар ман! Вой бар ман! Вой! Вой!

Бо хати меҳӣ агар ман то ба ман
Қӯҳқоро меҳқӯбӣ қардаам,
Румиву юнонӣ дар майдони қанг
Меҳқӯбам қарда бо тири қаданг.

Дар ман, аз сарнайза то теғу қамон
Нест олоте, ки набвад захми он;
Вой бар ман! Вой бар ман! Вой! Вой!
Моҳи рӯи ориёнии маро

² Ҳалифаи аббосӣ Бобаки Ҳармадинро дар боргоҳаш қушт. Ибтидо дастур дод дасташро бибуранд. Бобак бо дасти дигар хун бар чеҳра мемолид, ки пас аз марг ҳам часуруна рӯяш сурх бошад.

Хӯрд шоми рӯйи тозии сиёҳ,
Хуни поки ориёниам ба хок
Аз гулӯгоҳи Низомулмулк рехт,
Аз гулӯи мулк рехт,
Ҳайфи хуни ориёни, хуни пок. (...)
Вой бар ман! Вой бар ман! Вой! Вой!

ҒАЗОИ ВОСЕЪ

Восеъ, ки буд беҳад васеъ,
Бо шонаву пешонаву пешомади беҳад васеъ,
Будаш чувозе ҳамчунин
Бо кундаи беҳад васеъ,
Будаш нишоне дар чабин аз чабҳаи беҳад васеъ.

Равғанкаше монанди ӯ олуи дар равған набуд,
Олуи не, каркида не, ғаркида дар равған набуд,
Аммо аз ин равғанкашӣ равған набуд дар лампааш,
Аз ғиж-ғижи хобоваре хобида баҳти абтараш.

Азбаски санги тоқаташ тоқатшикан гардида буд,
Тоқатшикан гардида буд гӯри чувозаш ҳамчу гӯр.
Охир дар ин равғанкашӣ монанди равған даргирифт,
Чун бӯи равған чуръаташ як пуштаро дарбар гирифт.

Чашмони аспаш баста буд,
Чашмони аспашро кушод;
Чашмони бахташ баста буд,
Чашмони бахташро кушод.

Аспи чувозашро гирифт,
аспи чиходаш карду рафт,
Тири чувозашро гирифт,
тири чиходаш карду рафт;
Аспи чувозаш дар амон,
Тири чувозаш беамон,
Зад наъра аз рӯзи ғазо.

Мулке, ки мулкак буд фақат
хӯрду хуроки кӯдакаш,
Савганд мекарданд ёд
мардум ба риши тактакаш,
Дар пеши мардум хурмати
риши дарози тактакаш

Камтар набуд аз хурмати
риши дарози мардакаш,
Зад бар машомаш аз «Ғазо!»
Бӯйи ғизо.

Пираш баромад аз дара
Бо риши ҳамчун шаршара,
Қошуктарош аз гӯшае
Бо тешае.
Чун дарзаҳояш найдарав
банди миёнашро бибаст,
Хирманҷӣ шохинро гирифт,
полизбон – сангу кулук,
Ҳатто яtimi лучакаш
Афшурд мушти кӯчакаш,
Гуфти баромад мурдааш,
чӯби сари гӯраш ба даст.

Бархост яъне мардуми берахт бо шохи дарахт,
Бархост яъне мардуми бетир бо тири ҷувоз,
Дасти таҳидастону дост,
Ҳар беғизое дар ғазо,
То тахтро яксон кунад,
Яъне, кунад бар хок тахт.

Восеъ дар ин чанги васеъ
Дар кундаи тоҷик бибаст
Урдуи манғитро ҷувоз.
Ўро ҷувози вопасин на аз зағир,
На тухми кунҷит будааст,
Ўро ҷувози вопасин аз тухми манғит будааст.

1990, Душанбе.

СТАЛИН ВА СТАЛИНОБОД

Сураташ – дар пештоки хучраи устои суратгир,
Сураташ – дар растаи суратфурӯшон,
Сураташро мардуми ронанда гардонад
Дар ҳазорон шишаи мошин,

Сураташ – дар дасти мардум дар қатори рохпаймой,
Сураташ – дар фавҷи мардум дар қатори корпартой,
Сураташ – дар навбати нон,
Сураташ ҳар рӯз дар Майдони Сурх аст
Дар намоиш.
Сураташ дар чорчӯби шишаи дилхост,
Сураташ дар осмон
Дар чамбари рангинкамон аст.

Сураташро миллати шаш баҳши дунё мешиносад,
Чун шахси дунё мешиносад:
Аз ду абрӯи камонии баландаш мешиносад,
Аз буруташ мешиносад,
Аз чубуқаш мешиносад,
Аз кителаш, аз шинелаш мешиносад...
Сирри ӯ дар ин буруташ буд,
Сехри ӯ дар ин чубуқаш буд.

Ёд дорам,
Сталинободи мо шахри базеби сталинҳо буд:
Бачамардони базеби хушбуруташро
Бурути сталинворона мезебид,
Кители сталинворона мезебид,
Мӯзаи ғарчу кулоҳи «кепка» мезебид.

Аз падар ҳам, ростӣ, ғайр аз бурут
дар хотирам нест,
Косаи дӯғобаро вақте ки менӯшид,
Тоб меодод сталинворона думболи буруташро...

**БО ЧАМИДАН, БО ШАМИДАН,
БО ЧАШИДАН...**

Боди Файзобод чун дар пушта гардон мешавад,
Косаҳои чашмҳоям чаппагардон мешавад.
Байни кӯрак монда меборад агар кӯҳи Мазор,
Хонаҳои чашмҳоям мечакад беихтиёр.

Гӯиё ин лаҳзаҳо дар гардани Файзоваам,
Дар таги лабгӯшаи як боми беандоваам,
Ёд дорам, ин иморат хонақоҳи кӯҳна буд,
Дина ман даҳсолаю ин хона чумчуқхона буд.

Ин замон дар говгуми ёди ман бори дигар
Ояти Қуръону кампири Назокатро нигар:
Гов гум кардасту аз говаш хавотир, сад карат
Мекунад чун гови гардунаш, ту гуфтӣ, кӯрхат...

Ман чу ғози хасравам, дар пуштаҳо печидаам,
Раг ба раг дар пуштаҳо чун риштаҳо печидаам;
Тору пӯди анкабудаи лаб-лаби чӯборҳо
Тору пӯдам буд, ҳар вақте ки мекардам нигоҳ.

Ман ватанро аз қафои пода пайхас кардам,
Рӯзу шаб бо панҷ ҳисси зотиам ҳис кардам:
Бо забону чашму гӯшу бо димоғу дасту по,
Бо чамидан, бо шамидан, бо чашидан, бо самоъ.

Дар шикофи мӯр по мондам агар, мӯрам газид,
Гӯштам талх аст гуфтам, лек замбӯрам газид.
Аз заминҳо ман каҳу дон мекашидам пеш азин,
Хори дастамро ба дандон мекашидам пеш аз ин...

Боди Файзобод чун дар пушта гардон мешавад,
Косаҳои чашмҳоям чаппагардон мешавад.
Байни кӯрак монда меборад агар кӯҳи Мазор,
Хонаҳои чашмҳоям мечакад беихтиёр.

Ҳар дарахти латтабандиаш, ки дар роҳи ман аст,
Он дарахти латтабандӣ нест, ҳамроҳи ман аст.
Ғайр аз он як мушти калтути сари хоки падар
Андар ин дунё наметарсам ман аз мушти дигар.

**БА ХОТИРАИ БАРОДАРАМ
ПРОФЕССОР ТЕМУР СОБИРОВ**

То маро роҳи хаёлаш бибарад аз паси ӯ,
Дина шаб сӯи ба сӯ аз паи ёдаш будам.
Чашм пуробу чу оташзада аз пушти сароб,
Ҳама шаб кӯи ба кӯ аз паи ёдаш будам.

То расад бӯи вай аз бод, гирифтам раҳи бод,
Бод бе бӯи вай омад ба ман аз Файзобод.
Гуфтам: эй бод, чӣ медонӣ ту аз додари ман?
Хок зад бар сари ман боду гузашт аз сари ман.

Боғ рафтам, ки ман аз дору дарахташ пурсам,
Боғи зарде, ки чу ман табзада буд бечора,
Боғ нашнида маро, барги хазон афшонид,
Кард пероҳани зардӯзии худ садпора.

Нигарон сӯи ҳаво аз қафаси мачнунбед,
Ҳайф хӯрдам, ки ғами хеш нахӯрдам барвақт.
Нигарон сӯи ҳаво аз қафаси мачнунбед,
Ҳайф хӯрдам, ки барои чӣ намурдам барвақт,

То ки дар ёди бародар нашавам обу адо,
То намонад дилам аз зиндагиву аз дунё,
То набинам ба ҷаҳон доғи бародарро ҳеч,
То маро доғи бародар накушад бо тадрич...

Нигарон сӯи ҳаво, бин, ки чи манзар дидам,
Абру аз абри гузар тӯдаи дафтар дидам,
Абру аз абри гузар болишу бистар дидам,
Маҳи бишкастае дар бистари додар дидам.

Менамуд боз яке манзараи даргузаре,
Ки манаш дидаму хоҳам, ки набинад дигаре,
Ашки ман ҳар қадар аз чашм ниҳонаш мекард,
Осмон пеши назар боз аёнаш мекард:

Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр
Товасангони сафеду сияхи гӯристон,
Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр
Тали пурхору хаси деҳқадаи Сӯфиён.

Гуфтам: эй абр, аз он олами абрӣ чи хабар,
Љигарам сӯхт, маро гум шуда фарзанди падар,
Ў, ки дар рӯи замин нест, магар он ҷо нест,
Паси талҳои булӯрии ҳаво ҷои кист?

Нашунидам, ки чи гуфту чи нагуфт абри фалак,
Он қадар лек харошид фалакро, ки малак
Ба фалак сахт хурӯшиду хурӯшид чунон,
Ки замин тар шуду тар шуд ҳама аз ашки равон.

Нигарон сӯи ҳаво будаму хобам бурдаст,
Шудам аз чак-чаки борони дарахтон бедор,
Задам оҳе, ки чаро то абадам хоб набурд?
Оҳ, безорам аз ин дидани дунё, безор!

СЌЗАН АГАР ДАР ДИЛИ МАН МОНД

Аз хоки ватан гӯри падар дар дили ман монд,
Модар чу мазори лаби чар дар дили ман монд.

Дар оташи ғам коғази рӯи ман агар сӯхт,
Аз хоҳари ман коғази сар дар дили ман монд.

Дар баставу фарзанди падар дар паси дар рост.
Фарзанди падар дар паси дар дар дили ман монд.

Ман рафтаму сад хешу табор аз сари ман рафт,
Аз рафтанишон хуни чигар дар дили ман монд.

Дар сӯзани девори ман аст риштаи умрам,
Кофист, ҳамон сӯзан агар дар дили ман монд.

Аз ҳамватану ҳамрагу ҳамгавҳару ҳамхун
Чашмони тару охи сахар дар дили ман монд.

13 Апрели 1996, Чексонвил

БАРОИ ХУДАМ

Соқии базми сағирон будаам чанде,
Низ дар базми вазирон будаам чанде;
Бод ҳам паймудаам чанде,
Бода ҳам паймудаам чанде,
То гулӯ ғарқидаам дар оби соғарҳо,
То гулӯ ғарқидаам дар истаконҳо.

Ҳар кучо густурда пояндози ман
аз мавчи қарсақ буд,
Ҳар кучо густурда пояндози ман
аз авчи чак-чак буд;
Аз ҳазорон ёри хушгил бар сарам
гулдаста меборид,
Аз ҳазорон хирмани гул бар сарам
гулдаста меборид.

Ҳар кучо дасти каламрони ману таҳсину
аҳсан буд,
Ҳар кучое дасти ман
дар дасти ошиқҳои ман буд,
Он қадар дасти маро бигрифта мардум
мефушурданд,
К-оби дастам мечакид аз дасти мардум.

Дидаам чилди китобамро
Дар кироатхонаи Салмони Рушдӣ
(Ғарчи безорам ман аз Салмони Рушдӣ),
Аз сигори дасти Нодирпур сигорамро
Қардаам равшан;
Будаам меҳмони Қасроӣ Сиёвуш
(Вой! Вой!
Умре арӯси шеър аз марғаш сияҳпӯш);
Соядаст аз Соя ҳам дорам
(Чой ҳам нӯшидаам бо ӯ,
Чойи сабзе, чойи хушбӯ).

Модари бечораам дар сӯги пайвандон
Рӯзҳои чумъа нони чумъагӣ меод,
Хатми Қуръон карда мебахшид...

Модарам акнун
Дар миёни панҷ фарзанди чавонмаргаш
Дар таги хок аст,
Тепҳои гӯрашон гахвораро монад,
Дар миёни ин қадар гахвораи пок аст
(Аз сағиронаш наосуд,
Докае бар сар набаст аз мо,
Тикаи ноне напурсид;
Гар қафанворӣ намедошт,
Беқафан мерафт). (...)

Модарам мурд
Пеш аз он рӯзе, ки ман гаштам муҳочир;
Модарам мебуд,
сатилҳо ашки сӯзон гиря мекард.

26 ноябри 2002, Сиэтл

ФАСЛИ ОБШУСТАИ ЗАРД

Чашми чанор нонамоён буд,
Баргаш, ки рехт, чашм аён шуд,
Чашме, ки як шикофии холист,
Яъне, ки кӯриаш намоён шуд.

Туте, ки рахти васеъ мепӯшид,
Рахташ дариду бишуд ворид
Ҳам кубаи шукуфаи зонӯяш,
Ҳам озахи ширеши бозӯяш,
Ҳам чоғари баланди гулӯяш.

Ҳар пояи дарахт, ки урён аст,
Чӯбӣ, чу пойи инвалидон аст;
Дар чорчӯбаҳои сафедорон
Тасвири зарди боғи хазон аст...

Мӯйи сари чаридаи ман ҳам,
Ҷону тани даридаи ман ҳам,
Ранги паридои ман ҳам
Чун он дарахти тут,
Монанди он дарахти чанор аст,
Чун ин дарахти сафедор аст.

Ҳамчун дарахти тирамоҳии берахт
Качу хамаи намудор аст,
Заҳму харошу ғӯрии андомам,
Чинҳои зери чашму қабинам;
Лабҳои хушқу чехраи хушқуда,
Гардани пажмурда.
Яъне, пурам ман аз пучӣ,
Яъне, пурам ман аз лучӣ.

Дар чорсӯи умр нишаста,
Аз чор сӯ гузашта,
Беихтиёр менигарам хира

Чун аз баландии доре,
Чун аз сари сафедоре
Бар дурдасти хеш:
Аз он, ки дар ман аст
Ин сад харошу реш,
Аз он, ки дар ман аст
Бисёр нӯшу неш...

Тасвири зарди кӯхнаи худро
Дар чорчӯбаи андомам
Бо қиссаҳои кӯхнаи зарде,
Бо ғуссаҳои кӯхнаи зарде,
Бо бўсаҳои кӯхнаи зарде
Чун сурате, ба пеши назар дорам,
Аз умр ман ҳамин қадар дорам...

Бо қиссаҳои кӯхнаи зардам,
Бо ғуссаҳои кӯхнаи зардам,
Бо бўсаҳои кӯхнаи зардам
Ман фасли обшустаи зардам,
Ман фасли обшустаи сардам.

МАДДУ ҶАЗР

Вақте ки дарё мешавад сероб,
Вақте ки дарё мешавад лабрес,
Кафк бар лаб мешавад девона дарё,
Медамад об,
Ҳамчу шири пухтае аз дег,
Аз лаби об об мерезад,
Ончи дар ӯ ҳасту бо ӯ нест,
Мешавад нест.

Вақте ки дарё мекунад тӯфон,
Мекунад исён,
Мекунад чун кӯҳҳо кӯҳон,
Мешавад гирдоб,
Меҳӯрад тоб,
Бо ҳазорон панҷаи мавҷаш
Куштаҳояшро аз оғӯш,
Аз сари дӯш
Мекашад берун:

Ғулачӯбе,
Хирмане аз сабзаи обӣ,
Ҳайкали пайғамбари дерин,
Кахрабӯе, гӯшмоҳӣ,
Заврақи вайрони раҳзанҳои дарёй...
Аз ин қадар нопок
Дарё мешавад пок...

Синаи мо ҳамчу дарёст,
Мадду ҷазри хешро дорад,
Меҳурӯшад, мезанад чӯш,
Партоба меандозад аз хеш;
Ҳарчи дар ӯ ҳасту бо ӯ нест,
Ҳар чи дар ӯ ҳасту аз ӯ нест,
Мешавад нест.

Бо ҳамин қонуну қувват
Мешавад полида дарё;
Бо ҳамин қонуну қувват
Мешавад полида дилҳо
Аз палидиҳо.

АШКАМ МАРО ГУЛҶЛА МЕЗАНАД

Гулмоҳие, ки аз таги обаш кашидаам,
Дар оби чашми ман,
Ҳамчун даруни шишаи обе, шиновар аст,
Балки...
Дар чашми ман нишона аз он гулмоҳӣ
Афтода гул,
Чу пӯлаки моҳӣ.

Он мӯрҳо, ки зери қадамҳоям
Помол кардаам,
Дар банди пойи ман
Аз фавҷ-фавҷи мӯр
Баста як чилбур,
Ки мегазад чун мӯр.

Як гурги пӯстак,
Як гурги мехкӯб ба девори хонаам
Дар гургу меши субҳи зимистон
Аз хобҳои барфии ман нӯла мезанад,
Ашкам маро гулӯла мезанад.

Дар дашти Кабкрез, ба ғайр аз хирочи⁵ кабк,
Аз кабки хушхиром
Ному нишона нест.
Вақте ки Кабкрез маро мерасад ба хуш,
Нохост ҳарду гӯш
Фарёд мезанад, ки аё кабки рав, гурез
Аз дашти Кабкрез!

Мурге, ки ман гирифтамаш ба ҳалқа
Аз ҳалқаш,
Истодааст лукмаи овози ӯ ханӯз
Дар ҳалқам.

⁵ Гиёҳи хӯрдани кӯдакиҳои мо.

Кӯчида чашми ман,
Пӯчида чашми ман
Чун лонае, ки чӯҷаи онро кашидаам
Ҳамчун нигини чашм...

ПУШТАҶО

Пуштаҷо – роҳҳои хокии ман,
Пуштаҷо – ҷои хокбозии ман,
Пуштаҷо – гӯри модару падарам,
Хоку хокистари намозии ман.

Мебарад мӯр, мебарад мӯраш
Резаҳои дили маро ҳар сӯй,
Мебарад, мебарад парастуяш
Аз лаби ҷӯ гили маро ҳар сӯй.

Гӯиё буд момадояи ман
Момаборонаки баҳоронаш.
Гуфтӣ, гаҳвораам бичунбондаст
Малахи гоҳвораҷунбонаш.

Чун қатори дулонаҳояш ман
Ҷамқаторе наметавонам дошт,
Ҷамчу дарёканори Ҷелокаш
Ҷамканоре наметавонам дошт.

Ману маҳтоби рӯи девораш,
Соия току туту соия бед
Филми шабҳои кӯдакиам буд
Филми маҳтобии сиёҳу сафед.

Чун чанори шикастапушташ нест
Пири садсола дар паси пуштам,
Нест муште чу мушти калгуташ,
Вой бар ман, агар занад муштам.

Дар паси пушта Сӯфиёни ман аст,
Каҳгили кулбаҳош тиллоист.
Дар паси кулбаҳо чу мактаби ман
Чордевории сафедак нест.

Дӯст дорам, ки бӯяму бӯям
Бӯи дуди алови нонашро,
Дӯст дорам, ки бӯсаму бӯсам
Аз сари пушта осмонашро.

То наборад дигар, бичӯшондам
Рӯзи боронӣ оби боронаш,⁶
Оби чашми маро бичӯшонед,
То шавад хушк ашки резонаш.

⁶ Мавриди боронҳои ҳафтшабу ҳафтрӯза оби боронро чӯшонидани хушк мекардем, ки оби деги осмон ҳам хушк шавад.

НАВБАҲОР – УСТОИ МАРҲАМБАНД

Осмон соф,
Чашмҳои осмонӣ соф.
Обҳо дар чашма мечӯшанд,
Чашмҳои обӣ мечӯшанд,
Мезанад аз ханда дандонҳо чароғак.

Шишаҳои хонаҳо шуста,
Шишаҳои синаҳо шуста,
Шуста ҳамчун шишаи офоқи боронӣ,
Атласи рангинкамон –
ёдоваре аз ёри атласпӯш.

Ман, ба сӯи акси даврони чавониам
назар афканда, мегӯям:
«Акси дерин, дидаат равшан, баҳор омад!»
Акси ман аз қиблаи девор механдад,
Акси ман дар чорчӯби худ намеғунҷад.

Рост аз рӯи замин сабзида як қомат
Устухонҳои чанорон,
Устухонҳои сафедорон,
Гӯиё барҷаста як қомат
Устухонҳои азизон,
Устухонҳои шаҳидон.

Устухонҳо ғунча хоҳанд дод,
Устухонҳо барг хоҳанд дод,
Устухонҳо панҷа хоҳанд дод.

Навбаҳор – устои марҳамбанд
Бастааст аз махмалак, аз ушна марҳам
Бар тароши тешаву захми табарҳо,
Пои маҷрӯҳи дарахтонро
Баста бо печак,

Ҳамчу як доругари ҳозик,
Ҳамчу як доругари бобоии тоҷик.

Ҷонамози сояашро
бар замин густурда маҷнунбед,
Дар сучуд истода сархам.
Ин дарахт умре намозашро
Дар ҳамин як ҷонамози сояи худ мегузорад.
Ман ҳам аз авлоди ин бедам,
Сояи касро накардам ҷонамоз умре,
Доиман бар сояи худ сачда кардам,
Доиман бар сояи худ сачда хоҳам кард.

Дар миёни сабзаву хори сари девори қишлоқ,
Лола, чун тоҷи хурӯсони сари девори қишлоқ,
Гуфтӣ, альён мезанад пар,
Бол мекӯбад ҳамин альён,
Аз сари девор мехонад
хурӯси лолаи сурхи қалангӣ,
Пои хобат мешавад бедор,
Хуни хобат мешавад бедор,
Ҳар рағу пайванди хобат мешавад бедор,
Бахти хобат мешавад бедор.

Баҳори 1997, Ҷексонвил.

ДАРАХТИ САБДА ШУД ДАР ПУШТА МОДАР

Аз он чӯбе, ки дар гӯраш задам тӯғ,
Баромад модарам сабзида аз гӯр,
Дарахти сабда⁷ шуд дар пуштаи хок,
Ки модар менамояд бар ман аз дур.

Чуноне зист ӯ, бечорагӣ кард,
Миёни чандаҳояш бандагӣ кард,
Дарахти модарам шуд латтабандӣ,
Саропо куртаҳои кандагӣ кард.

Чавонзанҳои қишлоқам ба армон,
Ки шояд кӯдаке гардад муяссар,
Ба нӯги шоҳаҳояш латта банданд,
Ба дандон канда аз ҳар докаи сар,

Ки ҳамчун остони модари ман
Набуд як остони хонақоҳе,
Набуд чун модари ман бошафоат
Азизею шаҳидею мазоре,

Ки ҳамчун модари ман серфарзанд
Ками кам буд дар дунё аёле,
Ки ҳамчун модари ман чӯчапарвар
Ками кам буд мурғи чӯчадоре.

Дукони хонааш чун хонаи мӯр,
Ҳама анчому бораш реза-реза,
Ба як ҷо – рези хирманҳои қишлок,
Ба як ҷо – донаву мағзу мавизак.

Ба мо ноне, ки модар баста меод,
Ба қадри гӯшамон бишкаста меод,
Ки моро – баччаҳои гушнаашро
Наранҷонад ба вақти гушнагиҳо...

⁷ Сабда (сабада) – сада.

Валекин зиндагӣ ҳар тиккае дод,
Ба нархи гӯш дод, эй доду бедод,
Ту гуфтӣ, зиндагонӣ гӯшамонро
Бурида тиккае, як тиккае дод.

Чунон ин зиндагӣ моро пакар кард,
Чунон хору чунон мухтоҷу мадхӯш,
Чунон номехрубон, бе нангу номус,
Ки модар ҳам фаромуш шуд, фаромӯш.

На боре нон, на собунаш харидем,
На боре докаву попӯшии нав,
Ба умраш куртаи моро напӯшид,
Кафан ҳам бар танаш аз мо напӯшид...

Дарахти сабда шуд дар пушта модар,
Дарахте, чун сабадҳои қачова⁸,
Ту гуфтӣ, як сабад ғам, як сабад ғам,
Ту гуфтӣ, як сабад андӯху мотам...

Касе дар кулбаи модар намондаст
Ба ғайр аз корбофакҳои⁹ чун ӯ,
Ба ғайр аз риштаҳои корбофак,
Ба ғайр аз лонаи чуфти парасту.

⁸ Қачова – сабади калон.

⁹ Корбофак (карбосбофак) – тортанак.

СУХАНИ НОТАМОМ

Тамоми дору дарахтони рӯи замин
Агар ба дасти нависандагон қалам гардад,
Агар ки ранг шавад оби чашмаву дарё
Ва барги дору дарахтон шавад агар дафтар,
Агар навишта шавад дар ситоиши Модар,
Шавад тамому сухан нотамом монад боз.

ДАР АЗОИ ДОДАРАМ ИБРОҲИМ

Дар кадомин сарой, Иброҳим,
Ин қадар камнамоӣ, Иброҳим.
Талхаам мекафад, агар гӯянд:
Дар дили пуштаҳой, Иброҳим.
Даҳ сари сол дарбадар будӣ,
Боз дар ким-кучой, Иброҳим.
Даҳ баҳору хазон магар кам буд,
Боз аз мо чудой, Иброҳим.
Як сафар ҳам наҳод дар даҳ сол
Хонаи ман наой, Иброҳим.
Магарам ман ба хонаи ту равам,
Дар лаҳад дар кушой, Иброҳим.
Тухфаат як чароғ хоҳам бурд
Гӯри берӯшноӣ, Иброҳим.
Ин қадар зуд, ин қадар ноҳост
Аз чи қардӣ чудой, Иброҳим.
Гашта-баргашта модарам меғуфт,
Кенчатулфори¹⁰ мой, Иброҳим.
Кӯдаки чиллаи зимистонӣ,
Тифли соли сиёӣ, Иброҳим.
Соли кунҷораву сабусхорӣ,
Давраи нонгадой, Иброҳим.
Ин сиёҳӣ нарафт аз бахтат
Дар ҳазор осиее, Иброҳим...
Панҷ тоҷи сари маро гардун
Бурд аз ман ҳавой, Иброҳим.
Боварам, боварам намеомад,
Ки ту ҳам бебақой, Иброҳим.
Ҳар қасе бар дарат ниғаҳ мекард,
Ки ту қай мебарой, Иброҳим.
Ҳайфи он қадбаландӣ, яктой,
Ҳайфи он хушнамоӣ, Иброҳим.
Бо қаде ончунон аламнок аст,
Ки ду рӯзе напой, Иброҳим...

¹⁰ Тифли кенчагӣ (вожаи модарам).

Ними мо дар чавонӣ шуд нобуд
Агар аз бенавой, Иброҳим,
Бемаҳал чон супурд ними дигар
Фақат аз бедавой, Иброҳим.
Кист аз мо, ки рост, рост намурд
Аз хурӯчи фаҷой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки чон надод охир
Дар таби бешифой, Иброҳим?
Кист аз мо, бигӯ, ки ёфт, ки ёфт
Аз маризӣ раҳой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки бо алам нагузашт
Аз ғами норасой, Иброҳим?
Кист аз мо, бигӯ, ки дид, ки дид
Аз касе раҳнамой, Иброҳим?
Кист аз мо набуд, набуд, набуд
Бо рафикон фидой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки дарду ғам накашид
Аз рафики риёӣ, Иброҳим?
Кист аз мо, ки аз рафиқ надид
Ба ҷуз аз бевафой, Иброҳим?
Кист аз мо, ки аз рафиқ нахӯрд
Ҳеч, ҷуз пешпой, Иброҳим?
Аз мазорат гузашту оҳ нагуфт
Халқи дандонтилой, Иброҳим.
Ҷуз сағи мо касе нахоҳад кард
Дар ватан гӯрпой, Иброҳим...
Кист аз хонадони мо, ки набуд
Сода чун рустой, Иброҳим?
Кист аз мо, надошт модарзод
Табъу завки зиёӣ, Иброҳим?
Кист аз мо, ки ӯ нагуфту нахонд
Шеърҳои ғаной, Иброҳим?
Кист аз мо, ки машқ, машқ накард
То ҳазорон рубой, Иброҳим?..
Бе туам шаҳсутуни сина шикаст,
Дар кучо, дар кучой, Иброҳим?
Ҷуз хаёлат дигар надорам ман
Ҳеч чизи бачой, Иброҳим.
Дар азоят манам, ки мегӯям
То абад: Вой! Вои Иброҳим!

Чехраатро даруни синаи хеш
Кардаам мӯмиёй, Иброҳим.

10 феввали 2003, Сизтл.

ОБИ АНОРИ ДИЛРО АЗ ДИДААМ ФУШУРДАМ

(Сӯзвораи бародарам Садриддин)

Қишлоқ рафта будам, ғарқида дар дулона
Ҳар бора зардӣ мекард, ҳар ёла зардӣ мекард,
Бе рӯи ту валекин, гуфтӣ ту, рӯи ман буд
Дар ёла чун дулона аз нола зардӣ мекард.

Меҳмонхонаат буд умре таги дарахтон,
Рӯи замин гилемат аз сояи дарахтон,
Чун бар дари дуконат дар интизори меҳмон
Пушти туро надидам дар пояи дарахтон.

Рафта ба боғи токат, ангур пухта будаст,
Аммо қарашку мекард баъди ту боғбонӣ.
Шуд шаҳрагам рағи ток, аз гиря хӯша бастам,
Ангури ашки ман пухт аз дарди устухонӣ.

Сурхида буд анорат, лунчаш дамида дам буд,
Онро намефушурдам, дар чашми ман варам буд,
Чун он ки аз анорат дӣ об мефушурдам,
Оби анори дилро аз дидаам фушурдам.

Олучабандакатро аз шохаҳо начидам,
Монанди қатраи хун дар нӯги бинӣ дидам,
Анчири навниҳолат кай мешавад фаромӯшт,
Ҳар чочакаш чу озах, ҳар шохааш чу ангушт.

Сарчашмае, ки он чо ҷои нишастанат буд,
Бе ту, бигуфтӣ, обаш чорист аз дари чашм,
Ҳайф аст дар таги по ҷоие, ки менишастӣ,
Эй кош, мегирифтам сарчашмаро сари чашм.

Ғарчи намехурӯшид он кулбаи сиёҳат,
Ман мешунидам аммо бо гӯши дил садояш,

Хомӯш гирия мекард, хомӯш мехурӯшид
Бо рахнаҳои девор, бо чашми шишаҳояш.

По монда лаб-лаби ҷар, гуфтам: бародарам ку?
Момочавобак аз ҷар гуфто: бародарат ку?
Акси садои ман не, бо гӯши худ шунидам –
Овози модарам буд, аз дарра мекашид ўх.

Рафтам сари мазорат, рафтам, ки чон супорам,
Во ҳасрато, ки сад бор чон додаму намурдам,
Гарчи нахӯрда будам пеш аз ту лукмае, чун
Ин лукмаи аҷалро пеш аз ту ман нахӯрдам?

Шабҳо намешунидам ман шир-шири сафедор,
Шабҳо ману сафедор чун чӯби хушку хомӯш
Дар тирагӣ нишастем, сар то ба бун сияҳпӯш,
Ў аз бурун сияҳпӯш, ман аз дарун сияҳпӯш.

Донои мо ту будӣ, донотар аз Арасту,
Чун муштари Айнӣ, Айнӣ туро лақаб буд,
Дар хонаводаи мо ҳафт тан яtimi доно,
Ҳар кас наметавонист бо Айнӣ ҳамлақаб шуд.

Ҷое ту будӣ, ҳаргиз шоир набуд даркор,
Ҷое ту будӣ, асло олим набуд лозим,
Ҷое ту будӣ, он ҷо миллат буду сиёсат,
Ҷое ту будӣ, он ҷо мактаб буду муаллим.

Аз он қадар ки будем, бо ман ту монда будӣ,
Аз насли поки Собир, аз насли поки шоир,
Аз он қадар ки будем, бо ман ту ҳам намондӣ,
Аз насли поки шоир, аз насли поки Собир.

Ҳар дафъае, ки рафтам аз кулбаи ҷавонӣ,
Ғайри ту кас намекард аз пуштаҳо гуселам,
Ин дафъа қомататро дар пуштаҳо надидам,
Ман худ гумон накардам – ҷорӣ шуд ашки селам.

*19.12.04
Seattle, USA.*

МАНУ ЧОКАК

*(Сӯзвораи додарам дотсент
Иброҳим Собиров ва...)*

Шабҳо ҳама шаб мечакад аз кундаи калгут
Дар ҳавлии мо ҳақ-ҳақи дамкӯтаҳи чокак,
Аз чак-чаки ин қатраи овози чигарсӯз
Бегирия қакад ашки мани ғамзада чак-чак.

Аз ашк касе нест, ки таскин напазирад
Якбора вале чор аламо кӣ кашидаст?
Як хок нахушкида дигар хоку дигар хок,
Таҳсин, ки аз ин чашми ман оташ начакидаст.

Се сол набуд шаб, ки нагирёнадам ин мурғ
Дар коми шаб аз чак-чаки овози ҳазинаш,
Бас шуд агарам гирия, нашуд ҳиқ-ҳики ман бас
Чун ҳиқ-ҳиқу ҳикакзании бача пас аз ғаш.

Эй додараконам, ки маро монда бирафтед,
Ман зинда, вале зиндаи ҳамгӯри шумоям,
Шабҳо ҳама шаб чокаки якпоя авезон
Дар ҳодаи бебарги сари гӯри шумоям.

То чок занад дар дили шаб ҳақ-ҳақи чокак,
Гӯянд, ки хунаш ба замин мечакад аз ҳалк,
Дар ҳодаи бебарги сари гӯри шумо чанд
Ҳиқ-ҳиқ занам аз гирия, ки хунам қакад аз ҳалк.

ГИРЯИ МАРД УБОЛ НЕСТ

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам,
Абри ҳаво шав аз сиришк,
Силсилаҳо шав аз сиришк;
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Чӯй шав, эй бародарам,
Чӯяки ашки шаш қатор,
Аз бари рӯй тор-тор;
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам,
Чашмаи диқ шав аз ду чашм,
Оби амиқ шав аз ду чашм;
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам,
Шаршара шав аз оби чашм,
Шаршара аз дуоби чашм,
Гиряи мард убол нест.

Дар сари гӯри модарам
Хушк машин, бародарам,
Рӯди равон шав аз сиришк,
Баҳри дамон шав аз сиришк;
Гиряи мард убол нест.

03.08.04

СЎГВОРА

Аз марги бародарони бечораи хеш
Меноламу шеър метарошам шабу рӯз,
Шеъре на, гириста ман ба нохуни қалам
Ҷуз рӯйи варақ намехарошам шабу рӯз.

ДОД АЗ БОД...

Дод аз ин бод, аз ин боди хунук
Боғро чайбу гиребон задааст,
Вой аз ин фасли хазон, фасли хазон
Даст дар хуни дарахтон задааст.

БО ХАСЕ ТАНҲО БА ТАНҲО

Аз тани ҷар сулфа мекард
Буми кӯре ҳамчу одам,
Аз сари қаҳдарза мехонд
Зилла бо овози форам.

Имшаб аз нав тоза мешуд
Дар дилам ғамҳои пешин,
Гуфтугӯ мекардам аз нав
Ман ба одамҳои пешин.

Бо касе мегуфтам аз сӯз:
Чун гирифтат пушта бар пушт,
Мекашам чун бору бандам
Пуштаҳоро бо ту дар пушт.

Аз касе мехӯрдам афсӯс
Бо хасе танҳо ба танҳо,
Мечакид аз дидаи шаб
Ахтаре чун ашки тилло.

СОЛИ МАН

Соли ман моҳист, аммо моҳии афлок нест,
Соли ман гулмоҳии дарёи Ҳелоки ман аст.
Лаззати гулмоҳии дарёчаи Ҳелоки ман
Баргар аз гулмоҳии дарёи афлоки ман аст.

КЎДАКИАМ ҲАНӮЗ ГИРӢН АСТ

Дар ҳама сангу хоку хори диёр
Дарду гарди ятимии ман ҳаст,
Дар ҳама бодҳои саргардон
Оҳи сарди ятимии ман ҳаст.

Дар сари кӯчаҳои Файзобод
Чашм дар роҳи кӯҳна шому саҳар,
Кӯдакиам ҳанӯз гирён аст,
Дар кафи ӯ хати сиёҳи падар.

ЧОРЧАШМА

Соли саг дар ҳисоби ман умре
Соли сағҳои осмонӣ¹¹ нест,
Соли серии Чорчашмаи мост,
Ки саги бовафои хушёре
Ҳамчунон ӯ дар остон бошад,
Остонат баланд аз сари шаб
То пагоҳӣ чу осмон бошад.

Аз нигоҳаш даруни ӯ метофт
Ҳамчу аз шишае, ки метобад
Бору банди даруни хонаи кас,
Рӯҳи инсонӣ дошт, мегуфтӣ,
Ҳушу фаҳму фаросаташ дар сар,
Назараш – гарму нарму ақлонӣ.

Безабон бо ту гуфтугӯ мекард,
Бо думи чашму гӯш фаҳмонда,
Сагатон шири одамӣ хӯрдаст,
Ҳар кӣ мегуфт, дар аҷаб монда.

Вақти бар дар туро пазируфтан
Пеши пойи туро ба дум меруфт,
Думи худро чу даст чунбонда,
Бо думаш «марҳамат, биё!» – мегуфт.

Ҷойи хобаш, ки боми каҳдон буд,
Коҳу моҳи шабаш намоён буд,
Дар замин гар наменамуд коҳ ҳам,
Дар фазо гар наменамуд моҳ ҳам,
У хавотиру пургумон мешуд.

Дар миёни сағони кӯча саге
Ҷун саги мо ду чашми мешӣ надошт,
Чашми мешӣ на, ҳамчу мардумакон

¹¹ Дубби Акбар ва Дубби Асгар, бурҷҳои осмоние, ки ба шакли саг (хирс) тасаввур мешаванд.

Мешҳоро нухуфта дар чашмон,
Чашм мебасту гӯш мекард он,
То ки дар гургмеши вақти сахар,
Ки сагон хоб мераванд охир,
Надарояд аз обмӯрии чашм
Ҳеч гурге ба мешхонаи сар.

Шарфаи пойи бодҳоро ҳам
Аз раҳи гӯш дастрас мекард,
Бӯи хунро ханӯз аз раги хун
Ба замин ноҷакида ҳис мекард.

Сояҳоро ҳам аз дару девор
Соия Чорчашма метӯронд,
Худаш аммо набуд соия худ,
Рост баракси соия худ буд,
Аз худаш гурба ҳам наметӯрид,
Гурбаро ҳам худаш наметӯронд.

Мехурӯшид агар, хурӯшашро
Кӯдаки гоҳвора медонист,
Гарчи аз ак-аки сагон пур буд
Шаби қишлоқ то сахар беист.

Тоқату тоби сангу чӯб надошт,
Бар сараш ҳар ки чӯб мебардошт,
Хафа мешуд чунон, ки нонашро
Дигар аз пеши по намебардошт.
Хоҳарам як пагоҳӣ аз долон
Ронд ўро ба дастаи чорӯб,
Рафту зад ҳалқа рӯи гӯри падар,
Сар ба рӯи ду даст то ба ғуруб,
Бе тавалло накард сар боло.

Дар зимистон хунук намехӯрдам,
Дам ба дам гарм карда, мегуфтӣ,
Панҷаҳои маро ба ҳаври даҳон,
Ман, ки мактаб равам агар, мерафт
Сагамон пеш-пеш ман мактаб,
Сагамон мешинохт мактабро

Ҳамчу мо, кӯдакони мактабхон.

Поси шабҳои тори яхбандӣ,
Ки чароғаш зи чашми гургон буд,
Ки сагон дар танӯр мехуфтанд;
Саги мо чорчашма мепоид,
Аз сари бому бора мелоид,
Мехурӯшиду уштулум мекард,
Ногаҳон ҳамлаву ҳучум мекард.

Хуни ӯро, ки ҳар қадар начашид,
Ҳар қадар, ҳар қадар, ки дам накашид,
Ҳар қадар барфи чила аз хунаш
Сурху гулгуну лолазор нашуд,
Надаромад баҳор,
Баҳор нашуд.

Гурги бадхашми чилаи гургон
Нав ба нав мегазид аъзояш,
Нав ба нав Чорчашма хунолуд
Пайи дандони гург дар пояш,
Чунгурак менишасту мелесид
Бо забон реши хунполаяш.

Дар ҳамон рӯзҳои чилаи дай,
Ки тапақдуд то фалак мерафт,
Ҳама ҷо пур буд аз сағони сиёҳ,
Аз сағони сиёҳи албасти,
Аз сағони ачинаҳои танӯр,
Аз саги кӯчаҳои хокистар,
Саги моро ту дида мегуфтӣ
Хирс, хирси сафеди Қутби Шимол, –
Саги мо буду барф дар дунё.

Аз ҳамон барфҳо, ки дар дили ман
Ҷойи пойи чаҳор додаракам,
Нақши попӯшии ду хоҳаракам,
Нақши попӯшҳои тифлона
Ва пайи пойи Чорчашма нишаст,
Ҳафт нақши нишастаам дар барф,

Ҳафт чойи қадам, ки об нашуд,
Чикадарҳо, ки офтоб нашуд...

Баъд, дар айни сабзаҳои баҳор,
Ки саги гушна ҳам алаф меҳӯрд,
Саги моро кадом беинсоф
Туи нонаш халонда сӯзан дод.

Шири одам макида буд, аммо
Хислати одамон намедонист,
Буд равшан, ки ҷисми шаффоф аст
Ба ту аз шишаҳои чашмонаш,
Буд маълум – навъи фарфор аст
Ба ту аз устухони дандонаш.

Сулфа мезад, ки шояд аз ҳалқаш
Сӯзани хӯрдааш барояд рост,
Он қадар хушк шуд, ки мегуфтӣ
Мегузашт аз шикофи сӯзан ҳам,
Ончунон нимҷон, ки метӯрид
Худаш аз сояи худаш нохост.

Шири одам макида буд, аммо
Меҳри одам ба ӯ натофт, натофт,
Дили одам ба ӯ насӯхт, насӯхт,
Шарми одам наомад аз шираш,
Хун не, шир буд, ки мепартофт,
Шири одам нашуд дар танаш ош,
Шири модар нашуд дар баданаш...

Эй сагон, эй сағони одамдил,
Шири одам ҳалолатон бодо,
Одамон, одамони сағботин,
Шири одам ҳароматон бодо...

Чун мусулмон сағони мискинро
Ҳасми хунии номусулмон нест,
Ҷуз фиғони сағони бетолеъ
Рӯзу шаб аз дари мусулмон нест.
Лагаду сангу ҷӯб мекӯбанд

Ба сари сағ чу бар сари душман,
Ҷонвари безабони маъсумро
Ҳеч кофар намедихад сӯзан...

Саги мо вақти сӯзанақҳо¹² мурд,
Чун саги зинда чор чашмаш чор,
Мурдаашро ду газ кафан кардем,
Дар сари гӯраш анҷуман кардем,
Халачӯбе, ки хаста дар хокаш,
Баста будам дар он лабе газвор,
Гарчи ӯ тоби халачӯб надошт,
Сабз шуд чун дарахти сӯзанхор...

Дар шабони сиёҳи ғурбати хеш,
Дар шабони сиёҳи дилтангӣ,
Дар шабони дарози танҳой,
Дар шабоне, ки ланчу ранчурам,
Дар шабоне, ки бо ҳавопаймо
Се шабу рӯз аз ватан дурам,
Чорчашм аз баландии қишлоқ
Мекашад нӯла дар буни гӯшам
Ҳамчун аз чор боми бар ба бари
Лаҳади чор тан бародари ман,
Ҳамчун аз рӯйи боми қаҳдонаш
Аз баландии теппаи сари ман.

14.01.05. Seattle, USA.

¹² Гиёҳи хӯрдание ба шакли сӯзан.

ФАРЗАНДИ ДЕҲҚОН

Давоми шир-шири барги алафҳост
Ҳичою ҳарфи ман дар шеъри озод,
Ғазалҳои маро дар шабдаравҳо
Ману шаббодаҳо кардем эҷод.

ШАБИ ФАЙЗОБОД

Пурсояву пурмахтоб
Шаб хам-хами Файзобод,
Акси шаби маҳтобӣ
Дар шабнами Файзобод.

Шаббодаи сахрояш
Бо бӯйи палак ояд,
Чун бӯйи малак ояд,
Аз авчи фалак ояд.

Дар ҳар сари мижгонам
Каҳрезаи Файзобод,
Моҳи лаби ҷарҳояш
Чун кӯзаи Файзобод...

Пурсояву пурмахтоб
Шаб хам-хами Файзобод,
Акси шаби маҳтобӣ
Дар шабнами Файзобод.

Гаҳвораи таҳҷой
Гаҳвораи устояш,
Гаҳвораи маҳтобӣ
Гаҳвораи талҳояш.

Бодаш, ки намехобад,
Чунбонда кунад хобаш,
Ноништаи ман умре
Ширрӯғани маҳтобаш...

Пурсояву пурмахтоб
Шаб хам-хами Файзобод,
Акси шаби маҳтобӣ
Дар шабнами Файзобод.

Дар ҳарду ҷаҳон муште
Аз хоки сафедаш бас,
Дар бар-бари Элокаш
Рақсидани бедаш бас.

ШАБЕҲА¹³

Ҳанӯз хоби саҳар нопарида аз дида,
Канори оинаи беғубор биншастам,
Ту гӯй, ин саҳар оина буд чашмаи об,
Дар оби чашмаи оина рӯй мешустам.

Дар оби оинаи пок ман чӣ медидам? –
Хушида панҷаи дасте чу барги зарди хазон,
Касе ба рӯи ман аз маҳбасе ниғаҳ мекард,
Ки чорчӯбаи оина буд даричаи он.

Шикасти қабзаи чини миёни абрӯяш
Хароши панҷаи қисмат намуд дар назарам,
Чунон ки дида будам ин хароши қисматро
Замоне дар кафи пои кафидаи падарам...

Дурушту дарҳаму барҳам танида дар рӯяш
Ҳазор риштаи шӯрида ғундаи пирӣ.
Ба ҷои чашми сиёҳаш нишаста буд ҳамӯш
Даруни лонаи чашмаш парандаи пирӣ.

Ту гӯй, аз сари ӯ бӯйи барф меомад,
Чу песабарфи сари пуштаҳо шақиқаи ӯ.
Ба пушти ҷӯи лаби ӯ набуд мӯи лабаш
Ба ғайри мушти хасу хори хушк дар лаби ҷӯ.
Ба сӯи оина ҳам гаштаму ба ӯ гуфтам:
Аз ин даричаи обӣ сароб мебинӣ,
Баҳори рӯи ту ку?
Лолазори рӯи ту ку?
Баҳори рӯи худатро надидай серӣ.

Дамид гирди даҳонаш яке ба маззаи захр
Гиёҳи печаки зарди табассуми афсӯс,
Миёни хандааш аз дида об сар дода,
Дар оби чашмаи оина ғарқ шуд маҳбус.

¹³ Автопортрет.

ХОНАИ МӮР

Рӯйи ба рӯ диламро
Пур кардам аз табу тоб,
Чун ҷомадони кампир
Аз ҷандаи кафанбоб.

Беҳуда ман давидам
Дар оби ҷӯ задам банд,
Гулмоҳиро дигарҳо
Аз оби рӯ гирифтанд.

Фанне, ки зиндагонист
Сад фан бувад дар ин фан,
Яъне, ки хол-хол аст
Монанди сояравшан.

Бо мех агар кушоданд
Он қулфи манзиламро,
Ҳаргиз намекушоянд
Қулфи дари диламро.

Ман тугмаи садоям
Дар пушти ин дари танг,
Ҳар кадр мефишоранд,
Он кадр мезанам занг.

Аз соддагии ман нест
Шеъре, ки сода гуфтам,
Охир, худам худамро
Ман ёд дода гуфтам.

Ҳар сатри дафтари ман
Чун мӯр меравад роҳ,
Гаҳ дона мекашонанд,
Гаҳ тӯда мекунад коҳ.

Ҳар кӯр метавонад
Номи маро кунад кӯр,
Дар рӯи раҳ фитодаст
Имрӯз хонаи мӯр...

Рӯйи ба рӯ диламро
Пур кардам аз табу тоб,
Чун ҷомадони кампир
Аз ҷандаи кафанбоб.

Бо панҷаи фушурда
Ман омадам ба дунё,
Бо панҷаи фушурда
Ман меравам намурда.

ТИРАМОҲ

На дигар хирмани гандум, на дигар хирмани моҳам,
Ба ҳаво тӯдаи абрам, ба замин тӯдаи коҳам;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Қафаси синаи гулбун қафаси тӯтии гул буд,
Қафаси синаи ман ҳам қафаси тӯтии дил буд,
Ки пари тӯтии гул рехт, пари тӯтии дил ҳам;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Дили боғ аст аноре, ки кафидаст дуним,
Вой, ман аз дили худ, аз дили худ дорам бим,
Дили ман, нест аҷаб, гар бикафад ҳамчу анор,
Ба назар қатраи хунаш ки бувад донаи нор;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Сурмаҳои сари мижғони санавбар аз хок,
Ба кучо хӯшаи ангур бирафт аз кафи ток?
Мардум имрӯз агар хирману анбор гирифт,
Чашми ман дар сари мижғон пари қаҳ бор гирифт;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

Нарасидаст, напухтаст чу такмеваи боғ
Чи қадар мева аз ин боғу аз он меваи боғ.
Нарасидаст, напухтаст чу такмеваи шеър
Чи қадар меваи шеър, ки дар ин шоҳи қалам;
Тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам, тирамоҳам,
Ҳама зардам, ҳама гардам, ҳама дардам, ҳама сардам.

20 ноябри 1998, Сиевл.

ЁДКАРДИ ҚУМЪА ОДИНА

Ў монда хоксории худро ба хокхо,
Бар шуд ба бодхо...

Аз чангу гарди мо, ки ба мӯяш нишаста буд,
Бар дасту пову гӯшу гулӯяш нишаста буд,
Афшонд дасту пову таконид гӯшу хуш.
Азмо на гард бурд,
Не хотироти хуш.

Аз ӯ ту бад мағӯ, ки замин мебарад хабар,
Бадро ҳамеша мешунавад мурда пештар.
Аз ӯ ту бад мағӯ, ки дар ин раҳгузорҳо
Ў монда хоксории худро ба хокхо.
Боде ба ҷои дод яке мевазад аз ӯ,
Ин хоки хоксорӣ туро кӯр мекунад.

Аз он қаламкашон, ки бишуд умрашон ахир
Бо сактаҳои дил,
Оё ҳамон набуд, ки бе сакта менавишт?
Оё аз он намурд, ки бе сакта менавишт?

Афшурда дил ба панҷаю дар панҷааш қалам,
Афтод чун шаҳоб,
Афтод чун шаҳоб, ки афтода бо шитоб
Хат мекашад ба шаршарои оташини ноб
(Хуни ситораҳо)
Дар коғазу ҳаво...

Ўро гирифт пуштаи Саросиё ба пушт
Аз баъди сактааш,
Аз пушти хеш Рустами хокаш намениҳад
То рӯзи бозхост чу фарзанди куштааш.

БА УСТОДИ БУЗУРГВОРЕ

Ҳастии бузургон чист? –
Чизе, ки нагардад нест,
Ҷоне ҳама дар меҳнат,
Ҷисме ҳама дар сабқат.

Ҳамчун маҳи шабхӯрда
Кам гаштану ҳам гаштан,
Ҳамчун маҳи нав аз нав
Зам гаштану зам гаштан.

Садпора шудан сад бор
Чун об ба сад кӯе,
Баргаштану пайвастан
Чун об ба як чӯе.

Бечо шудан аз чое,
Аммо на ба вайронӣ,
Девори Бухоро буд
Исмоили Сомонӣ.

Шиштан масали хуршед,
Ҷастан масали хуршед, –
Хуршед ҳамешинад,
Хуршед намешинад.

Як зарра ҷудо гаштан
Дар ҳар қадаме аз хеш,
Як зарра адо гаштан
Бо ҳар аламе аз хеш.

Шамшоди қади худро
Дар пирӣ асо кардан,
Шамшоди қадат дар даст
Пирии расо кардан.

САФАРИ ШОИР

Ҳар сафар то Африкою Осиё мерафт агар,
Дар ҳузураш ман намедидам касе бо чашми тар,
Ин сафар наздик буд раҳ, то лаби Варзоб буд,
Лек чун Варзоб дар чашмони мардум об буд.

**ДАР ЁДБУДИ МУҲАММАДҶОН
РАҲИМӢ**

Шеъри нав гуфтаму рафтам ба дари хонаи ӯ,
Лек ман даст набурдам тарафи дастаи дар,
Дар гулӯям нафаси шоирӣ якбора шикаст,
Ки мабодо дигаре ояд аз ин кулба бадар.

То дари ӯ ба забон н-ояду гӯяд бар ман,
К-ӯ дигар нест дар ин хона, зи дунё рафтаст,
Худ ба худ, баҳри тасаллои дили муштоқам,
Гуфтам: аз шаҳри Душанбе ба Бухоро рафтаст.

Шеъри навдарлабам, аз пуштидараш баргаштам,
Вазн ночӯр, ғалат қофия, маънӣ носоз...
Оҳ шуд дар лаби ман шеъри мани беустоз.

БАРОИ РАҲИМ ҲОШИМ

То бувад фарҳанги тоҷик,
Номи ӯ монад муқаррар,
Не дар аввал, не дар охир,
Чун гуле дар байни дафтар.

**БАРОИ ДҶУСТАМ САИД
АБДУЛЛО**

Умеди офият он гаҳ бувад, ки набзи туро
Чу нӯги ришта бигирад Саиди Абдулло;
Агар, ки канда шавад ҳам, дубора низ вай аст
Касе, ки риштаи набзи туро тавонад баст.

Миёни мардуми тиб шоири табибон аст,
Миёни мардуми шоир – табиби шоирҳо;
Ҳар он замон, ки сари шоире ба дард ояд,
Ба ғайри ӯ накунад ёди Бӯалӣ Сино.

Агар ки дору нависад, чу шеър нусхаи ӯ,
Агар ки шеър нависад, чу нусхаи доруст.
Даме, ки даст ба дастат гузорад, эй бемор,
Бидон, ки дар кафи дасти ту ҳабби чондоруст.

Бузург гашта чу ман баски ӯ ба шеъри сафед,
Тугӯй, нест маро чуз бародари ҳамшир,
Ба чойи қатраи шеърам миоди тасвираш
Чакид аз қалами дасти банда қатраи меҳр.

**БА ШОИРИ ҶАВОНМАРГ
ҲАБИБУЛЛО ФАЙЗУЛЛО**

Ҳануз аз чилди китобаш бар ман
Сураташ тозаву тар механдад,
Сураташ беҳабар аст аз маргаш,
Сураташ, бин, чи қадар механдад.

ЗАМИНИ БЕТАРАФ

Замини бетараф ҳадди ду амлок аст,
Ки чандин посбонҳо дорад аз ҳар сӯ.
Ба мисли хонаи чашмаш ҳамепоянд
Чу мижгон, рӯ ба рӯ истода, мӯ бар мӯ.

Замини бетарафро дар замин дида,
Яқин кардам ҳудуди имтиёзамро –
Ба ҳукми чонамози мӯйсафедон буд,
Намондам пеш пой бенамомзамро.

ОБШОРИ ОБРӮ

Гар яке ғайри рӯйи аслии хеш
Боз ҳам гуна-гуна рӯ дорад,
Дигаре бо тамоми берӯй
Обшоре аз обрӯ дорад.

МЕХИ СИТОРАКЎБ

Хуршед рафту аз паси хуршед баста шуд
Меҳи ситорақўби дари чармпӯши шаб.

ҲАЙКАЛЧАИ БУДОЙ¹⁴

*На ҳар чӣ ба қомат меҳтар,
ба қимат беҳтар.
(Саъдӣ)*

Ҳарчанд ки тандиси абулҳавл баланд аст,
Ҳайкалчаи тиллоии будой писанд аст.
Тандиси абулҳавл баланд аст ба қомат,
Ҳайкалчаи будой баланд аст ба қимат.

Хуршед, ки гардонадаш офоқ дар ангушт,
Хуршед на, гуфтӣ ту, зарандуда калид аст,
Дарбони уфук қулфи дари бастаи шабро
Аз рӯзи аласташ ба ҳамин боз намудаст.

Дар баҳс яке гуфт чунин нуқтаи бебахс:
Як нуқта маро ҷойи ситодан ба ҳаво бас,
То ин ки дар он нуқтача ман таъя намоям,
То ин ки заминро ба сарам чаппа намоям.

Ҳар пайкарае дар назарам санги дурушт аст,
Ҳар гуна калиде накушояд дари дилро,
Танҳо туй он нуқта, ки ман таъя намоям,
Танҳо туй ҳайкалчаи тиллоии будо.

¹⁴ Барои яке аз рафиканам.

ДАР ЁДБУДИ МУАЗЗАМА

Рафтӣ чавону сӯхт барои ту сад чавон,
Ошиқ ҷудову ҳамқаламу ҳамқадам ҷудо.
«Аспи сафед»-и ишқи ту, эй духтари адаб,
Дар синаҳои аҳли қалам мекунад чаро.

Ҳамчун сутун тарошидаӣ рӯкни ҷумларо
Бо тешаи ҳаёл ҷу устои Исфара.
Рангобаранг буд матои баёни ту
Монанди он матои заминҳои Исфара.

Чидӣ ту аз замини суҳан санги сактаро,
Ҷун он ки сангҳои заминро дар остин
Мечинад исфарангиву аз ҳалқи кӯҳ яке
Он як ҳамида мебарад аз дасти ӯ замин...

Рӯзе, ки бебаҳонаву бо сад баҳонае
Дасти аҷал даричаи қалби туро бибаст,
Гуфтам ба худ, ки риштаи нуре бурида шуд,
Сандукчаи тилоии ҳарфу ҳичо шикаст.

ДАХМА ЧУСТУЧҶ ДОРАМ

Кӯза-кӯза дар чашмам оби мурдашӯ дорам,
Мурдашӯи ман мурдаст, мурда шуштушӯ дорам.
Мекашам қалам хомӯш, мезанам рақам хомӯш,
Чун қалам, ту мегӯӣ, сурма дар гулӯ дорам.
Оби чӯӣи ман хушқид, оби рӯӣи ман ҷорист,
То ба сина дар рӯям чӯӣи обрӯ дорам.

Ман ҳам аз ҳамон чинси косаҳои фағфурам,
Иллате агар дорам, реша-реша мӯ дорам.
Бешаҳои ғурбат сурх, лолааш сияхпӯш аст,
Додаре аз ин дорам, хоҳаре аз ӯ дорам.

Дар кучо қадам монам, ҷойи по намеёбам,
Вой аз ин дари ғурбат, хона дар сабӯ дорам.
Фарқи Фарбу Шарқам нест то ба як сари мӯӣе,
На дар он амак дорам, на дар ин амӯ дорам.
Ними умрам он сӯяш, ними умрам ин сӯяш,
Ман чаро дар ин дунё чашми сӯбасӯ дорам?
Нанги ҳамчигарҳоям, мурдаи дигарҳоям,
Ҳуллаи кафанворӣ, дахма चुштуҷӯ дорам.
Сурати ту дар девор, сурати ту дар хотир,

Аз ту ҳар тараф, эӣ дӯст, акси рӯбарӯ дорам.
Чун тавонамат бӯсам, хун кунам лабонатро,
Эӣ ки аз лабат дар лаб бӯса-бӯса хӯ дорам.

26.05.05 Seattle, USA.

НАӢ

(Ба пайнавози мумтоз Қурбоналии Ёқуб)

Ҳар кас, ки ба найситон намонад пояш,
Найро чи қадар медаравад аз нояш,
Аз нолаи ҳар найи даравқарда шунав,
Хунест, ки гуфтӣ меравад аз нояш.

Аз нолаи най рагу пайам об шавад,
То сина даруни сина толоб шавад.
Найро, ки буридаанд аз толобаш,
Ҳамчун рагу пай буридаанд аз обаш.

Найро, ки дар об дидаам то зонӯ,
Сабзидаю нам кашидаам то зонӯ...
Ғӯтидаам аз навои ашқовари най
Дар кулмаки оби дидаам то зонӯ.

Аз нолаи най буғум-буғум гирёнам,
Най низ буғум-буғум чу ангуштонам.
Гуфтӣ ту, буридаанд чун ангушташ
Аз панҷаи найситон чу аз як мушташ.

Оташнафасе дулунча най пуф накунад,
Аз нолаи най дулунча кас ӯф накунад.
Гар пуф накунӣ дулунча дар шаҳраги най,
Равшан нашавад алови нолидани вай.

Най обилаҳои об дорад дар ной,
Сад обила аз ҳубоб дорад дар ной.
Гуфтӣ ту, алов мечакад аз нойаш,
Най булбулаки кабоб дорад дар ной.

Аз оташ агар ки хору хас месӯзад
Аз оташи най даруни кас месӯзад,
Дар най, ки танӯри нолааш сӯзон аст,
Пуф мекунию дар он нафас месӯзад.

Най ҳамдами даҳмардаи саҳро будаст,
К-ӯ дар шаби шабчаронӣ танҳо будаст,
Бо нолаи най касе чаронад дили мо,
Даҳмардаи шабчарони дилҳо будаст.

Монанди ятим меғиревад найи хушк,
Бо қалби дуним меғиревад найи хушк,
Ёд аз кафи ширхонаи рӯд кунад,
Ку рӯд, ки аз ғиреви ӯ дуд кунад?

Чун ғилу ғашам такид най мағзи маро,
Аз ҳар сари мӯ кашид най буғзи маро,
Шаббода агар дар устухонам бивазад,
Бишнавад найи устухони бемағзи маро.

Дар синаи най шикоф аз ғурбати об,
Дар кому даҳони най таф аз ҳасрати об,
Рӯзе агар об бишнавад нолаи най,
Аз нолаи зори най шавад об кабоб.

Дар шишаи об мехурӯшад найи хушк,
Дар шиша, ту гуфтӣ, мехурӯшад майи хушк,
Бо соғари гӯш агар касаш нӯш кунад,
Сад неши шикастаро фаромӯш кунад.

20.05.05 Seattle, USA.

НАЗМИ МО ТО АСРИ БИСТ

*Мо ҳама шерон, вале шери алам,
Ҳамла-мон аз бод бошад дам ба дам.
(Мавлавӣ)*

Хондаам девони шоирҳои деринро ду бист,
Метавонам шеърашонро ҳам мисол орам дувист.
Назми мо то асри бистум ҳамчу назми мурда зист,
Мурдаи ин мӯмиёӣ зинда шуд дар асри бист.
Шеър агар аз зиндагонӣ нест, шеъри зинда нест,
Шеъри тарсуи гурезон аз набарди зиндагист.
Баҳри шеъри мурда ҳам монанди Баҳри Мурда аст,
Мурдареге ҳамчу Баҳри Мурда гӯраш кардааст.
Зард дар ҳар чилд чун фасли хазон фасли китоб,
Зард дар ҳар фасл чун барги хазон барги китоб.
Шеъри шамъу сояравшанҳои хилватхонаҳо,
Сурмаи чашми қалам хокистари парвонаҳо.
Аз хати якранг беранг аст паҳнои қалам,
Суфтаю похӯрда аз пойи қаламҳо ҳар қадам.
Ишқмавҳум, дил мучаррад, морбозӣ дар сухан,
Бо ду мори афъии зулфи сиёҳи Аҳриман.
Шеъри дарвеше, ки бар лаб кафк ҳамчун маънавӣ
Гушнамастӣ мекунад бо порай нони ҷавӣ.
Чун тавонад зист шеъри шоири ҷӯлидае
Дар хиёбон дар миёни тӯдаи шӯридае?
Аҳди шоирҳои ридак буд баъд аз Рӯдакӣ,
Баъди шеъри Рӯдакӣ кам нест шеъри ридакӣ.
Ҳар ки шоир буд, чуз қофиясолорӣ накард,
Ҳеч кас аз шоирон қофиласолорӣ накард,
Чун камони Рустаму Ораш нашуд шеъри Ачам,
Рафт аз дасти Ачам аз бекамонӣ Қоми Ҷам.
Як хаданги мисрааш чун тири баҳромӣ начаст,
Он, ки пойи гӯрро медӯхт дар гӯшаш, ки ист.
Як вачаб аз домани оҳангаре дар шеър нест,
Ҳаст агар, он пойандози амири ачнабист.
Унсурӣ то дегдон аз нукраи Маҳмуд кард,

Чор унсури Аҷамро садқаи Маҳмуд кард.
Хор кардӣ паҳлавонони яли «Шаҳнома»-ро
Шоирони говриши буздили дарборҳо.
Ғайри Хоқонӣ хароботи Мадоинро кӣ дид?
Қатра-қатра аз сари миҷғони кӣ оташ чакид?
Чиллашин бисёр, аммо ҳеч кас шинак нашишт,
Ҳеч кас дар сангари шеъри дарӣ нанҳод хишт.
Меҳану миллат намедонанд ин асҳоб чист?
Душмани деринаи мо, ҳар кӣ бошад, хонагист.
Аз Халичи форс то Кашмир сад ғори ғазал,
Аз Халичи форс то Кашмир анбори ғазал.
Аз Халичи форс то Кашмир фарёди чарас,
Аз Халичи форс то Кашмир такрор асту бас.
Чумлаҳо бесакта, чун оби равоне, лек ғач,
Сар ба сар аз сактаи рӯҳиву ақлонӣ фалач.
Шоири деринаро илҳом аз тарёку чарс,
Шеъри ӯ дар шишае афтода виз-визи магас.
Шеъри дарвешӣ мағоку шеъри шайхӣ хонакоҳ
Ҳарзаю васвосаю вачду чунун, чаҳру самоъ.
Ростӣ, аз ҳар падарсолори шеъри обшуст
Бартарӣ дорад чу шоирпеша Абдуллои Дӯст.
Як ду ҳарфе дар чабини коғазе бастан гирех
Аз ҳазорон байтҳои баста чун тасбеҳ бех...
Хатм шуд бо Саъдию Фирдавсӣ шеъри бостон,
Шоираш Саъдист, Фирдавсӣ – худои шоирон.

06.03.05 Seattle, USA.

ҚАЛАМ

Ранги қаламе нест, ки Чайҳуни қалам нест,
Сатҳи варақе нест, ки ҳомуни қалам нест.
Моро, ки қалам руста аз ин панҷаи ангушт,
Чун панҷаи мо шоҳаи гулбуни қалам нест.
Девони ғазал дар кафу девони азал гум,
Дар миллати ман кист, ки мафтунӣ қалам нест?
Пайғамбар агарчи ҳама бе дасти қалам буд,
Ку сар, ки варо сачда ба нохуни қалам нест?
Бино шуд агар чашми нависандаи нобин,
Пайдост, ки бе сурмаю афсуни қалам нест.
Дар шеъри дарӣ Бедил агар начми барин аст,
Ҳаргиз натавон гуфт, ки гардуни қалам нест.
Оят ба ту чуз шеъри ту, эй шоири гумном,
Чун нест, мағӯ маънию мазмуни қалам нест.
Сино, ки ба қонуни ту «Қонун» нанавиштаст,
Эй маҳкама, кам гӯй, ки қонуни қалам нест!
Шабҳо ҳама хобанду қаламкаш ҳама бедор,
Шабхешишон ғайри шабехуни қалам нест.
Ҷойи қалами шоири Фирдавсӣ нарафтаст
Аз номаи Маҳмуд, ки собуни қалам нест.
Ҳаллоҷ кӣ буд, сӯфии ҳақгӯӣ қалам буд,
Ку ришта, ки дар ҳалқи Фалотуни қалам нест.
Дар пеши ду чашмаш ба Ҳилолӣ кӣ назад санг,
Дар кӯҷаи кӣ растаи гулгуни қалам нест?
Фарруҳии лабдӯхта лабҳои маро дӯхт,
То дам назанам ман, ки Фаридуни қалам нест.
Лохутӣ кӣ буд, ҳазрати Иқбол кӣ буда,
Ҳаргиз натавон гуфт, ки тайфуни қалам нест.
Ман хуни қалам рехтаам ин ҳама бебок,
Дар гардани ман ғайри ҳамин хуни қалам нест.

25.05.05 Seattle, USA.

ҚАҲРАМОНИ НАВРӮЗ

(Ба хотираи муҳаррири газетаи «Маориф ва маданият» Бӯриннисо Бердиева)

Аз пошнаи баланди кафшаш
Ҳар мард набуд баланд ҳарғиз,
Чун ҳайкали зан ба хотирам ҳаст
Он зан, ки нарафт аз дилам низ.

Одинаи Ҷумъа ходимаш буд,
Мастони азиз шоираш буд,
Дар пушти дараш Раҳими Ҳошим,
Дар пеши дараш Улуғзода.

Одинаи Ҷумъа ногаҳон мурд
Аз сактаи дил, касе нафаҳмид,
Ӯ зери сараш ниҳода архив,
Бо тахтаи коғазаш бипӯшид.

Ҳоло нагириста ҳамсари ӯ,
Ҳоло нагириста хоҳари ӯ,
Бигрист ба чойи хоҳараш ӯ,
Бигрист ба чойи модараш ӯ.

Ҳоло начакида ашки як кас,
Тар шуд кафан аз сиришки он зан,
Тар шуд кафане, ки буд коғаз;
Одинаи Ҷумъа монд дар ёд
Дар он кафани тар аз гиристан...

Ӯ сангари шоирони ёғӣ,
Ӯ маъмани олимони осӣ,
Ӯ пушту паноҳи тоғиён буд;
Ғайр аз вайу аз идораи вай
Кас пушту панобаҳе намеёфт,
Аз хотири ман нарафта рӯяш,
Ҳамчун сипари биринҷӣ метофт.

Ў сурмаву усма ҳам намезад,
Бе сурмаву усма нозанин буд,
Сабзиназани баландқомат,
Бе ҳалқаи гӯшу бе нигин буд.

Зан буд, вале набуд занфеъл,
Зан буд, вале набуд зангуфт,
Гар куртаи атласаш намебуд
Чуз марди расо касаш намегуфт.

Дар маҷлиси раҳбарони манкурт,
К-ин тоифаро надошт тоқат,
Сарсӯзаниаш парида мерафт
Аз ҷангу ҷидоли бениҳоят.

Он вақт падар надошт миллат,
Ҳар бева набуд модараш низ.
Акнун чиқадар падар баровард,
Модар чиқадар, ба ҳар сари кас.

Наврӯз набуд то ба он зан,
Ку он, ки набуд хасми наврӯз.
Наврӯз савори турна мерафт
Шабҳо, ки набинадаш касе рӯз.

Бо нашри дусад мақолаи ӯ,
Бо кашмакаши дусолаи ӯ,
Наврӯзи куҳан фаромад охир
Аз лангари турнаи муҳочир...

Баъд он зани нозанин кучо шуд?
Як ҷуфт калучи кӯҳна дар пой,
Дупичаи сап-сафед даққӣ,
Аз хона ба хона гушна мегашт,
Ғӯтида ба барфи кӯчаву лой...

Охир ба ҳамин қарибӣ, он рӯз,
К-аз рақси ҷақан ҷақида мехӯрд
Сад тоҷики навбаромад аз гӯр,

Дар гӯшаи ошёнааш мурд
Аз гушнагӣ қаҳрамони Наврӯз.

07.04.05 Seattle, USA.

СУРХИИ РҶЯТРО БИДЕХ

(Нисбати аловпараки наврӯзӣ)

Моро увол аст аз азал
Хокистаре дар зери по,
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтичо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Савғотӣ оташ бурдаанд
Оташпарастон ҳар кучо,
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтичо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Рӯйи замин сӯзад агар,
Фардош мепӯшад гиёҳ,
Як умр мемонад вале
Рӯйи заминсӯзон сиёҳ.
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтичо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Бо пояш оташро накушт
Ачдоди оташкеши мо,

Дар назди мардум лочарам
Сахт аст ин айбу гуноҳ;
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтиҷо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

Ҳар кас, ки аз майдон гурехт,
Сад латма зад дар кори кеш,
Оташ надод аз хонааш
Ҷӯро касе дар шаҳри хеш;
Эй аз туам сад илтимос,
Эй аз туам сад илтиҷо:

Сурхии рӯятро бидех,
Зардии рӯямро бигир,
Гармии рӯятро бидех,
Сардии рӯямро бигир.

БАҲОР ОМАД

Баҳор омад:

Бояд бо дарахтон буд,
Бо дарахтон аз замин рӯид,
Бо лолазорон дар замин сурхид
Ва бо парвонаҳо буд,
Ки чун гулбарг мерезанду мерезанд
Ва бо рангинкамон буд,
Ки аз он рангҳо чорист.

Бояд ошиқ буд, ошиқ буд, ошиқ буд,
Як даме бо резаборон,
Як даме бо бўсаборон буд.

Баҳор омад, баҳор омад,
Чароғи лолаҳо равшан,
Чароғи дидаҳо равшан.
Агар бо чашм дуриро намебинед,
Бо дурбини чашмаҳо бинед, –
Ҳар он кас аз шумо дур аст, мебинед,
Чу дар оина мебинед.

Баҳор омад:

Ҳам ошиқпеша бошед,
Ҳам ҳунарпеша.
Баҳори ошиқон, яъне
Шаби маҳтобии дунё,
Лаби ёре дар ин шабҳо,
Ки дарё аз шумо филме бибардорад –
Пур аз оҳанги дарёй,
Пур аз тасвири дарёй.
Навори обҳоро пур кунед аз хеш,
Пур кунед аз ишқ.

Парастуҳо

Хати парвозашонро дар ҳаво

чун ришта мебанданд,
Ки фардо ин хаворо бо хамин
Дар ёд бояд дошт.
Шумо ҳам риштаи зулфе гирех бандед
Ва ин ёддоштро дар ёд бояд дошт,
Ки фардо ё пас аз фардо
Чароғи лолазорон мешавад хомӯш
Ва дарё ҳам наворашро
Ба гирди сангҳо печонда хоҳад дод
Ба бунёди хазонрезии тиллоӣ.¹⁵

¹⁵ Фонди тиллоӣ.

2. МОҲТОБУ РҶИ МАҲТОБИ

Ҷашиман ба касе назора дорад, ки тӯй.

Ҷаестам ба касе ишора дорад, ки тӯй.

Аз ҷашими кудам мак семоке дорам,
шабҳо ҳама як ситора дорад, ки тӯй.

ЮСУФ

Ҳамон корвоне, ки суф мефурӯхт,
Фаромад ба бозору Юсуф фурӯхт.
Азизи Зулайхо, ки суф мехарид,
Даромад ба бозору Юсуф харид.
Ба зан гуфт: асло ғуломаш махон
Чу фарзанд хонаш ту дар хонадон,
Ки дар чехрааш нури пайғамбарист,
Чунин чехра бе фоли фархунда нест.
Вале зан илочи таҳаммул надошт,
Ба Юсуф бинои муҳаббат гузошт,
Ки хусни гулӯсӯзи ӯ дар назар
Гулӯсӯзтар мешуд аз пештар.
Яке рӯзи монанди оби халиҷ,
Ки оромиаш бебало нест ҳеч,
Зан аз шавқи ишқи чавон буд маст,
Чавонро дарун хонду дарро бибаст.
Ҳарису харосону саршори нафс
Чу дар тангное ба ӯ гашт чафс.
Валекин аз он кулба Юсуф шитофт,
Зулайхо чу гурге ба Юсуф шитофт.
Чавон часту аз дарби долон гирифт,
Вале дасти зан аз гиребон гирифт.
Зулайхо чавонро ба бистар кашид,
Чавон сар надод, аз лаби дар кашид.
Чавон аз Зулайхо, ки сар мекашид,
Зулайхо чавонро батар мекашид.
Зулайхо, ки сӯи дарун мекашид,
Чавонро, ту гӯӣ, дарун мекашид.
Зулайхо, ки мӯи ба мӯ мекашид,
Чавонро ба кому гулӯ мекашид.
Кашидан ду танро ба чое кашид,
Ки гӯё намешуд ҳавое кашид.
Чунон шуд, ки танпӯши Юсуф дарид,
Гиребонаш аз дӯши Юсуф дарид,
Баромад чавон аз гиребони суф

Ба монанди моҳи шабе аз хусуф...
Аз ин пас Зулайхо, ки ноком буд,
Зулайхо набуд, гурги бадном буд,
Ки он Юсуфи хӯрдааш зинда монд,
Даҳонаш вале Юсуфолуда монд.
Пароканда шуд мочарояш, ҳамон
Ба гуфтан нишастанд мисризанон,
Ки ҳамбистари бевафои Азиз
Тамаъ карда аз бардааш хобухез.
Зулайхо, ки ин таънаҳоро шунид,
Аз ин таънаҳо бӯи ғафлат шамид.
Фиристоду талбидашон назди хеш,
Ба одоби меҳмоннавозии беш
Хушомадзанон лӯлаболиш ниҳод,
Навозишкунон хону хӯриш ниҳод.
Дар аснои авҷу қиёми нишаст
Ғурури занонро Зулайхо шикаст,
Ба ҳар як турунчеву тезина дод,
Бари озмун дод, бе кина дод.
Сипас, қониби ғурфа имо намуд,
Қавонро ба маҷлис тақозо намуд.
Даромад яке Юсуф ороста,
Ба зевар саропош пероста.
Чи хотун, чи отун – ҳар он зан, ки буд
Ҳама ногаҳон моту мабхӯт шуд,
Ба қои турунҷ аз шигифти шадид
Нафаҳмида ангушти худро бурид.
Ба назди Зулайхо хичолат шуданд,
Пушаймони саҳт аз маломат шуданд,
Бирафтанд аҳсантгӯён бурун
Аз он Юсуфобод бо дасти хун.

1997, Ҷексонвил.

ГУРГ ВА БАРФ

Танаш чун барфи навборидаи субхи зимистон буд,
Пайи дандони ман ҳар чо
Саҳаргоҳон чу нақши пойи гургон буд,
Пайи ошӯби гургони биёбон буд.

Ғизоли печутоби қоматаш, оҳуи рафтораш
Тугӯйй, гурги мастам карда буд охир,
Чу гургони зимистон гушнамастам карда буд охир.

Ба мастихои гургон дар шаби мӯяш алӯ карда,
Ду чашми мешиашро
То ба гургумеши субҳидам қабӯ карда,
Чу гурги чила бозӣ кардаам бо барфи андомаш,
Чу гургон барфбозӣ кардаам бо барфи андомаш.

Вале дар хорбанди тези мижгонаш шикорам кард,
Ба мижгон захмдорам кард,
Ба мижгон хуншорам кард,
Маро бигрифт,
Ба занчири нигоҳаш баст...

Дигар ман мекашам як умр занчири нигоҳашро
Ба монанди қалам дар хат,
Ки умре мекашад занчири пояшро.

ТУ НИМИ МАНИ

Ту нимӣ, ними манӣ, ними ҷисму ҷони манӣ
Ва зарра-зарра ту пайванди ҷовидони манӣ.
Ба ҳар кучо, ки равӣ, дар ман аст решаи ту,
Ту, эй гул, аз қалами сабзи устухони манӣ.

Ба ҳар кучо, ки равам, нимаи танам бе ту,
Ба ҳар кучо, ки равам, ними одамам бе ту,
Ба ҳар кучо, ки бибинам туро, зиёд шавам,
Ба ҳар кучо, ки набинам туро, камам бе ту.

Ба дасти ман бирасад дасти кас, ту меларзӣ,
Расад ба дасти ту дасте, ба ларза меоям,
Ту ошёни ману ман, ки ошёни туам,
Ту ҷои ҷони ману ман, ки ҷои ҷони туам.

Тамоми неъматӣ дунё, чи ғам, ки моли кас аст,
Тамоми неъматӣ дунё ба ҳукми хору хас аст,
Туро насиб кунад ишқи ман, ҳамин кофист,
Маро насиб кунад ними бистари ту, бас аст.

ҲАМХУНИ ЛОЛАҲО

Лола мечӯшад,
Хуни сахро мехурӯшад,
Метапад набзи ҳаво акнун
Ҳамчу набзи ошиқи шӯрида номавзун.

Рӯз меёзад, ки меёзад,
Мекашам ҳамёза ман ҳам,
Даст меёзам,
Мерасад дастам банохост
Гуфтӣ, бар пешонии офок,
Пешониаш гарм аст,
Арақ кардаст, таб дорад.

Вақт, вақти лолазорон,
Вақти лоларӯён.
Соғари гулҳо пур аз гулханд,
Соғари лабҳо пур аз лабханд,
Бод менӯшад паёпай, ҳар чи бодо, бод!
Ман пайопай бод менӯшам.

Бод менӯшад, намечинад.
Ҳар кӣ мечинад,
Зери пояш лола мерезад
Ба ранги қатраи хун;
Ҳар кӣ мечинад,
Панчаҳояш мешавад аз лола хунолуд!

Мо намечинем, менӯшем, менӯшем
Ҷоми гулҳоро пайопай,
Ҷоми лабҳоро пайопай...

Лола аз гулбарг то бун,
Лоларӯён то ба нохун
Ҳамрагу ҳамрангу ҳамхунанд,
Ҳамрагу ҳамрангу ҳамхун.

ФАСЛИ ЗАНОНА

Як лаҳза тарки раҳ кун,
Ин чашмаро ниғаҳ кун,
Ин чашма мезанад чашм,
Чашми занона дорад;
Аз ташнагии чашме
Як чашмаро бинӯшӣ,
Узру баҳона дорад.

Инлолазори гулчӯш
Сурхида то баногӯш,
Инро макун фаромӯш, –
Хунаш, ки мезанад чӯш,
Шарми занона дорад.

Беде, ки остинро
Рақсида метаконад,
Дар остини сабзаш
Дасти занона дорад;
Дар панчаам гирифтам
Дасти занонаашро, –
Набзи занона дорад.

Борон, ки чун гулобаш
Ҷорист оби нобаш, –
Дар шишаи хубобаш
Атри занона дорад.

Рангинкамон ба ранги
Ин арғувон шукуфта,
Ин арғувон ба ранги
Рангинкамон шукуфта,
Аз махмалу бирешим
Рахти занона дорад.

Бунафшаро ба зону
Афтида мекашам бӯ,
Бунафшаи лаби чӯ
Бӯйи занона дорад.

Дар пушти бому девор,
Чашмаш ба ҳар тараф чор,
Меларзад ин сафедор
Дарақ-дарақ саропо,
Варақ-варақ саропо,
Меларзад устухонӣ, –
Рашки занона дорад.

Шохи гуле, ки хораш
Нохун наметарошад,
Нохост мехарошад, –
Хашми занона дорад.

Ин боғи ношумурда
Сад тири жола хӯрда,
Аз ғунҷаи фусурда
Доғи занона дорад;
Чун ёри бедимоғе
Доғе нишона дорад.

Як дам – ҳавои борон,
Як дам – чароғи тобон,
Обу ҳавои найсон
Феъли занона дорад.

БЎСАҲОИ ЗАРНИГОРӢ

Моҳтобу рӯи маҳтобӣ,
Моҳтобу мӯи маҳтобӣ.
Моҳтобу ишқи маҳтобӣ, зарандуд,
Моҳтобу шеъри маҳтобӣ, зарандуд,
Моҳтобу шаҳри маҳтобӣ, зарандуд.

Моҳтобу як лаби ноб,
Чашми бехоб,
Лаб-лаби об;
«Як ҳазору як шаб»-и маҳтобӣ шабҳои чавонӣ,
«Як ҳазору як шаб»-и бехобӣ шабҳои чавонӣ.

Ку лабе, аз лаб шавад сер,
Ку даҳоне – аз даҳоне,
Ку забоне – аз забоне,
Ку ду дасте – аз миёне,
Ку каноре – аз каноре?

Моҳтобу қиссаҳои маҳтобӣ, зарнигорӣ,
Моҳтобу бӯсаҳои маҳтобӣ, зарнигорӣ,
Орзӯҳо маҳтобӣ, зарнигорӣ,
Рӯи дунё маҳтобӣ, зарнигорӣ.

Моҳтобу чашми бехоб,
Лаб-лаби об,
Як лаби ноб...
«Як ҳазору як шаб»-и маҳтобӣ шабҳои чавонӣ,
«Як ҳазору як шаб»-и бехобӣ шабҳои чавонӣ.

САРНОМА

Шабҳо ба алам қалам занам аз пайи ту,
Бо чӯби қалам қадам занам аз пайи ту,
Аз пораи дафтари дусадпораи хеш
Дар чӯби қалам алам занам аз пайи ту.

Хобам чу калобае пароканда шудааст,
Печида ба пой ҳар касе канда шудааст,
Озори ту, хокхӯрда чун занбӯре,
Дар сини ман газандаи ганда шудааст.

Ишқи ту накушт агар маро дар таби дил,
Табҳолаи ишқи ту нарафт аз лаби дил,
Бишқуфту ханӯз мешукуфад хуншор,
Ишқат чу гули шабонае дар шаби дил.

Ин шеъру ғазал, ки менависам шабҳо,
Ҳар донаи нуқтааш бувад тирнамо,
То доғи ҷавониам ба пирӣ набарам,
Охир ба қалам камон паронам худро.

ДИЛАМ МЕСЎЗАД

Аз доғи ту дам ба дам дилам месўзад,
Аз бахти пиёдаам дилам месўзад,
Беҳ, чашми маро намекушодӣ дар ишқ,
Аз чашми кушодаам дилам месўзад.

То аз ғаму шодии ту пур шуд дили ман,
Монанди гуле ба ханда дур шуд дили ман,
Ишқи ту намурду зиндамур шуд дили ман,
Бар ин дили мурдаам дилам месўзад.

Аз бахши ту ғусса хўрдаам беҳуда,
Беҳ аз дигарат шумурдаам беҳуда,
Дар ишқи ту чон супурдаам беҳуда,
Бар чони супурдаам дилам месўзад.

Вақте ки ғами ту мекунад дилгирам,
Меҳезаму дафтари қалам мегирам,
Аз дафтари аз қалам алам мегирам,
Бар дафтари бар қалам дилам месўзад.

Чун хори шикастае, ки монад дар тан,
На беманӣ як даме, на як дам бо ман,
На аз тани ман чудо, на бо ман ҳамтан,
Аз беҳамии баҳам дилам месўзад.

ГИРЕҲИ САНГ

Ҳайфи таронаҳои пур аз ашки обшор –
Боре нашуд таронаи ӯ нӯши гӯши санг,
Сад ҳайфи панҷаҳои булӯрии мавҷҳош –
Беҳуда меҳазад ба тани хаззапӯши санг.

Нохун ба санг мезанаду мезанад абас,
Резад сафед шаршараи хуни обшор,
Ҳамчун гиреҳи мушти ҳасис во намешавад
Мушти гиреҳи санг бо нохуни обшор.

Ин ҷо ҳубоб дар назари ман ҳубоб нест,
Аз печу тоб обилаҳо кардааст об...
Эй зан, чаро ба сангдиге дил супурдаӣ?
Охир ба мисли об дилат мекунад ҳубоб.

Дар пайкари сафеди ту ин пайкари сиёҳ
Часпида ҳамчу санги сияҳ дар гулӯи об.
Эй зан, чаро ба сангдиге дил супурдаӣ?
Охир ба мисли об дилат мекунад ҳубоб.

КОСАИ ОБ, КОСАИ ШИР

Косаи обе, ки чашми туст,
Андар он, хоҳам, ки хас н-афтад,
Косаи шире, ки рӯйи туст,
Андар он, хоҳам, магас н-афтад.

НОМАҲО

Номаҳоятро кушодам,
Бар ҳаво сар додам аз даст,
То шаванд абри баҳорӣ
Номаҳои ёдгорӣ,
Бар сари талҳо бигирианд,
Чашмаю дарё бигирианд,
Номаҳо бар мо бигирианд.

Дина шаб кардам ҳикоят
Аз ту бар боди парешон,
Дар дили тангам хубобе
Чун хубоби чашмасорон,
Қатраҳои оби найсон.

Дина шаб дар зери борон
Раҳ ба раҳ рафтам хаёли,
Кокулатро ришта-ришта
Бо хаёлам ришта рафтам.
Бӯсаҳои дар лабат нокиштаро
Қад-қад раҳ,
Лаб-лаби чӯ,
Дар заминҳо кишта рафтам.

То пайопай аз пайи ман
Қад-қад раҳ,
Лаб-лаби чӯ
Бӯса рӯяд ҳамчу коқӯ,
Бӯса рӯяд ҳамчу хулбӯ,
Бӯса рӯяд бӯи дар бӯ.

Дина шаб бориду борид,
Об дар дарё нағунчид,
Дина шаб танҳои ман
Дар мани танҳо нағунчид.

Дина шаб дар зери борон
Худ ба худ чун хушксорон
Сӯхтам, номи ту дар лаб,
Сӯхтам, ишки ту дар чон.

ДАР ЗЕРИ ШАРШАРА

Чӯйи ба чӯ, кӯйи ба кӯ
Ҳар қатрае ҳамроҳи худ
Мебурд бар дарёю рӯд
Аз чашми ӯ ранги кабуд.

ШИРИ БУРИДА

Шири андомаш бурида
Бурда-бурда,
Тухми чашмаш
Хом нӯшида.
Коғази пешониаш зард,
Холи рухсораш
Чун мағас дар косаи шир,
Ҳарду абрӯ
Паршикаста чун парасту.

Обутоб аз дасту бозӯяш парида,
Дасту бозӯяш
Моҳии дар чӯйбори остин мурда.
Ҷоми лабҳояш
Аз шароби бўсаҳо холӣ,
Лаб ба лаб аз заҳри талхи ғуссаҳо пур.

Сӯзани мижғони тезаш ку?
Рангубори чашму рӯяш ку?
Печутоби химчаи банди миёнаш ку?
Ку анористони Дашнободи пистонаш?

Меваҳои синаларзонӣ фурӯхтаст,
Шеваҳои думбачунбонӣ фурӯхтаст,
Хандаҳои паҳни дандонҳои тиллоӣ фурӯхтаст,
Хандаҳои зарнигориро ба арзонӣ фурӯхтаст.

Ҳарчи буд дар косаи чашмаш
Аз адову сеҳру афсун,
Хӯрдаю нӯшидаю лесиданд акнун
Косалесони муҳаббат.
Зоғи ишрат хӯрда себи ғабғабашро,
Хирси ишрат хӯрдааст шаҳди лабашро,
Занги ишрат хӯрдааст теғи нигоҳаш,
Хок хӯрдаст, хок
Тири мижғонаш.

**АЗ МҶҲИ ТО ЗОНҶИ ТУ ЯК МҶ
НАБАХШАМ БАР КАСЕ**

Борони сим-сим мезанад дар боғҳо, дар боғҳо,
Чун арғувон гул кардаам сар то қадам аз доғҳо;
Сад нахли гирён асту ман, ашки дарахтон асту ман,
Кафку хубобе дар дилам чун оби борон асту ман.

Рӯйи туро чамъ оварам аз ёдҳо, аз ёдҳо,
То рӯйи ту ояд ба ёд, ояд ба ёд, ояд ба ёд.
Бӯйи туро чамъ оварам аз бодҳо, аз бодҳо,
То бӯйи ту ояд ба ёд, ояд ба ёд, ояд ба ёд.

Ку чашми дарёранги ту, чашмам нашуд аз об сер.
Он субҳи руҳсори ту ку, бахтам нашуд аз хоб сер.
Чашми ту гардонад маро дар обҳо, дар обҳо,
Рӯйи ту гардонад маро дар хобҳо, дар хобҳо.

Охир туро чамъ оварам аз чор сӯ, аз чор сӯ,
Дар ҷои чонам чо кунам мӯйи ба мӯ, мӯйи ба мӯ,
Аз мӯйи то зонӯи ту як мӯ набахшам бар касе,
Аз хоки поят заррае дорӯ набахшам бар касе.

ДИЛХУНУК

То шуд дилаш аз ман хунук, ях баст сар то пой ман,
Тӯмори гармиам надод аз мӯи ӯ мавлои ман,
Саҳрои ишқам дар ҷаҳон шуд ҷои вовайлои ман,
Бо ман бинолу гирия кун, саҳрои ман, саҳрои ман.

Сад дарди дил паймуда шуд, аз ман нашуд, аз ман нашуд,
Чашмони дил пӯшида шуд, аз ман нашуд, аз ман нашуд,
Дарёи дил нӯшида шуд, аз ман нашуд, аз ман нашуд,
Бо ман бинолу гирия кун, дарёи ман, дарёи ман.

Дар шабҷарои бӯсаҳо аз чашму лаб, аз дасту по
Ман будаму маҳтоб буд, ӯ дар замин, ман дар ҳаво;
Акнун манам дар зери по, ӯ дар ҳаво, ӯ дар само,
Бо ман бинолу гирия кун, шабҳои ман, шабҳои ман.

Дирӯзи ман як рӯз не, гӯё ки як садсола буд,
Аз ишқи бефардои ман дирӯзи ман дар нола буд.
Дирӯзу имрӯзам гузашт, аз рӯзи фардоям чи суд,
Бо ман бинолу гирия кун, фардои ман, фардои ман.

БҶСА БА ДУНӢ ЗАДАМ

Зулфата боло задам,
Сила ба шабҳо задам,
Ҳарду лабат гул намуд,
Бӯса ба гулҳо задам,
Бӯса ба гулҳо задам.

Навбати чашмат расид,
Дар лаби ман нам расид,
Чашми ту дарё намуд,
Бӯса ба дарё задам,
Бӯса ба дарё задам.

Навбати мӯят расид,
Моҳ ба кӯят расид,
Мӯи ту тилло намуд,
Бӯса ба тилло задам,
Бӯса ба тилло задам.

Бозуву боло намонд,
Дар бари рӯ чо намонд,
Дар қадамат хам шудам,
Бӯса ба дунё задам,
Бӯса ба дунё задам.

САФЕДОР

Дар сафи мушкилгузар як чангали андом,
Байни як майдон санавбарҳои қомат,
Дар миёни як хиёбон тираки по,
Ў дарахте аз дарахтони сафедор аст,
Ман ба ҳар сӯйе, ки мебандам нигоҳамро,
Чун сафедоре намудор аст.

Пойҳояш то миён – пойи сафедорӣ,
Қоматаш – қоматбаландии сафедорӣ,
Гарданаш – гардансафедии сафедорӣ,
Беқарории вучудааш – беқарории сафедорӣ,
Ростияш – ростихои сафедорӣ.

То расад дастам ба ин болобаландӣ,
То расад дастам ба ин гардансафедӣ,
То расад дастам ба ин соки сафедорӣ,
Ман ба рӯи шонаи худ мебароям.

Дар ду чашми осмонрангаш –
Осмонбӯсии сарҳои сафедорон,
Дар димоғаш –
Гумбази гардунхарошии сафедорон,
Ҷилваҳояш –
Ҷилваҳои сабзи шодоби сафедорон.

Аз тани нарми сафедории ӯ рӯзе
Меканам ман пӯстҳои чомаҳояшро,
Мармари санги сарамро
Зери пойи хуштарошаш мегузорам,
Ҳамчу дар зери сутунҳои сафедорӣ.

ХОБАТ БАРАД БА ЧУНБИШИ МАВЗУНИ НАБЗИ МАН

Дам мекашам сафедии рӯи туро чу шир,
Ҳамчун ҳавои тоза фуру мебарам туро.
Дар таҳти санги синаи ман чӯш мезананд
Чу обҳои зери замин изтиробҳо.

Мӯи ту он шабест, ки шабгарди он манам,
Шабкӯрақаш, ки мепарад – ин чашмҳои ман.
Рӯи ту – он маҳе, ки манам хобгарди он,
Бедор нест чашму равон аст пой ман.

Бо соқи дилписанди сафедории сафед,
Бо гардани баланди сафедории сафед,
Аз ҷӯи шир, гуфтӣ, сафедори қоматат
Рӯида чун хаданги сафедории сафед.

Ман сина, сина, сина нафас мекашам туро,
Ман чашм, чашм, чашм туро мечарам тамом;
Ман бўса, бўса, бўса туро мебарам ба лаб,
Ман мазза, мазза, мазза туро мечашам мудом.

Зери сарат ба хоб барам дасти хешро,
Зери сарам гузорӣ ту ҳам дасти хештан;
Хобам барад ба чунбиши мавзуни набзи ту,
Хобат барад ба чунбиши мавзуни набзи ман.

НАЗМРО АЗ НАБЗИ МАВЗУНАТ МУРАТТАБ КАРДААМ

Ин қаламронӣ, ки дар чашму дар абрӯ кардаӣ,
Чашму абрӯро тилисму сеҳру чоду кардаӣ,
Зинда бодо, зинда бодо, додаӣ доди қалам,
Дар қаламронӣ надорам чун ту устои қалам;
Сад қаламро беамон сар мезанам дар пойи ту.

Дар навиштан хуни дилро то мураккаб кардаам,
Назмро аз набзи мавзунат мураттаб кардаам.
Лабнигории туро, нохуннигории туро
Ҳамчу шартӣ шоириам дарсу мактаб кардаам;
Сад қаламро беамон сар мезанам дар пойи ту.

Ҳар хати дасте равон ҳамчун хати дасти ту нест,
Чун хати дасти ту чуз абрӯи пайвасти ту нест.
Бо вучуди сад гирех, сад печу хам, сад печу тоб
Метавонам ин хати бишкастаро хонам чу об;
Сад қаламро беамон сар мезанам дар пойи ту.

Ман намедонам баёзе чун баёзи гарданат,
Ман надидам коғазе аз коғази рӯи ту бех.
Неши мӯят мекунад ҳар мӯшикоферо шикоф,
Аз китобе байти чопии ду абрӯи ту бех;
Сад қаламро беамон сар мезанам дар пойи ту.

БОРОН

Зангӯлазанон гузашт борон,
Чобуку чавон гузашт борон,
Бо чилчилаҳо гузашт борон,
Бо шилшилаҳо гузашт борон,
Бо силсилаҳо гузашт борон,
Монанди занон гузашт борон.

Гесӯи занона дошт борон,
Луълӯи занона дошт борон,
Аз тирукамони ранга-ранга
Абрӯи занона дошт борон;
Дар шишачаи хубобаш атри
Хушбӯи занона дошт борон.

Монанди занон чамида мерафт,
Мӯяш ба замин расида мерафт,
Нозаш ба замин чакида мерафт,
Абрӯи камони рангаашро
Бо ишва қалам кашида мерафт...

Оинаи ҳар тиреза тар буд,
Аз қатраи реза-реза тар буд,
Аз дидани ҳар тирезаи тар
Дил тозаю дида тозатар буд,
Як рӯи занона дар назар буд.

Борон ғами чилрӯзаро шуст,
Борон дилу дидаи маро шуст,
Оинаи ҳар тирезаро шуст,
Оинаи синаи маро шуст...

Зангӯлазанон гузашт борон,
Чобуку чавон гузашт борон,
Бо чилчилаҳо гузашт борон,
Бо шилшилаҳо гузашт борон,

Бо силсилаҳо гузашт борон,
Монанди занон гузашт борон;
Борони ҳаво – давои дилҳо,
Дорӯи шукуфаҳои дилҳо.

АЗ ШАРШАРАИ МҶҲЯТ МЕНҶШАМУ МЕНҶШАМ

Бе гушнагии рӯят
Ман гушна намомонам,
Дар шаршараи мӯят
Лабташна намомонам,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Аз ташнагӣ месӯзам –
Монанди биёбонам,
Дар шаршараи мӯят
Як қатра намомонам:
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Бе шаршараи мӯят
Ман моҳии мурдобам,
Дар шаршараи мӯят
Гулмоҳии Варзобам,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

Чашмони ту дарёй
Чун косаи гирдоб аст,
Дар шаршараи мӯят
Сад коса пур аз об аст,
Аз шаршараи мӯят
Менӯшаму менӯшам.

ҚАСАМ БАР ҲАРДУ ДИДААМ

Яке ту қаҳрии ману яке ту бо ман оштӣ,
Маро яке ту зинда кардию яке ту куштӣ...
Яке ба бӯса дар лабам ҳазор лола киштӣ,
Яке маро ту аз биҳишти ишки худ биҳиштӣ.

На аз туам шикояту на аз ту ҳеч хашм,
Ки ман муҳаббати туро чашидаам ба оби чашм.
Қасам ба ҳарду дидаам,
Ки ғайри ту надидаам.

Шаби сиёҳи мӯи ман сафед шуд барои ту,
Адо шудам ба ҳар шабе чу моҳ дар ҳавои ту.
Чакида дона-дона ашкҳои ман ба пои ту,
Бубин, баҳо чи додаам ба ишки бебаҳои ту.

На аз туам шикояту на аз ту ҳеч хашм,
Ки ман муҳаббати туро чашидаам ба оби чашм.
Қасам ба ҳарду дидаам,
Ки ғайри ту надидаам.

ЧАШМИ КАБУДИ СУҒДӢ

Чашми кабуди суғдӣ,
Чашми кабуди дудӣ,
Дар Суғд монда будаст,
Аз маҷмари муғонаш
Ин дуд зинда будаст.

Чашми кабуди суғдӣ,
Чашми кабуди дудӣ, –
Чашмони ориёна,
Чашмони Рухшона,¹⁶
Чашмони бостонӣ,
Чашмони достонӣ.

Ҳарчо, ки дуд будаст,
Бе оташе набудаст,
Бовар намекунам ман
Оташпарастӣ мурдаст.

Чашми кабуди суғдӣ,
Чашми кабуди дудӣ,
Афсунгари назарбоз,
Ҷодугари амалсоз;

Ин илми сеҳру афсун,
Ин расми чашмбандӣ
Дар Суғд зинда будаст,
Аз муғ монда будаст.

¹⁶ Рухшонаи бостониву достонӣ, духтари Дориюш.

ТАСВИР

Лабҳои ту сурханд, вале сабзинарангӣ,
Дар сабзаи рӯйи ту гули лола шукуфтаст;
Як ҳафта наменояд агар лолаи саҳро,
Ин лолаи лабҳои ту садсола шукуфтаст.

Мижғони туву сӯзани мижғони санавбар,
Чашмони дурахшони туву тезии алмос.
Оғӯши туву синаи хезобу талотум,
Бӯйи туву атри гули садбаргу гули ёс.

Абрӯйи туву боли парастую паридан,
Рафтори туву боди пагоҳию вазидан,
Гуфтори туву булбули хушхону шунидан,
Лабҳои туву меваи серобу чашидан.

Гесӯи туву валвалаи хирмани оташ,
Бозӯи туву дасти туву моҳии дарё,
Соқи ту – сафедори тарошидаи наччор,
Андоми туву чашми мани ошиқи шайдо.

АЗ ДАРАХТИ СОЯ АФТОДАМ

Вақте ки ман як бачае будам,
Ошиқи духтарчае будам,
У маро аз тори болохона-шон
Бо забонаш сӯз меод,
Бар сарам ё ҳарчи мепартофт,
Худ наметофт.

Хонаи онҳо сафедак буд,
Девори сафедак дошт.
Мо дар он шабҳои тобистон
Дар таги тути қаторак,
Чашмҳо тар аз даҳанвочак,
Чашмҳои хастаро молида мидидем
Ҷанги сурхону сафедонро –
Беҳтарин кино.

Ман вале шабҳои маҳтобӣ дар он девор
Соя мекардам тамошо,
Сояравшан кам набуд аз ҳеҷ кино.
Дар ҳамон вақте ки маҳтоб
Аз лаби Ёли Камар метофт,
Аз дарахте дар тани девор
Дарахти соя мерӯид тираквор,
Қад кашидан мегирифт оҳиста-оҳиста,
Ҳамчу кӯдакҳо, ки меёзанд,
Қад мекашанд аз қадкашакҳо.

Ман зи ҳайрат,
Моту мабхут,
Ҷо ба ҷо як соя мегаштам,
Панҷаам бе устухони соягӣ мешуд,
Дасту поям худ ба худ беустухони соягӣ мешуд.
Ман ду дасти соягиамро,
Бар дарахти соя печонида маҳкам,
Ҳарду пой соягиамро

Қайчӣ мекардам,
Ки то нӯгаш бароям, лек ҳайҳот...

Ногаҳон шаббода меомад,
Дастҳоям дар лаби бомаш, дарахти соя меларзид,
Дасту пой соягии ман ҳам ба он якҷоя меларзид,
Дасту пой соягии ман
Аз лаби бомаш хато мехӯрд,
Бар замин афтида хомӯш,
Мепаридам, ҳар чӣ буд, аз хӯш...

Модарам аз шабдарав, аз пушта баргашта,
Хобу хоболудаам
Зери каш мекарду мегуфт:
Бачаи бечораи ман току танҳо
Монда ин чо маҳтали кино.

ТАБХОЛА ДАР ЛАБҲОИ ДИЛ

Вақте ки ишқам қисса буд,
Дил беғаму беғусса буд,
Як осмонам ҳисса буд,
Моҳи тамомам коса буд,
Обу таомам хоса буд –
Серии ман аз бўса буд.

Дар зулфи шабранге агар
Чашмони ман шаб мечарид,
Лабҳои ман лаб мечарид,
Дандони ман лаб мегазид;
Ёд аз газиданҳои ман,
Аз лабчариданҳои ман,
Аз шабчариданҳои ман.

Акнун, ки он савдо гузашт,
Он шабчариданҳо гузашт,
Он лабчариданҳо гузашт,
Он лабгазиданҳо гузашт,
Он бўсасериҳо гузашт,
Чун соли сериҳо гузашт,
Серам дигар аз ғуссаҳо...

Шабҳои ишқам якка буд,
Рӯи ҷаҳон белакка буд,
Дар зери поям ҳар қадам
Аз нури моҳаш дока буд,
Ҳар бўсаам як тика буд,
Лабҳои ёрам маска буд.

Ку як шабе, ку як шабе
Аз он ҳазору як шабам?
Ку як лабе, ку як лабе
Аз он ҳазору як лабам?
Лабҳои дандонхӯрда монд
Аз лабгазиданҳои ман.

Акнун ману шеъри сабил,
Акнун ману сад дарди сил,
Ман мехӯрам лабҳои дил,
Ман мегазам лабҳои дил,
Аз лабгазиданҳои ман
Табҳола дар лабҳои дил,
Чун лола дар лабҳои дил.

БЎСАЕ Ё ҚИССАЕ Ё ҒУССАЕ

Дар лаби чӯ ҳар қадар нақше, ки ҳаст,
Аз лаби сели баҳорон мондааст,
Дар лаби хушку дили ман низ ҳам
Мондааст аз ҳар касе пур аз алам:
Бӯсае ё қиссае ё ғуссае,
Ғуссае ё қиссае ё бӯсае.

ХОТИРА

Лабонам аз лаби ту бўса-бўса хотира дорад,
Дахонам аз дахонат қисса-қисса хотира дорад.

Ҳазор коса, ки чашм об додам аз чашмат,
Аз он ду чашми тарам коса-коса хотира дорад.

Ҳамон қадар, ки чаридам туро нигоҳ-нигоҳ,
Замини хотираам майса-майса хотира дорад.

Дилам, ки дар ҳавасат кам насӯхт, кам натапид,
Алам-алам асару ғусса-ғусса хотира дорад.

Қадам чу оинаи қаднамои хотираат
Шикастаасту вале ҳисса-ҳисса хотира дорад.

Хулоса, аз камарат, аз канору оғӯшат
Тамоми ҳастии ман хоса-хоса хотира дорад.

ШАБ

(Барои Марям Исоева)

Марями ҳазору як Масеҳи чормеҳи ишқ
Ва Лайлии ҳазору як Мачнун
Ва Шаҳрзоди як ҳазору як шаби ҳазор шаҳриёри ишқ,
Ғизоли як ҳазору як ғазал.

Ва мӯяш ин қадар сиёҳ, ин қадар сиёҳ,
Ки ин қадар сиёҳ,
Ин қадар сиёҳ
Намешавад сафед
То ҳазор сол.

Ба нохунаш – ба меҳробӣ моҳи нав
Чу ошиқони зор,
Ошиқони зори нохунаш,
Намози ошиқона кардаам,
Ба неши нохунаш
Намози чумъа кардаам.

Нигинаҳояш аз ҳазор санги осмон
Ва чаши сурмасояш аз ҳазор қатраи ситора тар,
Ки аз ситораборӣ дидааш
Чу қатраҳои ашқ,
Чу қатраҳои ишқ,
Чу қатраҳои чон,
Чу қатраҳои дил
Ситорақатра мечакад,
Кашида хат ба шишаи ҳаво
Чу қираи алмос,
Бурида шишаи дили маро.

ФАРИШТА

Фаришта, эй фаришта, эй фаришта,
Дилам дар сина мекӯбад думушта,
Диламро карда ишқат бесаришта,
Саришта рафта аз дастам чу ришта.

Фаришта, эй фаришта, эй фаришта,
Маро абрӯнависии ту кушта,
Ба кирдорат қаламдасте надидам
Ба ин шахбайти абрӯи навишта.

Фаришта, эй фаришта, эй фаришта,
Ду рӯят лолазори пушта-пушта,
Ду чашмам дар саропои ту гашта,
Вале сар то ба поятро нагашта.

Фаришта, эй фаришта, эй фаришта,
Шудам аз печутобат ришта-ришта,
Худовандат ачаб хушгил сиришта,
Ки аз обу гилат чун гул сиришта.

Фаришта, эй фаришта, эй фаришта,
Нашуд чун байти абрӯят навишта,
Қасам хӯрдам ба шири дафтар аз шеър,
Қасам хӯрдам ба шеъри нонавишта.

БИНШИН БА РУИ ЧАШМИ МАН

Дар ин замин монанди ман
Ошиқ намеояд дигар,
Биншин ба рӯи чашми ман,
Лоиқ намеояд дигар.

Ғайр аз шаби мӯят маро
Шабҳои эҷодӣ мабод,
Ҷуз байти абрӯи ту нест
Байте, ки мемонад ба ёд;

Дар ин замин монанди ман
Ошиқ намеояд дигар,
Биншин ба рӯи чашми ман,
Лоиқ намеояд дигар.

Аз ҳар шаби назме, ки ҳаст
Моро шаби мӯйи ту бас,
Дар қоғази рӯят ҳамин
Шаҳбайти абрӯи ту бас.

Ҷоно, баёзи гарданат
Беҳ аз баёзи шеъри ман,
Шеъри тари лабҳои ту
Ҳаргиз наафтад аз даҳан.

Дар ин замин монанди ман
Ошиқ намеояд дигар,
Биншин ба рӯи чашми ман,
Лоиқ намеояд дигар.

ҒАЗАЛИ ЗАН

Чамъи ҳаёти мо
Як тика бўса аст
Аз як лабони зан,
Як чумча маза аст
Аз як даҳони зан.

Занро агар худо
Аз паҳлӯи чапи
Мард офаридааст,
Ин беҳтарин гап аст,
Дил ҳам чу ҷойи ҷон
Дар паҳлӯи чап аст.

Шоир нашуд касе
Шоир намешавад,
Умре агар нашуд
Хинги саворие
Дар зери рони зан...

Аз кафши холӣ ҳам
Ояд ба гӯши ман
Акси садои кафш
Аз раг-раги бадан,
Дил мезанад қадам
Бо кафши пойи зан.

Зеботар аз лаби
Як газ газидаи
Хунаш чакидаи
Зан дар ҳаёт нест,
Дар лаб ҳубоби сурх, –
Марҷони баҳри сурх.

Дар бистари занон
Биност марди кӯр,
Чобӯк марди шал.

Эй шаҳри чойи талх!
Чашми кабудӣ зан
Равшан кунад димоғ
Ҳамчун пиёлаи
Чойи кабудӣ доғ...

Эй шаҳри мӯмиё!
Чашми сиёҳи зан
Пойи шикастаро
Бо як ишора баст,
Бозори сурма кард
Бозорхо сиёҳ.

Субҳат дамида бод
Аз рӯю мӯйи зан,
Бо атласи шафақ,
Аз атласи Хучанд,
Чун пардаҳои чашм,
Чун пардаҳои дил.

Эй шаҳри ман, маро
Аз машриқи ту бас
Хуршеди рӯйи зан,
Маҳтоби рӯйи зан!

ОВОЗИ ОВЕЗОН

Дар шаршараҳо, ки об овезон аст,
Дар об садои об овезон аст,
Овози туро, ки ҳалқа кардам дар гӯш,
Овози ту дар гӯши ман овезон аст.

БА ГУРИ БЕ ШУМОИ МАН ТУФУ...

(Ғазалворе барои занон)

Малоҳати лаби шумо
На дар лаби фариштаҳост,
На дар лаби худо,
Ҳаловати лаби шумо
На дар лаби фариштаҳост,
На дар лаби худо.

Тамоми чашми сурмасои осмони шаб
Ду чашми сурмасои осмони шумо намешавад,
Тамоми панҷаи ҳиноии саҳар
Ду панҷаи ҳиноии шумо намешавад.

Тамоми қуввати кашидани замин
Баробари кашидану рабудани ду кунҷи дидаи шумост,
Ба як назора мекашад ҳазор дил,
Ба як назора мебарад ҳазор ҳуш.
Тамоми моҳи нав
Ба қадри ноҳуни буридаи шумост.

Касе ба васфи сарви бӯстон рақам назад,
Ба васфи сарви қомати расо навишт,
Касе барои лолаи чаман нагуфт шеър,
Барои лолаи лаби газидаи шумо навишт.

Шумо, ки дар ҷабини қоғазӣ қалам кашидаед,
Ҳазору як қаламкаши ғазал,
Қаламкаши азал
Қалам шикастаанд,
Дубораву қалам
Нагиранд аз алам.

Ҳазор чашми ташна хира аст
Ба новаи миёни ҳарду синаи шумо,
Ки новдони боми ҳарду синаи шумост,
Ки обаш оби хӯрдани чашмҳост.

Ҳазору як шаби чаҳон
Чу як ҳазору як шаби дарози зулфи зан
Ситоразори ошиқон набуд,
Ситорарези ошиқон набуд,
Ситорабори ошиқон набуд.

Хучаста бод бистари шумо, ки коргоҳи одам аст
Ва китъаи зироати асил
Ва киштзори тухми одамӣ,
Замини серҳосили ҳаёт.
Хучаста бод бистари шумо, ки андар он
Биност марди кӯр,
Чолок марди шал.

Тамоми хобҳои бо шумо ҳалол,
Тамоми хобҳои бе шумо ҳаром;
Тамоми рӯзҳои бо шумо ҳалол,
Тамоми рӯзҳои бе шумо ҳаром;

Чаҳони бо шумо ҳалол,
Чаҳони бе шумо ҳаром;
Ҳаёти бо шумо ҳалол,
Ҳаёти бе шумо ҳаром;
Ҳавои бо шумо нафаскашидаам ҳалол,
Ҳавои бе шумо нафаскашидаам ҳаром.

Ба кӯчаҳои бе шумо туфу!
Ба хонаҳои бе шумо туфу!
Ба синаҳои бе шумо туфу, туфу!
Ба бистарони бе шумо туфу, туфу!
Ба шомҳои бе шумои ман туфу, туфу, туфу!
Ба хоби бе шумои ман туфу, туфу, туфу!
Ба гӯри бе шумои ман туфу, туфу, туфу, туфу!

20.01.05 Seattle, USA.

ТОЧМАҲАЛ

Точмаҳал – тоҷи ишқ,
Мақбараи очи ишқ,
Бӯса занам бар дараш,
Бӯсаи ман – боҷи ишқ.

Манзараи сеҳрнок,
Муъҷизаи ишқи пок,
Муъҷизаи як ҷаҳон,
Қуббаи зартоҷи ишқ.

Точмаҳал – тоҷи ишқ,
Чун гули вартоҷи ишқ,
Қуббаи зартоҷи ишқ,
Мақбараи очи ишқ.

Равзаи моҳи ҳамал,
Равзаи шоҳи маҳал,
Буткадаю хонақоҳ,
Минбару меъроҷи ишқ.

Лаълу зумурраднишон,
Ҳамчу Раҳи Каҳкашон,
Ёқути сурхаш лабе
Аз дили тороҷи ишқ.

Точмаҳал – тоҷи ишқ,
Чун гули вартоҷи ишқ,
Қуббаи зартоҷи ишқ,
Мақбараи очи ишқ.

Каъбаи дилдодагон,
Гардида дар гирди он,
Ҳоҷӣ шаванд ошиқон,
Ҳоҷии муҳтоҷи ишқ.

Точмаҳал – тоҷи ишқ,
Чун гули вартоҷи ишқ,
Қуббаи зартоҷи ишқ,
Мақбараи очи ишқ.

03.08.04

3. ЧОРПОРА
(рӯбонҳо)

ТУЛҶҶШ
(қубайтиҳо)

Ҳар шеър, ки пора-пора месоғам мак,
Тайъаст, ки гортора месоғам мак,
Ҳар порам горторам порам гул,
Дилро дуғдоғортора месоғам мак.

Ҳар шеър, ки пора-пора месозам ман,
Пайдост, ки чорпора месозам ман;
Ҳар пораи чорпораам – пораи дил,
Дилро духазорпора месозам ман.

Гулҳои камониаш камони рангин,
Сад кӯчаи Каҳкашони мошин ба замин,
Сад кӯчаи Каҳкашони дигар ба ҳаво
Шабҳои дароз аз ҳавопаймоҳо.¹⁷

Фарёд, ки кал шудам ман аз кал-кали шахр,
Кам нест ба шонаам пайи дангали шахр;
Дар шахри ман одамаш ба одам гург аст
Ё одами чангалӣ дар ин чангали шахр.¹⁸

Гулҳои ватан начидаам даҳ сари сол,
Дидори ватан надидаам даҳ сари сол;
Мебинамаш аз харитаи деворӣ,
Дурии ватан кашидаам даҳ сари сол.

Ҳар кадр ки дарбадар нагардидам ман,
Дарҳои кушода аз даҳан дидам ман,
Ҷуз бо даҳани калон касе мард набуд,
Ҷуз бо даҳани калон чавонмард набуд.

Дар чавҳари қаднамои оинаи ноб
Тезоби ду шонааш чу тезоб дар об,
Аз мавчу талотум обхезӣ мекард
Хезоби ду синааш чу хезоб дар об.

Ин шоҳаи паҳлавӣ, ки дилкаш будаст
Аз кундаи гардани Сиёваш будаст,
З-он гардани сарбуридаи тар аз хун
Рӯида ҳазор шоҳаи панҷаю даст¹⁹.

¹⁷ Дар бораи Америка.

¹⁸ Дар бораи Америка.

¹⁹ Аз Фирдавсӣ бардоштам:

«Гӯёро диҳам ман кунунат нишон,
Ки хонӣ ҳаме хуни Исёвушон.»

Шаҳри тару ошикони боронхӯрда,
Сурхида чу арғувони боронхӯрда;
Дасти тару гардани тару бўсаи тар,
Гулбарги тари лабони боронхӯрда.

Устуни замин тираки Файзобод аст,
Аз дастаи сабзи тешаи Фарҳод аст,
Он дастаи тешае, ки дар санг шикаст,
Тирак шуда дастаҳои дигар додаст.

Аз базми малак фалак шунидам шаби дӯш,
Аз Одинаи малак шунидам шаби дӯш,
Раққосаи ӯ ситораи Зухро буд,
Аз базми малак чапак шунидам шаби дӯш²⁰.

Ин барф, ки қомати маро ҳам кардаст,
Абрӯи маро пур аз шакарнам кардаст,
Ҳар шому саҳар назар ба оина кунам,
Дар боми сарам барфи дигар зам кардаст.

Дар сабзаи рӯ гулоб мепошӣ ту,
Дар барги лаб атри ноб мепошӣ ту;
Борони баҳори сунбулат аз атр аст,
Атре, ки ба мисли об мепошӣ ту.

Бо дасти нашуста шеър нанвис, нагӯӣ,
Ҳам об нагардонда дахонро дар чӯӣ,
Бигзор қалам, ба ҳурмати Нодирпур
Аввал ту бирав, даҳан бишӯ, даст бишӯӣ²¹.

Он кас, ки касе намешуморад ба касаш,
Он кас, ки касе намешуморад ба хасаш,
Байроқи замонаро парафшон кардаст
Аз боди димоғу аз шамоли нафасаш.

²⁰ Сугвораи Одина Ҳошим, ёдаш ба хайр бод.

²¹ Нодир Нодирпур дасти ношуста натанҳо нон намехӯрд, шеър ҳам наменавишт.

Ду кумрӣ нишаста, якдигарро ба даҳон
Пар-пар зада дона медиҳанд аз хӯрдон,
Ду мушти паре, ду ҳампаре нӯли ба нӯл,
Дар рӯйи ҷаҳон ба ҷуз ҳамин нест қабул.

Он рӯзу шабе, ки маздакӣ мекуштанд,
Нокушта дарахтҳо барин мекиштанд:
Сарҳо ҳама ҳамчу реша дар хок паноҳ,
Поҳо ба мисоли шохсорон ба ҳаво²².

Аз қиссаи сангсори Бобак кӣ шунид²³? –
Бо панча ба ҳарду гуна хун мемолид,
То халқ ҳасад барад, ки рӯяш сурх аст,
Аз тарсу ҳарос ранги рӯяш напарид.

Эй бе ту сари тамоми мо гашта сафед,
Эй бе ту шудем мо ҳама мӯйсафед,
Дар хок туро ба дасти худ биспурдем,
Аммо нигаронем кунун ҳам ба умед²⁴.

Хоби абадат ба шеър ошуфта кунем,
Санги лаҳадат ба бўсаҳо суфта кунем;
Ҳарчанд ки бе болину бистар хобӣ,
Дар сояи мижғони санавбар хобӣ²⁵.

Ланчам чи қадар, ки дар ҷаҳон будам, буд.
Ранчам чи қадар, ки дар ҷаҳон будам, буд.
Бо ин ҳама ланчу ранҷ, бо ин ҳама ранҷ,
Дар даст набуд дастранҷам, ки набуд.

²² Дар бораи кушта шудани Маздак ва пайравони оинаш:

Ба дашт омад аз маздакӣ се ҳазор...
Бикуштандашон ҳам ба сони дарахт
Забар пою сар зер оганда сахт.

Аз «Шоҳнома»-и Фирдавӣ.

²³ Бобаки Хармадино санг мезаданду бо ҳарду даст хун ба рӯй мемолид,
ки нагӯянд тарсиду ранг бохт.

(Аз варақҳои таърих)

²⁴ Дар ҳасрати бародари ҷавонмаргам Темур.

²⁵ Барои зиндаёд Нодири Нодирпур.

Раҳҳоят агар хотири отир доранд,
Оё қадами маро ба хотир доранд?
Базми тараби ту, эй ватан, дар сари сол
Гӯяндаю хонандаю шоир доранд?

Қишлоқи маро, ки тозаю тар будаст,
Он сӯзанакаш²⁶ сӯзани модар будаст;
Ангури чиликаки сари девораш
Чун хӯшаи панчаҳои хоҳар будаст.

Аз ёд нарафт мурғи шабкӯри ту,
Боғи туву боғбони ранҷӯри ту;
Дар навқаламиамон хучум овардем
Чун мӯру малах ба «Шеъри ангур»-и ту²⁷.

Андар шаби тори мӯйи ман субҳ дамид,
Гуфтӣ ту, ки умри ман ба як шаб нарасид;
З-он пеш, ки мурғи субҳ фарёд кунад,
Мурғи дили ман ҳазор фарёд кашид.

Бечораи Бочро заминларза гирифт²⁸,
Аз ларзаи он дили маро ларза гирифт;
Бо шуълаи шеъри оташин дар ҷонам
Гулхан зада наъши пок месӯзонам.

Эй мрамари гӯри шоиронат ҳама барф,
Эй шишаи яхчоли кабудат ҳама зарф,
Гаҳвораи инқилоб – Маскав, Маскав!
Эй кӯчаю майдону хиёбон ҳама ҳарф!

²⁶ Гиёҳи хӯрданиест сӯзандор.

²⁷ Бигрифта аз шеърҳои Нодири Нодирпур:

«Ман мурғи кӯри чангали шаб будам»

«Чи меғӯед?

Кучо шахдаст ин обе, ки дар ҳар донаи ширини ангур аст?

Кучо шахд аст?

Ин ашк аст, ашки боғбони пири ранҷур аст».

Аз «Шеъри ангур»

²⁸ Сӯғворае ба фалокати шаҳри Боч (Внуј), вилояти

Ахмадободи Ҳиндустон 1.25.2001

Оинаи ҳавзи обу дар атрофаш
Чун лавҳаи зард бедҳои зарфаш,
Оинаи чашмони маро мемонад
Оинаи чашми лавҳааш тиллопӯш.

Ин себ, ки якта-якта меафсонад,
Аз шохи фалак фаришта меафсонад,
На себ, ситораҳои шабро ба замин
Монандаи себи пухта меафсонад.

Эй шаб, шаби маҳтоб, шаби пӯстсафед,
Андоми туро наметавонам начарид,
Чун маскаи тар наметавонам начашид,
Чун шир наметавон туро дам накашид.

Ҳарчанд, ки хонаи падар вайрон аст,
Вайронаи рӯзҳои новайрон аст,
Вайронаи хоҳарону додарҳоям,
Вайронаи кӯдакии беҳамтоям.

Дар Марв, ки Яздигурдро зору забун
Куштанд дар осиеб бо нанги фузун,
Гӯянд, ки осиебҳо гардонанд
Дар балдаи подшаҳкуши Марв ба хун²⁹.

Он роҳ, ки ҳарду чашми ман мепоянд,
Кам мегузаранд аз ону кам меоянд;
Роҳест чунон, ки бо ҳавопаймояш
Дар ду шабу дар ду рӯз мепаймоянд.

Ин чангали абр ҳам пур аз милтику тир,
Оҳӯи пур аз чароҳаташ абри матир,
Тиращ ҳама аз гулӯлаи боронҳо,
Аз чӯяи сурхи барқ хунаш пайдо.

²⁹ Шоҳи бозпасини сосонӣ, ки мавриди истилои араб то ба шаҳри Марв расида, боре ноилоҷ ба осиебе паноҳ бурд, вале шабонгоҳӣ осиеббон кушташ ва либосҳояшро қашида гирифтунд, касадаро лучу урӯн ба об андохт.

Эй себ, барои меваҳоят табрик!
Эй бед, барои сояҳоят табрик!
Эй арраю тешаю табархӯрда чанор,
Сад бор барои захми поят табрик!

Аз оби калону обаки хурди равон
Гулмоҳӣ шикор менамояд Мехрон³⁰,
Аз обаки хурд мекашад моҳии хурд,
Моҳии калон-калонаш – аз оби калон.

Мо шоиракони ширчойӣ будем,
Ноништа ба ширчой мефармудем,
То шеъри сафеди ширчойӣ гӯем,
То рӯзи сафеди ширчойӣ чӯем.

Чун меши замин дар осмон ҳам меш аст,
Чӯпони қазо аз ину он ташвиш аст:
Ҳар шаб чу сафедаи дурӯғи сахарӣ
Дандони сафеди гург ҳам дар пеш аст.

Нохост кашида шуд раги пояш сахт,
Бо пои карахт рост истод дарахт.
Умрест, ки аз замин намечунбад ҳеч,
Истода дарахти рост бо пои карахт.

Шаҳре, ки манам, нам аст аз боронаш,
Мардум ҳама дар ғам аст аз боронаш,
Боми дилам ушна баст аз боронаш,
Девори дилам нишаст аз боронаш.

Печида ба симу симчӯб аст ин шаҳр,
Аз хишту аз оҳан асту зӯб аст ин шаҳр³¹,
Ҷойи гулу гунча нест дар ин чангал,
Баргашта бирав, баҳор, аз ин чангали кал³².

³⁰ Номи писарам.

³¹ Гудохта.

³² Дар бораи Америка.

Бо ранги бунафшу сабзи мушакҳоят,
Ҳамчун хати даст, бо хати рағҳоят,
Устоди қалам, қаламкаши рӯзи азал
Дар коғази пӯстат навиштаст ғазал.

Ин санг агар чу шиша сайқал хӯрдаст,
Пайдост, ки аз таровиши борон аст;
Аз санг агар дастаи гул рӯидаст,
Ин рӯишаш аз навозиши борон аст.

Рағҳои дили маро буридан аз банд,
Сад теғ заданд дар рағу дар пайванд;
Рағҳои буридаи дилам хуншоранд,
Монанди найи буридаи найзоранд³³.

Борон, ки шавад, намешавад пажмурда
Гулҳои либосҳои боронхӯрда;
Борон нашавад агар, агар тар нашавад,
Гулҳои либос ҳам шавад афсурда.

Он гуна нишаста дар барам сояи ман,
Гӯйӣ ту, нишастааст ҳамсояи ман;
Гап мезанам аз ақидаю ғояи хеш
Бо сояи хеш, чун ба ҳамсояи хеш.

Чашмам, ки тар аст, ҳар чи тар метобад,
Заҳми ту тар аст агар, батар метобад,
Дар ин кишвар рӯйи сияҳ дар шабҳо
Чун менигарӣ, сиёҳтар метобад³⁴.

Як шаҳр пур аст аз шакархандаи тар,
Як шаҳр пур аст, гуфтӣ, аз шаҳду шакар;
Аз ҳар даҳани таре шакархандаи тар
Ширинтару хуштар аз шакархоби саҳар.

³³ Бар байти зерини Ҳочӣ Хусайн:

Зи ғами фироқ, Ҳочӣ, ба фиғон чаро нанолам,

Ки чу най зи найситонам ҳама кас бурида бигзашт.

³⁴ Аз Аҳмади Шомлу вом гирифта шуд:

«Инҷо канори мо шаби ҳавл аст,

Рӯйи сиёхро

Созад сиёҳтар.»

Фаввораи ханда мепарад аз лаби ту,
Монанди паранда мепарад аз лаби ту.
Фаввораи хандаи ту ғамҳои маро
Аз реша кашида мепарад аз лаби ту.

Мулке, ки фақат фасли зимистон дорад,
Аз ҳар тарафаш замини урӯн дорад,
Аз шоҳи ҳазор подаи говазнаш
Анбӯҳи дарахту чангалистон дорад.

Дар суффаи хоби оча будам дирӯз,
Бо ҳафт сағерабача будам дирӯз;
Ман аз бари ҳафт бачаи очаи хеш
Гармии пагоҳӣ мерабудам дирӯз.

Шукрона, ки нон нахӯрдам аз пушти қалам,
Ҷуз бод дарав накардам аз кишти қалам;
Ангуштаки кампири Назокат бардошт³⁵
Ин коми маро, на ҷӯби ангушти қалам.

Аз Чин агарат нест касе маҳраи роз,
Ин косаи чиниро ба нохун бинвоз,
Фавран ба ду гӯши хештан мешунавӣ
Аз косаи чинӣ Чинро дар Дарвоз.

Аспи падарамро, ки ғамаш меводам,
Аз обу алаф каме камаш меводам,
Як бораки дигараш агар медидам,
Гулбаргу сатили шабнамаш меводам³⁶.

Пажмурдани гул, ки ташнаи борон аст,
Аз қаҳтию хушксолии найсон аст,
Пажмурдани ман, ки ташнаи ёронам,
Аз қаҳтию хушксолии ёрон аст.

³⁵ Момодояи ман, ёдаш ба хайр.

³⁶ Иқтибос аз Сӯҳробӣ Сипехрист:

«Ба асбон, ба говон алафи сабзи навозиш хоҳам рехт,
Ба модии ташна сатили шабнамро хоҳам овард».

Ин шонасарак шонатароше будаст,
Аз шонатарошиаш маоше будаст,
Аз пӯпаки зарди шонарангаш пайдост,
Чун шонаи шамшодии таҳқоии мост³⁷.

Бо нолаи бод сина мекуфт дарахт,
Аз дасти тараш решаи борон мерехт,
Он гуна, ки дар маросими Ошӯро
Худро занад эронӣ ба занчири азо.

Дар рӯзи хазон, ки чашми тангаш зард аст,
Як мушт гиёҳи сари сангаш зард аст,
Ман тиру камони ҳафтранге дидам
Аз манзараҳо, ки ҳафт рангаш зард аст.

Дар мошини локшӯиям дохтаанд,
Аз фарқи сарам оби хунук рехтаанд,
Хушкондаю рижд дарзмолам карда,
Дар чӯбчаи либосам овехтаанд.

Аз санг баромадаст агар гулбутта,
Борон, ки шавад, намешавад пажмурда;
Гуфтӣ, ки чу гулҳои замин месабзанд
Гулҳои либосҳои боронхӯрда.

Дар ҳавлии ман на чормағз аст, на бед,
Не арари қадбаланд, не дори сафед,
Маъзур, парандагон, ҳазорон маъзур,
Дар шоҳаи панҷаҳои ман биншинед.

То нимаи рӯзҳо чаковак мехонд,
То ними шаби дароз чокак мехонд;
Он чокаку он чаковакамро кӣ шунуд,
Дар кӯдакиам садои тобистон буд.

³⁷ Тасвири худхуд ном паранда, ки муллохудхудкаш низ меноманд.

Аз дашт, ки чир-чири чаковак ояд,
Чун чир-чири чашмаҳои Норақ ояд³⁸;
Лабрез шавад пиёлаи чашмонам,
Аз косаи чашмам оби Моҳақ ояд³⁹.

Ин лаклаки абри дурдаст арвоҳ аст,
Арвоҳи ҳазор чашмае хушк шудааст;
Ин селай зоғи дуд ҳам арвоҳ аст,
Арвоҳи дарахти чангале сӯхтааст.

Ман волаи сӯзани, ки гул медӯзад,
Қурбони гуле, ки Мавчигул медӯзад;
Вақте нигарад ба сӯзани миҷгонаш,
Як сӯзани дигар ба дил медӯзад.

Ин оташи зарди баргресон зард аст,
Ин шишаи айнаки ҳаво пургард аст;
Ман тиру камони ҳафтранге дидам
Дар боғи ҳазон, ки ҳафт рангаш зард аст.

Вайронаи модарам пур аз осор аст,
Осори сағирабониаш бисёр аст;
Анҷоми шикастапораи модари ман
Дар зери нигас, дар тараки девор аст.

Гуфтам, ки агар бо гули хорам банданд,
Бигзор, дусад ҳазор борам банданд;
Ҳарчанд ки вақти гули хорам бастанд,
Дардо, на ба гул, ба симхорам бастанд.

Меҳандаму бо хандаи худ гирёнам,
Мегирияму бо гирияи худ хандонам;
Боронзада офтобро мемонам,
Боронзада офтоби намборонам.

³⁸ Ишора ба шеъри Низом Қосим.

³⁹ Чашмаи деҳаи кӯчидаи Дустмуроди зиндаёд дар гарданаи Ширбӣ.

Аз дастат агар обилаҳо барчастанд,
Бигзор, хубоби обрӯйи дастанд.
Аз обилаҳост обрӯмандии даст,
Бигзор, ки дастат обрӯманд шудааст.

Бармолии роҳҳои хоколуда,
Раҳҳои ту шеъри понависанд ҳама,
Некӯтар аз он, ки менависанд ба даст,
Дар роҳи ту ҷойи пойи ман бисёр аст.

Занҷири дароз мезанад маҷнунбед,
Ҳар лолаи тар синазани ҳунолуд.
Печидани боду навҳаи талху ҷунун,
Пушида ба мотам осмон раҳти кабуд.

Сар то ба қадам дарахт дар хун ғарқ аст,
Бар дӯши дарахт рахт дар хун ғарқ аст;
Чун раҳти тани шаҳид ин раҳти дарахт
Садпораю лахт-лахт дар хун ғарқ аст.

Омад ба чаман шукуфа дар шоха савор,
Гул пой пиёда аз паси турнақатор;
Чархофалаки тиру камон шилшиладор,
Сурхида дараҳти арғувон ҳамчу шиор.

Аз кӯчаи мо, ки бигзарад фасли баҳор,
Аз бӯйи бадаш нафас нагирад зинҳор,
Бо бинии баста бигзарад фасли баҳор,
Аз рӯйи ту ҷаста бигзарад фасли баҳор.

Аз пул гузарам, дари ватан боз шавад,
Ғамҳои диёри ёр оғоз шавад.
Ҳар ҷойи дигар маро аз ин ҷо бехтар,
Ҳар ҷойи дигар агар, ки Дарвоз шавад.

Борони баҳорамон агар рағбор аст,
Борони сиришкамон аз он бисёр аст;
Тобӯти гарони боми каҳгил моро
Бар шонаи хастаи қурумдевор аст.

Як рӯз агар дар таги намборонӣ,
Як рӯзи дигар дар таги ғамборонӣ;
Бар шаҳри ман омадӣ, фаромӯш макун,
Бе чатр маё, маё ту беборонӣ.

Шабкӯраки пашшахори шаббедорам,
Дар болу пари хаёл пар-пар дорам,
Шабкӯраки шеърам, аз ҳавои шаби шеър
Хомӯшаку пашшаи сухан медорам.

Ё дар дами найнавоз ё дар дами бод,
Ё ҳамдами найнавоз ё ҳамдами бод,
Фаввораи изтироб хезад аз най,
Фаввораи савти ноб хезад аз най.

Рӯзе писарам чашмаи сероб кашид,
Бо ранги зулоли обии ноб кашид,
Бар он нигаристаму дилам об кашид,
Аз чашмаи ранг чашми ман об кашид.

Дар хонаи ман маро намепояд кас
(Ман хонаи хешро супурдам ба магас),
Дар ҳасрати рӯйи ман фақат чашмаки дар
Аз пушти дарам намекунад тарки назар.

Товӯсу тазарви ҳарду абрӯт парид,
Оҳӯи бухории ду чашми ту рамид;
Дар чангали нозу шиваи чашмонат
Сағҳои шикории нигоҳи кӣ давид?

Дидам ба ду чашм аз назарбандии ях
Гулдӯзии чевари самарқандии ях;
Ман кӯдаки барфии зимистон будам,
Дар дастаки ман – хурӯсаки қандии ях.

Ҳар кӯза, ки аз хоки лаби Ҳелок аст,
Ҳамҳоки ман асту ҳамчу коғаз пок аст.
Аз кӯзаи пушти ман мапурсед маро,
Ҳоке, ки ба сар задам ман, аз он хок аст.

На боғи падар монду на он беди қатор,
Аз беди қатор монда калбеди қатор.
Он беди қатор чӯби гаҳвора нашуд,
Ё чӯби аловӣ шуд ва ё чӯби мазор.

То хонаи ман масофаи бисёр аст,
Расмам ба ду чашми чор дар девор аст.
Аз рӯи ман оинаи ман сер нашуд,
Оинаи ман мунтазири дидор аст.

Дар хонаи ман доруи хобам монда,
Як пар қалами пари уқобам монда;
Ман болини ҳамсарӣ надидам умре,
Дар болини ман чилди китобам монда.

Дар пушти ман авлиё набуд, пир набуд,
Девори Хитойу кӯҳи Помир набуд.
Дар пушти сарам латтамазорон буданд
Бо латтаи пора-пораи сурху кабуд.

Ҳар чо, ки намеравам, дилам волаи туст,
Дар боми дилам шукуфтани лолаи туст,
Қишлоқаки ман, пушти маро кас нагирифт,
Дар пушти сарам чанори садсолаи туст.

Ҳамхандаи ман гули сияҳгӯши ту буд,
Ҳамгиряи ман чашмаи хаспӯши ту буд.
Эй гумшуда қишлоқаки тиллоии ман,
Дорӯи ман оби шӯраки чӯши ту буд.

Қишлоқаки кӯдакӣ, хасу хори ту бас,
Як лаҳза маро такя ба девори ту бас;
Дар маҳфили маҳтобии чирчираку ман
Чак-чак задани барги сафедори ту бас.

Сурхида замини лолагӣ дар таби сурх,
Барги гули лолааш мисоли лаби сурх;
Аз сурхии лолазор шабнам сурх аст,
Гуфтӣ ту, шаби гузаштааш буд шаби сурх.

Қишлоқаки кӯдакии сахроии ман,
Роҳи ту Раҳи Бирешими лоии ман;
Дар кундаи ҳар дарахти ту пинҳон аст
Як кӯзача кӯдакии тиллоии ман.

Дарвозатароши шаҳри бедарвоза
Дар хотираҳо бимонд беандоза,
Чун сурати барқаде тасаввур гардад
Истода ба чорчӯби ҳар дарвоза.

Вакте ки шамол медамад дар найи хушк,
Савти найи хушк мешавад чун майи хушк,
Мастона, ки чарх мезанад мачнунбед,
Мерақсӣ ту ҳам ба рақси дарвешии бед.

Аз ёд мабар, ки боғбон бо табару
Бо тешаю арра кор дорад бо ту,
Пеш аз ҳама, эй дарахт, чӯбӣ, чӯбӣ,
На току на олӯча, на олӯболӯ.

Аз барги хазон тамоми дунё зард аст,
Ҳар барг чу коғази «Авасто» зард аст;
Бар ҳар тарафе боди хазон шеърашро
Дар зарвараки дарахт иншо кардаст.

Ҳарчанд ки пеш-пеш рафтаи умре,
Ҳатто қадаме пеш нарафтаи умре;
Ҳарчанд қадам задам, фуру рафтаи ман,
Зеро ки ман аз хеш нарафтаи умре.

Бо шохи дарахтони ту ҳампайвандам,
Ҳарчанд ки ман меваи ғам мебандам,
Печида ба решаи дарахтонат низ
Қишлоқаки кӯдакӣ, рағу пайвандам.

Фикрона ба ҳар паранда ҳампарвозам,
Аз кӯдакӣ баччаи кабӯтарбозам;
Дар боми дилам кабӯтарон мерезанд,
Аз боми дилам кабӯтарон мехезанд.

Гуфтам ба ту соли 2000-ум 2000
Табрик, на кам аз ин, на аз ин бисёр,
Аз гуфтаи порина, ки як сол гузашт,
Табрик, бародар, 2000-у 1 бор!⁴⁰

Як духтари қадбаланд шуд духтари ман,
Шахдухтари дилписанд шуд духтари ман;
Оинаи қаднамо харидан лозим,
Лоик ба қади расо харидан лозим.

Парҳои пароканда ба ҳар бому даре
Бишкаста ба зери пойи ҳар раҳгузаре;
Бингар, чи қадар харобкорӣ кардаст
Сайёд ба як парандаи мушти паре.

Ҳар ҷо, ки навиштаи қаламҳои ман аст,
Тавъам ба навиштаи қадамҳои ман аст;
Дар коғаз агар ки менавиштам ба қалам,
Аз кӯча ба кӯча менавиштам ба қадам.

Аз панҷаи пой то сараш раҳти сиёҳ,
Аз панҷаи пой то сараш баҳти сиёҳ;
Аз баҳти сиёҳаш андар ин раҳти сиёҳ
Моҳест, ки аз фалак биафтада ба чоҳ⁴¹.

Дарё ба тамоми осмон яксон аст,
Он Кӯчаи Қаҳқашонаш аз марҷон аст;
Моҳи фалакаш, ки менамояд, моҳист,
Кайҳони пур аз ситораи дарёист⁴².

Дар маҷлиси шоирон падарсолоре
Бо банда нишаста буд дар толоре,
Барҷои нишастааш, ки акнун холист,
Ман ҳам шуда бўса мезанам ҳар боре.⁴³

⁴⁰ Барои Бӯрӣ.

⁴¹ Дар нисбати занони чодарпӯши эронӣ.

⁴² Медуза.

⁴³ Ишора ба Нодири Нодирпур.

Дар рӯи чаҳон пиёда аст аз ҳама чиз,
Бечора, фақат пиёда мегардад низ;
Доруст, ба чашми дардмандам доруст
Хоки кафи пойи Хоксории азиз⁴⁴.

Чангал ҳама айни дангали чӯпон аст,
Бе баргу карахту лухт – чӯбистон аст;
Бар шонаи хастаи зимистон ин чӯб
Тобӯти гарони фасли тобистон аст.

Рухсори тару лаби тару шонаи тар,
Сар то кадамаш ҳазор афсонаи тар;
Яъне, ки ту гуфтӣ, аз тарӣ мехоҳад
Андоми тараш чакид аз синаи тар.

Дар току равоқи хонаам «Шаҳнома»-ст,
Дар току равоқи синаам «Шаҳнома»-ст,
Савганд ба «Шаҳнома»-и Фирдавсӣ хӯрам,
«Қуръон»-и паямбаронаам «Шаҳнома»-ст.

Бонур бувад, ҳар он ки бо Нур бувад,
Бенур бувад, ҳар он ки бе Нур бувад;
Бенур, ки хӯша-хӯша мегирям ман,
Сар то кадамам дарахти ангур бувад⁴⁵.

Девору дари ватан шикастем, дарег!
Аз серӣ гурусна ҳам нишастем, дарег!
Майдон ҳама аз ғариби майдон пур шуд,
Дар гардани доҳӣ сим бастем, дарег!⁴⁶

Кайҳост, ки дудмони ман дуд шудааст,
Дар авчи ҳаво чу дуд нобуд шудааст;
Аз хонаи дудмони ман дуда намонд,
Фарёд, ки вақти банда ҳам буд шудааст.

⁴⁴ Ба шоири пиёдагарди кӯчаҳои шаҳри Душанбе Абдулло Дӯст (Хоксорӣ).

⁴⁵ Барои Нур Табар.

⁴⁶ Гуруснанишиниҳо тазохуроти барҳадар шикастани ҳайкали Ленин дар Душанбе дар назар дошта шудааст.

Аз барги хазон, ки зарварақ мешумарад,
Бе саҳву хато варақ-варақ мешумарад;
Пул метакад аз дарахтҳо боди хазон,
Пул метакаду шарақ-шарақ мешумарад.

Садсола чанорро буриданд аз бех,
Аз зери заминаш бикашиданд чу мех;
Зоғон ба ҳаво чанорро мечӯянд
Пеш аз шаби хоби хеш чун шохи баланд.

Шаҳрест маро, чаҳор фаслаш зард аст,
Шаҳре, ки чаҳор фасли зардаш гард аст,
Шаҳре, ки чаҳор фасли гардаш дард аст,
Шаҳре, ки чаҳор фасли дардаш сард аст.⁴⁷

Он меҳи ситораҳо, ки дар офоқанд,
Монанди хати меҳии мо дар тоқанд,
Бар меҳи ситораҳо агар менигаранд,
Мардум ба хати меҳии мо муштоқанд.⁴⁸

Аз савти хуши булӯрии овозат,
Аз нағмаи чинивории овозат
Дар қолаби зинда месарояд ҷонаш,
Дар қолаби мурда медарояд ҷонаш.

Аз савти хуши булӯрии овозат,
Аз сурати чинивории пардозат
Ҷангида намешавад ба ту, мешиканад
Сад ҷоми булӯрии танинандозат.

Он тири ҳавоие, ки яккаш мерехт,
Он тир на аз камони Ораш мерехт,⁴⁹
Аз шаттаи гови мурдаи абри матир
Аз чашми ҳаво алову оташ мерехт.

⁴⁷ Дар бораи Америка.

⁴⁸ Ба хотираи Нодири Нодирпур, ёдаш ба хайр бод.

⁴⁹ Ораши камонгири дostonӣ.

Аз он шуд ном Орашро камонгир,
Ки аз Омӯл ба Марв андохт ӯ тир.

Ин коғази барфи мо саропо холист,
Яъне, ки дар он хати пайи гурге нест,
Сағҳо ҳама мечаканд аммо бе ист,
Ҳарчанд саге ҳам аз пайи гурге нест.

Гарм аст ситораи шаби пӯстсиёҳ,
Хушманзара маҳтобшаби пӯстсафед.
Ман шоири сояравшани маҳтобам,
Ҳампӯсти сояравшани сояи бед.

Гардун ҳама чатри абри гардон дорад,
Мардум ҳама чатри барфу борон дорад;
Ҳар бому даре, ки менамояд, ба сараш
Аз дуд каманди зулфи печон дорад.

Аз оташи лола ҳар кӣ гулдаста набаст,
Омад ачабаш, чаро намесӯзад даст?
Аз оташи лола чашми кас дуд нахӯрд,
Ин оташи лола оташи бедуд аст.

Дар оташи лола дашту сахро чӯш аст,
Аз оташи лола чашмам оташнӯш аст;
То оташи лола мезанад шуъла, чи хуш,
Ҳар оташи дигаре агар хомӯш аст.

Қишлоқаки ман бӯйи чалотӣ дорад,
Ширинии ширинии тӯтӣ дорад;
Аз чӯби дарахти бед дар ҳар хона
Гаҳвораи сабзи малакутӣ дорад.

Ангури сиришкам аз гиристан пухтаст,
Сад хӯша дар ин чашми тари ман пухтаст;⁵⁰
Ин лаҳза кучост, 3-ашки ангурии ман
Ширинии ангурӣ пазад модари ман.

Ман хотираҳои куҳнаамро аз сар
Монанди либоси куҳнае карда бадар,
Покиза дар оби чашмҳоям шуста,
Дар тори хаёл мекашам тозаю тар.

⁵⁰ Ангуре, ки ба ангушт монанд аст.

Аз чангали хурраме, ки дар оташ сӯхт,
Истода чу искилетҳо чангали лухт,
Осуғдаи дудхӯрдаи дудолуд,
Чун менигарӣ ту, меҳурад чашмат дуд.

Хишт аст рубоӣ, қолабаш яклухт аст,
Хишти суханони пухтаю нопухта-ст,
Гар хомӣ ту, хишти суханат ҳам ҳом аст,
Гар пухтай, хишти суханат ҳам пухта-ст.

Дар боғи парандаҳо хазон омада буд
Аз тиру камони беамон омада буд,
Дар боғи парандаҳо хазонрезии пар
Аз тундари тири парфишон омада буд.⁵¹

Себаргаю гул дамида аз сангу сафол,
Дар бом хурӯси лола меқӯбад бол,
Ин барраи сабзаи таракро, ки тар аст,
Мелесаду хушк мекунад меши шамол.

Бо сангу сафолу хишти ту будам ман,
Ҳамкосаи косапушти ту будам ман,
Қишлоқаки найсавориам, Сӯфиён,⁵²
Дар найдараи бихишти ту будам ман.

Шеърӯ ману шаббодаи Варзоби ту,
Гӯгирди ман аст кирми шабтоби ту;
Шабҳои ҷануб, чашми ман сер нашуд
Аз нони самарқандии маҳтоби ту.

Ёдовари оши модарам гашниши ту,
Ёдовари чойи модарам кишмиши ту;
Қишлоқаки ман, шири малак меҳӯрдам
Дар косаи чинии гули ғармаши ту.

⁵¹ Аз шеървораи зайл вом гирифта шуд:
Дар боғи парандаҳо хазон омада буд,
Бо тиру камон омада буд.
(Умрони Солеҳӣ, маҷмӯаи «Гиря дар об»).

⁵² Номи зодгоҳам.

Чатре ба сараш набуд аз бориши тир,
Садпора пароканда шуд аз таркиши тир;
Аз ӯ, ки дар ин ҷаҳон дигар пой намонд,
Ғайр аз «Раҳи нотамом»⁵³ бар ҷой намонд.

Ҳар чизи бачоие маро буд дуруст,
Дар рахнаи девори ту мекардам руст;
Қишлоқаки кӯдакӣ, зару зевари ман
Зардии дулонаҳои тиллоии туст.

Вакте ки дар об менамояд маҳтоб,
Тезина машӯед, машӯед дар об,
Маҳтоб дар об захм мебардорад, –
Меғуфт дар ин бора Сипехрӣ Сухроб.⁵⁴

Асло ба умеди кас набудам, асло!
Танҳо ба умеди хеш будам, танҳо!
Фардо нигарӣ, ба дӯши худ хоҳам бурд
Ҳатто ба мазори хеш тобӯтамро.

Аз пашшаи пушти шишаю виз-визи он
Рафтам ба ҳаёли рафтани Сӯфиён,
Он гуна, ки пушти шишаи чархи кабуд
Чун виз-визи пашшаи ҳавопаймо буд.

Чун чашмаи об чашми тар дорам ман,
Аз чашми тари хеш матар дорам ман;
Шеъре, ки ба рӯйи дафтараи мебинам,
Чашмам, ки тар аст, ман тараш мебинам.

Чун нусхаи ҳарду панҷаи дастонат,
Мавзун чу панҷ сатри ангуштонат
Бигзор, ки панҷбайта гӯяд шоир,
Такбайту дубайтаро гузорад охир.

⁵³ Унвони китоби шеърҳои Ҳабиб Юсуфӣ.

⁵⁴ Ишора ба гуфтори зерини шоир Сухробӣ Сипехрист:
Модарам чоқуро дар ҳавз намешуст, –
Моҳ захмӣ мешуд.

Ҳуббулватани шамолҳо – Файзобод,
Ҳуббулватани кулолҳо – Файзобод;
Дар ҳар қадаме ғизолчашме дидем,
Ҳуббулватани ғизолҳо – Файзобод.

Чашмони ману туро салом аст ханӯз,
Дар чашми ту ҳарфи нотамом аст ханӯз.
Ман бо ту шароби ноб менӯшидам,
Ранги лаби ту дар лаби чом аст ханӯз.

Дар синаи санг чак-чаки қатра нишаст
Чун мех, ки мезанӣ ба девор ба даст.
Ё синаи санги саҳт беҳад нарм аст,
Ё қатраи оби нарм беҳад саҳт аст.

Олучаи латгадор буд модари ман,
Қишлоқии хоксор буд модари ман,
Яъне, ки бузургвор буд модари ман,
Дар зиндагиаш мазор буд модари ман.

Дар пуштазамин гули сияхгӯш дамид,
Монанди арӯсаки сияхпӯш дамид,
Аз хуни гулӯгаҳи Сиёвӯш дамид,
Тоҷи сару лоиқи баногӯш дамид.

Дар шоҳаи зиндагонӣ шабҳои мадид
Чун мурғи ҳақам касе на диду на шунид,
Ҳақ-ҳақ задаму чакид хунам аз ҳалқ,
Ҳамсоияи хоби ман вале хоб кашид.

Чашми ту кабуду оби дарёст кабуд,
Чашми ту кабуду осмонхост кабуд,
Бо чашми кабуд, хоҳари дарёй,
Ҳамшираи осмони беҳамтоӣ.

Дар сина маро дилест бисёр тунук,
Яъне, ки сарам кал асту табъам нозук,
То дам накашам як истакон оби хунук,
Мушкил бувадам таҳаммули одами пук.

Аз рӯйи ту шири хоса мекӯшидам
Он шир, ки коса-коса менӯшидам,
Аз чоми лабу пиёлаи чашмонат
Ман бо ту шароби бўса менӯшидам.

Фасли таби сурху зарди боронхӯрда,
Ояд ба сарам, ки шоире фармуда:
Бар дӯши дарахт чомаи сабзи баҳор
Дар хуни хазон шудаст хунолуда.

Дарё ҳама чашм аст, вале нобино,
Дарё ҳама гӯш аст, вале ношунаво,
Гавҳар бирабуданд аз чашмонаш,
Пур карда хазаф гӯши садафҳояшро.

Ин чо кӣ задаст бар замин чӯби алам?
Ин ишками хок аз чи кардаст варам?
Ин хоки шикамбузург одам хӯрдаст,
Одам хӯрдасту ишкामаш дам хӯрдаст.

Умрест гули ошиқи печони туам,
Умрест гули ошиқи печони манӣ,
Мову ту ҳазор печ печида ба ҳам,
Печида ба ҳам ману ту сар то ба қадам.

Ман одами сояшин набудам умре,
Дар сояи ону ин набудам умре,
Чатре ба сарам набуд аз сояи кас,
Ин чатри кабуди осмон буду бас.

То дафтари коғазе намудам иншо,
Собун гирифта шустаам дастамро;
Ношуста қаламро нагирифтам бар даст,
Бо дасти нашуста нанавиштам, ки бад аст.

Олучаи наврасида чун катраи хун
Аз бинии тези шоха омад берун,
Ёдовари чанги кӯдакиҳои ман аст
Ин бинии шохаю дар он ғӯраи хун.

Дар қуллаи синаам касе истодаст
Монанди бародари калонии ман аст,
К-аз қуллаи пуштаҳо гуселонда маро,
То роҳи калон аз паси ман менигарист.

Ин ишқ гули ошиқи печон будаст,
Пайтобаи почай дарахтон будаст;
Дар почайки пайтоба қачӣ маълум нест,
Зиштии ту низ нонамоён будаст.

Чашме, ки ба ранги ҳавзи обест кабуд,
Он ҳавзи кабуд чашми обист кабуд.
Ҳавзе, ки ба ранги чашми обист кабуд,
Он чашми кабуд ҳавзи обест кабуд.

Дар роҳи ту себаргаю қоқу бошам,
Дар болину бистарат пари қу бошам;
Дар хӯшаи зулфу хӯшаи абрӯят
Бигзор, ки хӯсаю қарашку бошам.

Гахвораи сабзи шеър Эрон будаст,
Чону чигари фалсафа Гирмон будаст.
То сарҳади Рум Раҳи Бирешим аз Чин,
Чойи дигар аз ҳикмати Юнон будаст.

Дар гардани ғафси ҳабаше хурчинлаб
Як дасти сафед дидам аз мардуми Ғарб,
Чун дасти сафеди субҳ дар гардани шаб;
Ларзидаму ханда кардам аз хашму ғазаб.

Меноламу бо забон наменолам ман,
Ҳаргиз ба лабу даҳон наменолам ман,
Сар то ба қадам дарун-дарун менолам,
Чуз бо рағу устухон наменолам ман.

Умрест, ки дар рӯйи замин аз тарсам
Чун дар пули ларзон задаам попархам,
Зеро ки замин, умри дарозест, ки нест
Дар зери ду поям устувору маҳкам.

Вақте ки чу шиша оби дарё соф аст,
Дарё ба мисоли рӯдаи шаффоф аст,
Дар рӯдаи оби соф метобад санг,
Санги таги об лукмае дар ноф аст.

Он чиз, ки дасту пой мо мебинад,
Чашмони ману ту аз кучо мебинад?
Санги таги обро намебинад чашм,
Санги таги обро ду по мебинад.

Ман бо ду ҳазор бӯса дар бозӯят
Аз бӯсаи ноб бастаам бозӯбанд,
Ман бо ду ҳазор бӯса дар бозӯят
Беҳ аз зари ноб бастаам бозӯбанд.

Буррандаю дӯзандаи рахти шабу рӯз
Аз шаб, ки лабе бурид, дӯзад дар рӯз,
Аз рӯз лабе бурид, дар шаб дӯзад;
Гоҳе ҳама шаб дарозу гоҳе ҳама рӯз.

Дар пайраҳае шабона мегаштам гирд,
Ман дар шаби тор шеър мекардам вирд;
То дафтари коғази маро хонда шавад,
Як кирмаки шабчароғ мезад гӯгирд.

Вақте ки чаковак аз ҳаво меояд,
Бигзор, ба рӯйи чашми ман фармояд,
Дар байзаи чашми ман, ки чун байзаи ўст,
Биншинаду чӯчаи чаковак зояд.

Ин ҳарфи маро ба мурдашӯён гӯед
Он рӯз, ки мурдаи маро мешӯед,
Бо шеър, ки оби ноб дорад, шӯед,
3-оби дари хона оби беҳтар чӯед.

Қассоби фалак, ханчари барқаш дар мушт,
Дар чашни малак рамаи абрашро кушт,
Аз бому дарам бирехт сад новардон
Дар рӯйи замин хуни сафеди борон.

Дар лавҳаю чорчӯбаҳо бисёр аст
Расми ману акси ман, ки нотақрор аст,
Аз сурати охиринаи худ мабхӯтам
Дар лавҳаю чорчӯбаи тобӯтам.

Дар қаҳтии Миср ғела буд, ғалла набуд,
Дар саҳтии Миср ғела буд, ғалла набуд;
Ҳарчанд, ки санги осие чарх нагашт,
Бечораи ғалла орд шуд, ғела гузашт.

Аз қаҳтии ину он наметарсам ман,
Аз қаҳтии обу нон наметарсам ман,
Аз қаҳтии ёри маҳчабин метарсам,
Аз қаҳтии ишқи нозанин метарсам.

Дар ҳукми чанори ҷангалу бешаи ман
Рӯида чанори фикру андешаи ман,
Чашмони ман ошёнӣ гунчишконаш
Дар шоҳаи ин чанори берешаи ман.

Дар вақти чанозаи шаби тор хурӯс
Се мартаба кудқудӯс зад дар дами рӯз,
Хуршед чанозахон, ки буд, дер намонд,
Бо мурғи саҳар чанозаи шабро хонд.

Якпоя дарахт – шоири поябаланд,
Баргаш ҳама барги сабзи дафтарҳоянд;
Бишмурда касе наметавонад, алҳақ,
Девони дарахти сабз аз чанд варақ.

Зайле, ки гирифта обро дар андом,
Девор кашида мебарорад то бом,
Ман дар баданам нами зимистониро
Чун одами намкаше кашидам аз по.

Ин хоки сафеди мо сиёҳак дорад,
Элок дудасти хок элак дорад;
Дар хирмани мо ачинабодакҳояш
Дар тӯдаи коҳ пуштағелақ дорад.

Дарё на фақат чу осмон миноист,
Сар то ба сараш ситораҳо дарёист;
Дарё чу шаби ситоразор аст мудом,
Бисёр ситорамоҳиаш тиллоист.

Дар афти ту хашми гургро мебинам,
Дар чашми ту чашми гургро мебинам,
Дар пашми сарат, ки зарду бӯраш кардӣ,
Ман пӯсту пашми гургро мебинам.

Ин вожаи ишқ ҳарфи якдона шудааст,
Чун вожаи чонӣ ҳарфи чонона шудааст;
Ин санги намак, ки бо забонаш суданд,
Шаффоф ба ранги обу оина шудааст.

Аз дидани қомати сафедори баланд
Ояд ба хаёлам фалаху дори баланд,
Он дор, ки бо баландии Восеъ буд –
Ҳамқомату ҳамқади сафедори баланд.

Ноништаи ман тарошаки деги ту буд
Гармобаи хушки ман таги реги ту буд,
Қишлоқаи ман, хатат нависам ҳама умр,
Устои хатам муаллими Беги ту буд.

Коғаз чу сапедаи саҳаргоҳии шеър,
Андешаи ман пур аз нахи шоҳии шеър,
Аз чӯйи калима мекашам моҳии шеър,
Дар шасти қалам задаст гулмоҳии шеър.

Лабрез шуд аз фишори хун косаи сар,
Лабрез шуд аз фишори ғам косаи сабр;
Ҳам косаи чашми тар маро лабрез аст,
Лабрез нашуд, нашуд вале косаи даст.

Дар мавсими замбурӯғ дар ҷангалҳо
Тандур зада, замбурӯғ рӯяд ҳама чо,
Дар ҷангали шаҳри мо вале ҳеҷ наруст
Дар мавсими замбурӯғ чуз чатри сиёҳ.

Оинаи баркаде, ки саршори ту буд,
Саршори лабу даҳону рухсори ту буд,
Бишкастамаш аз ҳасад, ки аз шишаи тан
Оинаи саршори ту ман бошам, ман.

Он кӯҳ, ки менамояд, андӯҳи ман аст,
Он абри ҳаво хаёли анбӯҳи ман аст
(Борони сиришк мебарад бар Ватанам),
Он бод, ки мевазад бар он, оҳи ман аст.

Қишлоқаки ман, ки лангараш мор бувад,
Чун лангари баста дар сафедор бувад;
Дар авчи ҳаво сари сафедоронаш
Аз лангари мор баста чун дор бувад.

Дар кӯчаи хокие равонам ҳама шаб,
Дар тути қатори Сӯфиёнам ҳама шаб;
Дар ҳавлии кӯдакиам аз донаи ашк
Ман донаи тут метаконам ҳама шаб.

Ку айни чавонию кучо мактаби мо?
Он ҳамсабақони ҳамчу лухтакча кучо?
Ку ишқи наву рашки наву ашки нав,
Гулҳои миёни вараки дафтарҳо?

То ин ки дарахт рост истад барпо,
Қадри тағи пояш аз замин гирад чо,
Моро ду қадам замин насиб аст, вале
Вақте ки дигар рост намеистем мо.

Умрест, ки ҳаст чашми ман абролуд,
Борони сиришки ман даме канда нашуд;
Аз тарки Ватан, ки даҳ сари сол гузашт,
Даҳ сол ҳавои чашми ман соф набуд.

Чашми ту – дари кушодае сӯи само,
Гӯши ту – дари кушодае сӯи самоъ;
Умри ту – дари кушода бар боди фано,
Гӯри ту – дари кушода бар хоки сиёҳ.

Вақте ки Масеҳ дар чалипо будаст,
Пайгамбари меҳкӯби дунё будаст,
Мардум ҳама лошахори ҳангомаи муфт,
Мардум ҳама каргаси тамошо будаст.

Сар то ба қадам чу арғувон дар хунам,
Аз зиндашаҳидони кафангулгунам;
Рағҳои маро чу ҳамрағам кас набурид,
Кас хуни маро нарехт чун ҳамхунам.

Дар чашми кабудӣ чашмаҳо айнаки ях,
Дар тахтаи пушти хонаҳо печакӣ ях;
Дар шишаи чорчӯбаҳо чечакӣ ях,
Аз гӯшаи боми чашми ман чак-чаки ях.

Гӯянд, ки шеър моёи дарду ғам аст,
Шоир нашавад, ҳар он касе беалам аст,
Ҳар катраи вожае, ки дар дафтари мост,
Чун хуни чакида аз димоғи қалам аст.

Дар ҳеч нишаст кас ба ҷоят нанишаст,
Ҷуз ҷойи ту нест холӣ дар ҳеч нишаст,
Монандаи ҷойи холии дандоне,
К-он бемахал аз даҳони мо афтодаст.

Ту Рустаму додарони ман Сухробанд⁵⁵
Дар тахтаи пушти пуштаҳоят хобанд,
Қишлоқаки кӯдакӣ пур аз куштаи ту,
Дар тахтаи пушти ман бувад пуштаи ту.

Дар давраи навҷавониам монда касе,
Дур аз нафасаш намекашидам нафасе.
Вопас, ки ба сӯйи навҷавонӣ нигарам,
Дар ҷойи ҳамон каси ман истода ҳасе.

⁵⁵ Рустами дoston часади Сухробро аз дилсӯзии бениҳоят муддатҳо бар дӯш мегардонад, ки шояд ба марҳамати худо зинда шавад. (Аз ривоят)

Ку он, ки ҳисоби баргҳоро донад,
Ку он, ки китоби баргҳоро хонад,
Чун бод шарақ-шарақ-шарақ гардонад,
Чун бод варақ-варақ-варақ гардонад.

Аз дасти шамол бӯйи гул меояд,
Бӯйи гули хори Сари Пул⁵⁶ меояд,
Яъне, ки ба пул гузашта аз об шамол,
Гул чида шамол омадаст аз сари ёл.

То дар дами назъ бишканад тобу табам,
Обе, ки ба пахта мечаконӣ ба лабам,
Он об зи кӯзаи Зураффо бошад,
Эй хоҳарам, ин васияти мо бошад.

Он рӯз, ки мо ҳанӯз кӯдак будем,
Хонандаи мактаби сафедак будем,
Як тахтаи синф буд он рӯз сиёҳ,
Имрӯз сиёҳ менамояд ҳама чо.

Дар зери сафедор бувад хоки падар,
Дар зери дарахти тут хоки модар;
Саддаста гирифтаанд азизони маро
Бо решаи хештан дарахтон дар бар.

Аз оби сухан, ки меравад шаршарадор,
Аз чӯйи сухан, ки об дорад бисёр,
Бо шасти фаросату ба як риштаи зеҳн
Гулмоҳии шеър метавон кард шикор.

Озори қаламкашӣ кашидам ҳар дам,
Аз касби қалам дилам пур аз дарду алам,
Як лаҳза намонд аз қалам даст кашам,
То чони маро кашид аз нӯги қалам.

Ман тираки ростам, сафедорам ман,
Ёдовари чӯбу расани дорам ман.
Дар ман бинигар, ки ток овезон аст,
Ўро чи қадар баланд медорам ман.

⁵⁶ Сари Пули ноҳияи Фарм, кишлоки дӯстам Сайфулло Сагторов.

Аз ҳамқаламони худ кашидам озор,
Озори қалам дили маро дод фишор,
Ҳар катраи хуни ман, ки буд донаи нор,
Дар сина дилам кафид монанди анор.

Устуни дарахти тиракат тири ту буд,
Дорӯи шукуфа шири анчири ту буд,
Қишлоқаки кӯдакии қишлоқии ман,
Лукмони ҳақим пиру кампири ту буд.

Ман дар дили ҳаммакон намеғунчидам,
Дар маҳфили ҳамзамон намеғунчидам,
Селоби баҳору оби дарё будам,
Дар истакани замон намеғунчидам.

Он кӯчаи Қаҳқашон, ки роҳи малак аст,
Он роҳи сафед аз само то самак аст;
Не кӯчаи Қаҳқашону не роҳи малак,
Дарёи сафеди шири гови фалак аст.

Аз синаи ман намеравад тобу табат,
Дарди дилам устухонӣ шуд дар талабат,
Холист ба рӯйи дида ҷойи қадамат,
Холист ханӯз дар лабам ҷойи лабат.

Мӯйе, ки сафед бар сару рӯйи ман аст,
Ин барфи баланди чиллаи мӯйи ман аст;
Месулфаму нӯла мекашад гурги ачал,
Дар барфи баланди мӯи ман бӯйи ман аст.

Дар лаб-лаби ҷӯй бедаи Мачнун беҳтар,
Дар гулдара арғувони пурхун беҳтар;
Ин кӯчаи қаҳқашонии хокии мо
Аз кӯчаи Қаҳқашони гардун беҳтар.

Дар авчи ҳаво чаковак овезон аст,
Дар тори садо чаковак овезон аст;
Дар тори садои нозукаш аз гардан
Дар гӯши шумо чаковак овезон аст.

Ин говаки мо, ки говаки ширдеҳ аст,
Аз гови замини гови гардун беҳ аст;
Дар даст ҳамели pistaи хандонам
Арзандатар аз ҳамели ҳар тасбеҳ аст.

Ку рӯзи дубора дидани маъвоям,
Бикшудани кулфи хонаи танҳоям,
Рӯзе, ки ба дастмолакам тоза қунам
Чун айнаки чашм шишаи дарҳоям?

Се ҷойи муқаддас аст дар кишвари Фурс –
Аввал сари хоки шоири Машҳади Тӯс,⁵⁷
Дуввум ба ҷануб меравӣ – қабри Курӯш,⁵⁸
Севвум ба шимол меравӣ – ҷангали Йӯш.⁵⁹

Бегона гирист аз алам, хеш гирист,
Бегонаву хеш бо дили реш гирист;
Дар марги бародарам шабу шому сахар
Аз абри баҳор модарам беш гирист.

Ин кӯри раҳе, ки сари боло дорад,
Ҷойи ду басар ду гӯши бино дорад,
Вақте ки туро мешунавад, мебинад,
Бо гӯш ба ҳар тараф тамошо дорад.

Дар чашмаи оби соф, дар чашмаи ноб
Чун китфи бараҳна менамояд маҳтоб,
Ин китфи бараҳнаро, ки ман мебинам
Дар чашмаи об, дидаам дар шаби хоб.

Сарҳавз фурӯ нишаста чун дидаи пуч,
Дар тахтаи пушти бораҳо ҷангали луч
Мӯест, ки бар тани замин рост шудааст,
Ин мӯи дамида рост нохост шудааст.

⁵⁷ Манзур Фирдавсӣ.

⁵⁸ Курӯши Кабир.

⁵⁹ Зодбуми Нимо Йӯшич, саромади шеъри нави форсӣ.

Чун коргари сиёҳкоре кораш,
Монандаи рангуборчӣ рафтораш,
Ҳаргиз қаламам сиёҳкорӣ накунад,
Ҳарчанд ки аз сиёҳӣ аст осораш.

Фарёд задам номи туро дар чарҳо:
Райхо! Райхо!.. Апаи чонам Райхо!
Фарёд задӣ аз тани чар.. Ҳо!.. Ҳо!.. Ҳо!..
Овози туро шунидам аз он дунё.

Шохи қаламам чу шохи гулбун сабз аст,
Тарзи ҳаракоти қаламам чун набз аст;
Мавзун гоҳе хаташ, гоҳе номавзун,
Яъне, қаламам ба дасти ман ҳамнабз аст.

Бо хирмани мӯйи зарди тиллоии хеш,
Бо хирмани мӯйи зарди ҳиноии хеш
Ин рӯзи фарангии зарафшонии ман
Аз ғайри шаби сияҳ намезояд беш.

Эй шаршарамӯй, беда маҷнуни манӣ,
Сар то қадам арғувони гулгуни манӣ;
Аз ҷӯй ба ҷӯ шиноварӣ дар хунам,
Гулмоҳии ҷӯя-ҷӯяи хуни манӣ.

Ку кӯдакии ману кучо он ҳама сол?
Ку хонаи модару шабу хобу хаёл?
Ман бе ҷури бол мепаридам шабҳо,
Ку он ба ҳаво париданам бе ҷури бол?

Шаҳрест маро, имораташ аз бетон,
Анбӯҳи дарахту чангалаш аз оҳан;
Дар ҷойи парандааш – ҳавопаймое,
Боди сари субҳу шомаш – охи дили ман.

Ман одами гапхунук набудам ҳаргиз,
Дар баҳши қалам тунук набудам ҳаргиз,
Ҳарчанд навиштаам асарҳои тунук,
Ҳаргиз нанавиштаам асарҳои хунук.

Мӯйи ту ба қомати баландат чорист,
Зулфи ту ба рӯйи дилписандат чорист,
Пероҳани мавҷи обат аз атласи ноб
То хам-хами соқи арчмандат чорист.

Пешонии шаб сафед шуд ҳамчу варақ,
Шабнам ба замин рехт – замин кард арақ;
Чун байза сапеда бар сари санги уфуқ
Афтоду шикасту рехт, зардӣ-ш – шафак.

Дар маҷмуаи шеъри баланди чангал
Аз сарву санавбар аст ҳар сатри ғазал,
Қоғаз – ҳама барги махмалин, мазмунаш –
Дар кундаи сад дарахт кандӯи асал.

Чандест, ки метапад дилам ноҳамвор
(Ҳарчанд, ки аз сакта раҳидам як бор),
Аз банди дилам гурум-гурум мешунавам
Чун мушт, ки мезанад касе бар девор.

Ҳар субҳи сахар чу модарам мегириям,
Дар марги чаҳор додарам мегириям;
Ҳарчанд, ки мо падар надидем умре,
Пирона ба ҷойи падарам мегириям.

Имрӯз дарахти оҳанин бисёр аст,
Шамшоду буручу тираку девдор аст;
Ин беша ҳам оқибат хазоне дорад,
Зардии дарахти оҳанин зангор аст.

Худро, ки ачинабод мечархонад,
Чархидани сӯфиёнаро мемонад;
Оташ, ки забона мезанад шуълафишон,
Монанди муаллақ задани сӯфиён.

Хуршед, ки менамод чун соати даст,
Он соати зарди осмонҳо будаст;
Ин ақрабақаш, ки гирди мо мегардад,
Аз сояи қадду қомати мо будаст.

Дар чарх касе ништаста чун масти аласт,
Як чоми ситора ҳар даме дар кафи даст,
Менӯшаду чом мепаронад ба ҳаво,
Сад чоми ситораро шабе хӯрду шикаст.

Вакте ки хунук хурад кас аз маҳфили мо,
Он вақт, ки ях бибандад обу гили мо,
Гӯгирд фуру барем, гӯгирд хӯрем,
Равшан шавад оташе магар дар дили мо.

Аз шаш нафарам, ки рафтааст аз кафи даст,
Шаш гӯри азиз дар кафи дасти ман аст,
Шаш гӯри азизро чу ман дар кафи даст
Он кист, ки бо панҷаи худ панҷара бааст.

Дар манзилаш он қадар, ки меҳмон будем,
Ў сабзаю мо чу гӯсфандон будем,
Ҳар кас, ки чарид ҳамчу ман бисёраш,
Умрест ба мазза мекунад нушхораш.⁶⁰

Барфест ба боми сарам аз мӯйи сафед,
Охир чу зимистон шудаам мӯйсафед;
Сад решаю беҳу кундаам сӯхт, вале
Аз сар нагузашт ин зимистони шадид.

Занҷираи чумлае, ки ман месозам,
Аз нукраю тиллои сухан месозам;
Инро на барои хештан месозам,
Овезаи гардани ватан месозам.

Бар маҷмӯаи навиштаҳоям бинигар,
Шеъру ғазалу мақолаам даҳ дафтар,
Аз маҷмуаи навиштаҳоям лекин
Маҷмӯаи нонавиштаҳоям беҳтар.

Ҷарроҳӣ шуд он касе, ки бисёр, манам,
Садпораю тикка-тикка гардид танам;
Меғеламу печ меҳӯрам пуштаку рӯ
Дар ҷандаи тиккапораҳои баданам.

⁶⁰ Аз меҳмоннавозии Ашӯр Сафар.

Дар Шарқ халосӣ нест аз бахти сиёҳ,
Чун он ки халосӣ нест аз рахти сиёҳ.
Зан дар кафани сиёҳи чодар гум аст,
Аз бахти сиёҳу аз сари саҳти сиёҳ.

Хуне, ки ба куртаҳои Маҳмуд⁶¹ чакид,
Аз бинии сурхи шохи шаҳтут чакид;
Шаҳтут, ки пухта буд ғарқида ба тут,
Аз бинии шох қатраи тут чакид.

Як шаб се ҳазор маздакиро куштанд
(Фарёд, ки мардони закиро куштанд),
Монанди дарахт чаппагардон ба замин
Аз маздакиёни кушта ҷангал киштанд.⁶²

Боде, ки ба хокистари Ҳаллоҷ⁶³ гузашт,
Дар рӯи замин паҳну парешон кардаш,
Ҳокистари ӯ ба ҳар кучое, ки нарафт,
Ҳаллоҷи дигар бируст аз ҳар гардаш.

Оғӯши ту гоҳвораи сабзи ту буд,
Чунбидани он танидани набзи ту буд;
Тифлони ту рафтаанд аз домонат,
Бе қатраи шир шишаи пистонат.

Бар чор тараф, ки гӯши одам чург аст,
Аз чор тараф ба қасди одам гург аст,
Он гургаки бӯри чорпо нест, дупост,
Дар ҷангали одамист, одамгург аст.

Дар рӯзи хазон нест садои булбул,
Дар рӯзи хазон нест касе дар ғами гул;
Аз дастаи гул ҳазор беҳ дастаи хас,
Мардум ҳамаро фақат гули оташ бас.

⁶¹ Рафики бачағиам, ки бо ҳам боғбонӣ мекардем.

⁶² Ба дашт омад аз маздакӣ се ҳазор...

Бикуштандашон ҳам ба сони дарахт

Забар пову сар зер оганда саҳт.

(Фирдавсӣ)

⁶³ Ишора ба фоҷиаи сӯфӣ ҳаллоҷи Мансур, ки ба дораш кашида, сангсораш карданд ва сипас ҷасадашро сӯхтанд.

Аз мурғи фалак⁶⁴ дида намебардорам,
То тухми сафедаи варо бардорам;
Ин тухми сафедаро, ки менӯшам хом,
Ин аст наҳориам, ки шаббедорам.

Пойиз, ки беҳтарин шабу рӯзи ман аст
Ёдовари зодрӯзи Ромизи ман аст,
Ин зарвараки сухан барои писарам
Савготи ман аз қалами тези ман аст.

Пастию баландиро, ки гулгун кардаст,
Бар соя нигар, ки сояро чун кардаст:
Бо панҷаи нур сояро аз девор
Хуршед хорошида пур аз хун кардаст.

Танбӯри ту сар ба синаам зор гирист,
Дар синаи ман ҳазору як тор гирист;
Ёди ту ба хайр бод, эй Дӯстмурод⁶⁵,
Аз баъди ту дар гирист, девор гирист.

Танбӯри туву машқи диловези ту ку?
Хушхонии гарми то дами рӯзи ту ку?
Ку дар хамаи Кабқрез кабке, ки нарехт?
Эй Дӯстмурод, кабки овози ту ку?

3-он пеш, ки чашм аз ҷаҳон пӯшидӣ,
Ин чашми маро кошки мепӯшидӣ.
Акнун, ки бмирам, аз ҷаҳон чашми маро
Дасти ту напӯшид, кӣ мепӯшад, кӣ?

Дасте, ки ба мардуми худо аз чапу рост
Ҳар лаҳза дароз мешавад, дасти гадост,
Дасте, ки ба мардуми гадо аз чапу рост
Ҳар лаҳза дароз мешавад, дасти худост.

⁶⁴ Парвин, ки мурғи ҷӯчадор низ номида мешавад.

⁶⁵ Ҳофизи мардумӣ Дӯстмурод Алиев.

Гӯянд, ки фасли сергард аст хазон,
Сад рангаш агар, ки ҳаст, зард аст хазон;
Зард аст, ки фасли серсард аст хазон,
Зард аст, ки фасли сердард аст хазон.

Аз авчи ҳаво риштаи борон кандаст,
Аз хастагӣ набзи чӯйборон кандаст;
Чун тортанак лаби касеро ба чаҳон
Ҳамчун лаби чашмаҳо касе сахт набаст.

Дар рӯзи чанозаи ту кардам таъхир,
Даҳ соли чудой абадӣ шуд охир,
Иброҳими чон, бародарам, то дидор,
Бар ҳарфи дигар забон нагардад зинҳор.

Дар тӯдаи абр хирмани гирдаи моҳ
Дидам, ки шинос менамояд ногоҳ,
Гуфтам, ки ҳамин шапуи афғонӣ буд
Чун рамзи чиҳод дар сари Аҳмадшоҳ⁶⁶.

Чун дуру дароз мекашад бодаш «ҳй»,
Форам бувад ин ба гӯши файзободӣ,
Гуфтӣ, нафаси Ризои Ҳикмат бошад
Ин бод, ки месарояд аз Гӯрӯғлӣ.

Дар кӯдакиам ҳанӯз тутборон аст,
Ҳар шоҳаи тут шаддаи марчон аст,
Аз ҳар лаби бому аз сари деворе
Дар кӯчаи кӯдакиам овезон аст.

Гӯянд, ки фасли серхун аст хазон,
Сурхидагӣ аз фишори хун аст хазон.
Баракси хазон, фасли зимистон камхун,
Барфаш бинигар ту, нест дар рӯяш хун.

Беҳуда мағӯ, ки бевафой кардам,
Чун ошиқи булҳавас чудой кардам,
Ман ишқу муҳаббати чавонмарги туро
Дар синаи хеш мӯмиёӣ кардам.

⁶⁶ Аҳмадшоҳи Масъуд.

Дар боғи шумо вақти гули ёс шудааст,
Шаҳтути сиёҳ пухта алмос шудааст;
Гелос ба гӯши барги гелос кашол,
Сурхида чу гӯшвори гелос шудааст.

Дар мамлакате гулӯла борид баҳор,
Оҳан ба мисоли чола борид баҳор;
Ҳайронам, аз он замин чи хоҳад рӯйид,
Гандумдараваш аз он чи хоҳад даравид.

Молида ба пой сабзаю гулзораш,
Санге задаам ба ҳар дару девораш,
Шаҳрест маро, ки саҳт хоболуд аст,
Аз хоб ба санг мекунам бедораш.

Мардум ҳама кал шудааст аз кал-кали пул,
Дилҳо кали завқи шеърӯ сарҳо кали пул;
Сармояпарасту кишвари сармоя
Печонда начосатест дар маҳмали пул.

Нохост, ки мезанад садо гӯши ман,
Ман мешунавам, ки аз паси дӯши ман
Дар шишаи чонам чи касе нохун зад,
Ин акси садоҷаш ояд аз ҳӯши ман.

На кабки дарӣ, на дар ҳаво турнақатор,
Дар пушта на арғувон, на бўйи гули хор;
Дар ҳар қадаме дар қадами тобистон
Саҳрои хурӯси лоларо кушт баҳор.

Лабҳои ту чун лаби уфук гулгун аст,
Он моҳи наваш туро сари нохун аст,
Ман дар қадами ту шеър қурбон кардам,
Сурхида замини шеъри ман пурхун аст.

Аз шир-шири барге нафасе мешунавам,
Аз мурғи саҳар ҳамнафасе мешунавам;
Ман баччаи хокхӯрдаи қишлоқам,
Аз бўйи ҳасе бўйи ҳасе мешунавам.

Қишлоқаки ман, бахайр бодо хобат,
Бигзор маро ба кирмаки шабтобат;
Чун мӯри қатор рафтуюе дорад
Фавчи ниғаҳам ба хирмани маҳтобат.

Ҳарчанд ки чӯбе нагирифтам дар даст,
Дар мӯйсафедӣ тахтапуштам нашикаст,
Дирӯз дарахти шеър дар пуштам буд,
Имрӯз асои шеър дар дасти ман аст.

Ин назми сафеди ман сафедии ман аст,
Ин номи сафед рӯсафедии ман аст;
Ин рахти сафед, ки ба тан пӯшидам,
Ин рахти сафед мӯсафедии ман аст.

Маҷмӯаи шеъраш обшори ғазал аст,
Илҳами ғазалнависиаш аз азал аст;
Ҳар як ғазалаш шақар барин, шахд барин,
Маҷмӯаи шеъраш обшори асал аст⁶⁷.

Гандум, ки ба ранги рӯи модар будаст,
Баргаш ба мисоли мӯи модар будаст,
Он бӯи фатирхамири гармаш ба димоғ
Аз кӯдакиам чу бӯи модар будаст.

Чашмони кабудӣ осмонӣ дорӣ,
Як шаршара мӯи зарфишоне дорӣ;
Рӯят ба мисоли лолазорон сурх аст,
Чун лола ту хуни ориёнӣ дорӣ.

Бишқуфт ба рӯи тӯдаи хокистар
Дар вақти баҳор як бағал лолаи тар,
Оташи мурда зинда шуд бори дигар,
Сар то ба қадам гарм шудам бехотир.

Эй дард набинад сари сабзи мардум,
Абтар нашавад хоҳири сабзи мардум;
Дар мамлакате, ки пул парастад, бепул
Духтур набарад даст ба набзи мардум.

⁶⁷ Баҳшида ба «Сиёҳмашқ»-и шоир Ибтиҳочи Соя.

Ин чо, ки димоғи дарра пурхок шудааст,
Гӯянд, ки аз шамоли Элок шудааст,
Мисле, ки сабӯс дорад ин хоки сафед
Мебезадаш, ин шамол элак будааст.

Ин бод, ки шона мезанад беи маро,
Гуфтӣ ту, ки шона мезанад ёди маро,
Гесӯи дарози беи ман то ба замин
Мемоладу мебарорад ин доди маро.

Дарё тару тар, садои дарё хушк аст,
Дарё тару тар ҳавои дарё хушк аст;
Дар гирияи обу обшораш ғам нест,
Мегирияду гирияҳои дарё хушк аст.

Рӯзе, ки шароби бӯса менӯшидам,
Аз чоми лаби Ҳадиса менӯшидам,
Аз шишаи чашми ошиқонаш шабу рӯз
Ман захру зукуми ғусса менӯшидам.

Сурхида лабат анори хандон воре,
Дандони ту қатраҳои борон воре;
Барфи баданат ҳанӯз номолида,
Он барфи пагоҳии зимистон воре.

Зинҳор, ки равшан аст чун об рақам,
Сатре, ки навиштаам, дигар хат накашам,
Он марди қаламкашам, ки дар чашми хатам
Пайваста ба сурмаи қалам сурма кашам.

Мардум ҳама шири момпарвар буданд,
Савганду қасам ба шири модар хӯрданд.
Ман умр ба дафтари қалам тай кардам,
Савганду қасам ба шири дафтар хӯрдям.

Он бед, ки дар таби хазон месӯзад,
Табларзааш он қадар, ки чон месӯзад.
Бингар, ки забона мезанад шоҳи бед,
Дар оташи бедуд чи сон месӯзад.

Аз шаршара об мепарад шар-шари шар,
Ман шишта рубой менависам фар-фар.
Шабнамзада бутта-бутта дар лаб-лаби чар
Монанди лаби арӯс пухтаст кавар.

Аз меваи синааш сари шохи анор
Хам мезанад он қадар, ки мегирад бор,
Сурхида таранг медамад донаи нор,
Чун синаи ёр мерасад синаи нор.

Аз хунам агар кафан набуд дар тани ман,
Чун ман набувад шаҳид дар меҳани ман,
Ғайр аз лаби ёру ранги сурхи лаби ёр
Хуни дигаре набуд дар гардани ман.

Дар косаи мо гуле шукуфтаст агар,
Табрик шукуфтаниш, хуш ояд ба назар,
Дод аз гули марг, аз гули тираи марг, –
Он гул, ки шукуфтааст дар косаи сар.

Сурхида дарахти арғувон, лола шудааст,
Ҳар лола шукуфта ҳамчу пайғола шудааст,
Наврӯз ҳамин бас аст моро, ки кунун
Меҳрони⁶⁸ азиз сивуяксола шудааст.

Гӯянд, ки шоирон фароғат карданд,
Дар Баҳри Сиёҳ истироҳат карданд,
Таътили ман аз дари ту берун нагузашт,
Дар Баҳри Сиёҳи чашмҳои ту гузашт.

Дар хонаи ман, ки банду доси падар аст,
Як умр аз он маро сипоси падар аст.
Мероси падар мапурс аз мардуми мо,
Мероси падар кадуи носи падар аст.

⁶⁸ Писарам.

Ҳарчанд ки Ардашер⁶⁹ кӯдак будаст,
Муште, ки дар ўст, мушти мардак будаст,
Ҳар бузбалаеро зада меафтанад,
Аз решаи Ардашери Бобак будаст.

Ку марҳами реши синаам – решаи туғ,
Зардоб, ки мечакид аз халтаи дуғ?
Фоида накард шири занбӯри асал,
Фоида намекунад маро шири мурғ.

Сад пуштазамину ёла аз ман дурӣ,
Ҷўйу чару бора-бора аз ман дурӣ,
Яксола на, шастсола аз ман дурӣ,
Эй кӯдакӣ, чун ситора аз ман дурӣ.

Чун риштаи канда мепарад риштаи хас,
Дар риштаи анкабӯд печида магас.
Ту аҳд бикун, вафо бикун бо як кас,
Дарё нашавӣ, ки даст шўяд ҳама кас.⁷⁰

Дар шишаи «чин»-и⁷¹ амрикоӣ чин аст,
Хушбахтии амрикоӣ «лимузин» аст.
Бепул ҳама ҷо ба зери пулҳо хобанд,
Ояндаи хонавори ман ҳам ин аст.

Гўянд, ки нукра буд оташдонаш,
Тиллой ҳама олати дастархонаш,
Унсурӣ, ки мадҳи шоҳи туркон мекард,
Бо ин ҳама аз бешарафӣ буд нонаш.⁷²

Ҳар мулк, ки ҳаст, аз камон аст ҷазир,
Шерони замонаро камон кард асир;
У дар сари синаи ту гул медӯзад
Бо риштаи сурхи хуну бо сўзани тир.

⁶⁹ Набераам.

⁷⁰ «Дарё нашудӣ, ки даст шўяд ҳама кас» (моли мардум).

⁷¹ Навъи арақ.

⁷² Шунидам, ки аз нукра зад дегдон,

Зи зар сохт олоти хон Унсурӣ.

(Ҳоконӣ)

Дар шишаи чорчӯбаҳо чечаки ях,
Аз гӯшаи боми кулбаҳо чак-чаки ях;
Фаслест хунук, парандааш лаклаки барф,
Дар чашми кабудӣ чашмаҳо айнаки ях.

Рухсонаи мо ошиқи Искандар буд,
Савғот ба ошиқаш сари шавҳар буд,
Вакте, ки ҳарамсароӣ ошиқ мерафт,
Сар то кадамаш ба хуни шавҳар тар буд.⁷³

Ёрону бародарони ман кам шудаанд,
Дар гарду ғубори кӯчаҳо гум шудаанд,
Дар ҳам-ҳами пуштаҳои қишлоқаки ман
Гандумдаравон гиёҳи гандум шудаанд.

Ин хат, ки дароз дар кафи дасти ман аст,
Арзандатарам нест аз ин дар кафи даст,
Кафбини замона гуфт аз рӯзи аласт:
Дар ин кафи дасти ман хати умри ман аст.

Чашмони ту косаҳои гирдоб барин,
Абрӯи қачи ту тоқи меҳроб барин;
Дар пушти лаби ту холи сабзат ба назар
Бишқуфта бунафшаи лаби об барин.

Хуни сари «Хингбут»-и мо рехт ба хок,
Фарёд, ки «Сурхбут»-и мо гашт ҳалок,
Куштор, ки толибони расво карданд,
Бо тандиси шаш ҳазор будо карданд.⁷⁴

Бутхонаи Бомӣён пур аз току равок,
Ҳар бут, ки шикаста, ҳаст чун синаи чок,
Хунрезӣ, ки толибон дар ин чо карданд,
Зинҳор ба шустушӯ намегардад пок.

⁷³ Зани Спитамен, сари шавҳарашро бурида, ба Искандар савғот бурда буд.

⁷⁴ Бар асари харобкориҳои толибони чоҳил дар буткадаи Бомӣён.

Ҳар чо, ки намеравам, дар андеша туй,
Бо булбулу кабку кумрӣ ҳамреша туй,
Аз ростӣ, чун нигинаи марворид
Дар ҳалкаи мардуми ҳунарпеша туй.

Гулбонги ту мекушояд аз сина гирех,
Ку он, ки туро нагуфт сад бор бале;
Зинҳор набуд дар гулӯи ту, набуд
Аз зевари зарнигори овози ту бех.

Он рӯз, ки бо баландии қомати хеш
Ғайри ту набуд аз сафедорон беш,
Оё хабарат набуд: паст аст замон,
Сад тираки қомате шикастаст замон.

Сар то ба қадам гулӣ ту, гулдастай ту,
Як даста гули шукуфтаи бастай ту,
Як даста гул аз бирешими тозаю тар
Сар то ба қадам шукуфта дар куртаи ту.

Афсӯс, ки шоирони мо пир шуданд,
Бо дасти қаламгир асогир шуданд,
Афсӯс хӯрам, ҳазор афсӯс хурам
Аз шоираҳои мо, ки кампир шуданд.

Гар мағз надорад суханат, бевазн аст,
Чун шеъри ҳиҷоии манат бевазн аст,
Азбаски ҳаво вазн наметвонад дошт,
Эй чӯра, ҳавои даҳанат бевазн аст.

Умрест, ки дар кисаи ман харчӣ нест,
Илҳом вале кафтари парқайчӣ нест,
Он сон бипарад, ки хол гардад ба ҳаво,
Ҳамболаш аз ин парандаҳо хар чӣ нест.

Кофист, агар нишона аз пойи қалам
Дар роҳи адаб бимонад аз ман ду қадам,
Дар пайраҳои хокии қишлоқаи ман
Он гуна, ки ман нақши қадам бинҳодам.

Дар хандаи ӯ субҳи саҳар метобад,
Дар гирияи ӯ абри матир метобад;
Дар чашми кабудӣ осмонии тараш
Боронзада осмони тар метобад.

Умре наҳаросид касе аз муштат,
Ҷуз сояи ту касе набуд дар пуштат;
Гӯгирд фуру бибар, ки дар синаи хеш
Равшан бинамоӣ оташи Зардуштат.

Абрӯи навиштаат, ки сармашкам буд,
Чун байти навиштае фаромӯш нашуд,
Бинҳода ба дафтари сияҳмашқии ман
Абрӯи ту буд, гули сияҳгӯш набуд.

Микрозчае, ки вақт дорад дар даст,
Ин ақрабаҳои соати дасти ман аст,
Бибрид маро вачаб-вачаб риштаи умр,
Як лаҳза наметавон аз он дида набаст.

Ин мулк, ки иддаои озодӣ кард,
Ҳар рӯз ба номи дод бедодӣ кард,
Бо ҳайкали руспии «Озодӣ»-и ӯ
Бадбахт ҳар он касе, ки домодӣ кард.

Чун байти навиштае ду абрӯи ту буд,
Чун химчаи тар миёни хушрӯи ту буд;
Ҷойе, ки ҳаво хӯрад дили хастаи ман,
Он шаршараи баланди гесӯи ту буд.

Сарлавҳаи шеъри ман ду абрӯи ту буд,
Девони ман аз коғазӣ бозӯи ту буд;
Он зулфи сухан, ки шона кардам ба қалам,
Он зулфи сухан набуд, гесӯи ту буд.

Ҳар кас, ки ба илм уқёнус будаст,
Дар баҳри маъонӣ ҳамчу комус будаст,
Дар реҳлати умр заврақи тобуташ
Дар мавҷи ҳазор дасти мухлис будаст.

Дар лӯлаи нафт хуни миллат будаст,
Ҳар лӯлаи он шаҳраги давлат будаст,
Дар мулки араб ту англисро бинигар –
Аз лӯлаи нафт мемакад хуни цигар.

Фаррухӣ⁷⁵, ки хомушӣ наомӯхта буд,
Аз чумлаи шоирони лабдӯхта буд,
Дилҳои тамоми шоирон чун дили ман
Аз баҳри лаби дӯхтааш сӯхта буд.

Аз ишқи китобӣ хомаҳо суфта шуданд,
Сад нома ба хуни хома бинвишта шуданд,
Охир ҳама аз хотираҳо руфта шуданд,
Дар мақбараи китобҳо хуфта шуданд.

Як сина пур аз муҳаббати меҳан буд,
Як синаи ман сина набуд, оҳан буд.
Бо сад шаку шубҳа бар ватан баргаштам,
Бозомаданам саҳттар аз рафтан буд.

Ҳар вақт, ки печутоб месозад об,
Чун обилаҳо ҳубоб месозад об,
Садҳо қадаҳи шароб месозад об,
Сад шиша пур аз гулоб месозад об.

Бо дида агар беш намегириям ман,
Бо ҳар сари мӯйи хеш мегирям ман.
Обу арақе, ки мечакад аз баданам,
Аз чашм намечакад, намержад ҳам.

Дар ҳар қадаме камишу коҳиш дорад,
Ҳар лаҳза ба санг хӯрда нолиш дорад.
Дарё касалу ба дӯши дарё хасу хор,
Аз мавҷу ҳубоб нозболиш дорад.

Ин санг кӣ дар ин лаҳади танг ниҳод
Ё Дӯстмурод хона аз санг ниҳод?
Ку он, ки ба мо зи косаи танбӯраш
Зинҳор ба ҷуз шароби оҳанг надод?

⁷⁵ Ишора ба Фарруҳии Яздӣ.

То боми фалак ба сар бувад, нест ғамам,
Ғам нест, ки офтоб метобад ҳам.
Ин соя, ки хол-хол густурда чанор
Чун пӯстаки паланг зери қадамам.

Чорӯби ҳамон касест чорӯби хуб,
Бандад агар аз шуълаи оташ чорӯб,
Чорӯби дигар нарӯфт покиза, нарӯфт
Хошоки замонаро чу оташчорӯб.

Чашмони ман аз ту хӯрд, ҳар обе хӯрд,
Рухсори туро чароғаи хеш шумурд.
Чашмони ман об аз кучо хӯрд, агар
Аз чӯяки байни синаҳои ту нахӯрд.

Ғайр аз гули лола нест ҳамхуни зан,
Хуни ҳама дил – шароби гулгуни зан.
Аз моли замини осмон моро бас
Нохуни маҳи наву сари нохуни зан.

Густурда, ки хони шеъри алвони ман аст,
Нозаш ҳама нони шеъри алвони ман аст,
Эй гушнаи шеъри ман, бихӯр, ош шавад,
Ин нон зи дукони шеъри алвони ман аст.

Ангушти туро ба лаб намебурдам ман,
Чун тифли ятими ишқ мемурам ман,
Чун сина макида шири андоми туро,
Аз ҳар сари ангушти ту мехӯрдман ман.

Аз ҳар тарафе боди хунук пуф мекард,
Печида дарахти бенаво уф мекард,
Аз рӯйи замин, ки баста буд чашм ҳаво,
Абраш ба сару рӯйи замин туф мекард.

Ҳаргаҳ, ки назар намекунам дар толоб,
Бар фикри ман аз ҳубоб арақ кардаст об,
Кафке, ки сафед дар лаби толоб аст,
Табҳолаи оташи таби толоб аст.

Гирдоб, ки дар таноби дарё будаст,
Гуфтӣ ту, гиреҳи оби дарё будаст,
Боде, ки ба гирди хештан мепечад,
Гуфтӣ ту, гиреҳи боди сахро будаст.

Ҳангомаи чавфурушӣ то гардун рафт,
Фарёду фиғон, ки қимати гандум рафт.
Рузе, ки қалам ба дасти мардум афтод,
Хотира намонду зеҳн аз мардум рафт.

Эй кулбаи кӯдакӣ, чароғат мурдаст,
Анҷоми туро бод ба сахро бурдаст,
Барфи сари боми ту туро афшурдаст,
Девори туро шамолу борон хӯрдаст.

Чашмам ба касе назора дорад, ки туй,
Дастам ба касе ишора дорад, ки туй,
Аз чашми худам ман осмоне дорам,
Шабҳо ҳама як ситора дорад, ки туй.

Гуфтанд маро, ки чист он абри матир,
К-аз тундари он дили башар дар зилзил,
Ин абри туфанг аст, ки аз боронаш
Гуфтам, ки шукуфта лолаҳо дар сари дил.

Он рӯз, ки Нозири Арабзода бимурд,
Гуфтанд, ки файласуфи озода бимурд,
Оинаи рӯ ба рӯи мову ту шикаст,
Эй мову туро оинаи зону шикаст!

Аз китъаи Ғарбу китъаи Шарқи ҷаҳон
Моро на ғами суду на андӯхи зиён,
Монем агар, ватан надорем дар ин,
Мирем агар, қафан надорем дар он.

Дар оина худро нигаристам сахарӣ,
Ку он, ки ҳаме менигаристам сахарӣ?
Оинаи рӯи ман дар оина набуд,
Дар синаи оина гиристам сахарӣ.

Ман гушнаву хӯрд зиндагӣ баҳри маро,
Ман ташнаву хӯрд зиндагӣ наҳри маро,
Дар косаи ман заҳри ҳалоҳил карданд
Эй кошки зиндагӣ хӯрад заҳри маро!

Ку он маҳи нимае, маҳи пурра нашуд
Дар тӯли ду ҳафта, гарчи якбора нашуд,
Аммо нигарон мабошу андеша макун,
Одам нашавад пурра, агар пурра набуд.

Нури назар аз ситораи дида парид,
Пар кӯфта мурғи сина фарёд кашид,
Шабҳои сари сиёҳи ман гашт саҳар,
Аз машриқи сар сапедаи пирӣ дамид.

То ғуссаю ғамҳои маро дур кунанд,
Гуфтам, ки илочи дигаре чӯр кунанд,
Чун зинда туро ба чойи ман боз оранд,
Чун мурда маро ба чойи ту гӯр кунанд⁷⁶.

Боми сари ман то ба сари абрӯям
Чун боми зимистон шудааст аз мӯям,
Яхчоли ду лабгӯшаи ин боми сафед
Камнур ду дидаи ман аст мегӯям.

Ними ту баҳору ними ту тобистон,
Чун тавқи баҳор ғабғабат овезон.
Мобайни ду синаи ту новардон аст, –
Обишхӯри подаҳои чашми нигарон⁷⁷.

Ҳар дафъа, ки қитъаи чудой наравам,
Аз авчи ҳавои ту ҳавой наравам,
Эй шаҳри чавонӣ, ман дилам мехоҳад
Дар хоки ту афтаму ба чое наравам.

⁷⁶ Матни сангнавиши гӯри додарам Иброҳим.

⁷⁷ Занаҳ содаву ғабғаб овехта,
Миён лоғару сина ангехта.

(Фирдавсӣ)

Фонус харидам аз атоиқбозор
Чун моли атиқа не, чу як оҳанбор,
Дар ҳасрати он шабони бефонусӣ
Дар кӯчаи кӯдакию шабкӯрию ғор.

Офоқи чаҳони чанг агар гулгун аст,
Норинчаки бутта-буттааш гулбун аст,
Густурда ба чашми осмон пардаи хун,
Хуршедаш аз оташ, шафақаш аз хун аст.

Чашмони кабудӣ обиат кӯли Сарез,
Чун чашми ту нест дар Бадахшон корез,
Ҳар чо наравӣ, зулоли чашми ту бас аст
Бар ташналабат чу тухфаю дастовез.

Гӯянд, ки баҳри шеър чун Баҳри Муҳит
Дур аз садафат намекунад марворид,
То дар садафи чашми ту парварда шудем
Чун гавҳари чашм гавҳари зинда шудем⁷⁸.

Ин ҳавзаи шоирон, ки боғи қалам аст,
Бедоғи қаламгирифта доғи қалам аст.
– Он кист, ки ноговор қар-қар дорад?
– Дар шоҳи қалам нишаста зоғи қалам аст.

Бе нури хамирмоия субҳи сафед
Гуфтӣ ту, хаамири рӯз ҳаргиз надамид,
То вақти саҳар танӯри шаб сурх нашуд,
Гул додаю пухта нони хуршед кӣ дид?

Эй кӯдакӣ, баъд аз ту шудам саргардон,
Ғамҳои ту хурду шодият буд калон.
Ман пир шудам, биё, маро даст бигир,
Бар чомаи кӯдакӣ маро баргардон.

Бемории қанд мубтало кард маро,
Гӯянд, ки чуз турушиаш нест даво,
Моҳи шаби чордах кунун дар назарам
Лимӯи туруш менамояд ба ҳаво.

⁷⁸ Ба устод Муъмин Қаноат.

Дар фасли баҳор беша чун хирмани гул,
Дар фасли хазон чочалакаш коғази пул,
Чи зарду чи сурху сабз дар ҳар фасле,
Ҳар ранг қабул мекунад, ҳаст қабул.

Шағғоди ғуруб канда хоҳе бе бун,
Афтода дар он Рустами хуршед нагун,
Абраш ҳама ёли Раҳши ғаркида ба хун,
Теғаш ҳама тез теғаҳои гулгун.

Айвони баланди ман расадхонаи ман
(Айвони ту менамояд аз хонаи ман),
Аз шишаи он, ки ҳамчу устурлоб аст,
Чун менигарам, ситораат камёб аст.

Вақте ки чароғи лола хомӯш шавад,
Ҳангомаи сабза ҳам фаромӯш шавад,
Бо ин ҳама барқу зарқи бепоёнаш
Торик шавад ҷаҳон, сияхпӯш шавад.

Ашгушт агар аз даҳане бардоранд
В-онро ба даҳони дигаре бигзоранд,
Монанди найи шикоф аз ҳар банде
Мардум ба шикофии даҳон меноланд.

Эй шаҳри туро пиёлаву косаву дуд –
Анҷоми падар, хазинаю буду набуд,
Чун чашми кабудӣ ёри ман равшан бод
Чашмони пиёлахоят аз чойи кабуд!

Он моҳӣ, ки ман кашидам, аз дастам рафт,
Он мурғ, ки ман ба риштааш бастам, рафт,
Дар дасти ман аз азал намепояд чиз,
Чизе, ки ба дастам омад, аз дастам рафт.⁷⁹

Чун сояи ман кучост ҳамсояи ман
Ҳамгардиши кӯчагии якҷояи ман,
Ҳар ҷо, ки қадам намезанам, ҳамқадам аст
Бо ман чу рафиқи ман сағи сояи ман.⁸⁰

⁷⁹ Фридрих Нитше.

Кирдори сабуксарон дурӯғ асту фиреб,
Тадбири дигар надорад ин қавми ғариб,
Дар нармиву печутоб чун резинанд,
Зеро ки шуурашон накардаст насиб.⁸¹

Бо подаи одамон бирав, пеш марав,
Аз подаи хеш як қадам беш марав,
Бо подаи хеш ҳар ки яксон гардад,
Ҳар мушкили зиндагиаш осон гардад.⁸²

Аз бас, ки надорам он қадар тоқати бор,
На хишт ба қабри ман, на мрамар даркор,
Худ тахтаи дафтарам бувад тахтаи санғ,
Худ хишти китоби ман бувад хишти мазор.

Аз ҷуфти ситора чашми барҷастаи шаб,
Маҳтоби шикаста нони бишкатаи шаб;
Дар пушти дари ғарибии бастаи ман
Хобида саги сиёҳи раҳбастаи шаб.

Бо ҷӯби қалам расида аз як бунем,
Бо хуни қалам бародари ҳамхунем,
Бо шири варақ бародари ҳамширем,
Мо, аҳли қалам, ягона то нохунем.

Чун чашми қаламкашида буд чашми уфук,
Чун сурмаи шаб кашида буд чашми уфук,
Ҳамчун пари қоҳ моҳи нав дар пилкаш,
Гуфтӣ ту, магар париди буд чашми уфук.

Вакте ки қалам ба сар давад дар дафтар,
Гуфтӣ ту, ки медавад нависанда ба сар;
Хатҳои баланду паст дар дафтари назм
Хатҳои тапидан аст аз шаҳраги набз.

⁸⁰ Фридрих Нитше.

⁸¹ Фридрих Нитше.

⁸² Фридрих Нитше.

Вақте ки ту чашму чехра мепардозӣ,
Накқош надидаам ба ин мумтозӣ,
Абрӯ, ки ту мекунӣ қалампардозӣ,
Ку ҳамқаламат ба ин қадар устозӣ?

Рӯйи ту чу сурати нигористон аст,
Абрӯи қаламкашидаат дастон аст.
Аз дасти шикастани ду абрӯи ту буд
Дар дасти қаламкашон қаламҳо, ки шикаст.

Дар гирди ту мо, ки сахт мечӯшидем,
Эй Одина⁸³, чашм аз ту намепӯшидем,
Аз косаи сернағмаи танбӯрат
То мастӣ шароби нағма менӯшидем.

Аз дидани чашми обиаш об шудам,
Боронзада чун дарахти сероб шудам,
Эй бод, начунбонӣ маро аз ҷоям,
Моил ба чакидан аст ҳар аъзоям.

Ин хуни қалам, ки ин қадар мерезем,
Беҳуда мағӯ, ки барҳадар мерезем,
Ин ширбаҳои коғазу дафтари мост,
Ҷуз хуни қалам баҳои ин шир кучост?

Наврӯзи маро, ки ҳафтсинаш некӯст,
Соқи туву сурати туву синаи туст,
Он сурати чашму сояи мижгонат,
Себи занахи ту, рӯйи сабзинаи туст.

Маҳтобаки шомхӯрда, медонӣ, чун
Аз чатри сиёҳи шаб наомад берун?
Маҳтоби шикастаро шаби наврӯзӣ
Чун косаи лабшикаста андохт бурун.

Барфи бадани ту барфи номолида,
Нохӯрда қадам чу барфи навборида;
Мо зоғу калоғи барфи андоми туем,
Ҳарчанд намешавем барфолуда.

⁸³ Одина Ҳошим.

Рафтори замона чун даравгар будаст,
Он мард, ки доси тез дорад дар даст,
Яксон даравад хушку тари олавро,
Фарёду фиғон чи мекуни, кар будаст.⁸⁴

Чун шаршарае шамоли кокулҳояш,
Афшондаву ларзонда қаду болояш,
Ин бед ба рӯи тангаи сояи хеш
Чавлон зада ракс мекунад дар чояш.

Аз қачравии қалам маро ор бувад,
Зеро ки пайи қалам пайи мор бувад,
Вакте ки чу мори хастае дар қаҳр аст,
Дар неши қалам на ранг, айнан заҳр аст.

Ҳелок на чашма, чашми Файзобод аст,
Чашме, ки замин бар осмон бикшодаст,
Сад мартаба узр, Ҳофизи Шерозӣ,
Серобтар аз чашмаи Рукнобод аст.

Аз барки ту шоҳаҳои зарин дидам,
Ангури ту аз хӯшаи Парвин дидам;
Эй чархи кабуд, дар шаби маҳтобӣ
Маҳтоби туро чун сари Ленин дидам.

Чашмони ту шишаи гулоб аст, на чашм,
Шаффоф чу оинаи ноб аст, на чашм;
Чашмони туро кӣ бӯса зад, маст нашуд,
Чашмони ту соғари шароб аст, на чашм.

Ҳошо, нахӯрӣ фиреби ҳар булҳавасе,
Дар чашмаи чашми ту наафтада хасе;
Рӯят ба назар чу косаи шир бувад,
Дар косаи рӯи ту наафтад мағасе.

⁸⁴ Биёбону он мард бо тез дос
Тару хушкро з-ӯ дил андар харос,
Тару хушк яксон ҳаме бидравад,
Агар лоба сози, сухан нашнавад.

(Фирдавсӣ)

Кас чашми туро аз осмон фарқ накард,
Сӯ-сӯи ду дидаи туро барқ накард;
Ку он ки дар ин талотуми андомат
Хезоби ду синаи туаш ғарқ накард.

Он баччаписар манам, ки гулҳо мечид,
Ғаҳ дар хамаи Сӯфиёну ғаҳ дар Ҷалчит,
Акнун гули таб дамидааст аз лаби ман,
Метарсам аз он ки гул маро хоҳад чид.

Ҳарчанд ки коса-коса бо косаи даст
Нӯшидаам об аз ҳар он чашма, ки ҳаст.
Бе оби сухан дилам, дилам об нахӯрд,
Бе чашмаи шеър ташнагиам нашикаст.

Дар мамлакате, ки мина мекориданд,
Норинчаки дона-дона мекориданд,
Аз ҷӯби чигас дарахту ҷангал дорад,
Аз ҷангали пои ҷӯбӣ дангал дорад.

Дар шаҳри сиёҳ зиндагонист сиёҳ,
Монанди шабе наменамояд ба ту моҳ,
Дар шаҳри сафед зиндагонист сафед,
Гуфтӣ ту, ба шаб наменишинад хуршед.

Дар сардии фасли баргресон марғ аст,
Дар хиш-хиши боди баргресон гурғ аст;
Барғаш чу шарора мепарад аз сари шох,
Сар то қадами дарахт оташбарғ аст.

Чун мегузарӣ аз олами ночизе,
Бе баргу шукуфай ту чун пойизе,
Он гуна, ки киса ҳам надорад кафанат,
К-охир бубарӣ дар он ту бо худ чизе.

ГУЛЧЎШ (дубайтиҳо)

Сафедори лаби чўят сафед аст,
Чу коғаз дасту бозўят сафед аст;
Маро рӯи ту дафтар менамояд,
Ки ҳамчун дафтарам рўят сафед аст.

Навиштам, аз ду абрўят навиштам,
Ба васфи чашми дилчўят навиштам;
Чи хушбахтам, ки ман бо бӯса байте
Ба рӯи коғази рўят навиштам.

Шаҳоб аз чарх гулгун канда мешуд,
Ба монанди раги хун канда мешуд,
Бари рӯйи фалакро мехарошид,
Чу он рӯйе ба нохун канда мешуд.

Агарчи рафт аз сар боми қишлоқ,
Нахоҳад рафт аз сар шоми қишлоқ,
Пур аз коҳу пур аз моҳу пур аз ман
Маро аз кӯдақиҳо номи қишлоқ.

Қалам ҳамранги гесӯи ту будаст.
Навиштан касби дилчӯи ту будаст;
Ба рӯи коғази рӯи сафедат
Сиёхмашки ту абрӯи ту будаст.

Ду абрӯро қачу маҷ менависанд,
Вале чун шеъри Эрач⁸⁵ менависанд,
Нагӯям, қачқалам дар шаҳри мо нест,
Ки ин абрӯқачон қач менависанд.

Баҳор омад, гули рӯи ту бишкуфт,
Ки бодомии лаби чӯи ту бишкуфт.
Сияҳгӯши баҳорон ношукуфта,
Сияҳгӯши ду абрӯи ту бишкуфт.

⁸⁵ Манзур Эрач Мирзост.

Ба саҳро лола чун тоҷи хурӯс аст,
Хурӯси лоларо ҳам қудқудус аст.
Сияҳгӯше, ки дар гӯши заминҳост,
Ба ҳам пайваста абрӯи арӯс аст.

Замину осмон аз лола гулчӯш,
Дарахти арғувон ҳамчун чаканпӯш,
Ки чун набзи табиат метапад бод,
Ки чун хуни табиат лола дар чӯш.

Замину осмонро рӯзи об аст,
Ба рӯи косаи обаш ҳубоб аст,
Ҳубобаш шишаи атру гулоб аст,
Гулобу атраш аз борони ноб аст.

Ҳаво нарму замини лолагӣ нарм,
Чу рӯи дилбаре сурхида аз шарм.
Бимон, гул оташ афрӯзад ба саҳро,
Ки ман аз оташи гул мешавам гарм.

Замину осмон дар изтироб аст,
Замину осмонро рӯзи об аст,
Ба рӯи об сад чашми ҳубоб аст,
Ки ҳамчун чашми ман дар печутоб аст.

Чу пояндози мо густурда ҳар чо
Дарахтон сояҳоро дар таги по;
Замин аз шири бороне, ки хӯрдаст,
Чу тифлон ширбӯ, чун барра ширмаст.

Дареғ аз панчаҳои калтаи бед,
Агар аз резабороне насабзид;
Дареғ аз панчаҳои калтаи тут,
Намесабзад гар аз боридани хут.

Лаби дарё ба лабҳои ту хоҳам,
Ба он чашмони дарёи ту хоҳам.
Дубайтиҳои шабпаймоиямро
Навиштан бо қадамҳои ту хоҳам.

Чи дорад боди наврӯзӣ, чи дорад?
Ҳамон бӯи баҳороне, ки дорад,
Барад сӯи ба сӯ, дарҳо ба дарҳо,
Нафасҳо пур шаванд аз бӯи саҳро.

Чу мижғони ту неши сабзаи тар,
Вале бо неши мижғони ту хуштар.
Нигоро, барги зуф чун марҳами реш
Маро бо барги зулғони ту хуштар.

Чи дорад абри боронӣ, чи дорад?
Ҳамон борони найсоне, ки дорад.
Ҳамесабад аз он мӯи бурида
Чу сунбул дар заминҳои чарида.

Баҳор аз лаб-лаби ҷӯи ту омад,
Ба ҷои бӯи гул бӯи ту омад.
Парастуи баҳорон норасида,
Парастуи ду абрӯи ту омад.

Чу суратгар, ки абрӯ менавиштӣ,
Ба рангу бо қаламӯ менавиштӣ,
Ба рангу бо қаламӯ аз ду абрӯ
Ту як сарбайти хушрӯ менавиштӣ.

Маро чун сояи ман ҳамқадам ку?
Ба зайли сояам собитқадам ку?
Маро чун сояам зери қадамҳо
Ба ҳар ҷо пойандози қадам ку?

Раги хоб аст ҳар як навдаи ток,
Раги хоби гарону сактаи ток;
Чу мардум тоқхоро мезанад раг,
Ба мардум ҳамчу тоқаш нест ҳамраг.

Ҳаворо нам-нами дилкаш гирифта,
Камони Рустаму Ораш гирифта.
Ба саҳро меравӣ, аз оташи гул
Замину осмон оташ гирифта.

Ба коғаз ҳарфи мо нақши қадам нест,
Ба ғайр аз қатраи хуни қалам нест.
Қалам ғамҳои доғаш менависад,
Ки бо хуни димоғаш менависад.

Мапурс, ин доғ дар пероҳанам чист,
Ба ранги доғи хун дар гарданам чист?
Агар ранги лабат хуни лаби туст,
Ба чуз хуни лабат дар гарданам нест.

Ватан, обу ҳавоят нӯши дунё,
Бувад хоки ту ҳам аз хӯрданиҳо,
Ба тифли мо, ки аз хоки ту хӯрдем,
Ба пирӣ мехӯрад хоки ту моро.

Чу зулфе шона мезад боди Ҳелок,
Шаби маҳтобро ҳар лаҳза аз хок,
Ҳамон боде, ки аз чашми уфукҳо
Ту гуфти, сурмаи шаб мекунад пок.

Сафедори лаби чӯят сафед аст,
Чу коғаз дасту бозӯят сафед аст;
Маро рӯи ту дафтар менамояд,
Ки ҳамчун дафтарам рӯят сафед аст.

Навиштам, аз ду абрӯят навиштам,
Ба васфи чашми дилчӯят навиштам;
Чи хушбахтам, ки ман бо бӯса байте
Ба рӯи коғази рӯят навиштам.

Ду абрӯро қачу маҷ менависанд,
Агар бо санъати сачъ менависанд,
Нагӯям, қачқалам дар шаҳри мо нест,
Ки ин абрӯқачон қач менависанд.

Биёед, эй азизон, тӯй дорам,
Шуморо бар дари дил интизорам,
Агар фаршам сазовори шумо нест,
Шуморо бар сари худ мегузорам.

Баҳор омад, ғами яксола бишкаст,
Ҳаво дар дашту кӯҳу ёла бишкаст,
Тамоми шишаи яхро ба як дам
Тагаргу сангҳои чола бишкаст.

Ҳазорон акси ноби хушгилат буд,
Ки бориктар хаёле аз қилат буд,
Ту сурат гуфта, сират мегирифтӣ,
Дилат дар чашму чашмат дар дилат буд⁸⁶.

Дилам чун оташафшон саргирифтаст
Ду рӯям чанги хокистар гирифтаст,
Намедонам, чи нолидам ба найзор,
Ки най ҳам бо дили ман даргирифтаст.

Дилам гулзори гулҳои сиёҳ аст,
Ки обаш аз ду чашми ман ду чоҳ аст,
Гули ҳасрат, гули мотам, гули ғам,
Насими субҳу шомаш оҳу воҳ аст.

Магар дарё ба дарё мекунад чанг?
Магар дарё ба дарё мекунад танг?
Ба лабҳо кафк дарёҳо равонанд
Чаро бо остинҳои пур аз санг?

Ба як сӯ хирқасӯзӣ мекунад боғ,
Ба як сӯ чомасӯзӣ мекунад боғ,
Ҳазонбезу хазонрезу хазонхез –
Зи доман баргрёзӣ мекунад боғ.

Ҳичой метапад дар синаи ман
Дили бо шеъри ман хӯкардаи ман,
Ба рукни хеш тақтеъ мекунад дил
Ғазалҳои маро бо ҳар тапидан.

⁸⁶ Ба Муҳиддин Олимпур (равонаш шод бодо).

4. АЗ РҶӢ-РҶӢ ХОТИРАҲО

Маек хотираҳои кӯдакиро аз сар
Мокадди мӯдеи кӯҳна-қарда бадар,
Токиза дар оби ғаммаҳои шӯхта
Дар тора қайл мекашам тозаю тар.

АЗ «ГУЛИ ХОР» ТО ИН АШЪОР

Ман ҳамин рӯзҳо мунтахаби эҷодиётамро гирд овардам, ки «Гули хор» маҷмӯаи аввалин ва «Симхор» маҷмӯаи охирини ман аст. Дар давоми кор аз ҳафт китобча фақат ҳафтод шеърӯ сесад чорпора ё рубоӣ баромад. Бисёр шеърҳо ниҳоят таҳриру ихтисор шуданд, ба дараҷае, ки аз китъаҳои дароз-дароз танҳо як-ду байт монду тамом. Ва аксари шеърҳоеро, ки дар замонаш адабиётро хор карда ба ҳар калу кӯре бахшида будам, акнун аз номашон гардондам. Аз бисёр навишторам, ки ҳафтаҳою моҳҳо навиштаю хат кашида, хат кашидаю навишта будам, танҳо як байт ё як-ду банд шеър ёфтам. Ҳайфи шабнишиниҳои барҳадару дам ба дам пуф-пуф сигареткашиҳои ман. Сад ҳайф, ки чи қадар беҳуда нури чашму саломатӣ талаф додам. Дардову дарего, ки аз камхобию хастагӣ чи қадар шабҳоям ба дарди сару рӯзҳоям ба даҳанвочаку даҳандараю ҳамёза гузаштаанд.

Азобу заҳмати тоқатфарсои ман боз дар он буд, ки ҳамин шеърҳои лангарию пуршикасту микастамро аз ёд карда, дар воҳӯриҳои мунтазам мехондам. Ҳайфи он хонданҳо, ки чи қадар баланду бурро мехондам ва истакон-истакон оби хунук мехӯрдям, ки ҳаяҷону тапидани саҳти дилам фӯрӯ нишинад. Ва садбор ҳайфам меояд, ки барои ҳамин шеърҳо ҳамқаламонам ба КГБ маълумот менавиштанду ман баёнот меодам. (...)

Воқеан, аз тамоми шоирони вақт шоири «антипартийный» як ман будам ва аз тамоми шоирон шоири зиндонӣ низ як ман. Ба таъбири дигар, шоири барои чамъият хатарнок. Бар ин бино, маро аз тантанаю ҳафтаю даҳа, мукофоту унвонҳои адабӣ ва ҳар гуна имтиёз барканор дошта, таъзиқ меоданд. Ва ман ҳеч вақт додрасу додситону муттақое надоштам, ҳатто муаллиму устоди дилсӯзу ғамхоре. Ҳеч вақт касе ба ман амалан нагуфту нафаҳмонду нишон надод, ки шеър чист ва чи илме дорад. Дар донишгоҳ дарси арӯз гузашта будем, аммо ба тариқи маърӯзаю гуфтугӯи умумӣ. Дар навқаламиҳои мо мушовири назми Иттифоқи нависандагон Боқӣ Раҳимзода, ёдаш ба хайр бод, фақат шифоҳӣ машварат мекард, ба дафтаре қалам намезад ва қаламе ба даст намегирифт. Бинобарин, дар дафтариҳои мо аз Боқӣ Раҳимзода аломате боқӣ намондааст. Шахсан ба ман то ба

охир маълум нашуд, ки ӯ бо чи хату рақаме менавишту мехонд.
(...)

Дар Иттифоқ мувофиқу мутобиқ ба одати маъмулии тоҷикӣ асосан ба одами хуб диққат медоданд, на ба нависандаю шоири хуб. Маҷмӯаи ҳар касе, ки муҳокима мешуд, якзайл «одами хуб-одами хуб» ё «бачаи хуб-бачаи хуб» мешунидӣ. Боре, аз ин безор шуда, гуфта будам, ки ба мо шоири хуб лозим аст, агар муаллифи мазкур одами хуб бошад, ба чойхона равад, бигузур дастхояш пеши бар ба мӯйсафедон чой кашад (маро Фазлиддин Муҳаммадиев, ёдаш ба хайр, Ғаффор Мирзо номид, ки ба нофармонӣ ном бароварда буд).

Одами хуби тоҷикӣ, яъне чӣ? Яъне, маҳсумтабиати заифмичози хушмумилае, ки ҳама вақт доваш медавад: вазифа, мукофоту унвон, хонаю мошину ордену медал, ҳатто оддитарин нишони ҳукуматиро аз ҳама пеш ҳамин одами хуб мегирад (аниқтараш, қаблан мегирифт).

Аз ин типҳо ман ҳанӯз аз интернат хотирае дорам фаромӯшнашуданӣ. Як рӯз бачаҳои хоксораки хушмумилаеро оварданд, ки натавон ба муаллиму мураббӣён, ба мо ҳам, дастҳо пеши бар, салом меод. Мо, ки аз кӯчаи саломуалейк нагузашта будем, ин рафтори ибратомӯзи ӯ дар як он дағдаға шуда рафт. Вале як вақт аз дарс баромадем, ки ин бачаи хуб кампалҳои хобгохро дуздида гурехтааст. Инро барои он бамӣён овардам, ки ман ҳеҷ гоҳ «бачаи хуб»-у «одами хуб» набудам.

Ба шеърҳои ман баъзан Муъмин Қаноат қалам мезад ва аввалин шеърчаи маро дар «Садои Шарқ» низ ӯ чоп кардааст, ки абадан миннатдорам. (...)

Ҳамин тавр, ман ба зӯри худомӯзию меҳнату заҳмати худам шоир шудам, муаллиму устози ҳақиқию ҳаққониам худам будам. Ҳеҷ кас дасти навишту ҳавои равиши қалами маро рост накардааст. (...) Аммо нағз фаҳмидам, ки алалхусус дар шоирӣ устозу раҳнамое мебояд ва ин касаба, касабает сахт вобаста ба муршиду мурид, ки гуфтаанд:

*Ҳеҷ кас аз пеши худ чизе нашуд,
Ҳеҷ оҳан ханҷари тезе нашуд,
Ҳеҷ мавлоно нашуд Муллои Рум,
То муриди Шамси Табретӣ нашуд.*

Агар устози ғамхору мураббии дилсӯзе медоштам, дар як умр не, дар панҷ-даҳ сол шоир мешудам. Бо мададу раҳнамоии устоз, хара-хара китобҳои музахраф нахонда, китобҳои хуб мехондам ва ин ҳама сол заҳмати барҳадар накашида, сеҳру афсуну назокати шеърро зуд аз бар карда, зуд мерасидам.

Чунончи, як шоир калимаи «парвона»-ро се хел шикаста, се қофияи оличаноб сохтааст (ба қофияҳо таваҷҷӯҳ намоед: парвона; парво на; пар во на):

*Дили ман ҳолати парвона дорад,
Зи отаиш сӯхтан парво надорад,
Дили Фоиз, чу мурғи паршикаста,
Ба ҳар ҷо уфтад, пар во надорад.*

Шоирони дигар тасвирҳои офаридаанд, ки аз ҳайрат даҳанат воз менамояд:

*Ба ангушти асо пирӣ шиорат мекунад ҳар дам,
Ки марг ин ҷост ё он ҷост ё он ҷост ё ин ҷост.*

(Яъне, ба сари асо зада-зада қадам мондани мӯсафед).

*Бирав, ба хоб бигӯ, ки маё ба дидаи ман,
Ҷазирае, ки макони ту буд, об гирифт.*

(Яъне, аз гиря дар ашк гум шудани нигини чашм).

Ба тасвири дурахшидану шикастан ва ҳамчу Раҳиши Рустами дoston шеҳа кашидани тандуру чароғак ва сипас дамидани шафақҳои пагоҳӣ диққат намоед:

*Раҳишиду шикаст озарахше дар хун,
Мастона кашид шеҳа Рахше дар хун;
Чун субҳ баромад аз дили хокистар,
Диданд, шигифт аст дирафше дар хун.*

Дардою дарего, ки хамин чизхоро дар вақташ касе ба ман нанамуд, касе ба ман завқу илҳом надод. Дардову дарего, ки аз беустозӣ таъхир кардам. Бист-сӣ сол гулҳо шукуфтанду пар-пар шуданд, боғҳо пухтанду рехтанд, ғаллаҳо расиданду дарав

шуданд, вале ман ҳамчу хӯшаи такмондаи нимхоми ангурҳо, ки ба киноя боғбонакаш мегӯянд, напухта мондам. Боғбонак овезон бар шохаву ман муаллақ миёни замину осмони адабиёт.

Ин ҳам гуфтанист, ки мо, навқаламони солҳои шаст, қариб ҳамаамон камбағалбачаҳо будем аз кишлокҳо, аз детдомҳо, интернатҳо ва чојмон чойхонаю нонамон қанди печаку чойу сигарети «Помир» ва «Прима». Либосамон ҳамчун ранги дарахти арча чаҳор фасли сол иваз намешуд. Дар ин бора ман дар соядасте ба Абдулло Дӯст навишта будам:

*Туру зиндагонӣ сияҳнома кард,
Баҳору зимистон ба як ҷома кард.*

Ва ҳамаамон ичорашину пиёдагардони кӯчаю паскӯчаҳои Душанбе будем, сангфаршу бетони растахоро пойҳои мо суфтаву хӯрда мекарданд. Тагҷармии ботинкаҳои Мазҳабшо Муҳаббатшоев, ки афтода буду ҷӯраб ҳам надошт, дар лойобаҳои боронҳо панҷ панчааш аз таги ботинка дар замин нақш мебаст ва мо дар ҳар кучо пайи пояшро мешинохтем. Аз он вақт, ки аз кӯчаҳои шеърӯ шоирӣ мегузаштем, ҳамон нақши панҷаҳои Мазҳабшо ҳеч аз ёд намеравад. Вале, бо вучуди он ҳама бенавой, бехтарин рӯзҳо буданд он кӯчагардиҳои мо, ёдашон ба хайр бод. Ҳанӯз касе сактаи дилу сактаи мағзи сар нашуда, асову чигас нагирифта ва ҳатто дар чашми касе айнак ҳам набуд. Ҳанӯз чигари Мастон Шералӣ сикат буд ва сараш ҳам сафед нашуда. Ба ҳар ҳазлу шӯҳии обдоре аз таҳти дилу ҷону чигар механдиду механдид. Ҳанӯз Сарвару Аслам майзада нашудаю дар оби ҳароми истаконҳо нағаркида буданд. Ва Ҳабибулло Файзулло саросемаю ҳадаҳа дар соате тамоми идораи нашриёту газетахоро мегашт ё, як дасташ дар гардани шишаю як дасташ дар гиребони Саттор Турсун, лабу даҳанаш кафкида хархаша мекард. Ва ӯ ҳамчун сафедаи субҳ, ки аз торикӣ баромада дар хуни шафакҳои сахарӣ гум мешавад, дар айни ҳамон ҷавонӣ дар тасодуме нобуд шуд.

*Ҳанӯз аз ҷилди китобаи бар ман
Суратаи тозаю тар механдад,
Суратаи беҳабар аст аз маргаи,
Суратаи, бин, чи қадар механдад. (...)*

Ахир дар кӯча як Абдулло Дӯст монд, дигарон тадричан ба сахнаҳо баромадем, нахуст ба сахнаҷаи толори нависандагон, сонӣ ба сахнаи клубҳо, театрҳо, қасрҳо, то минбари маҷлисгоҳи Шӯрои Олӣ. Албатта, мо ҳанӯз шоир-поир набудем, вале аз пешгоҳи маърақаҳо дастак задаву калла такондаю наъра зада, шеър мехондем ва чак-чаку гулафшоние мешуд, ки гуфтан надорад, дар мавҷи қарсаку анбӯҳи дастаҳои гул паноҳ мешудем. Аз бӯсобӯс лабҳоямон сурхидаю кафида обила мебаст. Соядасти моро на танҳо дар китобу китобҷаҳо, дафтари дафтарҷаҳо, балки дар лабҳо, дар сари рухсораҳо бо бӯсаҳо мебурданд. Суратҳоямонро дар чорчӯбаю лавҳаи қиблаи деворҳою қиблаи дилҳо медидем. Мухлисону муштариён, ҳаводорону хотирхоҳон ва рафикону алоқамандонро, ба қавли мардум, дар болои мо талашак буд. Ҳамчун сокии базму бозиву зиёфат, раиси тӯйу маърақаю маросим дар ҳама ҷо мо будему микрофону издиҳоми раққосу арғуштӣ, мо будему микрофону хандоханду барку зарқи лабу дандон, мо будему микрофону ҳилҳилаю силсилаю шилшилаҳои арӯсон.

Хулоса, мо бе шеър машхуртару шоиртар будем. Ғазалҳои ҳақиқию самимии мо ҳамон чак-чакҳои пурчӯшу хурӯш, ҳамон соядастҳои соялабҳои ошиқона буданд, ки инак чилд-чилд хотираҳои зарандуду зарнигорӣ шудаанд. Ёди он рӯзҳои бешеърии мо ба хайр бод.

Аммо ҳангомаю валвала ва он ҳама ҳаяҷону васвасаи рӯзмарра имкон намедод, ки дар сари шеъру шоирӣ чиддан таҳаммул намоем. Ва баъдан, ки аёлманду бачадор шудем, дигар фурсати китобхонаравӣ, китобхонӣ, худомӯзиву худварзӣ низ билкул нашуд. Ҳам аёлмандию ҳам шоирӣ, ҳам ташвишу саргардонии рӯзгору ҳам шоирӣ, ҳам бачадорию ҳам шоирӣ, ҳам тӯрхалта дар бағал бозорию ҳам шоирӣ, ҳам фикри маоши хонаводаю ҳам шоирӣ, мебахшед маро, тамоман намешавад (Навқаламони азиз, он номаъқулиҳое, ки мо қардему дидему санҷидему пушаймон шудем, шумо нақунед, ки пушаймонӣ суд надорад. Агар зану фарзанду хонаву хонаворӣ, чӯраву чӯрабозӣ, бозору анбору магазин, мудирю раисию вазири, савлату давлат хоҳед, шеър нанависед. Шеър қурбониҳои моли не, қурбониҳои ҷонӣ металабад. ...)

Ва намешавад ҳам тӯйхӯрию арғушту усулу ҳам шоирӣ, ҳам шикамборагию оруғзанию ҳам шоирӣ, ҳам сармастию оқу воқу ҳам шеър, ҳам катагию чилваю чавлону ҳам шоирӣ.

Ана, барои чи шоирони қадимӣ чилашинӣ мекарданд, гӯшаи узлату хилват мегирифтанд. Ана, барои чи Хоча Ҳофиз ба ғори даҳанаи Рукнобод будааст ва чаро ба як пӯстаку як чандаи пашмина қаноат мекардааст (Хушбахтона ман он ғорро зиёрат кардаам. Аз фаршаш чӯйбораке ҷорист ва аз сақфаш чакка-чакка шилми мӯмиёӣ мечакад). Шахсан ман агар ҳозир дар кишлоки Сӯфиёнам мебудам, дар дараи дулоназору чашмасори хилвати Қуканӣ чилахона мекандам.

*Гуфтам, ки даруни ғор мебояд рафт,
То шеър нависӣ беғаму бетавиши,
Гулчехра ба ханда гуфт: беҳуда мағӯ,
Феълан, ки ба ғор мурдаат хоҳад рафт.*

Воқеан, ба шонати шоирӣ, мақому мартаба ёфта, каруфару айшунӯш қардан мумкин, лекин шоир шудану шоир будан ба ҳар қаламдасту қаламкашу қаламкору қаламфарсое насиб нахоҳад кард. Ҳатто дар рӯи чорпоия ҳукумати бошӣ ҳам, манфиат надорад – ҳамин ки чорпоёро аз зери поят кашиданд, мурданивор ба замин мезанӣ. (...)

Баъзан касоне ҳам ба ҳукми тасодуф эътироф мешудаанд, сарфи назар аз эҷодиёташан. Масалан, ҳамин Нимо Йӯшич, ки ба эътирофи умум асосгузори шеъри нави форсист, хусусан худаш, осори қолибе надорад. Ба назари ман, ҳар шоире аз ӯ шоиртар аст.

Аз орифони адабиёти ҳазоруансолаи мо фақат як Мирзо Бедил ба шоирӣ машҳур гардидааст. Дигарон – асосан ҳамчун уламои дину панду ахлоқ ва қиссаю қасидаю дoston. Бинобар ин, чилди китобашонро зери бистарҳо ниҳода, аз варақашон тӯмор менависанд.

Албатта, адабиёт аз решаи адаб аст, яъне хулку атвор, таълиму тарбия, ахлоқ ва ҳатто танбех. Пас таблиғи мазҳабу панду андарз бевосита кори адабиёт аст, аммо кори шеърӯ шоирӣ не. Шеър аз решаи шуур аст, яъне ақлу фаросат, идрок, завқу зеҳну андеша. Шеър, ба масал, боронест, ки мағзи хушку сари хушку табиату тинати хушкро тару шодоб месозад ва ҳоказо. Шеър, яъне ҳаяҷон, зарбони дилу тапидани набз, чӯшу хурӯшу тугёни хуни бадан. Гоҳе ҳам ба хоббинӣ мемонад – бе чашм мебинию бе ғӯш мешунавӣ, бе дасту по мегардию мегирӣ ва бе забону даҳан гап мезанӣ. Шеър аст ин, ки гуфтааст:

*Шабе, к-аз хаёли ту гул чида будам,
Дар оғуши сад ҷилва хобида будам,
Ба мижгон кушудан ниҳон гаит, Бедил,
Ҷамоле, ки пеш аз ниғаҳ дида будам.*

Шоир аст ин, ки гуфтааст:

*Эй моҳи шиновари мурдоби хуни ман,
Хуш бод мастиат, ки маро нӯш мекуни.*

Шоир аст ин, ки гуфтааст:

Чашиат шаробхонаи ангурҳои ашк...

Шоир аст он, ки гуфтааст:

*Ҳар песа гумон мабар, ки холест,
Шояд, ки паланг хуфта бошад.*

Шоир нест он, ки гуфтааст:

*Ҳар беша гумон мабар, ки холист,
Шояд, ки паланг хуфта бошад.*

Шоир аст он, ки гуфтааст:

*Гарчи аҷал якояк аз ин галла мебарад,
Ин галларо бибин, ки чи осуда мечарад.*

Шоир нест он, ки гуфтааст:

Пайки аҷал якояк аз ин галла мебарад...

Ба байтҳои зерин нигаред, ки чанд шоир бунафшаро ташбеҳу тасвир намудаанд, вале танҳо аз Рӯдакию Хоча Ҳофиз шоиронаанд:

*Бунафшаҳои тари хайл-хайл сар барқард
Ҷу оташе, ки ба гӯгирд бардавид кабуд.*

(Рӯдакӣ)

Гаҳе тарҳи тавозуъ дарфиканда,
Нишаста чун бунафша сарфиканда.

(Ҷомӣ)

Ё магар офтоби тинати ман
Ногаҳон кишт бар бунафша суман.

(Саной)

Сарвбун чун ба шаст сол расид,
Ёсуман бар сари бунафша дамид.

(Низомӣ)

Гузар бикун чу сабо бар бунафшазору бибин,
Ки аз дарозии зулфаш чи сӯғворонанд.

(Ҳофиз)

Даҳ-понздаҳ сол пеш дар вохӯрие аз ман пурсида буданд, ки ба эътирофи умум ҳар байти Ҳоҷа Ҳофиз мустақил аст, пас ба чи сурат ғазалро ташкил медиҳанд? Он вақт ҷавоби саҳеҳ наёфтам. Акнун ҷавоб ин аст. Байтҳо аз тариқи рӯҳия муттаҳид мешаванд, агар матлаъ мутантану боланда бошад, то ба мақтаъ ба ҳамин минвол идома меёбад ва баракс, матлаъ малӯлона бошад, то ба охир малӯлона меравад. Ин аст сеҳру афсуну чашмбандӣ ва сирру асрори дигари шоирӣ, ки дақиқ нанигарӣ, намефаҳмӣ, ки яке аз осмону яке аз ресмон аст.

Адабиёти форсӣ ба масал бешазори қаламҳост, ки барги ғазалҳояш асрҳои аср қабат ба қабат чунон рехтаю рехта, ки баройи ин ҳамаро як дафъа варақ гардондан ҳам умри як одам намерасад.

Чаро ғазалгӯй аз азал оммавист? Чунки навиштани он осон аст; як мушт қофияро (қофияҳои асли аз 10-15-то беш нестанд) қатор навишта, баъд муносиби ҳар кадоме ҷумла месозӣ вассалом. Аз ин рӯ, ғазалнависию тазалгӯйӣ, ғазалхонию ғазалсаройӣ, ғазалбофию ғазалсозӣ, ғазалхарошию ғазалтарошӣ чунон бисёр ва чунон ифрот шудааст, ки агар ба девони ғазал нигарӣ, дилат мешӯрад.

Солҳои охир баробари авҷ гирифтани «экстрасенс», фолу фолбинӣ, табибу ҳақим, дорӯгару дорӯсози дайду, ғазал низ аз

нав авҷ гирифт, ки ин ҳама якҷоя аломати касофатию чаҳолат будаанд. Феълан, ҳатто шоирони ба истилоҳ «сурх»-и собик ғазалнавису муноҷотиҳои ҳудогӯйи ҳудочӯйи шудаанд. (...)

Шеъри нав, ёдаш ба хайр, шеър буд. Қулфи ҳазорсола зангхӯрдаи ҳучраи тангу торики тортанакзадаи ғазал ба мехчаи шеъри нав кушода шуда, шеър шаклан осон шуд, аммо ташбеҳоти бикр, ки металабид, душвор буд. Акнун баъзе эронихо назмро ба насри маъмулӣ табдил дода, ҳам шаклан осон кардаанд, ҳам мазмунан ва ғайра. Барои мисол:

*То ту дарича дарича дарича боз кунӣ
Ман дар мебандаму мекушоям
Ва дастогӯшона
Ҳар бор ба ин гуна
Бо ту
Ба остонаи ҳастӣ боз мегардам.
(Рӯъё Ҳаккокиён)*

Марҳамат, ягон унсури шеър нест ва чумлаҳоро зина-зина навиштааст, ки шеър намояд. Ман аз ин даҷғол ғарам-ғарам хонда, танҳо Сӯҳроб Сипехрӣ ва Мачид Нафисиро шоир ёфтам.

*Аз миёни ҳазор шаб,
Ки бо якдигар гузаронидем,
Як шабро ҷудо мекунӣ
Ва мегӯӣ:
Онро фақат чун ёдбуд
Нигоҳ дор.
Ман хомӯш мемонам
Ва онро
Чун пари симурғе
Дар даст мефишорам.
(Нафисӣ)*

Як шабро ҳамчун пари симурғ дар даст фушурдан шоирона аст. Албатта, шеървора ихтирои эронихо нест, ин ҳамон назми мансури аврупоист, ки... оsonакаш ёфта тақлид мекунанд. (...)

Боз ба сари мавзӯи ман баргардем. Ман тамоми умр катраи обу лукмаи ноне бе андешаи шеър нахӯрда ва нафасе накашидаам. Агар барои як попӯшӣ дар ба дари магазинҳо

нагашта, ба ҳар магазинчии саркачалаи дандонтилоӣ мӯҳточ намешудам, агар тӯрхалта дар бағал бозор ба бозор намегаштам, агар маоши сиҳат медоштам, агар барвақт «антипартийный» намешудам, агар шабу рӯзи зиёдамро ба таҳлилу таҳриру азнавнависии дастхатҳои қаламфарсоён бар бод намедодам (дар сари мизи ман мудом тукуз-тукуз дастхат буд, ки ҳатто Гулчехра аз онҳо безор шуда баъзеашонро аз ман пинҳон медошт) ва агар касалманд набудаму ва агар ҳабс намешудаму баъди ҳабс даҳ сол бесарнавишт дар муҳочират намегаштам, бешаку шубҳа, ба авчи шеърӯ шоирӣ мерасидам, ба баландие, ки менигаристӣ кулоҳ аз сари ақлат меафтод.

Зимнан, аз шеъри «Пас аз мо» ман «антипартийный» шудам. (...) Феълан, ки менигарам, ин аввалин шеъри ҷанҷолии ман аслан шеър нест. Ҳайфи заҳмати Миршакар, ки қавобан ба ин шеъри маҷозии ман шеъри танқидие навишта буд. (...)

Баъд «Бухоро», «Аҳмади Дониш», «Забони модарӣ» ва дигарон саҳт танқид шуданд. Албатта, ин шеърҳо нағзи нағзанд, хусусан «Забони модарӣ», лекин, агар ҳозир мебуд, инро наменавиштам. (...)

Хулоса, ман аз шоирӣ имтиёзе надидам, на моддию на маишӣ ва на маънавӣ. Ба қавли устод Рудакӣ, на маоше ва на маунате. (...) Бар ин бино, на аз давлату ҳукумате муттаҳаму забонкӯтоҳам ва на аз халқу миллате ва на аз касе сари риштае қарздор.

Ҷонамози сояширо бар замин

густурда маҷнунбед,

Дар сучуд истода сархам.

Ин дарахт умре намозашро

Дар ҳамин як ҷонамози сояи худ мегузорад.

Ман ҳам аз авлоди ин бедам,

Сояи касро накардам ҷонамоз умре,

Доиман бар сояи худ саҷда кардам,

Доиман бар сояи худ саҷда хоҳам кард.

Ман ба адабиёт аз ибтидо кӯрмол ворид шуда, кӯрмол-кӯрмол то ба кунун расидам, ранги нобиное, ки дару деворхоро молидаю палмосида ҳаракат мекунад. Ва илми шеърро айнаи ҳамон нобиное аз худ кардам, ки ҳаму печу пастию баландӣ ва чоҳу ҷӯйи кӯйу барзанро бо молидану палмосидани дасту по аз

ёд карда. Ба ин вачҳ бисёр лағжидаю пешпойӣ хӯрда, то ба чое, ки мебоист, нарасидам ё хеле таъхир шуд. Чизҳое, ки бояд то 20-солағӣ мефаҳмидам, дар 60-солағӣ фаҳмидам, ки вақти мурданам расидааст. Эӣ дареғ, замоне заҳмат мекашию мефаҳмию медонию пухтаву тайёру омода мешавӣ, мебинӣ, ки умрат тамом шудааст. Пештар намефаҳмидам, вале шабҳо то ба рӯз менавиштаму мехондаму хат мезадам ва фарҳанг ба фарҳангу китоб ба китобу рисола ба рисола луғату тафсиру тавзеҳ чуста, хаста намешудам. Ҳозир – баракс, мефаҳмам, медонам, корро ёд гирифтаам, аммо коре наметавонам кард; хотирпарешонӣ, сактаи дилу гурум-гуруми сина, азоби тарбоду дарди чӯра, сили ғудуди гардан, фишори хуну сарчархаку сардари, сӯзиши банду пайванди пойҳои шалу вал ва ғаму андӯхи гарони танҳоию маргу мотами бародарону хешу табор намегузоранд, миёни қаламаму шикастаанд.

*Чарроҳӣ шуд он касе, ки бисёр, манам,
Садпораю тика-тикка гардида танам,
Мегеламу печ мехӯрам пуштаку рӯ
Дар ҷандаи тиккапораҳои баданам.*

6.22.2002. Seattle, USA.

ХОНАВОДА ПАРОКАНДА ШУД

(ба носи хотираи бародарам)

*Ба дида нақши рӯйи ту,
Ба гӯш гуфтугӯйи ту,
Ҳанӯз аз димоги ман нарафтааст бӯйи ту,
Бародарам, бародарам,
Бародари ба ҷону дил баробарам.*

Ин сатрҳо гӯё ки ҳарфи дили мананд. Гӯё манам, ки алами диламро ба қалам дода, вале таскин наёфтаам ва асло таскину тасалло нахоҳам ёфт. Балки тан намедихам, ки бародаре доштам сари олимони ҷавон, умеду орзуи хонавода ва, инак, чанд сол аст, ки чашм аз олам пӯшида. Ба маргаш бовар карда наметавонам, ки наметавонам. Ҳанӯз чашмам ба чор тараф чор аст, ки имрӯзу фардо аз кучое меояд. Ҳанӯз умедамро аз ӯ нақандаам. Ханӯз ба дару дарвозаи китобхонаҳою донишқадаҳо ба умеди ӯ менигарам. Ҳанӯз рисолаю маҷаллаҳои илмиро барои номи ӯ варақ мезанам. Ҳанӯз китобҳои дарсӣ, дастнависҳо, дафтарчаҳои ёддошт ва ҳуччатҳояшро бо навозиш тағу рӯ мегардонам. Мақолаҳо, баёзи шеърӯ тарҷумаҳояшро гаштаю баргашта мехонам. Суратҳояшро паҳлӯи ҳам мечинаму нигоҳ мекунам, ки серӣ бибинам. Ва, ҳамин ки сар ба бистар ниҳодам, ба хобам медарояд. Ман бо ӯ дар шаби хобам бисёр вақт дар зодгоҳамон – қишлоқаки Сӯфиён вомехӯрам. Дар қишлоқаки Сӯфиёне, ки ба кӯдакии мо мансуб буд. Аз ободиҳо як хоначаи сафедак, яъне мактаб, як масҷиди ҷӯбқорию шақшақаи кӯҳна ва аз бузургию азамат нишона ду дарахти азим дошт, ки якеро чормағзи Нарзулло ва дигарашро чанори хирманҳои боло мегуфтанд. Дигар ҳама чиз оддӣ оддӣ – ошхонаю меҳмонхонаҳои дудзадаи чақоқӣ, шиғу поҳсадевор, чапаракпулҳои чун миёни мардумаш хамзадаю фурӯрафта ва юғу испору чигина, хусусан чигинаҳои чапараки қаҳқашонӣ. Дигар – даромадгоҳу баромадгоҳ, чоқиҳои ду теппа, ки газа номида мешаванд.

Дар ҳошияи кишлоқ – боғҳои тоқ ва дараи Шер. Аз инҳо он тараф – ҷару дараи дуобагию шӯлашу хорбуттаҳои овезон ва ду кунда тути хасаку як тана сада, ки мо сабдааш мегӯем, яъне сабада (ин дарахт, дар ҳақиқат, ба сабад монанд аст, хусусан, баъди баргрэзони тирамоҳ). Ва дар ҳамгашти дуобағи дунгие бо номи Кофирқалъа. Дар гардани борики дунғи – Олучамазори латтабандӣ, айни духтарчае, ки ба кокулҳояш пилтаю пахта бофта бошанд.

Дар тирези Кофирқалъа ғори момачавак даҳанвочак мекард, зайли касе, ки даҳанашро паҳн кушода ҳамёза мекашад. Момачавак дар тасаввури бачагии мо кампираке буд, ки дар тоқчаи ғору ҷар зиндағи мекард. Дар асл акси садост, ки ҳой гуфтед, ҳой мегӯяд. Момачавак ё Момачавобак аз дилхушиҳои мо буд. «Момачавак, кулча мехурӣ, ҳалво?» - гуфта ҳой ки мезадем, сари овозамонро гирифта, «Ҳалво!» мегуфт.

Боқӣ – арғамчини чигинараҳи Олучамазору ҷанги хоки пиёдаю саворае, ки рафтуомад мекарданд. Баъд аз роҳҳои мошинравак чигинараҳи Олучамазор ба ачинабодакҳо монд. Аз ин кӯҳнароҳ рафта-рафта пойи мардум канда шуд, вале ҷашм нақанданд. Зеро, аскарбачаҳоро ки бо ҳамин раҳ ба ҷанги Гирмон бурда буданд, гумон мекарданд, ки бояд боз бо ҳамин раҳ баргарданд:

*Дар ҳами пуштаҳои Файзобод,
Ҷашм бар роҳи кӯҳна шому саҳар,
Кӯдакияи ҷанӯз гирён аст,
Дар кафи ӯ хати сиёҳи падар.*

Ҳозир бисёри он манзараҳо нобуд шудаанд. Ҳозир касе намедонад, ки дар фалон сари хандақ зардолӯи кандаке буд; дар фалон лаби об – ҷаноре, ки вақте афтондандаш, замин ҷунбид; дар фалон боғ – сафедори баланде, ки осмонро ҷорӯб зада мерӯфт. Лангари кӯҳнароҳ ҳам, ки аз ҳар қадамаш хотираи қадами азизе боқист, кайҳо фарсудааст. Бораю буттаҳои дараҳо ламида рафтаанд. Аз дару деворҳои дерина қариб нишоне нест. Аммо ба хоби ман мебароянд. Бо бачаҳои солҳои пеш, бо додарам Темур. Хусусан, он мактабхона — ягона хоначаи сафедак, он масҷиди ҷӯбқори шаклакаи кӯҳна ва боғамон дар ҳамёзаи дуовағи, ки тобистониҳо дар гӯшааш каппа зада, кандани ситораҳои шабро тамошо мекардем. Ситораҳо рост

намеафтоданд, балки ҳамчун алмос шишаи осмонро бурида
мерафтанд. Аз мушоҳидаи осмон мефаҳмидем, ки Ҳафтдодарон
ҳаракат карда, дар ҳар фасле ҷояшро иваз менамояд. Тобистон –
дар ҳавои болои як теппа, тирамоҳ – дар ҳавои болои теппай
дигар ва ғайра. Ҳамчунин, мидидем, ки ситораҳои калон тулӯ
ва ғуруб мекунанд. Баъдҳо донистем, ки онҳо сайёра номида
мешудаанд. Баланд гузаштани мушакҳои сунъиро низ дида, ба
дигарон нишон меоддем. Хусусан, мӯсафедон ҳайрон
мемонданд.

Шабҳои тобистон натанҳо боғҳо, бому дар, палаку полизу
хирманҳо, раҳу пайроҳа ҳама обод буданд. Аз ҳар гӯшае бош-
бошу их-иху иш-ишу киш-киш шунида мешуд. Натанҳо одамон,
рӯбоху чайраю сағу пишак хоб надоштанд. Нохост хиш-хиши
хушке шунида мешуд, зайле ба харе найдарзаи хушк бор карда
мебурда бошанд. Ин чайра буд. Ногаҳон аз танаи чарӣ ҷиғубиғи
гӯшхароше шунида мешуд. Ин ҷуғзак буд. Гӯё пару пучаш
мекарда бошанд. Ва дар ин миён яке девонаи Кенча меҳонд:

*Аҷал, моро накуш, мо навҷавонем,
На дунё дидаю не шодмонем,
Бирав, аз кӯҷаи пирон гузар кун,
Ба мо навбат расад, мо худ равонем.*

Девонаи Кенча шабгарди таку танҳои побараҳнаи хоколуди
куҳнароҳи Олучамазорак буд. Аз ҳамсоҷакишлок, аз ҳонаи апааш
Руқия меомад, аз сояи пуштаҳою бораҳои маҳтобӣ хонда-хонда
меомад. Ва дар миёни хонишаш яке ист карда, худаш ба худаш
«Бале, девона, бале!» - меғуфт, ки момачавакҳо ҳам аз ҳар ҷаре
«Бале!... Бале!... Бале!... Бале!...» тақрор мекарданд. Моро вақте
хоб мебурд, ки Кенча хонда-хонда ба кулбааш мерасиду маҳтоб
ҳам мешифт. Хониши девонаи Кенча ба аллагӯй мемонду
чайловаки ларзонаки мо ба гаҳвора.

Акнун он шабҳо, он каппаю чайловаки ларзонак хотира
шудаанд, вале ба хоби ман мебароянд, ҳамчунон ки буданд – бо
суробу сояҳои азиз, бо бачаҳои солҳои пеш, бо Темури ба ҷону
дил баробарам.

*Роҳҳои хокиам ку?
Рӯзҳои покиам ку?*

Ҳамон рӯзе, ки ўро ба хок супурдем, шабона хоб дидам, ки аз газии кишлоқ фаромада, ба боғамон даромад. Ришаш расидагӣ, лоғар, ранги рӯяш зард, шикамашро дошта роҳ мерафт. Як хӯша ангур канда дароз кардам, нагирифт. Гуфт, сиҳат нашудам.

Чанд шаб баъдтар боз ба хобам омад, аввал дар қиёфаи сангӣ, ҳамчун ҳайкал дар долони иморати баланди шоҳсундор. Пас, ҳамчун бачаи тару тоза:

*Ёдам омад, ин иморат хонақоҳи кӯҳна буд,
Дина мо даҳсолаю ин хона чумчуқхона буд.*

Бори дигар хоб дидам, ки бо ҳам дар паси як мизи тӯёна нишастаем. Боз ҳам ў харобу хаста. Гуфт, рисолаи илмиамро нав навишта тамом кардам. Ба вай сухан доданд, гап назад.

Ў дар хобҳои ман дар ҳар синну солу аҳволе, ки бошад, ҳамеша бо китобу дафтар аст. Мудом аз ину он масъалаи илмию китобӣ гуфтугӯ мекунад. Гоҳе аз ман мепурсад, ки фалон китобро дорӣ ё фалон китобу мақоларо хондаӣ? Аз ҷумла, шабе дар хобам ўро дар кӯчаи Душанбе вохӯрдм. Хеле чиддӣ ва оҳиста-оҳиста қадам мезад. Пурсидам, ки аз кучо меой? Гуфт, аз магазини китобфурӯшӣ, рисолаи докториам чоп шудааст. Ба сабаби набудани аломатҳои нашрии математикӣ баъзе муодилаҳоро мухтасар кардаанд. Як бор варақ зада малол шудам. Ман, дарҳол аз шунидани нашри китобаш хурсанд шуда, ҳадаҳа гуфтам, ки ягон нусха нагирифтӣ? Ҷавоб надод. Бехотир, хобам чунон парид, ки гӯё ҳамин навакак дар бедорӣ гап мезадем.

Аз бачагиаш хонданро дӯст медошт. Ман дар хотир надорам, ки рӯзе ба мактаб нарафта бошад. Ҳол он ки аксари бачаҳои ҳамзоди мо, аз пайи молу подаю подабонӣ гашта, ҳафтаҳои дароз аз наздики мактаб намегузаштанд ва касе ҳам намекурсид, ки кучоянд. Чунки моҳияти худи мактаб маълум набуд. Мактаб, чуноне дар боло гуфтем, аз берун сафедару аз дарун сиёҳи дудхӯрдаи дудаҳояш овезон буд. Тамоми зимистон аз бомаш борон мечакиду аз роғҳои дари шақшақааш шамол пуф мезад ва муаллими Қаҳҳорбек (ёдаш ба хайр) барои мо пахол дуд мекард, ки гарм шавем. Мардаки қоқинаи қадбаланди бурутакӣ буд.

Муаллимони дигаре низ доштем. Онҳо касоне буданд нав аз ҷанг баргашта, шалу дингу маъюб, бо чигас роҳ мерафтанд ва номашонро бо лақаб мегирифтанд: фалонии динг, фалонии шал,

фалонии якдаста ва ҳоказо. Дар миёни онҳо як нафар хешованди мо ҳам буд, муаллими ҳисоб, машҳур бо лақаби «Фаттоҳи урус». Барои он, ки кепка мениҳод ва бори аввал ба қишлоқ зани рус, велосипед, дурбин, сумкаи тасмадарози аскарӣ ва ҳархела чадвалу асбобҳои ҳисоббарорӣ оварда буд. Вақте ки дар девори пушти мактаб, барои сафед буданаш, киноҳои ҷангӣ нишон медоданд, ӯ матни онҳоро аз русӣ ба мо тарҷума мекард. Мегуфтанд, ки Фаттоҳи урус забони немисӣ ҳам медонад.

Вай баъзан моро ба рӯи талу теппа бароварда, бо дурбинро чадвалхояш чен кардану ёфтани масофа ва нишон гирифтани тир парронданро машқ меод. Ва аз шаҳрҳои ба қавли мардум «дарун» – Маскову Берлин, кӯҳистони Италия, ки дар он ҷо партизанӣ мекардааст, киссаҳои шавқовар нақл мекард. Вале канда-канда месулфид. Мегуфтанд, ки дар шушаш аз ҷанг гулулаи тир боқӣ мондааст.

Аз дарсу суҳбатҳои шавқовари Фаттоҳи урус даричаи танги зехни мо кам-камак кушода мешуд, ба сӯи илму фан, ба сӯи муъҷизаҳои техникӣ, ба сӯи мошинҳо, ҳавопаймоҳо, ба сӯи қонуни ҷозибии замин, ҷозибии олам, ба сӯи ободихои дур, марзҳои дур, уфукҳои дур.

Мо туфайли мактаб соате чанд гушнагию бараҳнагию доду войи қишлоқро фаромӯш менамудем. Лекин, ҳамин ки дарс поён меёфт, ҳақиқати ҳол ғалаба мекард. Мо, аз ҷордевории мактаб берун омада, касеро медидем, ки зани ҳомила ё кампиру мӯсафедеро камчин мезанад, ки аз замини колхоз сарак (хӯшаи ҷаву гандум) чидааст. Ё ин ки дар болои асп кала кашида, аз сари девору хандаке ба дарун ҳақорат мекунад. Ё мешунидем, ки сари кадомеро кафондааст, деги шири кадом занакро чаппа карда, нони зағораи кадомеро ба шатта задааст.

Ҷ раис буд. Ҷро мо бад медидем. Аз ҷумла, барои ҳодисаи ҷӯлоқи Хонзода ва ҳодисаи Зумрад. Хонзода як зани маъйубу маслуқи бекас буд. Ба мушунги говаку (мушунги худрӯй) тактаку кунҷора мезист. Кунҷораро аз ҷувозхона металабид. Охирҳои баҳор, аини чавдараву тутпаз, як сахарӣ хабар омад, ки дар хирманҷои Сӯфиёни боло Хонзодаро куштаанд. Ҳама ба он ҷо давидем. Дар подаҳобрав, миёни хоку хун нолиш мекард, аз сараш хун мерафт ва куртаи карбосаш пора-пора. Уро аз саракчинӣ раис зери узангую потанги асп гирифта, кашон-кашон ба ин ҷо оварда партофта будааст. Бечора мурд. Мурдашро дар гилем ба хона оварданд.

Ҳодисаи Зумрад аз ин ҳам дилрештар. Ҳамсоя будем.
Қоқучиниаш, ки мо қоқуфаш мегӯем, ҳеч аз ёдам намеравад.
Шаш ё ҳафтсола буд ва ду акачаи аз ҳудаш калонтар дошт.
Ятимони дари хонаи амакиашон буданд. Ятимакони чулхундӣ.
Падарашон аз сар рафта ва очаашон аз тангии аҳвол ғайб зада
буд. Мегуфтанд, ки ба Ёвон, ба ватанаш гурехта рафтааст.
Амакиашон ҳудаш ҳоло кӯдак надошт. Шабе дар хонаашон
парон-парон шуд. Баъд амакиашонро чанд шапкадору раис пеш-
пеш карда бурданд. Ва дигар барнагашт.

Зани амакиашон ҳам кӯчида ба хонаи падараш рафт. Ятимон
танҳо монданд, танҳои танҳо. Зумрад аз беҳи девору хандақҳо
қоқуву шулха мечид. Ва модарам ба онҳо қуруту ширкадуя
ордоб мебурд. Барфу борон сар шуда буд. Яке вақти намози
шом чирроси Зумрадро шунидем. Модарам саросема ба
хонаашон давид. Мо ҳам аз сари бому девор ба он тараф
паридем. Аммо аллақай дер шуда буд. Зумрадак саропо забона
зада месӯхт. Карасини чароғи лампа ба сару рӯяш рехта буд.
Аловро ба дасту доман зада хомӯш карданд, вале чароғаки умри
ӯ ҳам пас аз ҳафтае абадӣ хомӯш шуд.

Ҳар замоне, ба ёди он айём, чашмонамро пӯшида ба андеша
меравам, дилам месӯзаду месӯзад. Хонзода... Зумрадаки
қоқулзардак... Кӯдакони хоруздор... Додаракону хоҳараконан...
Солҳои сиёҳу хатҳои сиёҳ... Қуҳнароҳи Олуҷамазору чашмҳои
чор...

Ҳолаи Раҳима «Салоҳиддину Сафовиддинам!» мегуфту
мегиристу байт меҳонд:

*Ҳудо бигира ҳукумати балора,
Сутун задаю сим қашид дунёра.
Даговар бастай широи модговора,
Аскар мебара бачаи фақирора.*

Ҳолаи Раҳима вақти бурдани Салоҳиддину Сафовиддин то
сари роҳи оҳани Янгибозор рафта будааст. Бинобар ин, ҳар
замоне ки поезд аз дуриҳо бӯғ мезад, ӯ ҳам ба забони печида
фарёд мекашид, балки аз чигари сӯхтаю чоғури дамидаи
ғамбодаи зери гулӯяш ӯ ҳам бӯғ мезад, ки: «Э, бихезене,
Салоҳиддинма бурдане, Сафовиддинма бурдане! Э, доде, э,
ҷавре, э, халқи худое!» Ва шайтонламишаш (саръ) мегирифту
ҳамчун мурда дароз ба замин меафтад.

Баъзан баръакс, поезд, ки бӯғ мезад, «Э, бихезене, аскарора овардане! Сафовиддинма овардане!» - гуфта, ҳамели дулонаю мағзу чағашро канда-канда, чочиқӣ мепартофт.

Холаи Раҳима хазон шуд, борик шуд, ришта шуд, вале риштаи умедаш наканд. Ҳанӯз ҳамчун найзори хушкидае ғиғон мезад, ки «э, бихезене, пойиз омаде! Аскарора овардане! Салоҳиддинма овардане, Сафовиддинма овардане!» Ӯ дигар наменаумд, арвоҳ шуда буд, танҳо ғиғони қонғудозаш шунида мешуд.

Хати сиёҳи Салоҳиддину Сафовиддинро чанд сол баъд аз сари холаи Раҳима аз қоғазони идораи ҷамоат ёфтанд.

Он солҳо наҳсӣ болои наҳсӣ меомад. Ҳатто зимистон то гӯшаи бомҳо барф метапид. Аз лабгӯшаи бомҳо яхчоли кабуд овезон буд. Яхи новшараро агар бо табар мезадӣ, намешикаст. Аз сари ҳар боме коқули дуди сиёҳ, ғалапа дода, ба ҳаво мепечид. Махсусан, вақте ки печка пайдо шуд:

*Даҳан кушода бухорӣ, ба сони беадабон,
Сухан расида ба ҷое, ки ҷӯб мехоҳад.*

Аз дасти ин печка дар қишлоқ чанору чормағзи ҷувозкундаю дар адирҳо дулона намонд. Қишлоқ ба пиракии дандонрехта монанд шуд.

Охирҳои чунин яхбандон, ки аз шушаҳои яхчоли овезон акнун катра-катра об мечакид, Фаҳриддину Садриддин бори осиеб бастанд. Борашон рези кетӣ-кетӣ буд. Яъне, сабадчаҳои ангурро қишлоқ ба қишлоқу хирман ба хирман «ангур рафт-е, ангур рафт-е!» - гӯён гардонда, ба рези чаву гандум иваз мекардем (бинобар ин, рӯзи чанозаи Темур Фаҳриддину Садриддин, сарашонро ба дару девор зада, «ӯро ба нони кетӣ-кетӣ калон карда будем» мегуфтанд).

Осиеб дур буд, дар лаби дарёи Кофарниҳон. Барои эҳтиёт дукаса мерафтанд, харакию аспакӣ. Аспашон – ҳамон аспии меросии падар, ки шеъри зерин дар бораи ӯст:

*Аз рӯй-рӯи хотираҳои ҷавониам,
Балки аз он диёр, ки гум кардаам надар,*

Аспе ҳанӯз медаваду медавад ҳанӯз,
Аспе, ки ҷуз ба хоб намебинамаиш дигар.

Поши сафеду гардану пешонияи сафед,
Соқаш дарозу тахтаи пуштаи дарозтар,
Зери шикам ба тахтаи пуштаи кашида сахт,
Чашиши мисоли лахчаи сӯзанда дар назар.

То рӯи сина шаршараю обишори ёл,
То пушти пой шаршараю обишори дум.
Чун зарбаҳои набзи раги дасту пойи роҳ
Аз сангу хок мешунавам зарбаҳои сум.

Сар то қадам сарак-сараку резу печу тоб,
Дар подаи касофати маркаб намечарад.
Аспи фариштае, ки саусаи фариштаест,
Шаб то саҳар фаришта қашоғӯи мезанад.

Дар ҳарду пойи ӯ падари ман кишан назад,
Дар банди пойи ӯ падарам ресмон набаст.
Дар кӯдакӣ шунидаму фарёд мекашад
Ин гӯши ман ба шихаи он аспи дурдаст.

Дар кӯдакӣ шунидаму аз ёди ман нарафт
Он шихаи азизи чихилсола беиштар;
Як дам ба гӯш мерасад аз пуштаҳои дур,
Як дам ба гӯш мерасад аз кулбаи падар.

Ёдат ба хайр, бому дари кӯдакии ман,
Кам нест дар хаёли ман афсонаҳои ту.
Марде, ки рафт аз бари мо дар ҷавониаш,
Хоҳам, ки пир ояд ояд дубора ӯ...

Умре ба ҳар ғубори шитобанда дар назар
Бо чашии чор менигарам ман, ки аз кучост;
Маҳтоби нав ба тахтаи дарвозаи уфуқ
Кӯбида наъли ашқари гардуннаварди мост...

Аз рӯй-рӯйи хотираҳои ҷавониам,
Балки аз он диёр, ки гум кардаам падар,

*Аспе ҳанӯз медаваду медавад ҳанӯз,
Аспе, ки ҷуз ба хоб намебинамаиш дигар.*

*Тай шуд ҳазорҳо раҳу ҷуз дар раҳи хаёл
Бори дигар надидамаи, эй аспи бодно,
Ту то кучо давидио ку он савораат,
Ўро ту дар ҷавониаш афкандӣ дар кучо?*

Лекин аспи падарӣ дар дасти мо дер напоист, ҳамчун аспи раисзеб ба раиси Раҳмон расид, ки гурум-гурум болою поён метохт ва хусураш – мӯсафеди Зиё байташ монда буд:

*Бачаи тоқибрахмал,
Тоқии бахмал ба сар,
Този боло, този поён,
Аспсуворӣ мезгара.*

Он чонвар ба ӯ ҳам насиб накард. Чунки раисҳо тез-тез иваз мешуданд, албатта, бо саркафонию чоғу дандоншиканӣ. Раиси Раҳмонро дар мактаби мо бор бастанд, дар маҷлис. Маҷлис шабона мерафт, гирди чароғи лампа. Ногаҳон касе чароғро пуф карду “Бзаненуш!” - гуфт. Ва дар як дам бузаш кашиданд.

Рӯзи дигар аспи мо ба Мухтори раис гузашт. Пас ба Қурбоналии сиёҳ ном раиси дигар ва ғайра. Охир шунидем, ки дар Яккабедқишлоқ ба чувозаш бастаанд. Модарам гирён шуд. Вале айне, ки Фахриддину Садриддин осиеб рафтанд, ҳанӯз аспи мо буд.

Баъд аз пешин барф борид. Барфбод ғарғараю калоба мепечонд. Тавре ки зимистон рафтани набуд. Осиебақиҳо дер карданд, хонавода ташвиш шуд. Охунди Шариф, ки дар хонавода аз куҳнасаводон буд, Темурро паҳлӯяш шинонда дафтар кушод. Ў моху рӯз мешумурд – «ҳаждаҳи бузқуш, дувоздаҳи кабки рав, хути пишак» ва Темур менавишт. Меғуфт, ки баъзан:

*Ҳут агар ҳуттӣ кунад,
Кампира дар қуттӣ кунад.*

Яъне, аз шиддати сармо кампир дар қуттӣ чо мешавад. Ҳамчунон, гуфтанд, ки баъзан:

*Дар вақти гули кавар
Яха задан ба тавар,
Э бобои беҳабар,
Арзан букор, арзан букор...*

Ниҳоят натиҷа гирифтанд, ки поси шаб дар ҳисоби баҳор аст.
Агарчи гуфтаанд:

*Ҳуту Наврӯз
Чил кунда бисӯз,
Хоҳ шаб гардӣ, хоҳ рӯз.*

Ба ҳар ҳол, пас аз поси шаб, агар дар дашт монда бошанд ҳам,
зинда мемонанд.

Дари чағчағии моро, ки лату паташ хаста будем, гурги масти
шамол ханҷор мезаду нӯла мекашид, нӯла мекашиду ханҷор
мезад. Охир, кӯри хокистари сандалиро бо халакови (оташқоб)
пойҳоямон кофта-кофта ба ҳар тараф ғелидем.

Саҳар соате бедор шудем, ки аспамон аз газои Олуҷамазор
шиҳа кашид. Одати он ҷонвар ҳамин буд, аз газои қишлоқ ки
медаромад, албатта, шиҳа мекашид. То чилу чандамонро
ғундоштем, ки осиебақиҳо ҳам расиданд. Гуё кундаҳои сиёҳи
таре буданд, ки дуд мекарданду намесӯхтанд. Алахчаашон шах
шуда буду забонашон намегашт. Модарам ордоб пухта ба
ҳалқашон рехт.

Рӯзи дигар ба гап омада гуфтанд, ки бозгашт дар торикистони
бефарёди дашти Кофарниҳон миёни барфбод монданд.

Ҷонварон дар замини шопияяи фулх то таги шикам ғутида
мерафтанд. Барфбод сӯзан зада. чашмашонро медӯхт. Ба сару
рӯяшон шаллоқ мезад, ки қиз-қиз месӯхт. Дар обу лой хелида-
хелида ба қади дашти дароз кашолаашон мекард. Мегаштанду
мегаштанду мегаштанду дашт тамом намешуд, чароғе
наменамад, саге намеҷакид. Охир, аз гапу гӯ монда, ҳамчун кӯру
кару гунг ихтиёрро ба улоғҳо доданд. Борашон ҳам дигар орд
на, хамиру гундии шӯрида буд.

Ва нохост, дар ин талвосаи ҳаёту мамот, яке зайли гурғумеши
саҳарӣ пеши назарашон сояравшан шуд. Шасти барфбор гашт.
Улоғҳо ҳам истоданд. Сар бардошта осиебро диданд. Як дашти
шопипяро аз қаду бар сум зада, боз ба дари осиеб омада

буданд. Сохте, ки кӯрхаташон карда бошанд. Охунд гуфт:
«Офтоб, ки як сари мӯ аз тарозу гузашт, шасти сармо мегардад;
фарқ надорад, ки шаб аст ё рӯз».

Заминчунбӣ ҳам офате буд ба болои офатҳои дигар, балое буд ба болои болоҳои дигар. Чуноне ки аз бугумдарду табларзаю табёзаю хамёза рагу пайванди кас ғичир-ғичир мекунад, аз заминчунбӣ ҳам болору синчу сутуни иморатҳо ҳамчун устухону рагу пайвандашон ғичир-ғичир мекарданд. Шарақ-шуруку ғичир-ғичири масчиди чӯбқории кухнаро аз дур мешунидем. Аз дару девору ғору чар, ки торс-торс мекафиданд, чанги хок мехест. Ҳатто гову мол дар саҳро сарчархак шуда, ба замин мехобиданд. Аз зери оғилхонаҳои вайрона ҳафтаҳои дароз хурӯсҳо мехонданд. Одамон бо кӯдаку гаҳвораҳои аз даричаҳо парида мерафтанд. Дар миёнаи ҳавлиҳо шаб то рӯз кундаҳара месӯхт. Аз чор тараф ҳаёҳӯ шунида мешуд.

Ман аз заминчунбӣ бисёр метарсидам. Ҳамин ки замин рафт мегуфтанд, мор воре печида чиррос мезадам. Чазабаи он тарс то ҳозир аз дилам нарафтааст.

Гургу шағолу рӯбаҳ низ ҳамчун касофатие ба кишлок рука мекарданд. Аз мӯрию сӯроҳии дару девор ба молхонаҳо мебаромаданд. Ғояти чимчими шаб аз гурсогурсу кигу чиф бедор мешудем. Дар рӯзи равшан ҳам бузу бузғолаҳоро аз дари дарвозаҳо мебурданд. Ҳатто аз дасти модарам бузғоларо кашида гург бурд. Ҳатто боре ман ба подаи гург рӯбарӯ шудам.

Чоштгоҳе, ки дар ҳавои софи офтобӣ барфи навборидаи пахмоқии баланд мавҷак зада чашмо мебурд, гове пешандоз аз Файзова хамидам. Пайи пойи гургу рӯбаҳу заргӯш барфро мухпар зада буданд, лекин чондоре наменамуд. Вале ба ҳамғаҳии хилвати кишлоқаки Қасамдара ки ҳам хӯрдам, гов тур бардошт. Дар бармолии раҳ як пода гургро дидам, ки зайли пӯстакҳои рӯи замин густурда. То гургҳо бедору хушёр шуданд, ки гов думаширо ҳода карда, ҳамчун тир аз пеши пояшон гузашта рафт.

Ман ҳангу даранг ба қафо гаштам. Ва ҳар қадам қаламбоқӣ хӯрда (бо сар ба замин задан) ба дунгии Қасамдара баромадам, ки аз он чо қишлоқ менамуд. Бачаҳоро дидам, ки дар офтобрӯяҳо бичилбозӣ мекарданд. Ҳар қадаре чиғир задам, зунукам гирифта буд, ки саге ҳам наҷакид. Гуфторе, ман гунг будаму ҳама кар, сагҳо ҳам маро нашуниданд. Ҳамчунон пешпоию қаламбоқӣ хӯрда, аз дунгӣ хамидан гирифтам, ки назди бачаҳо равам. Сиёҳхорақҳои тезе ҳамчун дандони гург сару рӯямро канд, чорукҳоямро пора-пора мекарданд.

Яке касе чиғир кард. Ва аспакие намудор шуд, ки барфро чошу пош дода аз пушти гургҳо медавид. Гургҳо меҷаҳиданд, айни пӯстакҳое, ки дар рӯи барф меафшонӣ. То ман хамидам, ки савора дур монд, на дидам на шинохтам. Ман пайроҳаи говро гирифта ба дулонаҳои қатор қач шудам, ки нишонаи раҳи қишлоқамон буданд. Он тараф дигар ободию амонӣ буд. Дами пешин ба хона расидам. Гов аз сари деворҳо хасу хошок кашида мехӯрд.

Рӯзи дигар овоза шуд, ки дар хами Қасамдара як сағераро гург хӯрдааст. Ҷандаҳояшро шикоракиҳо ёфта, дар шохи дулона кашол карданд. Баҳорӣ дар гарданаи ҳамон ҳам касе як сута сафедор шинонд, ки баъдҳо ҷангалак шуда, сафедорони гургхӯрда ном гирифт.

Он солҳо кӯдакони сарсафед бисёр буданд, гӯё аз батни модар мӯсафед таваллуд мешуданд. Ҳатто мӯсафедона кӯзапушту лабу рӯяшон чинчалак. Мӯсафедона чоруку локию кафши ҷӯбинпӯш. Танҳо Темур як чуфт калушак дошт. Дар барфҳо ғӯтида-ғӯтида бо он калушак мактаб мерафт ва дар муҳити онвақтаи мо калушаки ӯ моли нав буд. Он калушаку дарсхонаи хунук ва махсусан китобдӯстиаш мудом пеши назари мананд.

Темур мехонду мехонд. Баъдҳо, яъне мурури фаъолияти илмиаш он хониш ниҳоят вусъат ёфт, хушу ҳаёлашро саҳт фаро гирифт. То чое, ки китобу қаламу дафттарро аз даст ниҳоду ҷон супурд. Аммо рӯҳаш ҳамчунон бо дониш боқӣ монд.

Дар рӯзҳое, ки ба пуштаи мазори Сӯфиён сангу хишт кашида, гӯрашро обод мекардем, шабе дар хобам даромада, хандида гуфт, ки хонаи хубе сохтӣ, оличаноб, сафеди сангӣ, лекин бисёр торик аст, китоб хонда намешавад. Аз ин хоб рамуз гирифта, тахтаи мрамари сари гӯрашро ба шакли китоб тарошидем. Мрамари сафед аст, вале як паҳлӯяш дар намуди дасту остин ва мӯю руйи харошидаи кампирона шабаху сояи хокистарӣ дорад.

Ин сояро мо насохтаем, дар батни худи санг будааст, ки вақти суфта кардан рӯ зада, моро дар тааччуб мононд. Зеро ба модарамон монанд аст. Сурати раҳмати модарамонро худи табиат дар ин санги лаҳад чо кардааст. Зеро модарамонро ғаму аламу мотами Темур кушт. Ӯ барои фарзанди азизаш бисёр сӯхт. То вопасин рӯзаш ҳар субҳидам гирия мекард. Мардум бо «бачамой-бачамой» - гӯйҳои ӯ бедор мешуданд. Ва акнун абадӣ дар санги сари хоки писараш мотам гирифтааст.

Пештар модарам ба баҳонаи хабаргирии хешу табораш ба дуру наздик мебаромад. Гоҳо ман ба шаҳр меовардамаш. Аксаран зимистонҳо, ки то фаро расидани баҳор аз дуду гарду лойу чали қишлоқ эмин бошад. Аммо пас аз он фочиа дигар аз Сӯфиён набаромад. Шаш соли дароз, яъне, то дами охир куртаю калушу докаашро нав накард. Ҳамин тавр, ғами фарзанди ҷавонмаргаш дар дил, аз дунё гузашт...

Дӯстдорию дилсӯзии модарам ба Темур ранги дигар дошт. Чунки Темур дар бачагиаш дардманд буд. Дар чилаи тобистон ҳам табларза мекарду хунук мехӯрд. Ва сару шикамаш қариб ҳамеша бастагӣ. Он замон дорую даворо касе намедид, ҳама ба ҳоли худ мезисту ба рӯзи худ мемурд. Мардум муҳточи як каф орди ҷаву зағораю тактак буд. Бачаҳо баҳорон ба решаю барги алафҳои ошӣ ва зимистон бо қуруту қоқу қоқпораҳои мевагӣ мезистанд.

Дар сари чашмаи дари хонаи мо як тана дулонасурхаки хорварае буд, ки зимистонрӯя мепухт. Ва мо, бачаҳои як гузар, рӯзи дароз дар шоҳаҳояш овезон будем. Аксари вақт бо ҳамин қаноат мекардем. Аз шикампечак, дилайна, шабкӯрӣ ва табларзаю домана моро халосӣ набуд. Темур ҳам азоб мекашид ва, азбаски хурду бемадор буд, дили модарам ба ӯ бештар месӯхт. Бинобар ин, ба ҳар кучое ки мерафт, ӯро ҳам мебурд. Дар мавриди молдӯшию ширпазию дӯғкашиаш ҳам ӯро дар рӯи пӯстакчае паҳлӯяш мешинонд...

Боре Темурро тағоиям бурд, ки дастерӣ кунад. Вай дар ҳамон қишлоқи Файзова, ки пештар ёд шуд, зиндагӣ мекард. Шеъри зерин ишора ба ҳамон деҳкада аст:

*Боди Файзобод чун дар пушта гардон мешавад,
Косаҳои чашмҳоям чапагардон мешавад.
Байни кӯрак монда меборад агар кӯҳи Мазор,
Хонаҳои чашмҳоям мечакад беихтиёр.*

*Гӯинё ин лаҳзаҳо дар гардани Файзоваам,
Дар таги лабгӯшаи як боми беандоваам.*

Баъди як ҳафта Темур танҳо баргашт. Як чашмаш то гирди рӯ сиёҳ шуда буд. Гуфт, ки гов шата зад. Модарам зор-зор гирифт ва номи тағоиямро гирифта дашному дуо кард. Баъд аз ин модарам, то он ки дар ҳаёт буд, дигар ба хонаи ӯ нарафт. Ба ӯ қаҳрӣ шуд...

Тутпазон дар суфаи баланди таги тути балхии байни ҳавлиамон мехобидем, рӯйи як намади даққию зери як кӯрпа. Ва дар кундаи тут халтаҳои овезони дӯғу чака, ки дар сукути шаб якзайл мечаканду мечаканд. Дами саҳар, ки ҳаво салқин мешуд, ба ҳамдигар ҷафс шуда мечаспидем, ки хунук нахурем.

Вакте дар ҳабсхона будам, шабе хоб дидам, ки зери он тути балхӣ бо додараконам хобидаам ва чинч зада ба бағалашон медароям. Нохост, аз чарақ-чарақи дандонҳоям бедор шудам, ки аз сармо манаҳам ларзида истодааст.

Одатан агар бемор шавам ё дар хобам хунук хурам, албатта, ҳамон ҷоғаҳи додараконамро хоб мебинам, нафаскашию гармии баданашонро ҳис мекунам. Ва чак-чаки хобовари дӯғу чакаи модарамро, ки якзайл мечаканду мечаканд...

Ман дар он хобҳои кӯдакӣ болу пар бароварда аз боми баланди масҷиди кӯҳна мепаридам, аз чарихо муаллақ мезадам. Шабе дар чархофалаки рангинкамони осмонӣ савор шудам, ҳазору як шилшилаю зангӯлаи тиллоию чароғаки рангоранг дошт. Гӯё дар думи товусе савор будам, ки аз осмон ба замин мерасид. Як шаб ба чанги Гирмон рафта, тир хӯрдам ва захмию хуншор ба тани девор часпидам, ки шинохтамаш, девори сафедаки мактабамон буд, ҳамон деворе, ки дар рӯяш киноҳои чангӣ мидидем.

Модарам мегуфт, ки Темур дар хобаш механдад, Иброҳим гап мезанад, Садриддин, пуштаку рӯ ғелида-ғелида, аз кӯрпа баромада меравад, Камол ранги барра намечунбад, Райхо гиря мекунад.

Дар навдаи тути модар овезон

Чун халтаи чака халтаи маҳтоб.
Дар кундаи тути модар овезон
Чун халтаи моҳ халтаи ҷурғот.

Шаб аз лаби боми кулбаи модар
Ҳамчун зари об мечакад маҳтоб,
Аз халтаи моҳу халтаи ҷурғот
Ҳамчун зари ноб мечакад зардоб...

Ман дар тани кӯдакӣ фуру рафта.
Худро таги тути пухта мебинам,
Дар ҷолаи туту тутборонаи
Як мушт ятимии хуфта мебинам.
Як мушт ятимии хуфтаре модар
Дар тахтаи дил гирифта мехобад,
Дар пахтаи дил гирифта мехобад.
Сар монда ба тахтаи дили модар,
Сар монда ба пахтаи дили модар,
Бо чак-чаки чака мебарад хобам,
Чун равғани маска мебарад хобам.

Дар ҷогаҳи мо, ки тут мерезад,
Чун ҷола, ки моҳи ҳут мерезад.
Ҳамёза, ки мекашӣ банохост,
Шаб дар даҳани ту тут меафтад.

Вақте ки сапеда деги гардунро
Чун модари ман ба рег мешӯяд,
Вақте ки сапеда гови гардунро
Чун модари ман пагоҳӣ медӯшад,
Бо шир-шири шир мешавам бедор,
Бо шир-шири ширдӯшии модар...

Дар хоби шабам ҳанӯз бехотир
Ман дар тани кӯдакӣ фуру рафта,
Худро таги тути пухта мебинам,
Дар ҷолаи туту тутборонаи
Як мушт ятимии хуфта мебинам,
Додар ба бағал гирифта додарро,
Хоҳар ба бағал гирифта хоҳарро.

*Вақте ки аз ин миёна бархезам,
На мушти ятими хуфта мебинам,
На дасти багалгирифта мебинам,
На навдаи тути пухта мебинам.
На! На! На бамушт донаи туге,
Танҳо ману мушти сахти калтуге.*

*Ман аз тани кӯдакии ман ҳар бор
Чун мурғи пагоҳӣ мешавам бедор,
Чун мурғи пагоҳӣ сина меқӯбам,
Чун мурғи пагоҳӣ мезанам фарёд,
Чун мурғи пагоҳӣ мекунам ку-ку:*

*Ку хоҳаракони хонарӯбам, ку?!
(Сад соли дароз хона норуфта)
Ку додаракони хонабонам, ку?!
(Сад соли дароз хона бесоҳиб)
Ку модараки сагерабонам, ку?!
(Сад соли дароз дег ношуста,
Дегу табақаш ба рег ношуста)*

*На чак-чаки халтаҳои хобовар,
На шир-шири ширдӯшии модар,
Девори гилеву сояравшанҳо,
Девори дилеву сояравшанҳо,
Дар шохи чанор халтаи маҳтоб,
Аз халтаи сина мечакад зардоб.*

Модарам кампираки момачавобаки тоқчаҳои ғору ҷарихои Сӯфиён шуд. Ду чолаки сафедаш дар хасу хори Сӯфиён печида, ришта-ришта ғозҳои сафеди хасрав шуданд. Модарам дӯлонаи латтамазораки қад роҳи кишлок шуд. Ё дар ҷавонияш аёли паҳлавонҷуссае буд. Ёро падарам «Барзанг» - гуфта ҷеғ мезад. Чалаку чархҷӯби модарам дар тараки деворҳою он номаки бачоияш дар тараки дили ман аст.

Мавсими киштукор ба офтобрӯяи бағали пуштаҳо баромада, ба қатори турнаҳо «ғирбол-ғирбол!», «арғамчин-арғамчин!» гуфта ҳаёҳӯ мекардему гулҳои сиёҳи ҷурғотиро чида таги токию беҳи гӯш мезадем, ки гулҳои кӯдакии мо буданд. Ва самалётҳо аз болои сарамон pariда мегузаштанд. Дуканата, сохти сӯзанакҳои лаби оби чашмаю ҷӯй. Як дов самалёти сурхи якқанатаро ҳам дидем, ки гуфтанд аз ҷанг омадааст, хунолуд аст.

Дар заминро ҳавои якранги урён тапар-тапари самалёт хеле ҳаяҷоновар буд. Думболаи сояҳояшон, ки дар ҳаму ҳамезаи адирҳо медавиданд, то ёла давида мерафтем. Темур медавиду медавид, ки сояи самалёт аз болои сараш гузарад. Самалёт ҳам, монанди турна, гилеми кабуди ҳавои моро меафшонд, аз гӯши вазнини талу тепҳо кашида метаконд, дӯлонаҳоро, ки лаклаквор лаб-лаби решаҳо якпоя пинак мерафтанд, бедор мекард.

Дар чунин як рӯз самалёте pariда омад, ки мӯчиби ҳангома гардид. Мисоле, ки ба ҷое фаромандан мехост. Ба ӯ хирманҷаи кишлоқро нишон дода, дастафшонӣ кардем. Вале сафедорон, ки қанатҳояшро рӯфтанд, бораҳоро харошида дар Олучамазорак ба замин заду хомӯш шуд.

Вағу чиғи «Самалёт ғалтиде!, Самалёт ғалтиде!» дар як дам ҳамаро ба по хезонд. Издиҳоми савораю пиёда чун сел ба Олучамазор рехт. Аз даруни самалёт касе дод мезад, вале издиҳоми ҳайрону ҳаросон пеш намерафт. Ва ҳамон замон акаи Камол омада расид. Самалётчи ба русӣ чизе мегуфт ва ӯ тахтаҳоро шикаста тасмаҳояшро мебурид. Охир, самалётчи баромада лангон-лангон ба аспираис савор шуду рафт. Дигар самалёт аз мо шуд, то намози хуфтан, даруну берунашро кофтаю шӯрида, тамошо мекардем. Аз тӯтаҳояш оби зарде ҷорӣ шуда мерафт, ки бӯйи ганда дошт, мегуфтанд, ки гӯгирд аст.

Рӯзи дигар дар як мошини калоне, ки нимаш дар чигинараҳи мо намеғунҷид, чанд нафар чарминапӯш омада самалёти моро пора-пора аз ҳам ҷудо карда бурданд. Ба мо шикасту рехташ монд, ки аз он акнун худамон самалётҷаҳо месохтем, чархҳояшон лойӣ. Ман ҳатто самалёти ҳақиқӣ сохтам, калон, қанатҳояш аз ҷӯби молаи шудгору чархҳояш – чархҳои кӯҳнаи аробаи колхоз...

Акнун, он лаҳзаҳо ки ба хотир оянд, ногаҳон гӯшам фарёд мезанад ва худ ба худ «Темур маро ёд кардааст» мегӯям. Дар

ҳамон бардеворие, ки сояи самалёт аз болои сараш мегузашт, акнун аз болои гӯраш мегузарад. Тобуташиро ҳам бо самалёт оварда будем. Акнун садои самалёт ҳузновар аст, гӯё хомӯшаке чигарамро неш зада парида меравад.

Тармотарити баҳор борон бисёр мерехт. Бомҳо ранги халтаҳои чака мечакиданд. Кулбае набуд, ки дар рӯи дуконаш хурмаю тағораи чакак набошад. Шабу рӯз талап-талапи чариҳо шунида мешуд. Новшараҳои бомҳо беист чир-чиру шир-шир мекарданд. Молҳо то гӯш дар чаббазори дараҳо ғӯтида мемонданд. Мардум қопчаҳоро ба сар гирифта, ҳам ба ҳаму дара ба дара гову мол мекофтанд. Мо як коса оби боронро дар дег чӯшонда хушк мекардем, ки оби деги осмон ҳам хушк шавад.

Борон ҳафт шабу ҳафт рӯз мерехт. Охир абрҳо рама-рама ба замин фаромада, дар кӯҳу камар кӯтан мегирифтанд. Вале чанги борон ханӯз мерехт ва дар офтобборони пешин аргувони рангинкамон шоха-шоха шукуфтанд мегирифт.

Рӯзи дигар мӯсафедон ба ришҳои дудхӯрдаи зардвашу кампиракҳои афсонагӯи мо ҳамчун ачинаҳо аз хокистари танӯри сандалиҳо берун мебароманд. Ва мардинаҳо белу каланд бардошта, дар сарчашмаи дулонаи сурхак дегдонҳои сарисоли мекофтанд. Сипас, аз ҳар даре табару тешаю кундаю тали тапак; табаки гандуми кӯфтаю пудинаю шулха ва тоқ-тоқ наску нахӯд мебаромад. Алови дегдонҳою алови кундахараи аловпарак равшан мешуд. Аз болои кундахараи сӯзон парида ба алов мегуфтем:

*Сурхии рӯятро бидеҳ,
Зардии рӯямро бигир.
Гармии рӯятро бидеҳ,
Сардии рӯямро бигир.*

Мирохур дар ҳаври деги далдаю умочи пудина сарчиликӣ дойра мезад. Момаи Назокат аз остинаш мушт-мушт чормағзу қоқи себу зардолу мечошид. Мо остини момаи Назокатро нағз мидидем. Дар тӯйу тамошо аз остини ӯ чашм намекандем. Ӯ момадоияи кишлок буд. Мо ҳамаамон набераҳояш будем. Момаи Назокат ноф мебурид, ком мебардошт, риштаи таб мебаст,

латтаи чашмӣ дуд мекард ва ангушташро ба сиёҳии таги дег молида, хурӯсаки ҳалқамонро мекафонд. Момаи Назокатро дар қатори шаҳиду азизу бузургворон тасаввур мекардем.

Қишлоқаки кӯдакии мо дар ҳар фаслу мавсим рангу бӯйи хоса дошт. Баҳор аз кӯчаҳои хокистараш гулхани лола забона мезаду аз дару девор тоҷи хурӯсвор лола сар мекашид. Кундаҳои дарахтон ба хочу телпақҳои морак мехкӯбӣ мешуданд. Пӯпаки гули қоқу ба пӯпаки тоқиҳои мо мемонд. Бӯйи гули хор аз дуриҳо ба димоғ мерасид. Ва дар ин миён бӯйи дуди алови нон, ки аз ҳаёлаш то ба ҳанӯз дилам гум мезанад:

*Дуст дорам, ки бӯямӯ бӯям
Бӯйи дуду алови нонаширо.
Дуст дорам, ки бӯсамӯ бӯсам
Аз сари пушта осмонаширо.*

*То наборад дигар, бичӯшондам
Рӯзи боронӣ оби боронаш,
Оби чашми маро бичӯшонед,
То шавад хушк ашки резонаш.*

Мирохур ҳам раис будааст. Аз он раисоне, ки як рӯз дар сари замини чуфту шудгор раисашон мекардаанду рӯзи дигар, боз ҳам дар сари замини чуфту шудгор зада-зада печатро (муҳр) аз лифай эзорашон кашида мегирифтаанд. Бинобар ин, онҳоро раисони сари кулӯҳ меномидаанд. Мӯсафеди Зиё байташон мондааст:

*Ба ҳар кас мерасад серӯза даврон.
Ба Мискину Рабӣ, динги Сулаймон.*

Мирохур аз раисиаш одате дошт, ки ҳар дами шому саҳар сари бораи пушти хонааш баромада, бо қади овози баландаш ба чор тараф гап мепартофт. Яке ҳой мезад, ки навбати подаи кӣ бошад? Яке ҳой мезад, ки зани фалонӣ, алова баланд мондӣ, рӯгани дегат насӯзад. Яке ҳой мезад, ки очаи фалонӣ, гӯсолаат макид, дар кучой? Ва ғайра. Ин ҳаёҳӯи ўро ҳамсояҳо азони Мирохур меномиданд.

Аз раисии вай як оҳани чуфти зангзадагӣ ҳам монда буд, овезон дар тутҳои қатор. Дар замонаш ин оҳани чуфтро бо халаков (оташкоба) данг-данг зада хабар мекардааст, ки мардум ба кор барояд. Акнун, солҳо инҷониб оҳани тӯғи мазори Мирохураш мегуфтанд.

Мо ўро вақте дидему шинохтем, ки маърақачии зиндадилу дойрадасти мумтози кишлок буд. Дар сартарошону арӯсфарориҳо чунон дойра мезаду мехонд, ки мардум аз дару девор сар кашида дасту по мекӯфт. Ва кампиракаш ҳамчун таъриф «Ношугриш, сарчиликара хушрӯ мезана» - мегуфт (ёдаш ба ҳайр).

Айюби чақамуқом⁸⁷ чун сағераи сарҳӯй баъзан хилват гум шуда, баъд бо ягон нағмаю мақоми нав меомад, албатта, ягон навигарӣ ворид мекард. Ў буд, ки тирезаю осиебчаи дастӣ (дастос) сохт, хишт рехт, чархи регии чархкашӣ овард. Ў буд, ки табарчаи русию рандаю арра дошт. Як бор ҳам ба сараш зонтики сиёҳ (чатр) бардошта омад. Кулбачааш ҳам аз кулбаҳои кулӯҳӣ фарқ мекард, харпуштаи хиштӣ буд. Чақамуқом нағмаю мақоми дигар ҳам дошт, ҳарду пояшро ҳавой бардошта, бо ду дасташ чаппагардон раҳ мегашт. Патефон низ дошт, ки наҳди «Султончамчама» мехонд.

Вай як бори дигар рафту хеле дер кард. Хабар оварданд, ки дар бозорҳо тухмбозӣ карда мегардад, қаторак мезанад, ғирғиракбозу кисабур шудааст. Чунон дузди ганда, ки агар дар пайтобаю соки мӯзай касе пул гумон кунад, пояшро бурида мебарад ва аз даҳани ҳар касе бо як сари қил сақичро кашида мегирад, ки хабар намешавад. Аввал хушашро ба гап гирифта, номаълум сари қилро ба даҳанаш мебарад ва ҳамин ки ба сақич часпид, ҳавой мекашад. Дандон мезанад, ки сақич нест.

Дар ин ғайбат гули хор парвона шуда парида рафт, чавдарав омад, чолабарфаки тутҳои қатор пухта рехт, олучабандакҳо сурхида ҳам заданд. Аз ҳаво бўйи алафи даравида мевазид, ки Айюби чақамуқом аз даҳанай газай кишлок ҳамид.

Мо дарзаҳои пуштораамонро партофта, пешвозаш давидем. Ин дов як халифи чавӣ (нони бухунка) ва карнай оварда буд, ки карнайро касе намедонист. Ў халифро тика-тика ба мо савғотӣ

⁸⁷ Касе, ки ба ҳар кор даст мезанад.

дода, карнайро даст гирифт. Яъне, аз халтае ҳамчун почай эзор чанд тӯта бароварда, буғум-буғум ба ҳам пайваст, ки як лӯлаи дарози яккаде шуд, айни замбурӯғ, вале ниҳоят дароз. Ва онро озод ба ҳаво бардошта, бо ду лунчи дамидааш пуф кард, ки ҳарраст задан гирифт:

Ҳа-ҳа-ҳа-ҳа!
Ҳо-ҳо-ҳо-ҳо!
Ҳе-ҳе-ҳе-ҳе!
Ҳӯ-ҳӯ-ҳу-ҳӯ!...

Гӯши мо ғуруп гирифт. Дар як дам нотинчие шуд, ки гуфтан надорад. Қишлоқ титу пит, тагу рӯ, чошу пош шуда рафт. Ба кирдоре, ки пашму пахтаро мешапида бошанд. Ба кирдоре, ки ачинабоди ғарғарае лату пату чилу чандаро печонда ба ҳаво мебурда бошад. Хару асп тур бардошта, меху бандашонро канда дудихок гурехта рафтанд. Гову бузу бузгола ҳелу шиғу чапаракҳоро шикастаю чаппа карда сарозер ба дараҳо париданд. Сағҳо чингас зада, чаҳида адиракӣ шуданд. Саги чорчашмаи гурғири мо, ки дар поси шабҳои чилаи зимистон ҳам аз гардани қишлоқ мечакид, акнун аз бом ба бом, аз девор ба девор, аз хандақ ба хандақ парида-парида, аз ёлаҳо баромада рафт. Алафдараву полизбону хирманакию курухмол ҳама хавотиру ҳаросону парешон, ки чӣ ҳодиса шуда бошад, аз боғу роғу сари кишту кор ба қишлоқ давиданд. Азону намозу рӯза фаромӯш шуд. Мардум Айюби чақамуқомро ҳақорат дода, то як поси шаб гову мол чамъ мекарданд.

Дубора, ки титу питу чошу пош баҳам омад, чорчашмаи мо набуд. Дигар ҳар қадаре ба сағчакиши шабҳо гӯш додем, чорчашмаро нашунидем. Мо чакиши чорчашмаро нағз мешинохтем.

Вакте ки Темур дар Маскав, дар беморхона буд, мегуфт, ки баъзе шабҳо хоб мебинам чорчашма дар даҳанаи газай қишлоқ чакида истодааст.

Бекораи Товланг ҳам гуфтанист. Дар замони ӯ дар синфҳои панҷ мехондем, халтачаҳои мактабию рангдон доштем. Ва лабу рӯйу дасту панчаамон мудом қарқи ранголуд буданд. Писараш

Давлат, ки модар надошт, шарикӣ доимии табақу
сабақхониҳоямон буд. Бекораи Товланг худаш ҳам иштирок
мекард, вале чашми хат надошт. Панҷаҳои аз зарби хасмолу
нохунпечак бурмидааш қоғазу қаламро ҳатто дошта
наметавонист. Лекин худаш қисса мекард, ки айёми наврасӣ дар
масҷид сабақ хонда, химҷак мехӯрдааст. Охир, ба танг омада
дар пушташ аз тағи чилу чанда пӯстак баста омадааст. Ин
даъфа, ки химҷакаш задаанд, пӯстаки қоқшоли пушташ қарап-
қарап карда, хандасор гурехта рафтааст.

Бекораи Товланг гӯянда буд, афсонаю байту чистон мегуфт.
Ба шеваи ширини Норақ мегуфт, ба лаҳҷаи ширини Норақ
мехонд. Дар чистонгӯякаш бинию пешонӣ буд, ки аз зарби
чертзанию гӯш буд, ки аз гӯшмол сурхида вал-вал алов воре
месӯхт. Ё тоқӣ-тоқӣ олуҷабандаку тугу талқонашро гарав
мемонд.

Бекораи Товланг фақат як гӯянда набуд. Дар ҳар чигинароҳе,
ки хоки тафсонӣ қиёми рӯз ба ҳаво тӯта мезад, аз пойӯ сапали
Товланг буд. Дар ҳар ёлае, ки яккафарёди сӯзони даравгарӣ ба
гӯш мерасид, Товланг буд. Бекораи Товланг буд, ки халтаҳои
муштакашро пушт карда осиеб мерафт ё лой сум мезаду байт
мегуфт:

*Қадут чун сими танбӯрай,
Ду чаишмут масту махмурай,
Ду рухсорут нур ай нурай,
Ту садбарги кадом боғӣ?...*

Мо ба ӯ ҳамчун ба муаллим дарсамонро нақл карда, баҳсобаҳс
китобхонӣ мекардем. Давлат оби равон воре равон мехонд. Вай
ҳамчун талабаи аълоҷӣ аз муаллимҳо ҳам таъриф шунида,
қаламу дафтар муқофот мегирифт. Рӯзе як шишача атр ҳам
муқофот гирифт, ки даст ба даст гашта мактабро хушбӯй кард.
Мегуфтанд, ки атри Давлат бӯйи шаҳр мекунад...

Ҳар сол, охирҳои тирамоҳ мардумро хонахез ҳашари пахта
мебурданд, ба таҳдашт, ба дарёбодӣ Қофарниҳон. Дар зери
барфу борон ғӯза мечидем. Дар ҳамон ҳашарҳои шум Давлат
касал шуд. Гуё дар тангии Олуҷамазорак тарсида буд, аммо тағи
шонааш хала мезад. Ҳафтае нагузашта, Давлати хушхони мо чун
шишачаи атраш адо шуду бӯяш дар димоғи мо монд.

Баъди Давлат дасту панҷаи Товланг меларзидагӣ шуданд. Аз садои ногаҳонӣ дарақ-дарақ ларзида, қад-қад ба ҳаво мепарид, монанди гург алӯ мекашид. Рафта-рафта дастхуши хандадори кӯдакони бесар гардид, хилват омада аз беҳи гӯшаш, ки ҳой мезаданд, ҳавой аз чояш паридаю ғелида ба дараҳо мерафт.

Охир гум шуд. Шунидем, ки дар меҳмонхонаҳои таҳдашт обкашонии кундакафонӣ мекунад. Дар кишлоқ як чордевориаш монд. Ҳамсояхо мегуфтанд, ки шаб дар хонаи Бекораи Товланг ачинаҳо доира мезананд. Мо тарсида-тарсида аз нимроғии дараш менигаристем. Дар тоқчааш рангдону халтачаи дафтарҳои Давлат менамуд.

Девонаи Бадриддин ҳам гуфтанист. Мардаки ғафсинаяи шопаланге буд, сару рӯю чашму гӯшаш дар зери пашму қошу риши даққӣ. Дар чӯши тобистон ҳам телпаку шинели қарқи аскарӣ мепӯшид. Баъзан гӯшакҳои телпакашро ҳам фароварда мебаст ва чор фасли сол пои луч мегашт, ҳар сапали пояш ду сапали дигарон мешуд. Ба як бисмилло ду това лойро меҳелиду мешӯриду сум мезаду ҳамчун карсони хаамири расида завола мегирифтӯ мебурид.

Дар бари миёнаш як халтача бичилу дар гарданаш зангӯлаи кӯхнаи мактаби моро овехта мегашт, ки аз директори мактаб Аҳмад Табаров (ёдаш ба хайр) музди лойи андова гирифта будааст. Ҳар вақте ки муаллимон занги танаффус мезаданд, ӯ занги бичилбозӣ мезад. Бичилхояшро ба нон меод, вале дар як пайт ҳамаашонро бурида мегирифтӯ зангӯлазанон ба Гургдара мебаромад. Қои хобаш чайраҳонаҳои Гургдараю ҳамсояхояш гургу чайраю шағолҳо буданд.

Вақте ки мурд, бичилхояшро Табаров талашак партофт, ки дар он мӯсафедон ҳам иштирок карданд. Баъд аз он бичилхояшро дар дастаи гаҳвораҳо мидидем, ки ҳамчун тӯмор баста буданд.

Шабҳое, ки аз Гургдара вағу чиғи шағолонро мешунидем, мегуфтанд, ки сағераҳои девонаи Бадриддин мегирианд. Ва панҷаҳои дасту пояш дар андоваи бому дару деворҳои мактабамон хушкида монда буданд.

Болохонаи охунди Шариф (амакии ман) болохоначае буд дар болои оғилхона. Тобистониҳо дар он кирмак мемонданду бо ҳамин қариб то чилаи зимистон фаромӯш мешуд. Вале ҳамин ки барфу сармо мардумро аз сахро ба хонаҳо меронд, дари болохонаи охунди Шариф ҳамчун чувозхонае гиж-гиж кардан мегирифт. Аввали шом мӯсафедон мебаромаданд, ҳамчун ба масҷидхона, баъд мо кӯдакон ҳучум мекардем, ҳамчун ба кинотеатр. Баъд аз намоз ва нонхурӣ кино сар мешуд, ки аз ду китоб – «Искандарнома» ва «Амир Ҳамза» иборат буд. Яъне, охунд бисёр равону фаҳмо қироат мекарду мо, мисле ки кино меида бошем, аз корнамоии Искандари шохдору амир Ҳамза паҳлавон ба вачд омада, ҳаёҳӯ кардан мегирифтём, ҳатто мӯсафедон ҳам. Хусусан, Фаҳриддини Аминро чунон шӯру валвала мегирифт, ки аз шиддати шӯру ҳаяҷон мушт бар дару девор зада, арақшор мешуд. Ҳанӯз ба ёдам ҳаст, ки ӯ чи қадар завқ мебурд (ёдаш ба хайр).

Хулоса, ҳар шаб болохонаи охунди Шариф пурҷӯшу хурӯш, гарму нарму роҳат буду дар берун ҳамчун орд аз элаки бузурги осмон зарра-зарра барф мерехт. Ва мо соатҳои дароз ин барфу сармои зимистони дарозу дилгири кишлоқро фаромӯш мекардем.

Болохонаи охунди Шариф нисбат ба мактаби мо, ки аз пахолдуди тезу ғализаш чашму димоғамон месӯхт, болохона не, бихишт буд, бихишти кӯдакиҳоямон. Бихишти пур аз афсонаву қиссаву шеъру дoston. Баъдтар кинои ҳақиқӣ ҳам пайдо шуд, киноҳои чангӣ, қаҳрамонӣ..., ки кайҳо фаромӯш шудаанд, вале киноҳои болохонаи охунди Шариф ҳеч фаромӯш намешаванд. Ва баъдҳо бисёр муллои китобхон ҳам дидам, аммо ба монанди охунд не, китобхониҳои охунди Шарифро фаромӯш карда наметавонам. Сурату симояшро низ. Дар тамоми кишлоқ ягона мӯсафеди сафедпӯсти хушсурату хушандом буд. Вақте ки ҳамсараш қазо кард, дар болои охунди Шариф талошак шуд. Як кишлоқ кампир талааш карданд. Вале ӯ бепарво, фақат кундаҳои дарахтонро мекофт, ки барои печкаи болохонааш ҳезум захира кунад (ёдаш ба хайр бодо). Ман дар сари гӯраш як ниҳоли арча шинондам.

Ятимон, ки аз калу кӯр шатта мехӯрданд, рафта-рафта ҳақоратчию чангара шуда, ба хурӯсаки пучандаи пару пати сару гарданаиш кандагӣ монанд мешаванд. Ва харошу чоки лабу рӯю даступояшон чӯра баста, тамоми умр боқӣ мемонанд. Ман касе надидам, ки сағера калон шуда, рижду ҳамвори бе айбу бехудус бошад. Лекин мо чунин хислату нишонаҳои ятимиро надоштем. То ба имрӯз ҳеч кадоми мо бо касе ҳатто даҳанакӣ начангидааст ва ҳеч ҳамсоия лафзи бади моро нашунда. Темур аслан ҳарфи бадро намедонист, табиатан хушрӯю хушрафтору хушмуомила буд. Бинобар ин, ҳамсоия мулло Темураш мегуфтанд.

Мо хислатҳои дигар доштем. Масалан, Темурро агар дӯғ мезадем, зайли заргӯшаке, ки дар беҳи бутта лап мезанад, дар беҳи модарам лап мезад ва чашмакони калони гирдааш айнаи чашми заргӯш руп-руп мекарданд. Худаш ҳам заргӯшча барин лундахел буд.

Ману Иброҳим чо ба чо қоқ мешудем. Иброҳимро агар коре фармуда пӯписаю ҳадаҳа мекардем, аз зуъмӣ қоқ шуда, дигар аз ҷояш намечунбид. Барои масҳара дар лабу рӯяш сиёҳии дег мекашидем ҳам, дам намезад. То вақте ки зуъмаш худ ба худ нагузарад, ба як қолаб рост истодан мегирифт.

Ман – аз ин ҳам батар, аз шарму хичолат хушк мешудам. Ба вежа, дар ҷойи бегонаю дар назди касони ношинос. Чунончи, боре ману Темур ҳамсоияқишлоқ хонаи касе як сабадча ангур бурдем. Рӯзи иди рамазон буд. Темур бо духтараконе, ки гирди мо мегаштанд, гапзанон кулчаю ҳалво мехӯрд. Ман даҳанам воз хайрон-хайрон ба дару девору сутуну тоқчаҳо менигаристам. Гарданаи чун гардани зоғобӣ дароз шудан мегирифт. Гулӯямро буғз хафа мекард. Гичу гаранги безеб мешудам. Гӯё ба қадӣ тахтаи синфхона рост монда қоқам карда бошанд. Аз шарму хичолат намедонистам, ки дасту поямро дар кучо пинҳон намоям, худамро ба ҷӣ андармон кунам. Ба ҳар гап даҳанамро анбӯрвор гиз карда, гӯё механдидам. Ва якзайл фиси бинӣ мекашидам. Хуллас, мехмонӣ вақте тамом шуд, ки як ҷӯби хушку кулӯхи қоқи тобистон будам. Гуфторе аз мехмонӣ не, аз зери покӯи кунди сартарошия халос шудам, ки аз дарди тоқатфарсоия чир-чир эзорамро тар мекардам. Темур, ки ин қоқшавии маро медонист, нӯшак-нӯшак хандида, худашро ба нодонӣ мезад.

Садриддин баръакси мо усалчию масҳарабоз буд. Аз паси пушти баъзеҳо забонашро бароварда сӯз меод. Ё дастак задаю

печу тоб хӯрда, арғушти касеро тақлид мекард. Ба қавли мардум, қарта мемонд. Барои ҳазлу шӯҳӣ кӯдакҳои тарақро ҳам эшонун маҳсумун шайх чеғ мезад. Муаллими Неъматро барои қомати баландаш зинапоёю муаллими Ашӯрро барои сари сафедаш мазори мактаб мегуфт. Албатта, дар ғоибашон. Ва ба ҳар касе муносиби афту андомаш номи маҷозӣ меод. Агар каллааш калон бошад – «Сардегча», агар лоғару коқ бошад – «Қарашку» ва ғайра.

Зимнан, ханӯз ҳам ҳамон ҳислати зиндадили Садриддин каму беш мондааст. Ҳислати одамгурезии ман ҳам.

Гулмаҳмади дарозрӯя бо ришу бурути урфию димоғи барҷастааш ваҷоҳату салобату шабоҳати расми Фирдавсиро мемонд. Фаши саллаашро ҳам бардошта фирдавсиёна ба сараш гулдаста мезад. Мо қомати баланду андоми лоғару челаки дарози озодаашро низ фирдавсивор тасаввур мекардем. Вале мелангид ва чигаси бағалӣ гирифта мегашт, ки ин чиҳаташ дар муқоиса ба Фирдавсӣ чандон намефорид.

Гулмаҳмад бисёртар домдорӣ меварзид. Дар гирду вано ҳелчаи рӯбаҳу чайрае набуд, ки дар даҳанаш қаққони ӯ набошад. Баъзан ҳар сояю сӯрбро чондоре гумон бурда, беҳотир милтиқи соҷма ҳам меандохт. Ва дар давоми домдориаш қад ба қадӣ дараҳо гашта, чашма кушода, беду сафедор мешинонд ё аз хоқу мағоқи куҳнае шикастапораҳои қадимӣ қанда меовард. Дар саҳни ҳавлиаш дӯлчаю хумчаю сангу сафоли куҳна бисёр буданд ва дар бораи он чизҳо бо ҳазору як обу ранг гап мезад. Мардум ба гапаш бовар намекарданд, лекин обу ранги гуфтораш беҳад қозибанок буд. Мегуфтанд, ки дурӯғтарин дурӯғи Гулмаҳмад аз росттарин ростӣ хушқу холии дигарон беҳ аст.

Қасабаи ошпазӣ ҳам дошт, оши маърақа мепухт. Мо ин қасабаашро дӯст меодшем, дар чапагии тоқиямон аз сари дег қафғир-қафғир оши сернаҳуди гулмаҳмадӣ мепартофт.

Ў дандонқанӣ ҳам мекард. Дандонҳои дардмандро ҳамчун меҳчаи қачу қилеби зангзада бо анбӯри қалони меҳчақанӣ қашида мепартофт. Аз ҷумла, дандони ашки ҳуди маро монанди меҳчаи қачалае аз тахта қанда партофт.

Аммо касабай асосиаш дандоншиканӣ ҳисоб мешуд. Ҳангоме ки шабона чароғи лампаи маҷлисро пуф карда, «бузаненуш» гуфта ва дар як нафас раиси Раҳмонро буз кашиданд, ҳамин Гулмаҳмад буд. Вай асосан раисҳоро лат мекард, вале пайи чигасашро, ҳамчун дар хоку лойи кӯчаҳо, дар кавоқу чашму пешонии лахчавор сиёҳи дигарон низ мидидем. Чигаси ӯ, ки дар дандоншиканиҳо худаш ҳам шикаста ҳазору як пайванд дошт, даҳани бисёро мӯрии порупартоии оғилҳо карда буд. Бо ин ҳама, боз ӯро баҳо мидоданд, ки лингаш тўғрӣ набошад ҳам, худаш мардаки дӯк воре тўғрист.

Дар кӯдакии мо ҳама гӯяндою сарояндою навозанда буданд: чуфтакиҳо, чапаракиҳо, подабонҳо, даравакҳои, хирманакиҳо, ҳатто чӯғиҳою соғутарошон, ки бо селай хару хингили кӯчу банд ва гурчинсағҳои харобу хушки гӯшдароз сояи ғафси тутҳои каторро гирифта, қадокгарию фолбинӣ мекарданд.

Тӯйҳои фақиронаю ғазалҳои фақирона, роҳҳои хокию дубайтаҳои хоколӯд, палаку полизҳои лалмию ҳандалабайтҳои ширини лалмӣ, чуфту рубоиҳои сарчуфтӣ, каланду хонишҳои каландакӣ ва ҳоказо. Байту ғазалро мекиштанду медавриданд, дарза мебастанду мекашонданд, мекӯфтанду орд мекарданд, мешӯриданду мепухтанд. Кампиреке калоба печонда ҳавоеро димоғи мунга мекашид. Хирманакие майдаю мандоғ мехонд. Подабоне гӯрӯғли мегуфту лабакӣ нағмаю мақоме мегардонд. Духтарони кадрас сӯзанӣ дӯхта, ҳамчун най овоз мекашиданд. Ва сари ин замзамаҳо замзамаи Мағфират буд. Мағфирати химчамиён, ки пӯпаки токии тосаш як вачаб дарозӣ дошт. Мағфират буду шилдир-шилдири дойраю дастаи духтарон, ки сари овозашро мегирифтанд:

*Ҳар ҷо, ки равӣ, хатат равон мекардам,
Ғапҳои нагуфтаре баён мекардам.
Ғапҳои нагуфтаре агар гуфта намушд,
Худро ба даруни хат равон мекардам.*

Он маҳал намефаҳмидем, ки шоирӣ чист. Инак, фаҳмидем, ки Мағфирати нозанини мо шоира будааст (ёдаш ба хайр).

Мактаби мо ҳам хели занбӯрхонаи занбӯрҳои асал аз ғиж-ғижи ғижакҳои қуттию виз-визи найчаҳое, ки аз найзори шибарҳо мебуридем, чӯш мезад. Дар лабҳои мо ҳам, ҳамчун гарди гул дар неши занбӯрҳои асал, гарди байту ғазал часпида мазза меод. Дар тоқишатаҳаку бичилбозиҳоямон ҳам «зор-зорам аз барот, сабзинае» мехондем. Дар оғилрӯбиҳоямон ҳам, «зор-зорам аз барот, сабзинае» месурудем. Дар қадобаи селдараҳо сангодавакҳои думчунбонакро дида, хуштак зада тақрор мекардем:

*Сангодавак, санги ту ку?
Айилу пуштанги ту ку?
Ақли таги санги ту ку?
Чӯраи бенанги ту ку?...*

*Ду пойи нозуки сӯки чаваширо
Сутуни осмон кардасту хоб аст...*

Баъзан худамонро ошиқ гирифта, ба духтаракони бечора киноя мегуфтем:

*Шох барорию Сикандар шавӣ,
Паст фарою саги дар шавӣ,
Гарчи дусад ранг бароӣ зи нӯст,
Дӯст надоранд, надоранд дӯст.*

Ҳама медонистем, ки гӯяндаи ин шеърҳо Ғаффор Мирзост. Мо шеъри ба дили худро нав мешунидем. Шоири ҳақиқии худро нав ёфта будем. Китобчаи ӯ талошак буд. Мо будему гулу гиёҳу таронаҳои Ғаффор Мирзо:

*Агар дар кокулат гул нест,
Ба сар дум ҳаст, кокул нест.*

Мо будему нӯгчаи сафедорону лонаи гунчишакану таронаҳои Ғаффор Мирзо. Мо будему кафтархонаҳои шеърҳои Ғаффор Мирзо. Мо будему бодбаракҳои Ғаффор Мирзо. Ба равиши ӯ шеърнависӣ машқ мекардем. Темур ҳам дафтари китоби ҳисобашро пӯшида, машқ мекард. Ин ду хатакаш аз ҳамон навқаламиҳост:

...Ин мӯсафед кӣ бошад?

Дар аробаи чӣ бошад?

Мухлисии мо ба Ғаффор Мирзо абадан боқӣ монд. Маззаи ошҳои сардегии Гулмаҳмад аз даҳанамону лаззати шеърҳои Ғаффор Мирзо аз димоғамон нарафт.

Ҳарчи буду набуд, бачагӣ сар-сари бод гузашт. Ҳарчи буду набуд, то нигаристем, ки бачагӣ нест. «Бачагӣ гӯё буду гӯё набуд:

Баччагиям бо дарав, бо хӯшачиниҳо гузаист,

Доманаи аз хӯша нур аз домани саҳро гузаист».

Бачаҳои қишлоқ ба монанди кабки рав аз кӯҳу пушта хамида ба даштҳо рехтанд, ба сӯи шаҳру касбу қор, ба сӯи шаҳру мактабҳои болоӣ, ба сӯи шаҳру ишқу орзуҳои ҷавонӣ. Камолу Темур ба интернати давлатии Душанбе ва ман ба интернати ноҳияи Ҳисор рафтам. Интернатҳо ба мо хуроку пӯшок медоданд ва дигар ба маҷрои ҳаёт ба воя мерасидем. Моҳе як карату ду карат ба зинапоияи поезд часпида, то Янгибозор ва аз он ҷо пойи пиёда ба Сӯфиён меомадем. Бачаҳое, ки аз селачоии кабки рав тоқа монда буданд, моро дида қакра зада аз ҳар тараф фарёд мекарданд. Боз бо онҳо рӯзаке чанд қаху алаф мекашидем, осиебу навбати пода мерафтем, дару девор лой мезадем. Сари баргаштан модарам як мурғ медод, ки фурӯхта харҷӣ кунем.

Охир, дар интернат ҳам таҳсилу тарбияти мо поён ёфт. Темур синфи даҳро бо медали нуқра хатм карда, ману ӯ ба донишгоҳ қабул шудем. Камол ба донишкадаи омӯзгорӣ рафт. Танҳо ба пули донишҷӯӣ рӯз мебурдем. Темур стипендияи олии донишҷӯӣ мегирифт.

Ҳамин тавр, то чашм ба ҳам задем, ки панҷ соли донишҷӯӣ ҳам паси сар шуд. Амақиямон акаи Аҳмад ба муносибати хатми мактаби олий ба мо ва ҷавонону муаллимони қишлоқ зиёфат дод. Сипас, Камол муаллимиро пеша карда, дар Сӯфиён монд. Темур

ба донишкадаи омӯзгории шаҳри Воронеж рафт. Баъд аз он донишкада унвони докторию профессорӣ гирифт.

Солҳое дар Воронеж буд, шабе хоб дидам, ки баргаштааст ва бо ҳам ба Сӯфиён равонем. Ҳанӯз ба қишлоқ нарасида, боғи шукуфтае дидем ғарки гул, ки дар он тӯтиҳо рехтаанд, хурду калон, сабзу сурху сафеду кабуд, дар шоҳаҳои дарахтону дар рӯи заминҳо. Мо аввал ҳадаҳа тӯтичаҳоро гирифтем, аммо аз тӯтиҳои калони рангоранг низ чандтоғӣ ба даст даровардем, ки аз патар-патарашон бедор шудам.

Хоб не, афсона, бихишт, манзарае, ки дар рӯи замин нест. Чанд мох чуръат накардам, ки аз ин хобам ба касе лаб кушоям. Дилам ба ҳар таъбиру гумон мебурд. Оқибат тоқат накарда ба модарам нақл кардам. Кампир даст ба рӯ кашида гуфт, ки Темур хайру баракат мебинад, ба муроду мақсадаш мерасад. Ман бовар карда беташвиш шудам, ки хайрият, хоби бихиштиам фоли нек будааст. Вале он тавр нашуд. Дар ҳақиқат, дур рафт, аммо бибин, ки ба кучо:

Гуфтамат дур бирав, ту фуру рафтӣ ба хок.

(...) Агар Темурро дида бошед, дар мӯйи сараш аз пешонӣ як туғ мӯйи мавҷзадаи печон дошт, ки онро пас аз маргаш ман қайчӣ карда ба ёдгорӣ гирифта будам. Акнун дилам месӯзад, ки он ёдгории азиз дар чайби либосҳои хонагиам, дар Душанбе мондааст.

May, 1999, Seattle, USA.

ШАҲРИСТОНИ ИМОРАТҲОИ ОСМОНҲАРОШ

Дар фурудгоҳи Нию-Йорк шамоли хунуке нештар мезад. Дар тани ман ҳамон плаши кухнае буд, ки панҷ сол дар Душанбе (хатто дар ҳабсхона), чанд вақт дар Техрон, чанд моҳ дар Ҳоланду Норвеж ва ду сол дар Маскав мепӯшидам. Феълан ҳам, се сол инчониб дар Америка мепӯшам. Таъҷилӣ, худи ҳамон рӯз ба штати Флорида расидем. Фуруби офтобшинаш, ҳамчун кундаалови азиме забона зада, сурхӣ мекард, ки хеле аҷоиб менамуд. Лекин ношинос. Табиату обу ҳавои ношинос, мардуми ношинос, хонаҳои ношинос, селу дарёи мошинҳои ношинос, хазандау парандаҳои ношинос, ҳатто ҳашаротҳои ношинос. Одамон дигар хел гап мезананду парандаҳо дигар хел мехонанд. Ғуқҳо дигар хел қур-қур мекунанду булбулҳо дигар хел чаҳ-чаҳ мезананд. Атроф халиҷу уқёнусу нахлистону чангали анбӯҳ ва ушнаю печакҳое ҳамчун чилу чанда аз шоҳаҳои дарахтон овозон. Аммо чанорҳояш айни чанорҳои мо. Танҳо ҳамин чанорҳоро мешинохтем.

Дар Америка чизе, ки зуд мушоҳида мешавад, салому табассум аст. Ба шиносу ношинос салом дода, табассум мекунанд. Агар аз дари магазин дарой, ғарқи салому табассуми фурушандаҳо мешавӣ. Салому табассум мисоли гулдастаст, ки дар ҳар сари қадам ба ту тақдим мекунанд. Албатта, салому табассумҳои сохтаю хушк, вале фораҷ.

Дар тӯйҳо мошинҳои оростаро корвон намебанданд. Рақсу бозӣ дар кӯчаю хиёбон ва ҳофизони ҳар-ҳариӣ тӯйгарди дайду нестанд. Тӯйу тантана номаълум, бе резу чош дар ресторано мегузаранд, бо чамъияти андаке, иборат аз чанд нафар. Маросимҳои дигар ҳам ба ҳамин тартиб, беҳангомаю қигу чиг.

Чамъияти сармоядорӣ аз се табақа иборат аст: сармоядор, миёнаҳол ва муздур. Сармоядорон аслан дар чашм наменаоянд. Дар пушти сангарҳои тиллоияшон фосила гирифтаанд, ки мавриди рашку ҳасаду ситезаи мардум нашавад. Ин табақа танҳо пулу банку моликият мешиносад.

Табақаи оличаноби Штатҳои Муттаҳида табақаи миёнаҳол мебошад. Ҳама корҳои хайр кори ҳамин табақаи башардӯст аст, аз ҷумла кӯмакҳои башардӯстона.

Мо ба табақаи муздур тааллуқ дорем. Бинобар ин, ҳар чизе, ки ман менависам, аз ҳамин мавқеъ менависам.

Бори аввал ба духтур дучор шудам. Дандонам дард мекард. Ташхис карда, гуфт, ки дандонам вайрон нест, андак газак гирифтааст, ба шашсад доллар табобат кардан мумкин. Гуфтам, ки надорам. Агар, ки надорӣ, – гуфт, – биё, ба дусад доллар канда мепартоям, канданаш хеле арзон меафтад. Боз ҳам муомилаи мо напухт ва ман як соли расо бо дарди дандон гаштан гирифтам.

Яъне, табобат дар Америка беҳад гарон аст. Барои як рентгени оддӣ 800 доллар лозим, моҳонаи якмоҳаи як коргар. Онҳое, ки дар ширкатҳои калон кор мекунанд, каму беш аз ҳисоби ширкат табобат мешаванд. Вале касони дигар, агар ки пул надошта бошанд, имкони табобат надоранд. Бинобар ин, аз системаи тиббию духтуронаш, ки сармоядорони харпули дараҷаи аввал мебошанд, ҳама норозиянд. Табобаташон ҳам хубӣ надорад.

Аммо соҳаи чарроҳӣ бемислу монанд аст. Бо пули калон мурдаи садсоларо зинда мекунанд. Аз Хитой дилу чигар, аз Россия чашму гӯш, аз Ҳиндустон дасту по оварда, одам месозанд.

Дар ин мулк хурду бузург саргарми хариду фурӯшанд, ба ҳама чиз бо чашми харидору фурӯшанда менигаранд. Ва ин харидуфурӯш на танҳо бозору магазинҳо, кӯчаю хиёбон, дару девор, матбуоту радиою телевизион, балки гӯшу ҳушу фикру

хаёли мардумро низ пурра фаро гирифтааст. Ба ҳар тарафе нигарӣ, чархофалаки барқу зарки реклама гардон аст. Рӯзномаҳо тал-талу тахта-тахта реклама нашр мекунад. Реклама менавозад, месарояд, мечархаду мерақсад, медурахшаду месӯзад, пару бол мезанад.

Реклама тӯфони печдарпечи ҳангомаю дағдағаст, ки ачалаю васвасаю шӯро шанг барпо менамояд. Мардумро чунон танг мегирад, ки фурсати андешаю сабру қарор намеёбад. Реклама афсунгари чашму азоимхони гӯш аст. Бо ҳазор рангу бо ҳазор тасвир чашмо мекашаду бо ҳазор оҳанг гӯшро менавозад. Вале дурӯғ, дурӯғи сурху сафед, дурӯғи сабзу кабуд, дурӯғи нилобию гулобӣ, дурӯғи ҳафтранг. Айнан монанди дурӯғи Афандӣ, ки бо дағдаға як халта хокистарро дорӯи мушқушак гуфта мефурӯшад. Охир касе мепурсад, ки бо ин дорӯ чи бояд кард, Афандӣ халтаашро такида мегӯяд, ки мушро мурданак ба чорӯб зада, ба болояш мепошӣ.

Дар ин бозори қиёмат айёри низ айёрии Афандист, ки шутурашро ба фурӯш монда, гурбаашро ҳам бар он мешинонад. Ва ба чор тараф чор мезанад, ки шутурамро ба як танга мефурӯшам. Як бозор барои шутури арзон кашокашу кашталканӣ мекунад. Ниҳоят, касе афсори шутурро саҳт медораду гурбаро бардошта партофтани мешавад. Афандӣ хандида, шутурро бе гурба намефурӯшам мегӯяд, шутур як танга, гурба сад танга.

Ин бозори тӯфонии тӯфандаро «Business» (тиҷорат) - у айёронашро «Businessmen» (тоҷирон) меноманд, ки Самаки айёрро зин зада савор мешаванд. Ва дар ин бозор нозу неъматӣ алвон фаровон аст. Молу матоғе, ки ҳамчун ахлоту партоба партофта мешавад, аз тамоми моли дӯкону магазинҳои Душанбе барин шаҳракҳо бештару бехтар мебошад. Ва ин бозор лабрезу молумоли «Excuse me», «Sorry», «OK», «Thanks»⁸⁸ буда, ҳавои даму нафаси муштоқонаш бӯи атру гулоб мекунад. Ин бозор он қадар поку покизаю тамиз аст, ки дар рӯи фаршаш рӯятро мебинӣ. Дару девор, ба сони хонаи арӯс пур аз гулу гулдону шилшилаю силсилаю овеза. Бехтарин дostonҳои мусикиро дар ин бозор мешунавӣ.

⁸⁸ Маро мебахшед; узр; хеле хуб; ташаккур.

Чаро ин қадар ҷухуду арманию баптисти украин паноҳандаи Америка мешаванд? Оё ба хотири дигарфаҳмию дигарандешӣ? Магар аз ҷабри таъзиқи миллӣ? Не! Танҳо бӯи нони муфтро шамида ҳучумидаанд. Балки, ҳамчун қарғас пояшон рағ кашидааст, ки «фудбанкҳо» - и Америка нони бепулу «Велфер» ва «Дизабилити пеншен» - аш нафақае медиҳанд, ки дар хоби шабашон надидаанд. Ба замми ин, бибию бобою бобокалони худашонро нигоҳубин карда, маҳона мегиранд. Ба ин мақсад, пиру маъюбу маслуқашонро дар занбарҳо бардошта Америка овардаанд. Ва ба «Программаҳо» - и манзилӣ шомил шуда, ройгон хона мегиранд. Боз ҳавою ҳаваси мошинҳои арзонбаҳо, ки ба сағу пишак дастрасанд.(...)

Агар Шӯравӣ динро аз давлат ҷудо медошт, Америка умуман аҳолиро аз давлат ҷудо кардааст. Аҳоли аз кори ҳукумату роҳбарият беҳабар аст, зумрае раисҷумҳурро намешиносанд. Аз маҷлису барномаҳои ҳукумати мухтасар аҳбор дода мешавад. Ҷаъолияти Конгресс маълум нест. Бештари аҳоли наредонад, ки конгрессменаш (депутат) кист, сенат (шӯро) - ву сенатор (узви шӯро) - аш кисту чист. Интихоботҳо номаълум мегузаранд, аҳоли ҷалб карда намешавад. Айнан монанди интихоботҳои замони Брежнев. Маҷлисиҳои Конгресс ҳам пушти парда мегузаранд, айни ҳамон маҷлисиҳои шӯрои олии брежневӣ, ки раисдепутатҳояш як-ду рӯз чак-чак зада, сипас аз мағазини ҳукумати ҷойнику пиёла харида баромада мерафтанд.

Бо вучуди ин, дар Америка одами тасодуфӣ раисҷумҳур намешавад. Балки, ҷамъият, ки фарҳангист одами тасодуфӣ надорад. Ҳар касе, ки раисҷумҳур нашавад, фарҳангист. Ҳар раисҷумҳуре оинаи қоматнамои халқи хеш мебошад, сурату тинати халқашро менамояд. Агар дар ҷумҳуриё охунде раисҷумҳур шуда, мардумаш охундист. Агар дар ҷумҳуриё аблахе раисҷумҳур шудааст, бешубҳа халқаш аблаҳ аст. Агар дар ҷумҳуриё авбоше раисҷумҳур шуда, халқаш авбош аст. Раисҷумҳур ки аз осмон намеояд, аз миёни халқ мунтахаб мешавад.

Аз бас ки адабиёти бадеӣ манфиати нақди моддӣ надорад, аслан мавриди тавачҷӯҳ нест. Дар дасти мардум бидуни «Таврот» китоби дигаре дида намешавад. Боре ҳам надидаму нашунидам, ки аз телевизион ё дар рӯзномае адибею китобе тарғиб шуда бошад. Аксари мардуми табақаи ман аз адабиёти америкой як Марк Твенро медонанд халос, он ҳам ба хотири чанд ҳачвие, ки ба ӯ нисбат дода мешавад. Яъне, ҳамчун мулло Насриддин. Аз адабиёти ҷаҳонӣ аҳёнан Умари Хайём, Достоевский ва Толстойро шунидаанд. Солженитсин танҳо як муҳолифи коммунистон шинохта мешавад, на устоди қалам. Ҳавзаҳои адабӣ, шабҳои назм, чашну тантанаҳои адибон мисле, ки вучуд надоранд. Аммо китоби бадеӣ фаровон аст, чунон фаровон, ки ҳамчун порую молу матои бемуштарӣ мошин-мошин кашонда партофта мешавад. Зимнан, ман китоби духтари Сталин, Светлана Аллилуева – «Танҳо як сол» - ро аз ҳамин ғарами порую партоба ёфтам. Китоби аблаҳонаест, ин ҳам тухматча мезанад. Дар дӯкону китобхонаҳо аз ҳар адабиёте тал-тал адабиёти бадеию луғатномаю рисолаҳои интиқодӣ хобидаанд. Аз чумла, дар китобхонаи бузурги Донишгоҳи Вашингтон чилд-чилд китобҳои тоҷикӣ, ки ба ғайр аз ман хонандае надоранд. Китобҳоеро, ки дар Душанбе нахонда будам, дар ин ҷо мехонам. Дар толори матбуот ҳатто рӯзномаҳои қазақию узбақию узбақиро дидам, тоҷикӣ нест. (...)

Муддатест, ки дар Сиеттл зиндагӣ мекунем. Боз ҳам дар лаби халиҷу уқёнусу канори чангали анбӯҳ. Боз ҳам бисёр чиз ношиносу бегона. Ҳазору як навъ гулу гиёҳ, ҳазору як навъ мева, ҳазору як навъ сабзавот, ҳазору як навъ паррандаю чаранда. Аммо кӯхистонӣ, гарданаи кӯхҳояш барфпӯш. Ба Тоҷикистон монанд аст. Гули зардакро ба зону зада бӯсидему бӯ кашидем. Гули сиёҳгӯшро ба зону зада бӯсидему бӯ кашидем. Сиёҳалафу чуқурию торонро ба зону зада бӯсидему бӯ кашидем. Себи хубониро дида диламон гум зад, диламон сӯхт, ки ҳеч қадрӯ кимат надорад, хоки сиёҳ. Ду баробари хубониҳои бозори «Баракат», ҳама хуну шарбату шира. Кучоянд себфурӯшони ғармӣ? Кучоянд чуқурию сиёҳалаффурӯшони Ромиту Варзоб? Эй дарег!

Себи хубониरो халта-халта хайрия медиҳанд. Мағзи чормағзу офтобпарастро халта-халта хайрия медиҳанд. Нону пӯшоку попӯширо анбор-анбор хайрия медиҳанд. Ба мо ҳам дигар себи хубонӣ намефорад, чормағзу мағзу мавиз намефорад, картошкаи суп-сурхи чиргатоли намефорад.

Паррандаҳо дар пушти тиреза мехонанд. Кабкҳо ҳамчун мурғҳои хонагӣ села-села дар хавлиҳо мегарданд. Дар оби халичи сари кӯча говмоҳиҳои азимчусса часту хез менамоёнд. Аз чор тараф роҳатро бурида говазну қашқалдоку заргӯшу санҷоб парида мегузаранд. Ҷангалзору алафзор фарке надорад. Ҷангалро медараванд, қаҳдарав мекунанд. Пушта-пушта дарахти даравида зери боронҳо пӯсидаю лухсидаю тосида нобуд мешавад.

Дар ин замин қадаме замини ҳамвор нест. Сатҳи замин ба кӯҳони хезоби укёнус монанд аст, хезоби пасту баланди сабз ва дар камари ҳар кӯҳоне – тасмаи паҳни шоҳроҳ, ки бо қабат-қабат шаҳпӯлҳои дуру дароз ба иморатҳои булӯрии осмонхарош мебаранд.

Атроф – ҳисори сангини алачалпоқ. Ва як ситеғи саропо барфпӯш. Аммо бӯи барф намеояд, ҳатто дар зимистон. Якзаил борон мерезад. Ман, ки сарояндаи борон будам, инак, ҳамчун кирми лойхурак аз оби борон сер шудаам. Борони бисёр ғамангез аст, дилгир мекунад.

Ҳар чизи ношоистае, ки дар Шӯравӣ буд, дар Америка дучанду даҳчанду садчанд аст. Барои мисол, ошнобозӣ, қавму қабилачигӣ, порахӯрӣ, дуздӣ, одамкушӣ, авбошӣ, нашъамандӣ, фиребу шайтонӣ, таъзимгарой ва ғайра. Хабаркашӣ мояи ифтихор шуморида мешавад ва хабаркаш шаҳрванди зираку хушёр. Аз ин рӯ, ту ҳамеша зери назари ҳамсояву атрофиён қарор дорӣ. Дар кӯчае пайдо шавӣ, ки кӯчаи ту нест, аз ҷониби полис бозпурсӣ мешавӣ. Бо касе ду-се дафъа нишастай, ки маълумот дода мешавад. Дар хонаат садо баланд кардаӣ, ки даратро кӯфта полис медарояд. Ба зане гап партофтаӣ, ки бозпурсӣ мешавӣ ва ғайра.

Ба хӯчаин хӯш-хӯш гуфта худро ширин кардан ба ҳукми анъана даромадааст. Агар ҳамчун сағ дум начунбонӣ, пули соатбайъат тадричан зиёд намешавад, аз ҳисоби корхона кӯмаки

тиббӣ намегирӣ. Ва боз аз бисёр имтиёзҳо маҳрум хоҳӣ монд. Сонӣ, бо андак баҳона аз кор низ ронда мешавӣ.

Ошнобозӣ оммавию ҳатмист. Бе ошнобозӣ кори кироӣ ёфтаи мушқил. Ба мо барин муҳочирон, ки ошною қавме надорем, фақат «Garbage» (порӯ) - кашонию «Cleaner» - ӣ (яъне рӯбучин) мерасад.

Бюрократизм низ ба дараҷаи олист. Дар Шӯравӣ ҳар касеро бе восита аз кӯча ҳам ба кор мегирифтанд, таҳқиқу тафтиши ҳафт пушташ лозим набуд. Дар Америка ҳеч касро бевосита аз кӯча ба кор намегиранд. Ҳар коргари нав аз тарафи се нафар шахси шинохта ё ташкилоту идораи расмие, хаттӣ тавсия дода мешавад. Боз ба унвони шиносномаю шартнома як тал коғаз пур мекуни. Сипас – рӯзи вохӯрӣ бо саркор дар давоми як моҳ. Баъд саволу ҷавоб бо саркор. Агар дар саволу ҷавоб муваффақ шудӣ, давоми моҳи дигаре мунтазири кор менишинӣ. Хулоса, барои кори дупулае ба кирдори пахта аз ҳаллоҷӣ гузашта, дона-дона чигиту пунбадона мешавӣ.

Ғайр аз ин, ба унвони хонапулӣ, духтурпулӣ, андоз, ҷарима баркпулӣ, обпулӣ, сӯзишпулӣ, телефонпулӣ даста-даста коғаз мегиред. Ва мавриди шикоят ба кию ба кучо мурочиат карданатонро намедонед. Идораҳои маъмурӣ ҳамчун сандуқҳои оҳанини банкҳо бастаанд. Хӯҷаини асосӣ ёфта намешавад. Танҳо хату чак мераваду меояд.

Одам табиатан ҳасуд аст, табиатан рашк мекунад, табиатан ситезақор асту кина меварзад. Бино бар ин хусусияти табию рӯҳии инсонӣ қоил шудан мумкин нест, ки ҳар соати корат чанд пул мегири. Ҳатто нархи аслии манзилу мошину сару либосро бояд пинҳон дошт. Дар мактаб баҳо маҳфӣ дошта мешавад, ки миёни хонандагон рашку ҳасад дар нагирад. Баҳои санҷишу имтиҳон ба ҳар кас танҳо ба танҳо гуфта мешавад. Нарху наво низ ба назардошти психология сурат мегирад. Аксари молхоро, албатта, чанд доллару 90-99 сент нарх мемонанд, ки ба чашму зеҳни харидор якбора қимат нанамояд.

Дар саросари Америка ҳеч шаҳри калоне пойтахт нест. Пойтахти ҳар штате як шаҳраки канории гумном аст. Чаро? Ба сабабҳои мухталиф. Аз ҷумла, барои он ки давлатмардон ба чашми мардум нанамоянд ва ҳар мавриде дастрас набоянд.

Сонӣ, табаддулоту шӯришҳои мабодо, тазохуроти мабодо ба назар дошта шудааст, ки ин хатар ҳам амри маҳол мебошад. Чунончи, пойтахти Тоҷикистон Душанбе нею Тавилдара бошад. Ҳеч издиҳоме ба Тавилдара рафта гирдиҳамой намекунад. Ба шарте ҳам ки равад, то Тавилдара чораашонро мебинанд.

Америка ниҳоят капитализми мутараққист, кулли комёбию дастоварди ин сохтори кухнаи ҷаҳониро фаро гирифтааст. Илми мутараққӣ, саноати мутараққӣ, кишоварзии варзида, фарҳангу маданияти мукамал. Америкоии таҳҷой барои нони рӯзмарра ҷон намеканад, фикру зикраш саломатию дарозумрист. Аз ғалоғулаи шаҳру сели мошин дур зиндагӣ мекунад. Дар канори ғаввораяу шаршараҳо ба варзишу тарбияи бадан машғул аст. Америкоии миёнаҳол бештар аз сад сол умр мебинанд. Кампираки садсолааш монанди халтачаи мушку анбар аст. Мӯсафедаки садсолааш ба девор мушт занад, девор чаппа мешавад. Муҳочирон ҳам серу пӯшидаанд. Дар ин фаровонӣ ватанатро фаромӯш мекунӣ. Америка зарфи булӯриест бо садою ҳавою адою навои булӯрӣ; ҳамин ки нохун задӣ, он қадар гӯшнавозу дилнавозу ҷоннавоз меҳонаду меҳурӯшад, ки дигар ҳочат ба даллолӣ нест.

Вале бо тақозои табиати сармоядориаши андарун ғажд аст, ғажди корчаллонию аввомфиребӣ, ғажди судхорию ришвахорӣ, ғажди фиребу найрангу қаллобӣ. Аз фолбину кисабури сари кӯча то давлатмардон туро талаю тороч мекунанд. Аз демократия лоф заданашон маҷозист. Ин чи демократист, ки ба Покистони ҷоҳилия яроқи атомӣ меदिҳанд? Ин чи демократист, ки толибини ҷоҳили бунёдгаройро ярокнок мекунанд? Ин чи демократист, ки Афғонистони бадбахтро несту нобуд сохтанд?

Ман имони комил дорам, ки агар Шӯравӣ дар Афғонистон мепоист, ҳоло Афғонистон як ҷумҳурии ободе буд, ҳамчун ҷумҳуриҳои Осиеи Миёна (ҳарчанд ман ба он таҷовузи Шӯравӣ эътироз мекардам). Зеро Шӯравӣ нисбати зердастонаш беҳад инсоф дошт. Дар ҳафтад сол аз қавму қабоили парокандаи гумном ҷумҳурию миллатҳо сохт, аз кишлоқаку овулҳо шаҳрҳои бузурги замонавӣ бунёд кард. Вале Америка, ҷуноне мушоҳида мешавад, нисбати зердастонаш чандон меҳрубон нест. Ҳар кишвари ноободе, ки зери тасарруфи сиёсати Америка

буд, тақрибан ҳамон тавр нообод боқӣ мондааст. Барои мисол, қариб саросари ҷамъияти Покистону Афғонистон, шаст дарсади ҷамъияти Эрону Туркия хондану навиштан наметавонад. Аммо саросари ҷамъияти Осиёи Миёна босавод аст. Саноату зироаташон низ аз ҳама зердастони Америка беҳтару бештар. Хулоса, капитализм маъқул нашуд, сотсиализм ҳазор маротиба беҳтар аст.

Ҷамеша ва дар ҳама ҷо барои бачаҳоям дар тарсу ларзам. Ҷар гирудоре, ҳар ҳаёҳӯе, ҳар чиғу чириғе, ҳар садои тасодуфу тасодуме, ҳар бонги тиру туфанге маро хотирпарешону хавотир месозад.(...)

Дар Маскав ҳам тинҷӣ набуд. Ҷамин, ки чир-чиру хушт-хушти милиса ба гӯшам мерасид, аъзои баданамро дарақ-дарақ ларза мегирифт, набзам канда шуда, хунам аз ҳаракат мемонд. Ҷеч намехостам, ки бачаҳоям ба кӯча бароянд. Зеро ҳамчун «кавказская национальность» таъқибу лату кӯб мешуданд.

Инак, дар Америка низ саҳт хавотирам, бештар аз тасодуфу тасодум. Вақте, ки мошинҳои таъҷилию полису сӯхторнишонӣ пайиҳам бонги хатар зада бо доду фиғон мегузаранд, аз даҳшат дилу чигарам пора-пора мешавад. Ҷар рӯз ин бонги даҳшатнокро чандин бор мешунавам чандин бор мӯй дар баданам ҳамчун сӯзани тез сих зада рост мешавад, ки бачаҳоям мошин меронанд. Ҷар рӯз ин даҳшатро чандин бор мебинам чандин бор мурдаю зинда мешавам, ки бачаҳоям дар ҷӯшу хурӯши селоби мошинанд.

Россия одатан ҳар тарафе латгаю сарбанди сурхе бинад, ҳамон тараф метозад, ба умеди пасмондаҳои Шӯравӣ – коммунистони собиқ, тӯдаҳои заҳматкаш ва дастаҷоти бешуури шӯравимаъоб. Америка баракс, дар атрофи ришу фашу токии арақчин мегардад, ба «муҷоҳид» - у «экстремист» - у «фундаменталист» сару кор дорад. Аз ҷумла ба бунёдгароёни толибини Тоҷикистон. Зеро дар ришу фашу токии арақчини толибини тоҷик муҷоҳидини оштинопазири Россияро мебинад. Бинобар ин, ҳар ҳайате, ки аз ин ҷумхурӣ даъват мекунад, аз

толибин, яъне аз муллою муллобашараҳои гӯлу гумроҳ иборат аст. Боре надидаму нашунидам, ки аз коммунистону демократҳо ё нависандаҳо ҳайате даъват карда бошад.

Ҳангомае, ки ахиран Америкаро фаро гирифт, як масъалаи ҳавасангез буд. Яъне, раисҷумҳур бо Моника Левински ном зани чавоне алоқаи чинсӣ доштааст. Конгрессмен ҳам аз ҳамин мавзӯ сухан меронду сенатору пастор (рӯҳонӣ) ҳам. Ин алоқаи чинсӣ мавриди импичменти⁸⁹ Конгресс гардид. Дар саҳифаи аввали рӯзномаҳо, дар рӯйи муқоваи маҷаллаҳо, дар оинаи телевизор Билл Клинтонро нишон меоданд, ки дар чашмаш қатраи ашк менамуд ва ба садои гирифтаю печида баёнот меод.

Вале вақте, ки ҳавопаймоҳои қирқунандаи Америка ҳатто аробаҳои гурезаҳои Косоворо бомбаборон мекарданд, Конгрессу конгрессменҳо, сенату сенаторҳо, калисоҳою пасторҳо ва ҳангоматалабони матбуоту телевизион об бар даҳон гирифта бинг намегуфтанд. Пиру кампиру кӯдакони ваҳшатзадаро, ки зери барфи қаҳратун ба кӯҳҳо мегурехтанд, касе аз ин башардӯстон намедиду намешунид.

Агар, ки аҳёнан аз ин мавзӯ гап мекушоданд, ҳатман Россияро бад мегуфтанд, ки гӯё ба қорҳои дохилии Америка дар Югославияю Албания даҳолат мекунад. Дигар дар чашми худӣ Клинтон ҳам осори ашк набуд.

Дар Америка сеҳру чоду, тилизму чашмбандӣ, найрангбозию афсунро «Magic» (маҷик), меноманд, ки расми ҳамон муғони қадимист. (Вожаи «муғ» туфайли кӯҳи Муғ, деҳаи Муғиён ва ғайра дар Тоҷикистон шинос аст). Ин расм дар Штатҳои Муттаҳида устодоне дорад, ки хиштеро бечо накарда ҳамчун арвоҳ аз қабати девори бузурги Хитой мегузаранд. «Мучассамаи Озодӣ» - ро бурида пора-пора мекунанд, ки осебе намебинад. Дар қорҳои инҳо ҳангу даранг мемонӣ. Вале аксаран сазовори тақлиду истиқбол нестанд, саҳт хатарноканд. Барои мисол, мебинӣ, ки муғе зарфи шишагӣю муғе алмоси риштарошӣ хӯрда истодааст ва ту ҳам шишаи алмос хӯрда лабу даҳану дилу

⁸⁹ Ба мувоҳидаи файсала додан.

чигаратро пора-пора мекуни. Аз кучо медони, ки шишаю алмоси муғ аз кафки хушки қанду набот аст. Ё мебинӣ, ки як кас куттии оҳаниёро ба бинияш зада шикоф кард ё шамшеро ба ҳалқаш халонд. Намедони, ки куттии оҳани америкой аз қоғаз фарқ надорад ва он шамшер ҳам ягон пардаи хушки қандалот аст. Ва ё мебинӣ, паҳлавоне сутуни бетониеро канда бардошта бурд. Ва ту ҳам паҳлавонӣ карда ягон сутуни бетониеро мебардорию ҳарду моят зада мебарояд. Аз кучо медони, ки он сутуни бетони муғ аз пукаю пати чуворист.

Умуман, ба нағмаҳои америкоӣҳо баҳсу ситеза карда намешавад. Аз қоғазу пару пат хонаҳои сутунзадаи барҳавое месозанд, ки ба як пуф ҳамчун пуфак ба ҳаво парида мераванд.

Вале ин муғӣҳо дар пеши шамани Бенни Ҳинн ном рӯхонии айёр бозиҳои кӯдаконаанд. Ё дар дасте «Инчил» - у дар дасте микрофон канали барномаҳои диниро тасарруф карда, шабу рӯз тентакию худнамоию масҳабозӣ мекунад. Шон ҳудаширо Масеҳӣ замон тарошида, дар майдонҳои толорҳои азим, дар ҳузури ҳазорон-ҳазор чамъият бо як ҳавои даст кӯри модарзодро биною гунги модарзодро гӯёю шали модарзодро гиро менамояд. Дар саҳнаи ин золию шайтонӣ тӯда-тӯда шалу динги сохтаи золу шайтонро мебинӣ, ки чигасҳоро партофта мечаҳанду мераксанду бозӣ мекунад. Мурдаю ниммурдахоро, ки дар тобуту занбар аз зери панҷааш мегузаронанд, аз хоби марг атса зада парида мехезанд. Ба як пӯписаи ӯ чину ачина мегурезаду девонаи занҷирбанд хушёр мешавад.

Ғарами мактубҳои, ки гӯё аз мухлисони худҷӯяш гирифтааст, аз ғарами мактубҳои Қасри Сафед баландтар аст. Ман эътиқодманди дину мазҳаб нестам. Лекин шаманию шайтонию ин Масеҳӣ сонӣ нафратовар аст. Ва манфур аст чамъияте, ки ба ӯ гулрезии кафкӯбӣ мекунад. Ин Бенни Ҳинн инсон не, мор аст, аждаҳор аст, ки дар мекашад. Худи аз як мӯйи сари сайқалзадаю олуфтасатангиаш маълум аст, ки қаллоби гузарост, дар вачоҳаташ осоре аз истеъдоду илҳомии илоҳӣ нест. Шаҳнабози чарсу чолокест, ки бо шаҳнабозӣ хушу ҳаёли мардумро дуздида, кисаҳояшонро холи мекунад. Аз авомфиребии ӯ натиҷа мегириӣ, ки Исои Масеҳ ҳам айёре будааст. Ана, Кашпировскию Чумакҳо аз кучо илҳом мегирифтаанд. Ана, Кашпировскию Чумакҳо ба кӣ тақлид карда, мардумфиребӣ мекардаанд.

Диндорони асил аз рӯи ин хари дачҷол безоранд, аммо додгоҳею додситоне нухташро намекашад. Ку қонунҳои

одилонаи Америка? Ку конуни ҳуқуқи башар? Қонуни ҳуқуқи башар Бенни Хинну Салмон Рушдӣ барин ифротӣёнро дифоъ менамояд. Воқеан, фатвои маъруфи имом Хумайнӣ алайҳи Рушдӣи муртад айни савоб аст. Боист алайҳи Бенни Хиннаш низ фатво содир намуд. Магар эътиқоди башарро масхара доштан ҷиноят нест?

Ба мамлақати Шарқ гурехтани як аврупоио америкой шармандагист. Ҳатто ба Россия гурехтани бомжи зери кӯпрукҳои Ниу-Йорк шармандагист, ҳамчун шармандагии касе, ки наҷосаташро дар тоқӣ гирифта аз боғи биҳиште гурехта меравад. Парандаҳои ҳаво ҳам аз Шарқ баланд парида мегузаранд, ба замин намефароянд, ки хатарнок аст, дар як лаҳза шапида лахта-лахтаю пару пучашон мекунад. Магар селай мурғобию козу турнаю лаклаку оҳуву санҷобу қоқум бар дару боми мардуми Шарқ бошад, зиндаю саломат мемонад? Магар аз кафи дасташон алафу обу дона мехӯранд? Магар барояшон лонаю ошёнә месозанд? Баръакс, аз чор тараф сангу кулху тирборон мешаванд, калтаккӯбу хуншору калакан мешаванд.

Аммо дар Америка дастомӯзанд, силаю навозишашон мекунад; аз ҷаҳишу паришу хонишашон завқ мебаранд. Ва ин аломати фаровонию баракату тинчист. Аз фаровонию баракату тинҷӣ наганҳо мардум, балки ҷуку қондор, паррандаю чаранда, мурғу моҳӣ, мӯру малах ҳам баҳраманданд. Аз ин рӯ, издиҳомӣ паррандаю издиҳомӣ муҳочир, селай паррандаю селай муҳочир, фавҷ-фавҷи паррандаю фавҷ-фавҷи муҳочир бо хотири чамъу бо дили беташвиш ба Аврупою Америка рехтаанд. Ин қадар турку афғону эронӣ, курду балучу ҳинду ба Аврупою Америка гӯё ба хонаи хешу таборашон мегурезанд.

Зимнан, на ҳамин рӯз аст, ки мардум аз Шарқ мегурезад, ин гурезогурез садсолаҳо инҷониб идома дорад. (...)

Ҳолливуд (саноати филмбардорӣ) ба тақозои тичорат сурат гирифтааст. Филмҳо аксаран аз мочарою дағдағаю хангомаҳои пучи ҳавлангез иборатанд. Арвоҳи махуфу албастию абулҳавл

намоиш дода мешавад ва пур аз шикастану рехтану таркондану сӯхтору куштору паррон-парронанд.

Ҳатто дар филмҳое, ки барои хурдсолон бардошта шудаанд, яке кӯршапараки хунхореро мебинӣ, ки аз дандонаш хун мечакад. Яке тортанаки азимҷуссаеро мебинӣ, ки касеро печонда хунашро мемакад. Яке устухонҳои мурдари мебинӣ, ки бо касе шарақошарақ мечангад. Одами даррандаеро мебинӣ, ки касеро дар сих зада бирён мекунад. Сусмори азаматеро мебинӣ, ки чашмҳояш чун косаҳои пур аз хун мардумро таъкиб менамояд. Ва гайра. Яъне тарсу хавфу хавотиру ҳайбат, ваҳшонияту даррандагӣ, хашму хушунат, ки оммаи ҳангоматалабро чалб месозанд. Ва албатта дилу шуурро харобу асабҳои пӯлодиро ҳам реза-реза месозанд. Кӯдакону наврасону ҷавонро деваонаю васвосию ваҳший кардаанд ин филмҳо. Бар асари шуми ин филмҳост, ки наврасон паррон-парронӣ одамкушию одамхурӣ мекунанд. Ва ҳар сол мактаббачаҳои бисёре маъюбу маслуку кушта мешаванд. Дар мактабҳо маросими мотам воқеаи муқаррарист.

Камбағалони Америкаро аз гардану шикамашон мешиносанд, ҳар касе, ки гардани калтаи ғафсу шиками калони кӯлӣ дошта бошад, яқин камбағал аст. Хӯроки арзонбаҳои камбағалон, ки маводи химиявии бисёр дорад, афту андомашонро ба сурати қурбоқа кардааст, қурбоқаи азимҷуссае бо пӯстакчаи мӯи сару каллаи борику рӯи паҳн, бо гардани қулуфтаю кӯҳону ғабғаби кашол, бо шикамбаи дамидаю хамидаи то ба зонӯ ва пойҳои халтазада аз пӯсту рӯғану обу зардоб, яъне махлуқе ҳатулу ҳабатаю ландаҳӯр. Раҳгаштанашон ба ғелидан шабоҳат дорад, гуфто, ки саргинғелонақҳое ғундаи саргини бузургеро ғелонда бурда истодаанд.

Бойҳо баръакс, ҳама химчаю чарсу чусту чолок, аз фарқи сар то ба нохуни по варзидаю тарошидаю суфта. Ба ранги уқобҳои сафедгардану сафедболи америкой хушандому хушоянду оташинчангол. Гардани занҳояшон як газ баланд, пояшон чун пояҳои буручу сафедор аз замин то ба камар тарангу рост ва ҳама орастаю перостаю озода:

Занаҳ содаю ғабғаб овехта,

Миён борику сина ангехта.

Зеро дар таому пӯшокашон маводи химиявӣ нест. Обашон
покизаю меваю сабзавоташон тару тоза, гӯшташон бедорую
нонашон бедоруст. Рӯғани гаронбаҳои растанӣ мехӯранду шири
навдӯшидаи бедору менӯшанд. Ва либоси қимати пахтагӣ
мепӯшанд.

Муҳочирон бо одати зотии миллиашон ба Америка меоянд.
Масалан, хитоӣҳо бо меҳнатдӯстии хитой, мексикоӣҳо бо
таронаю ракси покӯбии мексикой, афғонҳо бо нашъамандию
луттигарии афғонӣ, арабҳо бо чарчинфурӯшии арабӣ ва
арманиҳо бо порахӯрию порадиҳии арманӣ. (...)

Мо ханӯз таъоми америкой нахӯрдаем. Ханӯз Гулчехра
макароншӯрбою карамшӯрбо, ширбиринчу ордбирён, мошобаю
наскоба мепазад ва гоҳе қурутобу фатиррӯғану оши палав.
Биринч фаровон аст. Ҳазору як навъ. Биринчи девзираю
биринчи зарду сафеду сабз, биринчи резаю биринчи катаю
биринчи дарози борик, хели ангушти нозанин. Ва ҳазору як навъ
рӯған, рӯғани зайтуну рӯғани чуворӣ, рӯғани загеру рӯғани
кунчит, рӯғани бодому рӯғани офтобпараст, рӯғани сабзавоту
меваҷоти фирка-фирка, фақат ошхӯр лозим. Ҳар вақте ба ин
биринчҳои нестандарчаҳону шишаҳои рӯғани мӯмиёй
менигарам, ҳамсоҷҳои собиқи ошхӯрам ба ёд меоянд. Ин ҷо ҷои
онҳост, ҷӣ қадар қизу бизу дуду гард қардан мумкин.
Америкойҳо ба ин неъматӣ олий нигоҳ намекунанд. Онҳо аслан
дар рестораноҳо ғизо мехӯранд, ба хотири сарфаи вақт ва
ташвишу дарди сари камтар. Мо ҳам биринчхӯр нестем. Эӣ
дареғи оши палавхӯрон.

Анвоӣи ғалладона низ бисёр. Чанд навъ загеру кунчит,
чандин навъ нахӯду наск, мошу лӯбиёю чуворӣ (фезлан, ибораи
чуворимакка аз исми «мака» ном қаблаи хиндуҳои америкой
будааст. Ин қабла дар қисмати ғарбии шаҳри Сиеттл зиндагӣ
мекунад. Ба наздикӣ чашни қурбонӣ доштанд, як филмоҳӣ (кит)
қурбонӣ қарданд. Дар тантанаашон, ки ҳафтае шабу рӯз идома

дошт, мо ҳам иштирок кардем), чандин навъ гандуми донаю далдаи кӯфтаю сафедкарда. Мо аввал гандумро дидем, барои суманак. Гандуми шустаю озода, як гард надорад, гуфто, ки аз хӯшааш дона-дона чидаанд. Суманаке мешавад рафида-рафида, шираю ширу шакар. Мо ҳар сари соли нав ба пешнози Наврӯз се-чор дафъа суманак мемонем, ки хуморамон шиканад. Ба ёди ширини суманакҳои Душанбе, ба бӯии лаззатбахши суманакҳои тагитанӯрии модарам, ки соатҳои дароз нигарони пухтанаш бетоқатона менишастему мешамидем ва охир ба маскаи тарак шӯридану хӯрданаш фаромӯшнашуданист. Суманакҳои модарам неъматии бихишти кӯдакиам буд. Ва акнун солҳоест, ки ба бӯии диловези ҳамон суманакҳои қишлоқию ба ёди ширини модарам, ба ҳар ҷою маконе, ки набошем, суманак мемонем. Дар Америка ҳам сӯманак мемонем, саманакҳои модарӣ.

Дар минтақаи мо алошақшақа нест. Бинобар ин, вақте бачаҳо хабар оварданд, ки дар боғи ҳайвонот алошақшақаҳо ро дидаанд, ман ба зиёраташон рафтам. Ҳанӯз ҳудашонро надида, шақшақи шиносашонро шунида хурсанд шудам. Айнан ҳамон шақшақи алошақшақаҳои Сӯфиён, ҳамон шақшаке, ки ба ҳеч кас намефорид. Саросама ба симтӯрашон расида саломии гарму ҷӯшон додам. Як даста будаанд. Айнан ҳамон алошақшақаҳои Сӯфиён, ки дар гирди халтаҳои дӯғу чакка хирагӣ карда, қурут мекӯрданд. Айнан ҳамон хел сиёҳу сафеду зираку хушбӯро беқарор.

Зери симтӯр дар дарахти хушкидае лона ниҳода буданд. Айнан ҳамон лонаҳои чалақ-палақи алошақшақаҳои Сӯфиён, ки дар кундаю шоҳаҳои олуҷаю дулонаҳои адир ҳамчун банди шохчае дида мешуданд. Айнан ҳамон лонаҳо, ки ман аз онҳо ҷӯча мегуфтаму алошақшақаҳои гизала ба тоқиам чангол мезаданд.

Акнун ба алошақшақаҳо ман ҳам шақ-шақ мекардам, чистонаки қишлоқиашон мегуфтам:

*Сиёҳиаш қир барин,
Сафедиаи шир барин,
Париданаш тир барин,
Шинад саги тир барин.*

Вале ҳамчун дигар чонварони боғи ҳайвонот, ки ба садақа одат кардаанд, якзайл ба дастам менигаристанд. Қавл додам, ки дигарбора меҳмониашон дасти холӣ намеоям.

Ҳар касе як чизи гаронбаҳои бачой дорад. Яке сурати бачой, яке чомаи бачой, яке пули бачой, яке қуттичаи зару зевари бачой, яке чойнику пиёлаи бачой. Ман чор овозаки бачой дорам: овози поезд, чакиши сағ, чаҳ-чаҳи булбул ва фарёду хурӯши хурӯс, ки ин ҳар чорро дар таҳти зехнам ниҳон медорам.

Хониши булбул ёдгории кӯдакии ман аст, ки шабҳои баҳор аз боғҳои хучу гули хори Сӯфиён чаҳ-чаҳ мезаданду хуштак мекашиданд. Дар Америка, чуноне дар боло гуфтем, булбулон дигар хел мехонанд, чаҳ-чаҳ намезананд, вале як дафъа дар боғи ҳайвонот аз кафасе хониши булбули Сӯфиёно шунида, беихтиёр дарун-дарун гиристам.

Чакиши сағу бонги хурӯс аз шабнишиниҳои шоириам мондаанд, ки дар гӯшае хомӯш чамбар зада фикри шеър мекардам ва дар хилвати шабон танҳо садои ак-аки сағонро мешунидам, аз кишлокҳои дур тоқа-тоқа ҳоп-ҳоп мекарданд, хусусан шабҳои барфрезии зимистон. Ва ниҳоят мавриде, ки хастаю хоболӯд ба рӯи дафтари коғаз сар мениҳодам, хурӯс фарёд мезад, ҳамчунон, аз дуриҳо. Ман ба ин овозҳо одат карда будам.

Дар Америка сағ бисёр аст, раисҷумҳур ҳам сағ дорад, аммо намечаканд ва хурӯсро дергоҳ нашунидам, балки аз хотирам рафта буд. Лекин як шабе аз шабҳои ғарибӣ саге аз дурӣ канда-канда ак-ак кард ва хурӯсе тоқа-тоқа қу-қу-қу гуфт. Ман аз хурсандӣ ҳатто бачаҳоро аз хоб бедор кардам, ки гӯш кунанд, овози шинос меояд.

Садои поезд хотираи шабҳои Душанбест. Ин ҳам аз ҳамон бедорхобиҳои шоирӣ, ки ман будаму шабҳои дарозу чир-чиру гулдур-гулдури рафтани омадани поезд. Садо набуд, шабнишинам буд, маро хушёр медошт. Инак, ҳар вақте ки қатори дуру дарози сафеди оҳарии Америка заминро ларзонда, аз канори укёноси Ором бо фарёду фиғон мегузарад, ман ҳамон овозаки поезди Душанберо мешунавам.

Seattle, USA.

ПАДАРСОЛОРИ ШЕЪРИ ФОРСӢ

Мо, навқаламони побараҳнаи ҳаёту адабиёти солҳои шаст,
дуздакони ашъори Нодири Нодирпур будем, ки ба унвони
шеъри нави форсӣ мунташир шуда, моро ҳавою васваса меод.
Яке сатре меканду яке лахте, яке мазмуне мебароду яке
ташбеҳе, яке вожае мебардошту яке ҷумлае. Аз вожааш вожаю
аз суханаш сухану аз ҷумлааш ҷумлаю аз сатраш сатру аз
байташ байту аз ташбеҳаш ташбеҳу аз тасвираш тасвиру аз
ташхисаш ташхис ва аз шеъраш шеър мебофтем. Ба тақлиди «Эй
бенаво дарахт!» - у «Шеъри ангур» садҳо шеъри дарахту
дарахти шеър навишта, ба равиши «Туро дар хобҳои кӯдакӣ гум
карда будам ман» ва «Сафар ба деҳқадаи сабзи кӯдакӣ кардам»
он қадар кӯдакиҳо сурудем, ки агар дар як чилд гирд оварда
шаванд, китоби сангине мешавад, ки кӯдаки даҳсола бардошта
наметавонад.

Агар ба амри таҳҷӯӣ нахустин китобчаҳои пӯстипиёзии моро
варақ гардонӣ, метавон дид, ки чи қадар осори Нодири
Нодирпур дар таркиби ҳар шеъраки мо ҳамчун пӯлакҳои тилло
дар муште рег мавҷак зада рӯшани мекунад.

Худаширо ҳам бори аввал дар анҷумани пурҷамъияти пуршӯру
пурузовои забону назми форсӣ, ки дар Душанбе гузорда шуда
буд, ҳамон солҳо дида будем. Ҷавони олуфтаноми хушандому
болобаланде буд, сар то ба қадам варзидаю тарошидаю
мураттабу мутаносиб ва мӯйлаби сиёҳ ба ҳеч сурате ҳамчун ба
сурати сафеди нуронии ӯ намеzebид. Яъне сурати хушояндаш
таҷассуми шеъру сирати хушояндаш буд.

Ҷӯро дар паси минбари он анҷумани дерина низ ҳанӯз
фаромӯш накардаем. Аз шарму ҳаёи ҷавонию сеҳру афсуни
чашмҳои нигарон, ки аз ҷаҳор ҷониб сар то ба қадамашро
менигаристанду мечариданд, дона-дона арақ мекард. Ва раиси
мачлис ҳам, ки шоире буд, бадоҳатан гуфт:

*Нозанине, ки дар арақ тар шуд,
Нозанин буд, нозанинтар шуд.*

Дубайгии зерин, ки он рӯз аз забони Нодири Нодирпур тару тоза шунида будем, сиюпанҷ сол инҷониб ёдовари гаронбаҳои маҳмалпечи хотираи мост:

*Насиме, к-аз сари он кокул ояд,
Маро хуштар зи бӯи сунбул ояд.
Хаёлаширо шабе гирам дар оғӯи,
Саҳар аз бистарам бӯи гул ояд.*

Лаҳзае, ки танаффус дода шуд, барои соядашро гирифтаи кашмакашу аҷалаю хангомае бархост, ки гуфтаи надорад; китоб болои китобу дафтар болои дафтари даст болои даст бар ӯ дароз мешуду дароз мешуд ва ӯ зайли кафбине мегирифтӯ мекушоду менигаристӯ менавиштӯ пас мегардонд. Дар дафтарчаи ман навишта буд:

*Тоҷи хурӯсҳои саҳарро буридаанд,
Дар хок кардаанд,
Аз хок ҷаста хирмани анбӯҳи лолаҳо.*

Ман дар домани лолазори Файзобод ба воя расида, ҳамшаклию ҳамрангии дуқабатаи тоҷи буридаи хурӯсу лолаи хунҷӯшро ҳеҷ тасаввур накарда будам. Шоири соҳибзавқ дар ҳамин як соядасти нӯғикаламӣ ҳам шоирие карда, ки фаромӯш намешавад. Ва мақолае, ки дар он анҷуман кироат кард, сабаки воқеии нахустину вопасини мост, ки сиюпанҷ сол муқаддам аз устои воқеие гирифта будем, ки ӯ низ қариб ҳамсоли худамон буд. Ӯ гуфт, ки шеърро андешаи шигифту шигарф шеър мекунад, на унсурҳои шеърӣ.

Ҳанӯз мо аз таассуроти он дидору мулоқоти тез ба худ наомада будем, ки Нодири Нодирпур ба Техрон баргашт. Мо дигар ӯро аҳёнан дар рӯи чилди китобхояш мидидем, ки ҳамчунон хушрӯю чиддию андешаманд менамуд, намехандид, хандонаки хандонлабу хандонрӯ набуд. Умуман, дар ёд надорем, ки ӯ даҳан кушода хандида бошад, ҳол он ки хандаи ҷавонӣ ба он сурату симои қашанги монавии ӯ мезебид.

Дубора мо мондему:

*Эй бенаво дарахт!
Мурғони барғҳои ту дар оташи ҳазон*

Якбора сӯхтанду ба пойи ту рехтанд,
Гунҷишкҳои дар ба дар аз оиёни хеш
Ҳамроҳи баргу бод ба саҳро гурехтанд,
Оё дар интизори баҳорӣ ҳанӯз ҳам?..

Боз мо мондему:

Чӣ мегӯед?
Кучо шаҳд аст ин обе,
ки дар ҳар донаи ширини ангур аст,
Кучо шаҳд аст?
Ин ашк аст,
Ашкӣ боғбони пири ранҷӯр аст,
Ки шабҳо то саҳар бедор буда,
Токҳоро об дода,
Пуштиро чун ҷуфтаҳои мӯ дуто карда...
Шаробаи аз кучо хондед?
Ин хун аст.
Шумо ҳам, эй харидорони шеъри ман,
Агар дар донаҳои нозуки лафзам
Ва ё дар хӯшаҳои равшани шеърам,
Шаробу шаҳд мебинед,
Ғайр аз ашк хунам нест...

Боз ҳам мо мондему:

Ситора дар қафаси шоҳаҳо нафас мезад,
Сапеда дар шутури кӯҳҳо сафар мекард...

Борон чи гиряест?
Гирӣидане ба вусъати андӯҳи осмон...

Дар гӯш карда пунбаи барф имшаб
Шаҳре, ки ҷовидона нур аз ҳарф аст;
Чашмони поки ҷӯй нур аз об аст,
Мижғони сабзи қоч нур аз барф аст...

Мо мондему:

*Ту ҳар гуруб назар мекунӣ ба хонаи ман,
Дарез, панҷара хомӯшу хона торик аст.
Хаёли кист дар он сӯйи шишаҳои кабуд,
Ки аз ту дур, вале бо дили ту наздик аст...*

Мо будему:

*Эй шеър, эй тилисми сиёҳе, ки сарнавишт
Умри маро ба риштаи ҷодуши ту баст.
Гуфтам туро раҳо кунаму зиндагӣ кунам,
Чи тавбаҳо, ки дар сари ин орзу шикаст...*

Боз ҳам мо будему шеъри ташбеҳ андар ташбеҳу тасвир андар тасвиру ташхис андар ташхису талмеҳ андар талмеҳу малех андар малехи Нодири Нодирпур. Дар чайби ҳар кадомамон дафтарчае аз гулчину сарчини эҷодиёти ӯ буд, ки раҳ ба раҳу кӯча ба кӯча, кадам ба кадам мехондему азбар мекардем. Альон ҳеч асари Нодири Нодирпур зери дасти ман нест ва ҳар пораю лахту хӯрдае, ки дар ин мақола иқтибос овардаам, муште аз ҳамон дафтарчаҳост, ки дар кӯчаҳои Душанбе кадам зада ҳифз мекардам.

Мо Маҳдии Ахавони Солис, Сиёвуши Касроӣ, Сухробӣ Сипехрӣ, Фуруғи Фаррухзод, Соҷи Ибтиҳоч, Фаридуни Таваллуӣ, Симини Бехбаҳонӣ, Жолаи Исфаҳонӣ ва дигаронро низ таклиду тарғиб менамудем. На танҳо ошиқу шайдои шеъри нав, ошиқи шайдои ҳар вожае будем, ки созмони вожаҳои форсӣ интишор меод. Ҳар вожаи авастоиро зайли нонрезае бардоштаю бӯсида бар чашм мебурдем. Солномаю мохномаи паҳлавиро шинохта – фарвардину урдибиҳишту даймоҳу баҳманмоҳ мегуфтем. Маҳфилу маҷлису хонишу сароиши дostonҳои ҳамосии «Шоҳнома» мекардем, ки баробари бузургдошти ниёгон қомати мардум барозанда мешуд. Мо ҳам забони форсии шевою тавоное мехостем, ки мояи ифтихору қадру шинохти фарҳангии миллат бошад. Ва ройсозу ройзани он ҳама кӯшишу полишу пажӯҳиш шоирон буданд.

Бар асари судманди шеъри нави Эрон, шеъри мо низ рафта-рафта оростаю перостаю мураттаб мегардид. Қаблан ҳатто

унвони асарҳои шоирон шоирона набуданд — байрақи сурх, шарқи озод, симои халқ, ватани ман, давлати ман, фотехон, баҳодурон ва ҳоказо сарлавҳа доштанд. Ахир, офтобборону чашми сафедору тарозуи офтобу боли оташ барин унвонҳо мегирифтанд.

Вале хурсандии мо ба Эрони ахуруй дер давом накард, балки дар як чашм бар ҳам зада гузашт. Ба қавли Нодири Нодирпур, мо нигарон будем, ки аз уфуқи Ховарон офтоби зарнисори ориёнӣ мебарояд, вале офтобе баромад бо ҷомаю чандаҳои қадимӣ, бо чакмаҳои қадимӣ.

*Шиддати ханда чунон буд, ки гирийдём,
Шиддати гирия чунон буд, ки хандидём.*

Ва дар як он Эрон ҳамчун соати регӣ баргардон шуда, ҷойи форсиҳои муқаддаси моро дубора арабӣ гирифт ва адабиёт аз моҳ ба ҷоҳ афтод. Ҳавзаи шеъри нав ҳам ба ҳар дару дарвозае парешону пароканда шуд.

Аз баъди он ман Сиёвуши Касроиро дар Маскав дидам, ки вазъаш хуб набуд, шикастадилу рӯҳафта менамуд. Пасон шунидам, ки дар Утриш (Австрия) фавтида. Ёдаш ба хайр, аз он шодравон рубоии зерин ҳамеша вирди забони ман аст:

*Пойиз маро хотирарез аст ҳанӯз,
Ёди ту дар он миён азиз аст ҳанӯз,
Ёди ту бувад мисли гизоле, ки ба санг
Мондасту валеқ дар гурез аст ҳанӯз.*

Соёро дар Техрон дар таҳхонаи сояравшане мулоқот карда, сураташро равшан надидам, як риши сафеди то ба миён буду бас. Ҳавсалааш пир шуда буд, ки тафсири ғазалиёти хоҷа Ҳофиз мекард. Ҳамон Соёе, ки гуфта:

*Бистарам
Садафи холии як танҳоист
Ва ту чун марворид
Гардановези касони дигарӣ.*

Ва ҳамон Соёе, ки навишта:

*Имшаб ба қиссаи дили ман гӯш мекунӣ,
Фардо маро чу қисса фаромӯш мекунӣ...*

Ба ҳамон Сояе, ки Фурӯғи Фаррухзод ҷавоб гуфта:

*Эй моҳии тилои мурдоби хуни ман,
Хуш бод мастиат, ки маро нӯш мекунӣ.
Дар сояҳо Фурӯғи ту биниасту ранг бохт,
Ҷро ба соя аз чи сияҳпӯш мекунӣ...*

Ва бо ҳазор дарду оҳи сард оромгоҳи Ахавону Фӯруғро бӯсидам, вале аз санги оромгоҳи Сухробӣ Сипехрӣ бӯсае вом дорам.

Нодири Нодирпур ҳам чанде ғайб зад. Мегуфтанд, ки дар Техрон нест, аммо дар кучост, касе намедонист. Дар ин миён меҳмоне аз эронӣёни бурунмарзӣ «Субҳи дурӯғин» - ро овард, ки даст ба даст гашта, дафтар ба дафтар рӯнавис мешуд. Аз байти зайл маълум шуд, ки шоир паноҳандаи Аврупост:

*Боз омадам ба шаҳри шигифте, ки осмон,
Чун сақфи куҳна бар сари ӯ чакка мекунад.*

Ахир, дар Душанбе ҳам тазохурот оғозида аз ҳар маноре бонги арабию аз ҳар гӯшае дастаи ҷиноятпешае бархост ва ҳавзаи шеъру шоирии мо низ аз ҳам рехт. Яке аз дунё гузашт, яке кушта шуд, яке вопас ба куҳнасароии урфӣ баргашт, яке ҷилои ватан карду рафт ва ман зиндонӣ шудам.

Аммо дар зиндон ҳам ман ҳамчунон бо шеъри нав будам. Хучраи танги шабу рӯз бастаи зиндон аслан шабу рӯз надошт. Бинобар ин, намедонам шабе хоб дидам ё рӯзе, ки ҳамсарам пушти дарвозаи зиндон маҳзун нишастааст. Пурсид, ки чӣ биёрам? Гуфтам нону коғазу «Субҳи дурӯғин» - ро биёр. Дигар, бегуфтгӯ бархоста рафт. Даре нагузашта хобам рост баромад, аз зери халтаи ноне як банд коғази сафеду қаламу «Субҳи дурӯғин» - ро гирифта дар таачҷуб мондам. Сипас, «Субҳи дурӯғин» буду ману дару девору симхору кулфу занҷиру кайку канаю мушу решу харош.

Дигар Нодири Нодирпур буду ман будам, ки мегуфтам:

Куҳан диёро, диёри ёро,

*дил аз ту кандам, вале надонам,
Агар гурезам, кучо гурезам
вагар бимонам, кучо бимонам?..*

Вакте ки аз зиндон баромадам, дар дастам «Субҳи дурӯгин» - и мушхӯрдае буду бас. Ва чашмонам тобу тоқати рӯшаниии табиӣ надоштанд ва ҳанӯз ҳам аз рӯшаниии офтоб худ ба худ баста мешаванд. Ман гоҳе фаромӯш мекунам, ки зиндон будам, гӯё як баҳору тобистону тирамоҳу зимистон дар ҳучраи танги ҳароботе чиланишинии шеъри Нодири Нодирпур мекардам. Вале ҳанӯз ҳам ҳарорату ҳаяҷони дилу ҷонам аз ин суруди тозаи минуии паҳлавӣ фуру наништааст.

Сурату суваре, ки ӯ нигорида, аз сурату суvari ҳақиқии табиӣ беҳтаранд. Дарахти нозанине, ки бо соқаи кашидаи баланду ҷомаи кӯтоҳ тасвир кардааст, аз дарахти боғ зеботару хӯшаю донаҳои пухтаи «Шеъри ангур» - аш аз хӯшаю донаҳои пухтаи ангурҳои боғ ширинтаранд. Меваи гунчишкҳояш, ки бар шоҳаҳо ништаанд, аз меваҳои ҳақиқию шукуфаи барфаш, ки бар шоҳаҳо шукуфта, аз шукуфаи ҳақиқӣ чолибтар аст. Дурбини чашмааш (чашмаи обро ба шишаи дурбин нисбат дода), ки дар он паррандаҳо менамоянд, биноитар аз чашмаи воқеъист ва алмоси чашме, ки ӯ дидааст, аз алмоси асил тезтар аст, ки шишаи дилҳоро хат кашида мебурад. Ба масал, Рустами достонӣ беҳ аз Рустами систонист. Агар ҳамин тавр намебуд, нафаре гирди адабиёт намегашт ва агар ҳамин тавр набошад, нафаре гирди адабиёт намегардад.

Ва сеҳру афсуну ҷозибаяу ҷодуии сароишу нигориш дар он аст, ки ашӯи дастрасро ба ашбоҳи дастнорасе бадал месозад, ки аслан вучуд надорад, вале зиндатар аз ашӯи мавҷуд ҷилва менамояд. Ба мисле, ки дар хоби мо ҳама чиз ба шабаху сояву сӯробҳои ҷодуии ҷондоре баргардон мешаванд. Гоҳе шаклан низ иваз шуда, коҳе кӯҳу ҳасе касу гулхане гулшану сӯхторе лозазору шишапорае чашмаи оби зулол мешавад ва баръакс. Яъне, ашӯи оддӣ одатӣ ба ашбоҳи ноёби сеҳроке табдил меёбад. Ва ҳамин ки ба ашбоҳи ноёби сеҳронок табдил ёфт, дигар шеъри тап-тайёр хоҳад шуд. Ба қавли Мирзо Бедил:

*Шабе, к-аз хаёли ту гул чида будам,
Дар оғӯи сад ҷилва хобида будам.
Ба миҷгон кушудан ниҳон гашт, Бедил,*

Чамоле, ки пеш аз ниғаҳ дида будам.

Бар ин бино, вақте ки устод Нодири Нодирпур дар қиёфаи ҳайкалтарошон бо риши расидаю мӯйи жӯлида остин барзада мегӯяд, ки:

*Пайкартароши пирамӯ бо тешаи хаёл
Як шаб туро зи мармари шеър офаридаам,
То дар нигини чашми ту нақши ҳавас ниҳам,
Нози ҳазор чашми сияҳро харидаам...;*

пайкару пайкартарошиаш пиндор аст, ба кирдори чашмбандию сеҳру афсун, ки аз ҳайрат даҳани пайкартароши ҳақиқӣ воз мемонад. Мақоми ҳунарпешае, ки бо имову ишорат нақши ҳавоии ҳайратангезе менамояд, ки натанҳо фаҳмида, ҳатто дидаю шунида мешавад.

Ва шеъриате, ки дар савту садову намуду намои аносиру ашест, дар ҳуди аносиру ашест нест. Дарахте, ки дар пушти шишаи мошини шитобанда якпоя медавад, шеъриате дорад, ки дарахти истода надорад. Зулфи сабзи беде, ки шамолакаш мебофад, шеъриате дорад, ки ҳуди бед надорад. Сояи паррандае, ки дар рӯи замин медавад, шеъриате дорад, ки ҳуди парранда надорад. Шеъриате, ки дар шакли занчирии борон аст, дар ҳуди борон нест. Шеъриате, ки дар садои хониши булбул аст, дар ҳуди булбул нест. Шеъриате, ки дар хиш-хишу ғиреви найзори хушкида аст, дар найзори тозаю тар нест. Шеъриате, ки дар намуду шукӯҳу салобати кӯҳ аст, дар кӯҳ нест ва ғайра ва ҳоказо. Ва ин ҳама рамуз дар мавриди дилхоҳ ба андешаи шоир чӯр шуда, нерӯи эҷодии ӯро даҳчанду садчанд хоҳад кард.

Мо, ки бо паррандаҳои тасвири Нодири Нодирпур пару бол зада, аз обҳои тасвираш обу аз ҳавои тасвираш ҳаво хӯрда, сапедаи тасвирашро ҳамчун шир дам кашида, дар оинаи тасвираш рӯй дида, аз панҷараҳои тасвираш ба ҷаҳони шоиронае менигарем, аз рамузшиносии ӯст.

Вале шоири сухансанҷе ҳамчун ӯ гоҳе бо як вожаи лухти урӯн ҳам шеъре менависад, ки беҳтарин. Барои мисол:

*Шавқи ҳазор сол туро дӯст доштан
Дар ман нухуфтааст...*

Ба истифодаи як суханрезаи лухти «ҳазор сол» тири ошиқонае задааст рост бар нишона. Ана, мо аз ӯ чиҳо омӯхтему чиҳо андӯхтем. Ана, барои чи ҳар маҷмӯаи тозаашро зайли ҷашни фархундае истиқбол мегирем, ҳар шеърашро дар тӯи покато аз марз ба марзу аз шаҳр ба шаҳр армуғон мефиризем. Ана, барои чи ҳар китоби навашро бесаброна мунтазир мешавем. Ана, барои чи номи Нодири Нодирпур нуқли маҷлису нишастии шоиронаи мост.

Шеъри ӯ кайҳоннаварди эҷодиест, ки ҳамчун кайҳоннаварди ростин дар тасаввур намеғунҷад. Ӯ шоирест, ки Кайҳону Моҳу Миррихи адабиётро навардида. Мо аз дурбини эҷодиёти ӯ мебинем, ки арзу тӯли шуури шоирона аз кучо то ба кучо ва андешаи шоирона чи қадарҳо имконият метавонад дошт. Аз қадимиёну муосирон (ба истиснои Фирдавсӣ, ки дostonсарои бебадали меҳан аст) ҳеч шоире аз ӯ шоиртар нест. Албатта, дар эҷодиёти ҳар қаламкаш байту банди рангине ба назар мерасад, аммо касе ҳамчун ӯ шеъру ғазали якпорчаю яклухти рангине надорад. Яъне, густариши суханаш бетафовут сирф шоирона аст. Ҳеч қаламдасте бинишу сароишу равиши ӯро надорад. Шоиронро мавриди мутолиаи ашъори ӯ чунон қозибамегирад, ки аз табу тоб лабу даҳанашон хушкида табҳола мебандад.

Нодири Нодирпур шоирест вожапардозу суханпардозу забонпардозу мазмуну маънипардозу шевапардозу адопардозу андешапардоз ва ҷумла ташбеҳу тасвираш дастнаҳӯрдаю ҷашмначарида. Шеъри ӯ танҳо зоҳиран нава нест, вожа ба вожа, сухан ба сухан, ҷумла ба ҷумла, хат ба хат, ташбеҳ ба ташбеҳ, тасвир ба тасвир, нуқта ба нуқта, мазмун ба мазмун, дарун ба дарун, қабат ба қабат аз беҳу бунёд нава аст. Ҳатто ғазали урфирро ҳам аз беҳу бунёд нава мегӯяд:

*Шери дарё хуфта дар оғӯши найзорон ҳанӯз,
Беша бедор аст аз бонги сафедорон ҳанӯз.
Дастии шаб норинҷии сурхи осмонро чидааст,
Хуни ӯ ҷорист аз дандони кӯҳистон ҳанӯз...*

Ва афзалтару бартар он аст, ки шеъри ӯ табории эронию ориёнист, ҳамчун дostonҳои ҳамосии Фирдавсӣ, ҳамчун сурудҳои авастии Зардушт. Ин аст ниҳояти чомаю ҷакомаю шеъру ғазали ҳазору дусадсолаи форсӣ.

Хушбахтона, ман Нодири Нодирпурро пас аз сӣ соли он дидори Душанбе дубора дар шаҳри Лос-Анжелес мулоқот кардам. Акнун сараш сафед шуда буд, вале як мӯяш наафтада ва ришаки ғарибии мошубиринч ҳам дошт, аммо ҳамчунон нуронию хушрӯйу хушоянд.

*Рӯзе, ки ду чашми ману Нодир ба ҳам афтод,
Бар ҳам нигаристему гиристему гузаистем.*⁹⁰

Кунун ҳарду тақрибан ба як сарнавишт муқими Америка ҳастем, лекин ба иллати гаронии харчи роҳ телефонӣ гуфтугӯ мекунем. На ман пуле дорам, ки ба меҳмониаш биравам ва на ӯ пуле дорад, ки меҳмони мо шавад.

Дар ин рӯзҳо устод Нодири Нодирпур ба ҳафтодсолағӣ қадам хоҳад ниҳод. Чашни фархундаи ӯ чашни ростини мост, ки солҳои мадиде мухлису муштоқу муштарияш ҳастем. Ӯ забоншиносест, ки забоншиносон, суханварест, ки суханварон, қаламкашест, ки қаламкашон, шоирест, ки шоирон дӯсташ доранд. Сарфи назар аз ғурбату таъбиди бистсолааш хушбахтарину беҳтарин шоир аст. Ман бо ду дасти бар ҳаво барафрошта мегӯям, ки устод Нодири Нодирпур имрӯз падарсолори шеъри форсист...

1999

⁹⁰ Урфии Шерозӣ:

«Рӯзе ки ду чашми ману Урфӣ ба ҳам афтод...»

РАФИҚИ НИМАРОҲ

Мо, навқаламони солҳои шаст, камбағалбачаҳо будем аз кишлоқпораҳо, хонаҳои сағирон, интернатҳо. Қоямон чойхонаю ғизоямон қанди печак ва сигаретамон «Помир» - у «Прима». Либосамон ҳамчун ранги дарахти арча чаҳор фасли сол иваз намешуд. Дар ин бора ман дар соядасте ба Абдулло Дӯст навишта будам:

*Туру зиндагонӣ сияҳнома кард,
Баҳору зимистон ба як ҷома кард.*

Ва ҳамаамон – ичоранишину пиёдагардони кӯчаву паскӯчаҳои шаҳри Душанбе, сангфаршу бетони раставу барзанро пойҳои мо суфтаю хӯрда мекарданд.

Тағармии ботинкаҳои Мазҳабшо Муҳаббатшоев, ки афтода буду ҷӯраб ҳам надошт, дар лойобаҳои боронҳо панҷ панчааш аз таги пойафзор дар замин нақш мебаст ва мо дар ҳар кучое пайи пояшро мешинохтем... Вале бо вучуди он ҳама бенавой ва камбағалӣ беҳтарин рӯзҳо буданд он кӯчагардиҳо, он чойхонанишиниҳо, он навқаламиҳои мо. Ба қавли Сухроби Сипехрӣ, агарчи пораноне доштем сари сӯзан завқе, рӯзгорамон ганда набуд. Ҳанӯз Лоиқ сактаи мағз ва ман сактаи дил нашуда будам ва касе асову чигас нагирифтаю дар чашми касе айнак ҳам набуд. Ҳанӯз Сарварчону Аслам дар оби ҳароми истаконҳо нағарқида буданд. Ва Ҳабибулло Файзуллои саросемаю ҳадаҳа, ки дар соате тамоми идораи газетаҳои нашриётро мегашт, як дасташ дар гардани шиша ва як дасташ дар гиребони Саттор Турсун, арбадаю хархаша мекард (ва ӯ ҳамчун сафедаи субҳ, ки аз торикӣ баромада дар хуни шафақҳои сахарӣ ғарқ мешавад, дар айни ҳамон навҷавонӣ дар тасодуму тасодуфе набуд шуд).

*Ҳануз аз ҷилди китобаш бар ман
Сураташ тозаю тар механдад,
Сураташ беҳабар аст аз маргаи,
Сураташ, бин, чи қадар механдад.*

андешаманд менамуд. Ҳамон муаллиме, ки аз саломҳои ногаҳонии Абдулло Дӯст як қад парида, «дафъ шаве, ман муҳточи саломи ту-мӣ?» мегуфт. Ба он домолло ман ҳатто шеър бахшидаам:

*Эй сипоси мӯйу абрӯи сафедат,
Эй сипоси қомати хамгаштаат...
Дар хаёлам, қатраи ҳарфат
Мечакад аз мӯйи барфат.
Эй сипоси чун ту пири мӯсафедон –
Хӯчаи Хизри қаламдастон.*

Вале ин домолло «лексия» - ҳояшро аз як «обшая тетрадь» - и зарди фарсуда мехонд, мегуфтанд, ки дар кадом як омӯзишгоҳи муаллимии шаҳри Тошканд навишта будааст. Агар сарашро аз дафтар мебардошт, гапашро гум мекард. Агар савол меодем, ароз карда, аз синф баромада мерафт ва ҳафтаҳо гум мешуд. Дар панҷ соли дароз нашонидем, ки ӯ ғазале, байте азёд хонда бошад.

Аз баъди Шарифҷон Ҳусейнзода кори мо шоирони ҷавон ба Бокӣ Раҳимзода афтод. Ҳамон Бокӣ Раҳимзодае, ки бо мутоиба котибони секаро механдонду аслан шифоҳӣ кор мекард. (...)

Бар ин бино, мо ба адабиёт аз ҳамон аввал кӯрмол ворид шудем, ранги кӯре, ки дару деворҳои ханҷор кашидаю палмосида, хаму печи кӯчаҳои бо дасту по аз бар менамояд. Яъне, устодамон ҳам худамон будему шогирдонамон ҳам ва дарсамон шабнишинию худомӯзӣ. Баракате, ки аз шабнишинию худомӯзӣ ёфтем, аз ҳеч домолло, аз ҳеч муаллиме, аз ҳеч устоде наёфтем. Тагсариҳои мо болишт не, чилди китобҳо буданд. Ин қадар шеъре, ки аз «Девони кабир» - у «Маснавӣ» - и Мавлавӣ, аз ғазалиёти Соибу Калими Кошонӣ, Толиби Омулию Ғании Кашмирӣ, Орифу Эраҷ, Фаррухию Ишкӣ... хифз кардаем, касе ба мо нагуфта буд. Ва асарҳои, ки ман аз Сергей Есенин, Пабло Неруда, Ҷорҷ Байрон, Волт Витман, Карл Сэндберг ва асарҳои, ки Мастон аз Гёте, Ҳуго, Фредерик Гарсиа Лорка тарҷума кардааст, касе ба мо нафармуда буд.

Дар зумраи мо Мастон шоире буд, ки ғайр аз шеър ҳеч чизи дигарро чиддӣ намегирифт. Ғайр аз мавзӯи шеър дар мавзӯи дигаре сӯҳбат намекард. Ғайр аз шеър дар забонаш чизе набуд. Ғайр аз шеъри нағз ҳар гапи дигаре аз ин гӯшаш даромада аз он

гӯшаш баромада мерафт. Бинобар ин, зоҳиран бепарвофалаку фориғбол менамуд. Вале аз ҳама барвақт маҳз сари ӯ сафед шуд, дар паҳлӯи Фотеҳ Ниёзии сарсафеди 60 - сола тамоман фарқ намекард. Мо ҳамсояҳои нағз будем, дар иморати Путовский, 10. Ҳар боре, ки аз тағи тирезааш мегузаштам, сари сафедашро бароварда байти тозае мегуфт. Як дафъа аз шеъри ман ҳам хонд:

*... Гар яке гайри рӯйи аслии худ
Боз ҳам гуна-гуна рӯ дорад,
Дигаре бо тамоми берӯӣ
Обшоре аз обрӯ дорад.*

«Нағз, нағз» - гуфт ва илова намуд, ки «ба Қутбӣ низ маъкул шуд».

Баъдҳо Мастон хушлибостарин шоир буд. Ба қавли мардум саропо пуфкардаю чашкарда ва худаи нарасида бӯи атраш ба димоғ мерасид. Аммо табиатан ишқварзию айёшӣ намекард.

Дар ҳоле, ки ҳатто Абдулло Дӯст бо афту андоми ғажду риши ҳафтаҳо натарошидааш ба духтарон гап мепартофтӯ ошиқона шеър мехонд. Дар вақте, ки мо ҳама ба дили худамон шефтаю шайдо будем. Ва дар сурате, ки ба қавли Нодирпур шеъру ишқу қимор, ки моли шайтонанд, ҳамаро васваса хоҳанд дод:

*Иблис, эй худои бадихо, ту шоирӣ,
Шоир туй, ки ин ҳама шӯр офаридаӣ,
Ғофил манам, ки ин ҳама афсӯс хӯрдаам.
Ишқу қимор шеъри худо нест, шеъри туст,
Дар ишқу дар қимор касе порсо намонд...*

Вале Мастони мо дар ин бобат поку покiziaю порсо монд, ки монд.

Зеро фарзанди мулло Шералӣ буд.

Ман падари бузургвораширо низ дида будам, дар кишлоқаки Зерихисори дараи Панчрӯд, дар дами дарвозаашон. Зоҳиран аз мӯсафедони хоқолӯди офтобу шамолхӯрдаи кишлоқи мо фарқ надоштанд. Ва ҳамчун муллово маҳсумҳои мо мут кардаю риширо панҷа қашида шурӯъ намекарданд. Балки ҳамчун Мастон ҳадаха ва бо шеъру мақолу зарбулмасал сухан меронданд. Байти зеринро аз забони он кас шунида будам:

*То тавонӣ, пардаи мардон мадар,
То надаррад пардаат марди дигар.*

Ёдашон ба хайр бод.

Зимнан, замоне ки дар идораи «Маориф ва маданият» кор мекардем, редаксияи мо бо шарофати муҳаррири достониаш Бӯриннисо Бердиева натанҳо ҷойи «диссидент» - ҳо, балки меодгоҳи бехтарин ҳунарпешаҳо ба ҳисоб мерафт. Мулук Баҳор ва хусусан Лайло Шарифоваро дида, аз ҷашмони дарёрангаш ҷо ба ҷо сеҳру тилисму афсун мешудем, ҳамчун парандае аз ҷозибай мор, ҳамчун хобгарди моту мабхӯте аз ҷозибай шаби ширмаҳтоб. Ва шеваи ширини форсиаш мусиқии морбозро мемонд. Лекин Мастони мо маъсумона табассум мекарду халос.

Мастон муносиб ба завқу таъби хубаш феъли хуб низ дошт. Баракси ҷӯрааш Қутбӣ, ки гуё фишори хунашро бо ҷанҷол муътадил мекард.

Дар рӯзҳои адабиёту санъати тоҷик дар Доғистон ману Мастон ҳам будем, дар ду гурӯҳ, вале шомхӯриҳоямон умумӣ буданд.

Дар таҳти танини гулӯсӯзи соғарҳо аз ҳама пеш Ибод Файзулло не, ҳуди мизбонамон Расул Ғамзатов маст мешуд, вале ханӯз нашӯрида муридонаш бардошта мебуданд. Гоҳе ману Лоик ба тариқи лапар дубайтӣ мехондем. Як дафъа Расул Ғамзатов низ аз мо илҳом гирифта бо ду се шоири доғистонӣ лапархонӣ кард. Гулрухсор ҳам базро гарм медошт, шеър мехонд, гап мезад ва гоҳе сари овози моро мегирифт. Ва ҳамин, ки зиёфат хатм мешуд, калавида-калавида ба автобус менишастем ва беихтиёр хобамон мебуд. Боре дар ҳолате, ки Мастон ёзида хуррок мекашид, Фотех Ниёзӣ асабонӣ шуда саҳт ҷанҷол кард. Аммо дар зиёфати дигар ҳарду бо ҳам нишаста ғарқи ханда менамуданд. Чунки ҳардуяшон шахсони дилсофу бегуборе буданд.

Чанд соли ахир ман пайдархам бародаронамро гӯр мекардам ва ниҳоят касе аз онҳо боқӣ намонд. Ва дар ҷанозаи ҳар кадоме Мастону Убайд Рачаб иштирок карда, то ба сари хокдон мерафтанд. Дар сурате, ки ҳуди мардуми қишлоқи мо қариб ҳеҷ вақт аз хандақи гӯристонашон дарун қадам наемонанд, Убайд Рачабу Мастон Шералӣ борҳо даромаданд. Вале ҳайфи ман, ки боре ҳам ба зиёрати оромгоҳи Мастон нарафтаам. Умуман, ёддоштҳои ман аз Мастони азиз молмомол аст, дил мехоҳад, ки

нависаму нависам. Зеро дар бораи ӯ навиштан бисёр осон мебошад.

Мо Мастонро ниҳоят бармаҳал аз даст додем. Замоне, ки ҳанӯз ҳеч чизи ҷавонӣ аз сурату сираташ насутурда буд. Ҳатто писарбачаҳоаш талабаҳои мактабӣ буданд. Рӯзҳое, ки табиат ҳам акнун рангу бӯйу баргу бор мегирифт. Бозори «Баракат» бӯи сабзавоту меваҳои пешпазак мекард. Як пагоҳӣ тасодуфан дар дарвозаи бозор дидам, ки касе мушунги сабзи пухта мефурушад. Ҳамон Мастон ба хотирам расид ва се-чор истакон харида рост ба хонааш даромадам. Нисбат ба пештар хеле лоғар менамуд, ранги рӯяш кабудӣ хокистарӣ ва зардии чашмонаш ганда ба назар мерасиданд. Лекин табассуми мастониаш дар лаб ҷӯш мезад. Халтачаи мушунги сабзро ба дасташ дода гуфтам, аз неъматҳои деринаи кишлокию бачагии ман аст. Аммо бисёр нахӯр, шӯр аст, зарар мекунад, фақат барои дидану чашидан овардам. Охири дидори ману Мастони азиз бо баҳонаи ҳамон як панҷа мушунги сабз буд...

Инак, гоҳ-гоҳе ғарами расмҳоямро, ки тагурӯ мекунам, ҳатман аз қабати онҳо Мастон мебарояд. Суратҳои якҷояе, ки дар идораҳои «Маориф ва маданият», «Садои Шарк», Иттифоқи нависандагон бо Бӯриннисо Бердиева, шоира Жолаи Исфаҳонӣ, шоири украин Анатолий Таран... гирифтаем.

Расмҳои одамони хуб, рӯзҳои хуб, суратҳои ҷавонӣ. Мастон дер боз нест ва ман ҳам кайҳост, ки дар Душанбе нестам. Хориҷа он қадар афсурдаю пажмурдаю калу кӯрам кардааст, ки худамро дар оина дида намешиносам. Баъзан ба ин суратҳои азиз менигараму оби чашмам рехта-рехта меғӯям:

*Эй акс, нишони рӯи моҳе будӣ,
Аз тозаҷавониаи гувоҳе будӣ.
Ман тир шудам, вале ҷавонӣ ту ҳанӯз,
Ҳаққо, ки рафиқи нимароҳе будӣ.*

Воқеан, ҳам ин суратҳои куҳна ва ҳам Мастони азиз рафикони нимароҳи ман буданд.

Мастон ақида дошт, ки шоир бояд ҷавон бимирад. Вақте ки Муъмин Қаноат бо достони «Сурӯши Сталинград» - аш машхур шуд, Мастон мегуфт, ки агар дар авҷи ҳамин шухрат бимирад, ҷовидона шухратманд хоҳад монд, ҳамчун Пушкин, ҳамчун

Чорч Байрон, зайли Лермонтов. Лекин аз ин нияти шоирона
худааш нобуд шуд, дар айни чавонмардию фаъолияти эҷодӣ.

Ман боре навишта будам, ки:

Гарчи мардум ҳарчи мегӯянд...

Чуби сад доре

ба хуни шоирон сурхида мегӯянд,

Шоиреро дар фалақ куштанд мегӯянд,

Шоиреро сӯхтанд,

Хокистараширо ҳам ба оби Дачла афканданд,

Шоиреро дӯхтанд аз гуфтугӯ лаб...

Гарчи мардум ҳарчи мегӯянд...

Кӣ чу ман дар орзуи номи ҳофизвор нест,

Кӣ намехоҳад, ки якто не,

Камтарин бошад, валекин шоире бошад,

Шоҳоре не агар, байте бимонад ёдбуд

Дар забони миллати худ.

Мастон дар забони миллати худ беҳтарин шеърхо ба ёдгор
гузорида. Ҳар ҷо, ки сухан аз ватану ватандорӣ равад, мудом
байти зерини ӯ вирди забонҳост:

Беватан нест гарибе, ки кунад ёди ватан,

Дарватанбудаи бе ёди ватан беватан аст.

Мо дар Америкаи дурдаст худамонро бо ҳамин байти
Мастони шодравон таскин медиҳем.

Ҳозир ҳар касеро, ки дар кӯчаву бозор набинӣ, китобу
китобчаашро тақдим месозад. Аз дари касе, ки надарой, пеш аз
салому алейк маҷмӯаи шеърашро дароз менамояд. Ба ҳар
девонае, ки дучор нашавӣ, девони ғазалашро ба дастат медиҳад.
Китобнависоне ҳам ҳастанд, ки китобҳояшон албоми
хонавадагист, пуропур аз суратҳои худашону завҷаҳояшону
хусуру хуштоманашон ва ҳатто худашон худро устод
менависанд, ки харро ханда мегирад. (...) Инак, натанҳо
ҷамъият, балки шоирӣ ҳам, устодӣ ҳам, китобнависӣ ҳам,
унвонгирӣ ҳам мазоқу масҳара шудааст. Ку он қаламе, ки мояи
ифтихори Лоҳутию Турсунзода буд?

Мастон Шерали мунтахабу куллиёту девон надорад, вале ҳар
китобчаи тунуки пӯстипиёзаш беҳтар аз садҳо мунтахабу

куллиёту девони имрӯзист. Марги ӯ миёни қаламҳои моро
шикаст.

*Варақ мезанам бо алам дафтараи,
Ки аз вай диҳад ёд баъд аз сараи.*

13.06.04

ДУБОРА ДАСТИ ҲАМДИГАРРО ГИРИФТЕМ

Инак, аз аввалин шеъраки ман, ки зери унвони «Кӯҳҳо» дар журнали «Садои Шарк» чоп шуда ва 3 сӯм ҳақи қалам гирифта будам, расо 43 сол гузаштааст. Зимистони соли 1961. Ҳанӯз студенти Университети давлатии ба номи Ленин будам. Ҳамоно ману ҳамқадами доимиам Мазҳабшо Муҳаббатшоев ба ошхона равон шудем, ки маро бишӯем. Ва ҳанӯз ба дари ошхона нарасида пул аз даст рафт, аз шиддати ҳаяҷону хурсандӣ ман онро ба мӯсафеде додам, ки дасташ дароз садақа мепурсид. Вале Мазҳабшо «студент - душмани гадо» гӯён ба мӯсафед часпида оринчашро раҳо намекард. Мӯсафед ҳам «гадо - душмани студент» гуфта пулро намедод. Ахир 3 сӯмро майда карда, ду сӯм танга гирифта рафтемӯ дуои 3 - сӯмаи мӯсафед бо ман монд.

Хеле баъд ман боз ду дуои дигар низ гирифта будам. Аз устод Мӯъмин Қаноат, ки ба китобчаи нахустинам пешгуфтор навишт ва «Литературная газета» як шеъраки маро бо тавсияи устод Мирзо Турсунзода чоп карда буд. Вале дуои аввалин ҳамон дуои барфолӯди гадои кӯчаи Айнӣ ва ганарари калонам ҳамон 3 сӯми «Садои Шарк» буду бас.

Дар ҳаёти эҷодии ман ҳақи қалам аслан чандон аҳамият надошт. Дар нашриёту матбуот ганарарҳои ман бисёр сӯхтаанд. Ҳатто дар давраи сахт муҳтоҷиам аз нашриёти «Ирфон» ҳазору дусад сӯм ҳақи қалам гирифта гум карда будам. Ва инак 15 - сол мешавад, ки аз ҳеч кучое як сӯм ганарар нагирифтаам.

Маро ҳамин хушоянд аст, ки 43 сол қабл аз «Садои Шарк» 3 сӯм ҳақи қалам гирифта будам ва хушояндтар он, ки дере нагузашта корманди эҷодии ин маҷаллаи бонуфузи нависандагон шудам. Ҳар рӯз аз дари Иттифоқи нависандагон даромадан, аз қаридоре, ки Мирзо Турсунзода мегузашт, кадам задан, Чалол Иқромӣ, Ғаффор Мирзо, Боқӣ Раҳимзодро рӯбарӯ дидану шунидан, ҳатто шоҳмотбозиҳои Сотим Улуғзодро тамошо кардан чашну тантанаё буд, ки ба қавли Эрнест Хемингвей ҳамеша бо ман аст. Он чашну тантанани абади ро ба ман Убайд Раҷаб муяссар карда ва он «Садои Шарк» «Садои Шарк» - и ӯ буд, ки дар таърихи наشري ин маҷалла аз вай муҳаррири бехтар набудааст.

Ман дар хонаи умумӣ менишастам. Бар девори фарсудаи он (бинои кӯхнаи Иттифоқи нависандагон) соати бузурге овехта буданд, ки ханӯз аз таърихи фавти Пӯлод Толис (муҳаррири собик) намегаштааст, ҳамчун рамзи азодорӣ дар соату дақиқаи бозистодани қалби нависанда истода. Маҳз аз ҳамин ҷо, аз ҳамин идораи фарсуда ҷӯрагиву бародарии 36 - солаи ману устод Убайд Рачаб оғоз ёфт. Ман коргари чандон боҳавсала набудам. На фақат материалҳои ман, балки тамоми материалҳои журнал дубораю себора таҳрир мешуданд. Убайд Рачаб воқеан ҳам муҳаррир, ҳам муаллиф, ҳам корректору мусахҳеҳ ба ҳисоб мерафт. Ӯ дастхатҳоро аз назар намегузаронд, балки ҳарф ба ҳарфу ҳичо ба ҳичо мехонд, ҳатто номи худаширо ҳам ба корректор ва муҳаррири техникӣ Достон Шукуров бовар намекард.

Ва ҷӯрагиву бародарии мо тадричан аз кориву идорӣ ба хонаводагӣ табдил ёфт. Тифлони маро ҳатто пеш аз худи ман Убайд Рачаб ба бағал гирифта бо мошинаш аз таваллудгоҳ меовард. Мо аслан ҳеч гоҳе бобо надоштем ва калимаи боборо дақиқ дарк намекардем. Бинобар ин, ману Гулчехра бобои бачаҳо гуфта, Убайд Рачабро ёд мекунему бас. Ҳатто дар Америка ҳам ӯ бобои хондаи хонаводаи ғариби мост.

Убайд Рачабро дар кишлоқчаи Сӯфиёни мо низ бисёр ёдовар мешаванд. Ҳар дафъае дар хонадони кишлоқии мо азову чаноза воқеъ мешуд, пеш аз ҳама устод Убайд Рачабро медидам, ки дар паҳлӯи мардум то ба пуштаи хокдон рафта, таскину тасалло меод. Аз ҳандақи гӯристонӣ мо назар ба мардум шояд Убайд Рачаб бештар даромада бошад. Ҳамон пуштамазоре, ки хасу хору гулу гиёҳаш ба оби чашм сабзиданд.

*Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр
Товасангони сафеду сияҳи гӯристон,
Тӯдаи абри равон буду дар он тӯдаи абр
Тали пурхору хаси деҳқадаи Сӯфиён...*

Дар рӯзхое, ки наъши бародари ҷавонмаргам, профессори Институти педагогии шаҳри Воронеж Темур Собировро оварда нав ба хок супурда будем, яке устод Мирзо Турсунзода, Фотех Ниёзӣ, Убайд Рачаб ва Лоиқ ҳозир шуда, як кишлоқро саросема карданд. Охири моҳи июни соли 1977, айни меваю хӯшаву дарав. Мӯсафедони олиҷаноби Сӯфиён ханӯз зинда буданд.

Мӯсафеди Саидалии дароз, ки қоматаш аз як километр менамуд, мӯсафеди Саттор, ки дар сояи ғафсаш чой меҳӯрдем, махсуми Эмом, ки Хӯҷаи Хизраш мегуфтанд, Мирзо Турсунзодаи ҳақиқиро зиёрат карда, дар қадамаш намоз меҳонданд. Аз даре кӯрпачаи шохиву аз даре табақи зардолӯи қандак мебаромад. Ва дар боғе, ки нишастанд, шохаҳо аз серборӣ каппа зада ба замин мерасиданд. Лекин ҳамин, ки аз роҳи калон ба Сӯфиён мепечидӣ, поят дар хоки сафеди тафсон то ба зонӯ ғӯтида, дар кӯчаҳо гирдбод чарх мезад. Аз ин рӯй ранги мошини меҳмононро шинохта намешуд, аз гардани Сайфуллои шофир ба чои обу арак лойоба мешорид. Худи устод Турсунзода арақшор фаромада, «ба шоирон бовар накунед, – гуфтанд, – дӯзахро чаннат таъриф мекунанд.

*Бидех, соқӣ, майи боқӣ,
ки дар чаннат нахоҳӣ ёфт
Канори оби Рукнободу
гулгашти Мусаллоро...*

Оби Рукнобод ҳам пойи касро тар намекунад.

Ин ҳам аз он ёддоштҳои азизест, ки бо ташаббуси бевоситаи Убайд Раҷаб воқеъ гардида, 30 сол ин чониб қиссаю мояи миннатдории мардум аст. Алалхусус аз баъди он, ки бо шарофати қадами мубораки устод Мирзо Турсунзода нафақат гирду атрофи Сӯфиён, гирду атрофи чанд кишлоқаки дигар низ асфалтпӯш шуда ба роҳи калон пайваст. Аммо акнун ҳамчун шишатахтае лахта-лахта шикаста истодааст. Ку устод Турсунзода, ки ўро як бораки дигар Убайд Раҷаб ба Сӯфиён бурда раисони навбаромадро ҳамчун собиқ котибони райком кадрӣ ачалашон тарсонад.

Унсу ихлоси дигари ман бо устод Убайд Раҷаб аз тариқи бюрои таблиғоти Иттифоқи нависандагон сурат мегирифт. Моҳе як навбату ду навбат ба шаҳру маҳалаҳо мерафтем. Аз он сафарҳо чизҳои аҷоибу ғароиб бисёранд. Масалан, бе оина риш тарошидани Ибод Файзулло. «Хокта булапум - хокта булапум» гуфтанҳои Ҳабибулло Файзулло ва «ҳамин хелак-ҳамин хелак» - и Басир Расо. «Ҳамин хелак - ҳамин хелак» муқаддимаю «позывной» - и дурӯғгӯиҳои ӯ буд. Ва дар қадом мавзӯе гап намерафт, гардани гапро тоб дода ба тарафи Ванч мегардонд. Агар мегуфтем, ки макони хирсҳои сафед кутби шимол аст,

қасам меҳӯрд, ки дар яхи Кашолаи Ванч ҳам ҳастанд. Боре аз бомбаи водородӣ баҳс мерафт, ҳеч истиҳола накарда гуфт, ки мо бачаҳои Ванч ин бомбаро кайҳо сохта будем, аз сӯтаи хушқу пӯки растании камол. Дарунашро барги хазон пур карда гӯгирд, ки задем, сӯхта-сӯхта парида Афғонистон рафт. Ва дар давоми дурӯғгӯиҳои ин барон Мюнхавзени тоҷик Убайд Раҷабро, ки одатан дар паҳлӯи ронанда менишаст, беихтиёр ғанаб мебурд. Ғанабхое, ки ҳамчун муҳоқибии пайғамбарон, ҳамчун ғанабҳои адабию эҷодӣ шеърӯ дoston шуда буданд.

Аз чумла:

*Убайди Раҷаб, ба шаҳри Хоруғ
Дигар ту мазан ба шоирон дӯғ,
Дар мошина бинишинӣ, марав хоб,
Гар гӯшт хӯрӣ, мазан ту оруғ.*

Ва ҳар дафъае, ки устод ба сачда рафта сарашро қариб ба бордони мошин мезаду мо меҳандидем, «бас аст фачигарӣ» мегуфт. Ман ҳамин ибораро ҳам нағз мебинам. Дар ҳақиқат баъзан фачигарии мо аз ҳад мегузашт, вале устод Убайд муносибу мутаносиб ба чисму ҳуссаи тавонояш нозу эркагии моро мебардошт.

Ахиран устод Убайд Раҷаб дигар муҳаррири «Садои Шарқ» - у хӯҷаини ман набуд, акнун ҳардуюмон ҳамчун мушовирони назми Иттифоқи нависандагон баробар будем. Хучраҳоямон низ баробару дарбадар буданд. Аммо хучраи ман аксаран баставу хучраи ӯ ҳамчун оғӯшаш, ҳамчун пешонии фароҳаш, ҳамчун чеҳраи гармаш ҳамеша кушода. Аммо хучраи ман ҳамчун мазор хомӯшу хучраи вай ба маҷлисгоҳи ҳарифонае мемонд ва нуқли маҷлисоҳояш чойи хушбӯе аз чойкаҳаку кокутию нозбӯйи хулбӯ. Чойникаш зери қулоҳи сурхи маҳмалие дам меҳӯрд, ки мо онро ба шӯҳӣ қулоҳи Убайд Раҷаб меномидем. Чояш бо нони хушке, ки тар карда меҳӯрдём, мацца дошт.

Шоирон маъмулан бад зиндагӣ мекунанд ва агар зану бачаву качаи бисёр дошта бошанд, бадтар. Бар замми ин, папироскашию носкашию шаробхорагӣ барин одатҳои бад ёрашон шуда ба зудӣ фартуту фарсудаю пир мешаванд. Вале дар миёни садҳо нафар Убайд Раҷаб истисноат, оилаи калон надорад ва аз даҳанаш ханӯз ҳам бӯйи шири модар меояд. Ва ҳамсари ҳеч шоиру нависандае ба ноҳуни ҳамсари ӯ намеарзад.

Дар хонаи онҳо фақат чон-чон мешунавӣ. Ҳамин аст, ки ҳама мӯсафед шудему барфи парешони пириро бар боми баланди сари ӯ надидем.

*Сад сар сафед шуд
Дар рӯбарӯи ту,
Аммо нашуд сафед
Як тори мӯи ту.
Дар базми кӯдакон
Кӯдактар аз ту нест,
Резад ба номи шеър
Шир аз гулӯи ту.*

Чуноне болотар аз шаҳри Хоруғ ёд кардем, сафари беҳтарини мо ҳамон буд.

*Ба як сӯ барфу як сӯ пухта гелос,
Аҷаб фаслест тобистони Дарвоз...*

Дар Дарвоз шахтут пухта ҳамчун қатраҳои хун мечакид. Ба хонаи муҳаррири газетай районӣ даромада шахтут фармудем. Лекин вақте ман дидам, ки як кампираки бечора ба дарахт баромада, барои мо шахтут мечинад, дилам накашид. Устод Убайд, ки ин манзараро надида буд, чунон бо иштиҳо ва панҷа-панҷа шахтут меҳӯрд, ки ман ҳанӯз ҳам ош шавад, нӯши чон шавад мегӯям. Ҳатто ба мӯру мӯрча аҳамият намедод.

Зимнан, дар Америка ҳам боғу боғдорӣ ва меваю чева фаровон аст. Себи хубонӣ, ки мепазад, то чанд моҳ ҳавои нафасат бӯи себ мекунад. Хӯшаҳои олӯи сиёҳу зард ба шаддаҳои қаҳрабо мемонанд. Кадучаҳои ноки пухтааш айнаи озин баستاني арҷаҳои солинавист. Дар зери ҳар дарахти чормағз ғарам-ғарам чормағзи рехта мехобад ва ин ҳама мерезаду мепӯсад, мепӯсаду мерезад. Америкоӣҳо ба мевае, ки «дезинфекция» нашуда бошад, даст наметананд, фақат аз магазин меҳӯранд. Зеро аз табиат ҷудо шудаанд. Ба ҳамин минвол, адабиёту санъату шеърӯ шоириашон низ. Агар аҳёнани шоире барояд, аз шаҳр мебарояд. Яъне баракси мо, ки шоирӯ шеърӯ шоириамон қариб батамом кишлокист. Дар адабиёти ҳазору ансолаи тоҷик шоири шаҳриро намедонем. Ҳанӯз аз

Душанбе шоире набаромадааст. Бар ин асос образҳо, ташбеҳоту тасвирҳои адаби қариб ҳама қишлоқиянд. Агар Убайд Рачаб:

*Шаршара ҳусни дара,
Хусни дара шаршара.
Рӯзе, ки офтоб аст
Шаршара нуқратоб аст
Монанди мӯйи момом,
Монанди риши бобом, –*

меғҷяд, манзураш мӯйи сафеди кампираку риши дарози мӯсафеди қишлоқист. Ё инки:

*Сӯзандони раҳгардон,
Пури сӯзан сӯзандон.*

Чунин сӯзандони раҳгардонро дар боғу полизҳои қишлоқ метавон дид. Фароштуруки Убайд Рачаб як гунчишкаки муҳочир не, узви хонавода ва Алопараш посбони дару даргоҳи қишлоқии ўст.

Дар ҳузури бачаҳои мактаби ман шеър надоштам, ё «Момочурғотак» - ро мехондам:

*Момочурғотак,
Чаро ту хурдак,
Болу паракат
Сурхаку зардак?
Чаро ту мудом
Аз саҳар то шом
Боло меравӣ,
Кучо меравӣ?
Момочурғотак,
Чурғотат канӣ?
Соли нав омад,
Савғотат канӣ?*

ё «Фароштурук» - ро:

*Фароштурук,
Фароштурук,*

*Думат миқроз,
Омадӣ боз.
Аз лаби сой
Овардӣ лой,
Шифти хона
Мондӣ лона.
Бача кардӣ,
Кача кардӣ,
Лонаат шуд
Аз бача пур,
Бо бачаҳот
Ширкулча хӯр.*

Агар, ки бисёр чапак мезаданд, дар давоми барномаи ман шеърҳои Ғаффор Мирзо, Убайд Раҷаб, Нуъмон Розик, Гулҷеҳра Сулаймонӣ ва устод Мирсаид Миршакар буданд, ки ҳавой-ҳавой мехондаму чандон чиддӣ намегирифтаам. Вале акнун, ки китобҳои дарсию дарёву укёнуси маҷмӯаҳои навбаромадро варақ мезанаму шеърӯ шеървораю шеърғунаҳои ахирро хонда муқоиса мекунам, адабиёти советии мо аз ин ҳама даҷғол, аз ин ҳама музаҳраф ҳазор бор бартарӣ дорад. Ҳанӯз ҳеҷ касе аз адибони советӣ нагузаштааст. Инак, маълум мешавад, ки Мирсаид Миршакар барҳақ классики адабиёти бачаҳои тоҷик мебошад. Лекин дар ин мақола манзури ман танҳо рафиқию бародарии 36 - солаи ману Убайд Раҷаб аст. Дар миёни он ҳама рӯзҳои хубу нохубе, ки аз сари мо гузаштанд, муҳаббату эътиқоду ихлоси Убайд Раҷаб барои ман пари симурғу як туғ мӯйи сеҳрноке буд, ки ҳар вақте сӯхта дуд мекардам, филфавр ҳозир мешуд. Вале имсол шундаам, ки ба сабаби беморӣ омада наметавонам, дарун-дарун гирифта ба зиёраташ рафтаам. Боз як бори дигар дасти ҳамдигарро гирифта бародарвор фушурдем.

28. 06. 04

ЗАВҚИ ШЕЪР

Чойе, ки чаккаҳои гичу гарангро панчаҳои хушки склероз сар медихад, маҷлису маҳфили шеъру шоирест. Ва чизе, ки рағу пайванди печидаву шӯридаро гирех-гирех мекушояду заррабони набзу қалбро муътадил месозад, шеъру завқи шеър аст.

Чуноне ки дар хонае кӯдак бошад, ғайбат намешавад, дар чойе, ки шеър бошад, кӯдакиву маъсумии кӯдакона асту бас. Бинобар ин, императорҳои Япония қабл аз оне, ки ба ҳукми қатле имзо намоянд, ҳафтае ғайб зада шеърҳои мекунанд, ҳамчунин моҳи таътилашонро бо мутолиаи китобҳои шеър мегузаронанд. Баракси президентҳои Америка, ки таътилашон ба қимору картабозӣ мегузарад.

Шеър зебони зебоиҳо, хушрӯии хушрӯиҳо, кашангии кашангиҳост... Шеър табиати зеборо зеботару одами хушрӯро хушрӯтар чилва медихад. Қаҳрамонҳои «Шоҳнома» аз тасвирҳои Фирдавӣ бартар набуданд, ки гӯё худаш ҳам бадеҳатан гуфтааст:

*Манаш кардаам Рустами дoston,
Вағариа харе буд дар Систон.*

Аз достони рафтани Зол ба назди Рӯдоба:

*...Баромад сияҳчаими гулрух ба бом,
Чу сарви сикҳи бар сараш моҳи том,
Каманде кушод ӯ зи сарви баланд,
Кас аз мушк ин сон напечад каманд,
Хам андар ҳаму мор бар мор буд,
Бар он ғабғабаиш тор бар тор буд.
Фурӯ ҳишт гесӯ аз он кунгура,
Ки ёзиду шуд то ба бун яксара.
Пас аз бора Рӯдоба овоз дод,
Ки эй паҳлавонбаччаи гурдод,
Бигир ин сари гесу аз як суюм,
Барои ту бояд ҳама гесуюм,
Бад-он парваридам ман ин торро,*

*Ки то дастгирӣ кунад ёрро.
Ниғаҳ кард Зол андар он моҳрӯй,
Шигифт омадаш инчунин гуфтугӯй,
Бисоид мушкинкамандаш ба бӯс,
Ки бинид овози бӯсаи арӯс.*

(Ҳол он ки Фирдавсӣ устои назм буд, на устои шеър.)

Дар маърака безебтарин одами завқманд аз безебтарин одами безавқ безебтар аст ва мавриди гуфтор барзангии филчуссае тадричан ба мушу ночинсаки соҳибзавқе ба фил табдил меёбад. Ба ҳар самаворе, ки Саъдӣ сар мезад, Ҷавран базлаҳои мешуд ва давранишинон панду ҳикматашро ҳамчун тӯмор навишта табаррук мебарданд:

*Саъдиё, хуштар аз забони ту нест
Тухфаи рӯзгори аҳли шинохт,
Офарин бар забони ширинат,
К-ин ҳама шӯр дар ҷаҳон андохт.*

*Аҷаб, гар бимирад чунин булбуле,
Ки аз устухонаш нарӯяд гуле.*

Парии Ҳисорӣ парӣ набуд, балки ҳамчун фатири мухпарзадае чугӯру обиларӯе будааст, вале ғазалаш парӣ буд, забонаш парӣ буд:

*Парӣ чун рӯғани поки Бухоро
Шунидан дораду дидан надорад.*

Умуман, дар ин хусус қаблан каму беш навишта будем. Навишта будем, ки Соиб девонаш дар бағал аз Исфаҳон ба Кашмир меравад, ки онро бо байти зерини Ғанӣ иваз намояд:

*Холи сабзе ба хати сабз маро кард асир,
Дом ҳамранги замин буд, гирифторм шудам.*

Ғанӣ қабул намекунад.

Ё Нодиршоҳи афғон матлаи Махфии Бадахшӣ –

*Шафакро лолагун дидам
намози шом дар гардун,
Магар хуршедро куштанд,
дорад домани пурхун? –*

ро шунида, ба Бадахшон меравад, ки кампирро зиёрат кунад.

Ва низ борҳо ёд кардаем, ки бехтарин девони шеъри форсӣ девони ҳаким Лоадрист (маҷмӯаи шоирони гумном), шоироне, ки:

*Хеш беному шеърашон номӣ,
Ҳама ҷо вирди орифу омӣ.*

Аз ҷумла қитъаҳои зеринашонро хуб медонем:

*Мастӣ баҳона кардаму чандон гиристам,
То кас нагӯядам, ки гирифтори чистам.
Ё раб, чи чашмаест муҳаббат, ки ман аз он
Як қатра об хӯрдаму дарё гиристам.*

Ё ин ки:

*Эй обшор, навҳагар аз баҳри чистӣ?
Чин бар ҷабин фиканда зи андӯҳи кистӣ?
Дардат чи дард буд, ки дишаб тамоми шаб
Сарро ба санг мезадиву мегиристӣ?*

Ва ҳамчунин, шоирони номаъруфе ҳамчун Абулҳайи Рустоқӣ ғазалҳои маъруфе гуфтаанд:

*Эй ба дидаам торик моҳи осмон бе ту,
Сина чок-чокам ман ҳамчу Каҳкашон бе ту.
Настаран кафан нӯшад, лола хуни дил нӯшад,
Ман наметавонам буд зинда дар ҷаҳон бе ту...*

Ва камоли завқ он аст, ки шеърро (образро) аз назми хушқу холӣ (ҳарфи урён), ки ғарами регро мемонад, ҳамчун заррачаҳои тилло фарқ кардаву рабуда тавонӣ...

Албатта, завқро чустучӯ кардан лозим нест, ин чиз дар ботини ҳар касе ниҳон аст ва гоҳу ногоҳ бар асаре чӯш мезанад. Бар ин бино, фалонӣ табиатан ҳофизу фалонӣ табиатан шоиру фалонӣ табиатан фалон мегӯянд. Ҳамин аст, ки рассомиву мусикиву шеърӯ замзамаву усул зухур кардааст. Ҳатто ба дороиву нодорӣ, бойиву камбағалӣ ҳам вобаста нест. То ба ҳамин асрҳои ахир англисҳои империалист, ки аз фарбеҳӣ варамида, қариб мекафиданд, безавқтарин мардуми дунё ба шумор мерафтанд (ханӯз ҳам қараханд). Ва инак, ба эътирофи умум безавқтарин мардуми ҷаҳон америкоӣҳои империалист мебошанд. Америкоӣҳои маъмулӣ ҷунон хушкӯ бефаҳму хунсарданд, ки ба ғулаҷӯб мемонанд. Аз панҷ эҳсоси ботинӣ (хаёл, ваҳм, ҳофиза, тафаккур, шуур) ва панҷ эҳсоси зоҳирӣ (зоиқа, босира, сомеа, шомма, ломиса) танҳо ҳисси зоиқаашон қор мекунад, фақат чипсиву пепсӣ, фрайзу ҳатдог медонанду тамом. Онҳоро дину калисо ҳамчун улоғ зину лачом зада, бар пушташон капитализми хунхорро шинондааст, ки ҳар қадар меҳонад, саворашон шавад. Бо мӯсафеди сарсафеди америкой, ки аз истеъмоли ғизои химиявӣ шикамаш дамида то ба зону ҳалта зада, ғабаби гарданаш ҳамчун ҷоғар то ба синааш овезон аст, аз ҳеч мавзӯе ҷақ-ҷақ карда намешавад. Ба қавли устод Улуғзода, «барзагов гул набӯяд ва ёрии булбул начӯяд».

Америкоӣҳои харпул бошанд, фақат завқманди пуланду ҳалос, аз даҳани ҳароми инҳо ба ғайр аз доллар-доллар чизе нахоҳӣ шунид, адабиёту санъатро примитивизм мешуморанд...

Хулоса, дар ҳар ҷойе, ки нон ҳаст, завқ нест ё паст аст ва баракс. Дар Америкаи лотинӣ нон нест, вале завқ, ниҳоят баланд аст, гулдастаи сарисабади адабиёту санъати асри XX адабиёту санъати ҳамин Америкаи лотинист. Дар Африка нон нест, вале африкоиро бе санъат тасаввур карда намешавад, ҷуноне ҳиндуи қашшоқро бе ситору табул қумбок. Дар Афғонистон нон нест, аммо мардум ба таври оммавӣ хушзавқу хушзеҳн ва ҳамчун сими барқ ҳассосанд. Масҷоҳии қаллаи кӯҳистон завқ дорад... Помирии мағзисанг завқ дорад. Ёвонию кӯлобии нимпухтаю нимбирёни зери офтоби тамуз шӯху ширинқору ширинбаён аст...

Завқи замзамаву шеър дар ду гаҳвора тарбият меёбад. Аввалан, дар гаҳвораи тифлӣ бо ҷунбиши гаҳвораю замзамаҳои зерилабии модар. Ин гаҳвора истилоҳан фолклор номида

мешавад, ки як умр бӯи шири модару тифлӣ мекунад. Мардуме,
ки як нафар ба истилоҳ кундакафону зардолушапонаш –

*Қаддат гула мемона, танат моҳира,
Раҳгаштанакот – боди саҳаргоҳира...*

*Ман мемурамо, ду гӯр кобед бари ман,
Якташ бари ҳасратому якташ бари ман.*

*Эй азба, маноз, мо дигар озодем,
Раҳҳои туро ба барфу борон додем, –*

мегӯяд, дар завки модароварди ӯ шаке нест. Ҳатто ибораҳои худбахуд шеъранд – раҳгаштанакот, боди саҳаргоҳӣ, ба барфу борон додани роҳҳо (ман ба ҷои боди саҳаргоҳӣ хатман насим меғуфтам, зеро ба забони хушки қолабӣ одат кардаам).

Ё ин ки:

*Восеъ сари сангонай,
Пои аспуш лангонай,
Худуш марди майдонай,
Ҳай ворӣ, ворӣ, ворӣ...*

Ин байтҳоро тило дар санг мегӯянд. Шеъри тӯлоние, ки ман дар бораи Восеъ навиштаам, аз ин чор хати аёниву зинда беҳтар нест. Кошки ҳамин чор хат аз ман мешуд.

Гахвораи дигари завки шеър ҳамоно адабиёти хатист. Онҳое, ки дар гахвора дар таги сарашон девони ғазалиёти Ҳофизи «Гулистон» - у «Бӯстон» - и Саъдӣ будааст ва онҳое, ки зери бистари хобашон «Девони кабир» - у «Хамса», куллиёти Мирзо Бедилу Соибу Ҳоконист, хатман соҳибзавканд. Вале чунин ба назар мерасад, ки аксари тоҷикон дар ин гахвораи ноз парвариш наёфтаанд, алоқашон танҳо забонист. Чизи казоие, ки аз ин адабиёт шундаанд, ҳамон аст, ки дар мактабҳои советӣ дарс

медоданд. Ман зомин, ки ҳанӯз касе аз ин адабиёт китобе ба ҳалолӣ нахондааст. Ман зомин, ки агар –

*Чу офтоби май аз машиқи пиёла барояд,
Зи боғи орази соқӣ ҳазор лола барояд, –*

дар сад маҷлису маҳфил хонда шавад, касе ба ҳаяҷон намеояд. Зеро зехни мо дар ин сабку завку санъат варзишу парвариш наёфтааст. Аз адибони насли Турсунзода, ки ман андаке мешинохтамашон, китобхон устод Улуғзода буд, ба чашми худ дидам, ки ҳатто рисолаҳои Хондамиру Мирхондро мехонд ва Мирсаид Миршакар, ки алоқаманди маорифпарварони ҳинду афғон буд. Устод Иқромӣ, ки ба таътилу сафари Переделкино... мебаромад, дар портфели вазнини сиёҳнависҳояш девони Ҳофизро ҳам мегирифт... Воқеан, ба қавли Фридрих Нитше, нависандае, ки таъбу завқи шоирӣ дорад, беҳтарин нависанда аст: «Таъсири навиштори нависандаи нағз дар он аст, ки бо шеърӯ шоирӣ тавъамон бошад.»

Боре дар дачаи нависандагон Лоики Сулаймон аз дуздони шаб ва ба онҳо бархӯрдани Султон Маҳмуд қисса мекард, ки хеле аҷоиб буд. Баъд ин қисса ба даҳани Бокӣ Раҳимзода афтада, маҷлис ба маҷлису идора ба идораи раису вазир гашт, вале на он вақт ва на баъд касе аз мо нафаҳмид, ки ин қисса аз қиссаҳои «Маснавий» - ст. Устодони мо он қадаре ки бо шавқу завқ, бо лаби сӯзону бо даҳани пуроб аз самбӯса чақ-чақ мекарданд, аз шеър намекарданд.

Ман қариб саросари Тоҷикистонро гашта (як-ду дафъа дар Самарқанду Бухоро ҳам будам), аз даҳани мардум фақат се-чор байти классикӣ шунидаму тамом. Яке аз қишлоқи Амондараи Панҷакат, ки мавриди суҳбате домуллое гуфт:

*То тавонӣ, пардаи мардон мадар,
То надаррад пардаат марди дигар.*

(Ёдаш ба хайр.) Дигаре дар қишлоқи худам, аз даҳани охунди Шариф:

*Тақя бар офияти қомати пирӣ ситам аст,
Бедил, аз сояи ин хамишуда девор баро.*

(Ёдаш ба хайр бод.) Ва аз даҳани Ҳикмат Ризо:

*Ҳеч кас аз пеши худ чизе нашуд,
Ҳеч оҳан ханчари тезе нашуд.
Ҳеч мавлоно нашуд Муллои Рум,
То муриди Шамси Табрезӣ нашуд.*

(Ёдаш ба хайр бодо.)

Умуман, адабиёти классикӣ ҳеч вақт чузӣ зарурии рӯзгори тоҷикон набудааст, чуноне ки дар миёни эронӣёну тоҷикони Афғонистон мушоҳида мешавад. Агар аҳёнан ягон байте донанд, ҳамонро ҳам вайрон мегӯянд. Мақолаву рисолаҳои олимонро хонда, асабонӣ мешавӣ – ҳар иқтибосе аз чинси шеър меоваранд, албатта, ғалат аст.

Дар омади гап, мо дар университет бештар аз бист устоди забону адабиёт доштем, ки аз онҳо ба чуз дафтариҳои «конспект» хотирае намондааст...

Ҳар эроние, ки даҳан кушояд, аз нафасаш атри гуворои ин адабиёт ба димоғ мерасад. Ҳатто як таксичӣ гулчини шеърро ғазалро аз ёд медонаду бо камоли завку шавку ҳаяҷон мехонад. «Шохнома» - ро ман аз забони шофирҳо мешунидам. Ноиби вазири умури хориҷӣ оқои Маликӣ ба шеър бо ман суҳбат мекард...

Воқеан, шеърро шоирӣ касбаест, ки ба қавли Гёте маъюбу маҷрӯху маслуку касалмандони бадбахту бечораро гирд меоварад. Ин бадбахтони бесарнавишт худро ба шеърро шоирӣ зада таскину тасалло медиханд. Чамъияти қаландарону дарвешони ғорнишин ҳамеша дар атрофи шеърро ғазал чамъ меомаданд. Аз чумла Хоҷа Ҳофиз ҳам дарвешии ғорнишине буд. Муҳаммадро низ дар замонаш шоири девона меномиданд. «Мардумоне буданд, ки аз ислом саркашӣ мекарданд ва мегуфтанд, ки оё мо барои хотири шоири девонае даст аз худоёни худ бардорем?...» «Қасам ба қалам ва он чи хоҳад нигошт, ки ту ба лутфу раҳмати парвардигорат ҳаргиз девона нестӣ...» «Расули асри шумо Муҳаммади Мустафо, ки шумо девонааш мехонед, ҳаргиз девона нест» (аз сураҳои «Сирот», «Қалам», «Таквир») ... Ва шеър маъмулан аз ғаму дарду алам бармеояд:

Гӯянд, ки шеър моёи дарду ғам аст,

*Шоир нашавад касе, ки ӯ беалам аст,
Хар қатраи вожае, ки дар дафтари мост,
Чун хуни чакида аз димоғи қалам аст.*

Жола Бадеъ аз дачаи нависандагон қимоб буд, мегуфт, ки дар шар-шари дарёву чир-чири чашмасор ва хониши мурғон шеър навишта наметавонам... Касе мегуфт, ки агар дар дараи Варзоб харро бандед, шоир мешавад. Не, намешавад. Агар ин хел мешуд, аз ҳар дараи кӯхистон садҳо хари шоир мебаромад, на шоири хар. Яъне шеър ва илҳом ногузир гӯшаи узлату хилват металабад. Бинобар ин ғазалсароёни қадимии моро, ки дар харобот менишастанд, хароботӣ мегуфтанд.

Акнун лахте аз шеъри сиёсӣ. Намунаи барҷастатарини ин шеър «Шоҳнома» - и Фирдавсиест. Ғазал миллат надорад, ватан надорад, чеҳраю рӯю рӯҳи миллӣ надорад. Агар Ҳофиз гоҳ-гоҳе аз Шерозу канори оби Рукнободу гулғашти Мусалло ёд намекард, намедонистем, ки ғазалиёти ӯ моли чи миллату чи сарзамин аст. Зеро ҳамирмояи ғазалиёташ дину мазҳаб аст, ки миллату марзу буми миллӣ намешиносад. Вале «Шоҳнома» молмоли ғуруру ифтихори миллӣ ва марзу буми миллист:

*Дарег аст Эрон, ки вайрон шавад,
Куноми палангону шерон шавад,
Ҳама ҷойи ҷангисаворон будӣ,
Нишастангаҳи шахриёрон будӣ.*

Ва ин шеър шеъри инкилобу сангарҳо, тазохуроту шӯришҳо, шеъри издиҳому майдону хиёбонҳост, ки ҳамин ҳаштод сол пеш бо ғурриши Маяковский Москваро бедор мекард, бо путки обдори хашму ғзаби Иқбол ва Тақуру Баҳор занчири колониализми Британияро мешикаст, бо теғи қалами Нозим Ҳикмат чодари сиёҳи таассубро чок мезад, бо бонги Пабло Неруда мардумро ба кӯча мекашид. Магар ин шеър аз ғазали ғаной коргартар нест:

*Гуфтанд маро, ки чист он абри матир,
К-аз тундари он дили башар дар зилзил?
Ин абри туфанг аст, ки аз боронаш
Гуфтам, ки шукуфта лолаҳо дар сари дил.*

Зинда бод шеъри сиёсӣ ва завқи сиёсии омма!

Шеър чист? Ҳазору як таърифи гичкунанда дорад, лекин ман ҳамин қадар мегӯям, ки се навъи санъат – санъати тасвирӣ, мусиқӣ ва назм ба ҳам тавъаманд. Аввалин мусиқӣ хуштак буд ва аввалин наққошӣ харошидаҳое, ки дар девори ғорҳо боқӣ мондаанд. Аввалин шеър садоҳои ҷамоҳанг, ҷуноне ки ҳанӯз ҳам хиндуҳои америкой месароянд. Аслан мусиқӣ чизе, ки бошад, шеър ҳам ҳамон асту расмкашӣ ҳам чизе, ки бошад, шеър ҳам ҳамон мебошад. Хусусан наққошӣ ва шеър бисёр наздиканд, нақш шеъри нонавиштаю шеър нақши навиштаро мемонад.

Шеър муъҷиза нест, тилизму сеҳру ҷоду нест, онро ҳар касе метавонад ёд бигирад. Одам ҳама чизро тадричан ёд мегирад, ғайр аз ишқ. Ҳарчанд ҳеч шоире то ба охири нафас гуфта наметавонад, ки шеърро ёд гирифтааст.

Шеър чи тавр навишта мешавад? Нахуст бояд мавзӯро муқаррар кард, сипас мутобиқи он деталҳоеро ҷамъ овард, ки образнок бошанд. Яъне, шеъри мавзӯро бояд ёфт, ҳамчун тоби кундае, ки бояд қафанд. Масалан Нодир Нодирпур мавриди тасвири деҳқада ҳамон образҳоро ҷамъ овардааст, ки бидуни вазну қофия низ метавонанд шеър бошанд: деҳқадаи сабзи кӯдакӣ, сояи паррандагон дар оташи зуҳр, хилвати боронии шақоиқҳо, зерӣ бори малоҳат ҳам задани рангинкамон, дар шутури кӯҳҳо сафар қардани сапеда... Вагарна гичу гаранг шуда беҳудаю ҳадар қаламфарсой қардан мегири. Инак, мухтасари ҳуди он шеър:

*Сафар ба деҳқадаи сабзи кӯдакӣ қардам,
Сафар ба сояи паррандагон дар оташи зуҳр,
Сафар ба қавси қузаҳҳои зерӣ бори малех,
Сафар ба хилвати боронии шақоиқҳо...
Сапеда дар шутури кӯҳҳо сафар мекард.*

Албатта, газалиёти қадимӣ акнун меъёри завқ нестанд, айна экспонатҳои музей танҳо тамошоиянду бас. Дигар бо ташбеҳоти камони абрӯ, тири мижгон, зулфи сунбул, сарви равон, сарви сикӣ, сарви ҷаман..., ки ихтироӣ шеърсолорон буданд, ба маъшуқа хушомад зада намешавад, одам примитив менамояд. Ва акнун, ки сар то нӯги ноҳуни маъшуқа ҳамчун мурғи фарбеҳи паркандаю ҳамчун тухми пӯстқарда дар қафи дасти

шумост, банди қабо бикшо, ниқоб аз рух барандоз гуфтан маъние надорад.

Шодровон Чалол Иқромӣ нақл мекарданд, ки аз як дидани кафши пойи занҳои фаранҷипӯш растаҳои Бухоро беихтиёр обу адо мешуданд. Ва Муҳаммадҷон Раҳимӣ мегуфтанд, ки аз шир-шири эзорпочаи атлас форамтар чизе нест. Қутбӣ Киrom қасам меҳӯрд, ки аз эзорпочаи атласи занони чобуку чаккон шарора мечаҳад ва Мастон Шералӣ билло рост, билло рост гӯён тасдиқ мекард.

Вале акнун завқи эстетикӣ дигар шудааст. Дигар шир-шири эзорпочаи атлас ба гӯши шоире намерасад ва агар худи онро ба гардани шоирон бандед, ба вачд намеоянд ва шарораи он ҳеч шоиреро нахоҳад сӯхт.

*Чи ҷои шукру шиқоят, ки нақш неку бад аст,
Ки дар саҳифаи ҳастӣ рақам нахоҳад монд.*

Инак, аз шеъри Рӯдакӣ то ба шеъри Шоҳин мавриди вачду ҳаяҷон нестанд. Аммо шеъри онҳо модари шеъри феълӣ ва завқашон модари завқи феълии мост. Ҳар чизи мудерн дар асоси чизи номудерн ихтироъ мешавад. Илова бар ин, шеъри ҷаҳонӣ низ дар ихтиёри мост, ки навоварӣ кунем, ақаллан як иборае, як ташбеҳи наву тозае. Чуноне ки Содик Ҳидоят кард, чуноне ки Нодирпуру Сухробӣ Сипехрӣ карданд. (...)

*15.01.05.
Seattle, USA.*

МУНДАРИЧА

1. Дур рафтан аз Ватан имкон надорад...

Тоҷикистон	3
Забони модарӣ	4
Чун қалам нест касе ҳамхунам	6
Хонақоҳи ман	7
Даҳ сол ман набудам	10
Қалам	12
Зиёрати кишлок	13
Чунбиши гаҳвораи сабзаш – чунбиши набзаш	17
Чаро намеой?	19
Шоиру шеъре агар ҳаст	20
Теги Сино	22
Девори Бухоро	24
Дарвозаи Бухоро	26
Аҳмади Дониш	28
Айнӣ	30
Вой бар ман!	31
Ғазои Восеъ	33
Сталин ва Сталинобод	35
Тирамоҳ	37
Бо чамидан, бо шамидан, бо чашидан	38
Ба хотираи бародарам профессор Темур Собиров	40
Сӯзан агар дар дили ман монд	42
Барои худам	43
Фасли обшустаи зард	46
Мадду чазр	48
Ашкам маро гулӯла мезанад	50
Пуштаҳо	52
Навбахор – устои марҳамбанд	54
Дарахти сабда шуд дар пушта модар	56
Сухани нотамом	58
Дар азои додарам Иброҳим	59
Оби анори дилро аз дидаам фушурдам	62
Ману чокак	64
Гиряи мард убол нест	65

Сўгвора	66
Дод аз бод	67
Бо хасе танҳо ба танҳо	68
Соли ман	69
Кўдакиам ҳанўз гирён аст	70
Чорчашма	71
Фарзанди деҳқон	76
Шаби Файзобод	77
Шабеха	79
Хонаи мўр	80
Тирамоҳ	82
Ёдкарди Чумъа Одина	83
Ба устоди бузургворе	84
Сафари шоир	85
Дар ёдбуди Муҳаммадҷон Раҳимӣ	86
Барои Раҳим Ҳошим	87
Барои дўстам Саид Абдулло	88
Ба шоири чавонмарг	89
Ҳабибулло Файзулло	89
Замини бетараф	90
Обшори обрӯ	91
Меҳи ситоракӯб	92
Ҳайкалчаи будой	93
Дар ёдбуди Муаззама	94
Даҳма ҷустуҷӯ дорам	95
Най	96
Назми мо то асри бист	98
Қалам	100
Қаҳрамони Наврӯз	101
Сурхии рӯятро бидеҳ	104
Баҳор омад	106

2. Моҳтобу рӯи маҳтобӣ

Юсуф	109
Гург ва барф	111
Ту ними манӣ	112

Ҳамхуни лолаҳо	113
Фасли занона	114
Бӯсаҳои зарнигорӣ	116
Сарнома	117
Дилам месӯзад	118
Гиреҳи санг	119
Косаи об, косаи шир	120
Номаҳо	121
Дар зери шаршара	123
Шири бурида	124
Аз мӯйи то зонӯи ту як мӯ набахшам бар касе	125
Дилхунук	126
Бӯса ба дунё задам	127
Сафедор	128
Хобат барад ба чунбиши мавзуни набзи ман	129
Назмро аз набзи мавзунат мураттаб кардаам	130
Борон	131
Аз шаршараи мӯят менӯшаму менӯшам	133
Қасам бар ҳарду дидаам	134
Чашми кабудӣ суедӣ	135
Тасвир	136
Аз дарахти соя афтадам	137
Табҳола дар лабҳои дил	139
Бӯсае ё қиссае ё ғуссае	141
Хотира	142
Шаб	143
Фаришта	144
Биншин ба руи чашми ман	145
Ғазали зан	146
Овози овезон	148
Ба гури бе шумоӣ ман туфу	149
Точмаҳал	151

3. Чорпора (рубоиҳо) Гулчӯш (дубайтиҳо)

Чорпора (рубоиҳо)	153
Гулчӯш	209

4. Аз рӯй-рӯи хотираҳо

Аз «Гули хор» то ин ашъор.....	215
Хонавода пароканда шуд	226
Шаҳристони иморатҳои осмонхарош	256
Падарсолори шеъри форсӣ.....	273
Рафиқи нимароҳ.....	283
Дубора дасти ҳамдигарро гирифтем	291
Завқи шеър.....	298

Бозор Собир
шоирӯ шеъре
агар ҳаст...

Бозор Собир

«Шоирӯ шеъре агар ҳаст»

(Мачмӯаи ашъор ва мақолаҳо)

If There Is a Poet and a Verse
Copyright © 2006 Bozor Sobir
All rights reserved.

Мухаррири саҳифабандӣ Меҳрӣ Саидова
Мухаррири ороиш Азим Муҳаммадиев

Хуруфчинии компютери
Рухсора ва Аъзамҷон Низомӣ

Тарроҳ Азиз Солиев

2006

Ба матбаа 03.05.06 супурда шуд.
Ба чоп 09.06.06 имзо шуд.
Андозаи 84x108 ¹/₃₂. Коғаз офсет.
Ҳуруфи адабӣ. Ҷузъи чопӣ 10,25.
Адади нашр 1000. Супориши №31.

Нашриёти «Адиб» - и
Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон,
7340138, шаҳри Душанбе,
кӯчаи Неъмат Қаробоев, 17 а

Дар матбааи
нашриёти «Хумо» чоп шудааст.
734025, шаҳри Душанбе,
кӯчаи Бохтар, 3

